

ఆంధ్రపత్రిక

ఆంగీరస సంవత్సరాది సంచిక

పెనుకటి ఇరువదిరెండు ఉగాదిసంచికలవలెనే ఈ ఇరువదిమూడవ యుగాది సంచిక సరిగా ఉగాదినాటికే వెలువరిచి ఆంధ్రలోకమున కర్పించుచున్నా మని తెలుపుటకు ఎంతయు సంతసమగుచున్నది. సారస్వతము, కథలు, చరిత్ర, వేదాంతము, శాస్త్రము, పారిశ్రామికము, వైద్యము, మతము, సంగీతము, శిల్పము మొదలైన శీర్షికలక్రింద ఆయాశీర్షికలకు సంబంధించినవిషయములను విమర్శించుచు, ఆంధ్రవిద్యాధికులు వ్రాసినవ్యాసములు ముప్పదిమూడును, అట్లే ప్రాచీనాధునాతనసంప్రదాయముల ననుసరించి సహృదయులగు నాంధ్రకవిపుంగవులు రచించిన రసవత్ ఖండపద్యకావ్యములు ఏబదియును ఇందు ముద్రితములైనవి. మఱియు సుందరత్రివర్ణచిత్రములు ఆఱును, ఏకవర్ణ చిత్రములు వ్యంగ్యచిత్రములు, శిల్పప్రకృతిచిత్రములును, సుప్రసిద్ధ ఆంధ్ర ఆంధ్రేతరప్రముఖులయు, ప్రజోపయోగసంస్థలయు, చిత్రములు ననేకములు గలవు. చీనా, జపానుయుద్ధచిత్రములును, ఇంకను ఇతర చిత్రములు కొల్లలుగ కలవు. ఈసంచిక సర్వవిధముల పెనుకటివానిని మిగిలి సర్వాంగ సుందరముగ నున్నది. సంచిక ఆంధ్రులకు విజ్ఞానాభివృద్ధిని గలిగించునది. కావున నాంధ్రులందఱును తప్పక చదువవలసినది. వలయువారు వెంటనే సంచికకు ఆర్డరులను పంపవలెను. దీనివెల దినపత్రిక చందాదారులకు రు. ౧-౦-౦; వారపత్రిక చందాదారులకు రు. ౧-౪-౦; ఇతరులకు రు. ౨-౦-౦.

పోస్టేజీ ౦-౬-౦ ప్రత్యేకము.

మానేజరు:

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

తపాలుపేట నెం. 212, మదరాసు

చెన్న పట్టణము, మే ౧౯౩౨

సంపుటము ౯

ఆంగీరస సంవత్సరము వైశాఖమాసము

సంఖ్య ౫

స్వర్గచేవతలు

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.

అకసమందు మోహనములైన పయోదము లచ్చటచ్చటన్
 ప్రాకుచు తేరియాడి చెదరన్ వెలిగించితి రెవ్వరో తరం
 గాకుల దీనగాన చలితాబ్ధికి నాట్యము నేర్పు చంద్రమః
 శ్రీ కమనీయదీపశిఖి; చెన్నడు వెన్నెల లిట్లే నిల్చునా?
 మీ తెలిస్వత్న మేమొ కుసుమీకృత నాక హృదంతరాళ ని
 ర్యాత పరీమళమ్యునిన రమ్యశశాంక మరీచీమాలికా
 శీతల శోభ నేటి దిది? చిందెదరా చరగాఢసుప్తి ము
 ద్రాతిమిరావృతానధులు దారి కనుంగొను పూర్వసంస్మృతుల్!
 ఆ పరిశుభ్ర నిశ్చల విహాయనవేదికమీద మీపద
 వ్యాప్తి మల్లికా సుమదళాచ్ఛ కళాదృతిగా వెలుంగ, ఏ

లా పరికించు నాకనులకై సుకుమార చకోరపూజగా
రేపుదు రీపరీమళ పరిష్కృత మార వృషత్పరంపరల్ ?

మీ రెవరో తూతూ నిమిలన మోహననేత్రులై తమ
భార సుషుప్తిలో తొణకు స్వప్న గరుత్మంతు చంచలానిలాం
కూరములనే ఓళావధులకున్ వెలిపూతల సోయగమ్ము క
ర్పూర సువాసనా మిళిత భోగముగా నిడు స్వర్ణ దేవతల్
కారుకదా !...

.....మనోహరముగా నిశి పాడెడు నిట్టి వేళలన్
నాకధునీసుధాపులిన నాట్యవిశారదులై, త్రివిప్వపా
నోకపా మందమారుత మనోజ్ఞత చందనచర్చనాలికన్
సోకగ అప్పరోహనశోభల తానములాడు మీర లే
లా కకుబంత వీధికల లంఘ్య మొనర్తురు సోలిపోవుచున్ !

దయగోవిరా సుషుప్తి నలతన్ నశియించిన నానయిన్ ? జలా
శయ రసవత్సమీరముల చాడ్చున కారుటెడారి దారిలో
పయిపయి సోకగా భవదపార మనోహర గానగీతికల్,
పయన మొనర్తునా ఇక గవాక్షగళ స్మృదుకొముషీఘ్రిన్.

ఈ యొకరాత్రి నా కనుల కిచ్చితి రద్భుత దివ్య దర్శన
చ్చాయ నొకింత, తావక విశాల సుఖాలయదీపికాద్యతుల్
నాయెద కోరబో దిక అనారత సుందరమైన మీ స్మృతి
జ్ఞేయతలో మణిచ్చపుల స్పష్టినై తృప్తి వహింతు నీపయిన్.

ఊహలలో నివాస మిక నుందురు నేటి నిశీథచంద్రికా
న్నేహము మాసినా, గగనసింధు సుధాపరిషేచనోజ్జ్వల
ప్ర్యాహములన్ మువ్వయివ్వాద సూచిన ఈస్మృతి భావనాగరు
ద్ధోహితమై చరించెడు మదార ముదాపహకాల మెల్లెడన్.

పాచీనాంధ్ర వాఙ్మయమునందు యాపకగ్రంథము లభియ్యుపములు. కర్తృత్వము వివాదగ్రస్త

మయిన కృతులుగూడ నట్టివే. కాని యీ వైలక్ష్యములు రెండును శ్రీడాభిరామమునం బాత్రయము నొందినవి. శ్రీడాభిరామము పదునాల్గవకతాద్వియందు నెలసిన యాంధ్రపీఠినాటకము. ఇది రావిపాటి త్రిపు రాంతకుండను కవివరంసుండు సంస్కృతభాషలో రచించిన శ్రేమాభిరామమును నాటకము ననుసరించి పీఠియాపకముగా రచింపఁబడినట్లు గ్రంథావతారికలోఁ జెప్పఁబడినది. మూలగ్రంథమును శ్రేమాభిరామము మనకింతవఱకు లభింపనందున నది కేవలనాటకమో, లేక దీనివలెనే పీఠినాటకమో, శ్రీడాభిరామము దాని కెంతవఱకనుకరణమో నిర్ణయింప రాకున్నది. ఈగ్రంథకర్తృత్వవిషయమున భిన్నాభిప్రాయములు పూర్వకాలమునుండియు నెలకొనినట్లు కానవచ్చుచున్నది. పూర్వ లాక్షణికులు కొందఱు తిండివలద్యములను వల్లభరాయని పీఠినాటకము లోనివని యుగ్గడింపఁగా మఱికొందఱు శ్రీనాథుని పీఠినాటకములోనివని యుగ్గడించిరి. కాని యీ రెండవ పక్షమునకుఁ జేరిన అప్పకవి, మాచిమంచి తిమ్మకవి మున్నగువారు మొదటిపక్షమునకుఁ జేరిన శ్రీధరారుల కంటెఁ జాల వర్వాచీనులై యున్నారు.

ఈగ్రంథమును దొలఁదొలఁతఁ బ్రకటించిన బ్రహ్మ శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగా రీగ్రంథ కర్తృత్వవిషయమున వల్లభరాయ శ్రీనాథు లిరువురిపక్షమునకు నుపకరింపఁగల యాధారములను సంగ్రహముగవివరించి యుభయ పక్షవాదములకుఁగూడఁ బునాదుల సేర్పఱిచి తాము మట్టికు శ్రీనాథునివైపునకే మొగ్గుచూపిరి. తరువాతి విమర్శకు లాపునాదులపయి విన్నాగముమొయ వాద సౌధములను నిర్మించుచున్నారు. శ్రీ వీరేశలింగము పంతులుగారు తమకవులచరిత్రములో నీగ్రంథమును వల్లభరాయకృతముగఁ బరిగణించి, శ్రీనాథరచితమును వాదము

నతిసాహసముని నిరసించిరి. శ్రీవిలుహాచి వీరభద్రరావు గారు ఆంధ్రులచరిత్ర మూడవ భాగములో వల్లభరాయనివర్ణనమిం దతిశయముగా నుండుటచే నిది వల్లభరాయకృతము కానేరదని తలంచి శ్రీనాథుఁడే దీనిని వల్లభరాయనిపేర వ్రాసియుండునను వల్లిప్రాయమును బ్రకటించిరి. కాని యథార్థముమాత్ర మీ యుభయపక్షములకుఁగూడ మధ్యస్థముగ మఱుగుపడియుం దెనేమో యని నాయాశయము.

“శ్రీనాథమహాకవి నుతత్యవీచారము” అను నేవ్రాసిన కవిచరిత్రవిమర్శనము (అముదితము)లో పయిని బేర్కొన్న మువ్వూరు పండితుల యభిప్రాయము లందలి బలాబలములను జర్పించుచు “శ్రీడాభిరామము— శ్రీనాథమహా దానితోఁగల సంబంధము” అను ఖండముకటి వ్రాసి దుందుభిసంవత్సరములో దానిని బ్రత్యేకముగ ఆంధ్రపత్రికాసారస్వతానుబంధములోఁ బ్రకటించియుంటిని. శ్రీనాథున కీగ్రంథముతో సంబంధములు లేక పోలేదనియు, అట్లు లేదనివచ్చో వల్లభరాయనికి గ్రంథకర్తృగౌరవముచూప యెట్లున్నను గ్రంథచార్యుడోష మనివార్యముగ నంబంగట్టనగుననియు, శ్రీనాథుండు గ్రంథముతేయుఁ బూర్తిగఁ దానేవ్రాసి ధనలోభమునకో, మఱియొకకారణమునకో దానిని వల్లభరాయనిపేరఁ బ్రకటించెనని తలంచుటకుఁ దగినకారణములు కానరావనియు, గావున వల్లభరాయఁడు శ్రీనాథుని సాహాయ్యముతో నీగ్రంథమును రచించియుండుననుట సత్యసమ్మతమై యాయురువుర గౌరవమునకుఁ గూడ నిర్వాసకమై యుండఁగలదనియు నాన్వాయమునందలి సారాంశమై యున్నది.

శ్రీనాథుని సిద్ధహస్త మిందుఁ బలుతావుల మవ్యక్తమునందుండ నాతని కీగ్రంథరచనమున నెట్టిసంబంధమును లేదని తత్కవితారసజ్ఞు లెన్నటికి నంగీకరింపఁ జాలరని నాయాశయము. శ్రీనాథుని యితరకృతులం

* ఇది ౨౧-౯-౩౦ లేదీన పెద్దాపురములో జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్వార్షికోత్సవసభలో జరుపఁబడినది.

దును నీ గ్రంథమందును దగ్గఱపొలికలుగల సంవాదములను, రచనాసంవిధానములను, భేదమొకింతయు లేక సరి సమానములుగ నట్లేయుంచినపాదములను, సమానములను శ్రీనాథుని కవితయందుఁ బ్రత్యేకముగఁ గానవచ్చు వాతని మఱి పెంపుఁ బడప్రయోగములను వాయభిప్రాయానుసారముగఁ గొంతవఱకు నాపూర్వోక్తవ్యాసముం దుదాహరించియుంటిని. తరువాతఁ గొంతకాలమువఱకు బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తాము రచించిన శృంగారశ్రీనాథములో నీ గ్రంథకర్తృత్వమును గూర్చి చర్చించుచు గ్రంథము శ్రీనాథకృతమేయనుట కాలేని యితరకృతులందును దీనియందును సామ్యముగల సంవాదాదికములను విపులముగాఁ బ్రకటించి వల్లభరాయపక్షవాదమును బూర్తిగా నిరసించియున్నారు. కాని తమవాదమునకు బాధకముగా శ్రీనాథున కించుమించుగ సమకాలీనుఁడగు శ్రీధరుఁడును, వాతనితరువాతి మఱి కొందఱు పూర్వలాక్షణికులు నిందలిపద్యములను వల్లభరాయని వీధినాటకములోనివని తమగ్రంథములందుదాహరించిన ప్రశంస నెందుచేతనో జాఱివిడిచి యావిషయమై చర్చించుటగాని, వాయభిప్రాయమును బరామర్శించుటగాని జరగింపరైరి. అందుచేత “సారస్వతసర్వస్వము” లోఁ బ్రకటితమయిన నా శృంగారశ్రీనాథ విమర్శనములో నీగ్రంథకర్తృత్వ విషయమునుగూడఁ బేర్కొని పైని జెప్పిన వాయభిప్రాయమును గూర్చి శాస్త్రిగారి సమాధానములను గోరియుంటిని. విమర్శకు “భారతి” లో నీగ్రంథము కేవలము వల్లభరాయ రచితమేగాని శ్రీనాథకృతముకాదని వాదించు వ్యాసమును బ్రహ్మశ్రీ వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారును, అందుపై శ్రీప్రభాకరశాస్త్రిగారి యభిప్రాయానుసారముగ శ్రీనాథకర్తృత్వమును సాధించువ్యాసమును శ్రీకళిందినాథునాచార్యులుగారును, మరల నీనడుమ విశ్వనాథశర్మగారి యభిప్రాయానుసారముగ వల్లభరాయ కర్తృత్వమును సాధించువ్యాసమును శ్రీతేకుమళ్ల అచ్యుతరావుగారును ప్రకటించియున్నారు. విద్యాధికులయిన విమర్శకాగ్రణు లిట్లు లేదో యొకపక్షమును సమర్థించుటయేగాని శ్రీనాథవల్లభరాయల యిరువుర గౌర

వమునకుఁగూడ నిర్వాచకమయి వారియుభయకర్తృత్వము నంగీకరించు వాయభిప్రాయమునుగూర్చి చర్చించి యది సర్వనిర్ణయమున కెంతవఱకు వకరించునో నిరూపింపకున్నారు. తెగతెంపులేక యిట్లు తెగపులకుఁ దానక మగుచున్న యావిషయము తనరీతిని బరిష్కారమున నను తలంపుతో నీపరివర్తభాముఖమున మరల నిందుఁ గూర్చి ప్రశంసించ నెంచితిని.

క్రిడాశ్రీరామ విశిష్ట నూతనముగా శృంగార గ్రంథమాలాపక్షమున ప్రభాకరశాస్త్రిగారి పరిష్కరణముతో శృంగారముగఁ బునర్ముద్రణ మందినది. అందు శాస్త్రిగారు సహజమున తమ మునిశిత ప్రతిభను ప్రకటించుచు విపులమును సుపొద్ధాత మొకటి వ్రాసియున్నారు. కాని శృంగార శ్రీనాథములోఁ దడవిన విషయములనే మరల విపులోదాహరణములతో సమర్థించుటయే గాని వాయభిప్రాయవిషయమునఁ దగు సమాధానము లొసంగరయిరి. గ్రంథమందు శ్రీనాథుని సంబంధమును సమర్థించుచు వల్లభరాయ కర్తృత్వమునుగూడ నంగీకరించు వావాదము మునసబుకరణములు తగవులాడుకొను నిద్రటి పాలికాపుల వివాదమును దీర్చినట్లున్న దని యసంగతమును గేలివాక్యముతో సమాధానసంతృప్తి నందిరి. ఈగ్రంథకర్తృత్వవిషయమున శ్రీనాథవల్లభరాయల కెట్టివివాదమున లేదు. ఉన్న వివాదముంతయుఁ దరువాతి వారమున మనము తెచ్చిపెట్టుకొన్నచే. కావున శాస్త్రిగారి సమాధానమందలి సామంజస్యమును సహృదయులే నుర్తింతురుగాక. ఇతఁ బూర్వలాక్షణికోదాహరణ విషయంబున నేను వ్రాసినసంగతులు బూటకంపు బూకరింపుల యుగలనియు, దుర్వివేక ధురంధరములనియు నిరంకుశముగ వ్రాసి, యీగ్రంథమందలిపద్యములను శ్రీనాథుని వీధినాటకములోనివని యుదాహరించిన లాక్షణికులు నేనననట్లు అప్పకవి మున్నగు నొకరిద్దఱుగాక నలుగురైదుగురనియు, నీవిషయమున అప్పకవీయము, లక్షణదీపిక, వీరరాజీయము, లక్షణసారసంగ్రహము మొదలగు గ్రంథములఁ జూడననవనియు నిందలి పద్యములను వల్లభరాయని వీధినాటకములోనివిగా నుదాహరించిన ప్రాచీన లక్షణ గ్రంథములు తాము చూచినంతవఱకుఁ గానరాలే

నలుపునుగాక నెమ్ములును, సాటిమెలంతపు క్రొమ్మెలుంగ ! నీ
వెలమిని నింతగా మెఱసె దేటికె? కాంతవియోగదఃఖ మ్మ
జలనిధి మున్దుసీనవదనన్ ననుఁగన్గొని నిర్దయాత్మవై.

కైకొనుఁగాక నల్లనగుకాయము, మెక్కెడుఁగాక సత్ఫలా
నీకము, నిల్చుఁగాక రమణీయరసాలవనంబులందుఁ బుం
స్కృతిల మేమి నేయు నవి సూటిగఁ జేసెడుఁగాక, యెట్టులున్
గాకము కాకమే యగును గంతము నెత్తి యొకింతి పాడుచోన్.

కాతనఖనిర్దళితగజ్రవాతమైన-జండతరసింహము వసింపుచుండుగుహను
గుక్కపిల్లను గని మూల నక్కు-నట్టి-నక్క నేడు ప్రవేశించె నక్కటకట !

ఎవఁ డాప్రాణము లిచ్చె నీకుఁ గృప, ని న్నెవ్వఁడు పై కెత్తె, ని
న్నెవఁ డంసంబునఁ జెట్టి మోసె, నెవఁ డెంతే వేడె ని, న్నట్టిమం
త్రవిడున్ నవ్వుచునే వధించితివి వేతాళా ! త్రుటిం బేరు గాం
తువులే, ప్రత్యుపకారులౌ పురుషులందున్ మేటివంచున్ భువిన్.

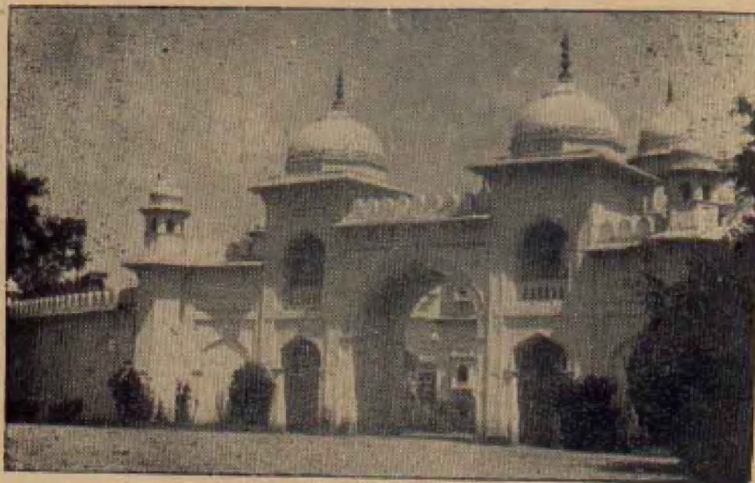
ఉరులను నాల్గుదిక్కులను నొగ్గిరి, నీట విసంబు గల్పి, రా
యెరగలి కానఁ గాల్చె, వల లెల్లడఁ బన్నిరి, నిర్దయాత్ములౌ
నెఱుకులు విండ్లు చేతఁగొని యేగుచునుండిరి, వెంటవెంట, ని
త్తటి మృగయాధనాయకుఁడు తా నెట కేగఁ దలంచునొకదా.

అలరులట పండ్లు శోభిల్లునని తలంచి-యానఁ జిలుక బూరుగుచెట్టు నాశ్రయించె;
దుడకు నది పండ్ల, నందులో దూది యుండె-నదియు గాలి కెగిరిపోయె నక్కటకట !

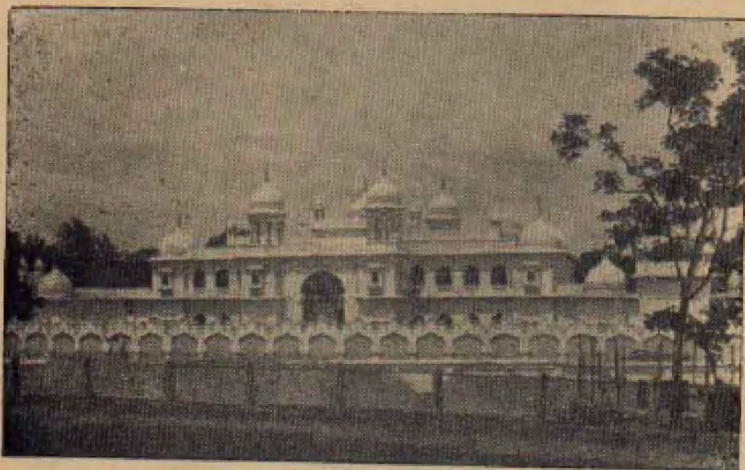
నిలయము నీటి కంచును మణినికరంబులతా వటంచు నా
జలనిధి నాశ్రయించితిమి చాల పిపాసను, గాని స్వీయమా
చులుకమునన్ మహామకరశోభితసాంద్ర పయోధిఁ బట్టి ని
శ్చలముగఁ ద్రావు నొక్క మునిస త్తముఁ డంచు నెవం డెఱింగెడున్.

అనయము సర్వలోకహితుఁడౌ పురుషోత్తముఁ డుండుతావు, ది
వ్యనికరవాంఛ లన్నియును బండుపొలంబు, సమస్త లోకమో
హనముగఁ జంద్రమండలికి నచ్చువుదేజ మొసంగుదాత, పా
వనుఁడు సుధాభి, యం దెవఁడు వాసము నీకిడఁ గాలకూటమా !

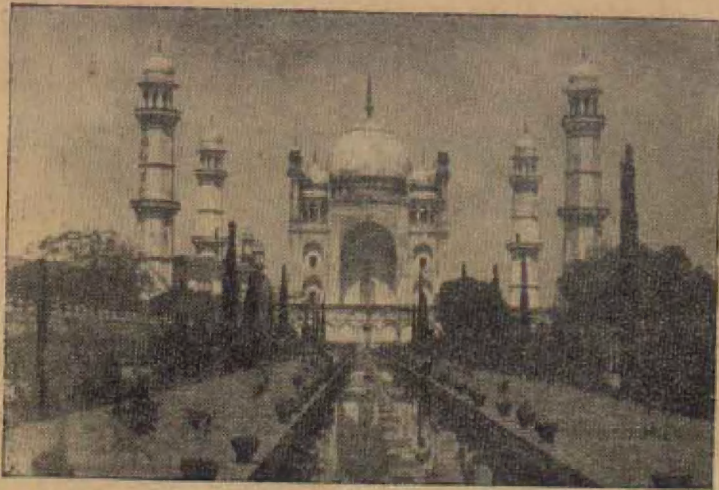
పురాతన వస్తుప్రదర్శనాలయము-హైదరాబాదు

౧. వస్తుప్రదర్శనాలయ ద్వారము

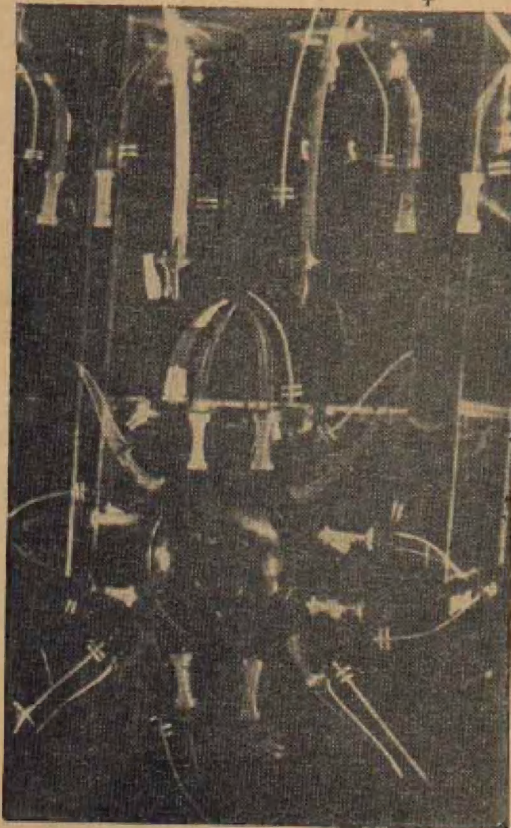

౨. వస్తుప్రదర్శనాలయము

3. వీవీ-కా-మున్ బారా

(కమాల్‌మున్ బీనా సామన్తి వారసిన స్థలము)

౪. ఆయుధములు

తెలుగు లిపి సంస్కరణమును గుఱించియు, ముద్రాక్షరవిలేఖనమును గుఱించియు మహారాజశ్రీ యం. యస్. వెంకయ్యగారు భారతిపత్రికయందుఁ బ్రకటించిన వ్యాసమును సాంతముగాఁ జదివి యందలి విషయములను జరిశీలించి చూచితిని. సంయుక్తాక్షరలేఖనమును గుఱించి సప్రపంచముగా వారు నిరూపించిన యుదాహరణములును విమర్శనమును నెల్లరును గమనింపఁదగియున్నవి. ముద్రణమునందలి పాలభ్యమును గోరి సంయుక్తాక్షరలేఖనపద్ధతిని దీసివైచినచో, భాషకే మొదట స్వస్తి చెప్పవలసినవచ్చును. ఈ సంయుక్తాక్షరపద్ధతిని మనపూర్వులు చక్కఁగా నాలోచన సల్పి మన భాషాస్వభావమున కనుగుణముగా నుండునట్లు లేర్పఱచిరని వారనినది యెల్లరును సంగీకరింపఁదగినవిషయము. ఈపద్ధతిని మూని ద్రావిడాంగ్లలిపులయందలి పద్ధతి ననుసరించి వ్రాయఁ బూనుదురేని, లేఖనమునందును, బరసమునందును, బెక్కుచిక్కు లేర్పడి భాషకు గొప్పనష్ట మేర్పడును. ఇక వర్ణమాలయందలి యక్షరములలోఁ గొన్నిటిని దీసివేయవలయు ననియు, నాంగ్లభాషయందలి నూతనాక్షరములను గల్పించి మనవర్ణమాలలోఁ జేర్పవలయు ననియుఁ దలంచుటచితము గాదు. ఈవిషయమై శ్రీవెంకయ్య

గారు చక్కనియుదాహరణములతో విమర్శించియున్నారు.

సంస్కృతశబ్దములు ప్రాకృతభాషలోనికి వచ్చునపుడును, సంస్కృతప్రాకృతశబ్దములచ్చుతెనుంగులోనికి వచ్చునపుడును, ప్రాకృతాచ్చాంధ్రవర్ణమాలలకు లొంగియుండు నట్లులే విరూపములఁ జెందుచున్నవి. ఉదాహరణము : లక్ష్మీః = లచ్చీ, విష్ణుః = వెణ్ణూ, పక్షీ = పక్కి, అప్పరాః = అచ్చర, ఇత్యాదులు.

కావున వర్ణమాల నెప్పటియట్లులే యుంచి యన్యభాషాశబ్దముల మన లిపి కనుగుణముగ మార్చి ప్రయోగించుటే యుత్తమమైన పద్ధతి.

ఇట్లులే యితర విషయములను విమర్శించుచు సచ్చిత్రముగా లిపిసంస్కారమును గావించియున్నారు.

ఇట్లు వీరిచే సంస్కరింపఁబడిన యాంధ్రవర్ణమాల ముద్రణమునందుఁ బెక్కులాభములను గల్గించుచున్నది. ముద్రాక్షరముల సంఖ్యను వీరు తగ్గించినందునఁ బెక్కుతెఱుంగులగు ముద్రాక్షరములను నిర్మించుటకును, దమ్మాలమున నాంధ్రమున ముద్రణకళ యభివృద్ధిఁ గాంచుటకును, ముద్రాక్షరవిలేఖన యంత్రనిర్మాణమునకును జక్కని మార్గ

మేర్పడినది. వీరు ప్రదర్శించిన తలకట్టు, దీర్ఘము, ఒకార, ఒకారాదులు ప్రాచీనశాసనములందున్నవియే. ప్రస్తుతము చేతిప్రాంతయందును బెక్కు రీతీరున వ్రాయుచున్నారుగాన నీలిపిని వ్రాయుట గాని ముద్రింపఁబడినదానిని జదువుటగాని యొక కష్టమైన పనిగాదు. ఇట్లు ముద్రణమునకును, ముద్రాక్షర విలేఖనమునకును ననువుపడునట్లు గావింపఁబడిన యీలిపిసంస్కరణమును విమర్శించి చూడఁగా, శ్రీ యం. యస్. వెంకయ్యగారు తెలుఁగుముద్రణవిషయమునందుఁ జిగకాలానుభవము గలవా రనియు, ప్రాచీనశాసనములను బరిశీలించియున్నారనియుఁ దెలియు

చున్నది. ఇట్లు వీరు ప్రస్తుతాంధ్రవర్ణముల కెట్టిలోటును వాటిల్లకుండులాగున సంస్కరణము గావించినది చూడఁగా నెంతయు సంతసము గల్గుచున్నది. ముద్రణవిధానమునం దితరలిపులకంటె మన తెలుఁగే చాల వెనుకఁబడియుండుట యెల్ల రెఱింగిన విషయమే గాన, భాషాభిమానులును, ముద్రాశాలాధ్యక్షులు నీవిషయమున బద్ధులై వెంకయ్యగారి యుద్యమమునకుఁ దోడ్పడి తెలుఁగు ముద్రణవిధానమును బెంపొందఁజేయుట యవశ్యకర్తవ్యమైయున్నది. భాషాభిమానులు చక్కఁగాఁ దోడ్పడుదురుగాక.

నక్షత్రము

ఎన్ని జన్మంబులం దాటి యిట్టిదశకు వచ్చినావో? యిప్పటికిఁ దెల్పంగఁగలవె? ఎట్టితప మొనరించితో? యెఱుకఁపఱితె? తారకంబ! యీద్యశదివ్యతనువు దాల్చి యుగయుగంబులనుండియు వ్యోమమందె తానఁబడెద; ప్రయాణంబుఁ గట్టివైచి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

గమ్యముం బొంద నెట్టిసంకటము లొదవె? లక్ష్య మింకెంతదాలఁ జెలంగు నీకు? పగట రవికాంత కాషాయపటముఁ గప్పి మొగముపైనిఁ దపంబు నల్పుదువుగాక జలదయువతుల కౌఁగిలింతలకు మఱిగి భ్రష్టుఁ డగుదువు రేల? భద్రంబునుమ్ము.

ధృతరాష్ట్రీకుల జననము

శాంతనునివలన సత్యవతికిఁ జిత్రాంగదు విదిత
వీర్యులను నిరువురు పుత్రిని జన్మించిరి. తండ్రి
యనంతరము చిత్రాంగదుఁడు కారవ రాజ్యపరిపాలకుఁ
డయ్యెను. కాని యతఁడు చిత్రాంగదుఁ డను గంధర్వు
నితోఁ గురుక్షేత్రమున ద్వంద్వయుద్ధ మాచరించి కాల
ధర్మ మున దెను. అందుచే విదితవీర్యుఁడు తల్లి సత్యవతి
యనుమతిని బడసి కారవసంహారము మెక్కి రాజ్యమును
ధర్మయుక్తముగాఁ బాలింపఁజేసెను.

ఆసమయముననే భీష్ముఁడు కాశీరాజకుమారికల
సంవికాంబాతీక లనుచారలను స్వయంవరమున గలిచి
తెచ్చి తమ్మునకు వివాహ మొనర్చెను.

“అంబికాంబాతీకే భర్త్య ప్రాదాత్థాన్రీతే యవీయసే,
భీష్మ విదితవీర్యాయ విధిదృష్టేన కర్మణా.

తయోః పాణీ గృహీత్యాకు రూపయావన దర్శితః,
విదితవీర్యో భర్త్యాత్మా కామాత్మా సమపద్యతః.

తేచాపి బృహతీ శ్యామే నీలకుంచికేమూర్ధనే,
రక్తకుంగ శభోపేతే పీష్వశ్రోణిపయోధరే.

ఆత్మనః ప్రతిరూపాసౌ లభః పతి రితి స్థితే,
విదితవీర్యం కల్యాణ్యో పూజయామానకు శ్శుభే.

సద్యాహూప సదృశో, దేవకుల్య పరాక్రమః,
సర్వాసామేవ వారీణాం చిత్తప్రమగజో రవాః.

తాభ్యాంఘ్రా సమా స్సస్త విహరన్ పృథీవీపతిః,
విదితవీర్య ప్రభుః యక్షిణా సమగృహ్యతః.

మహ్నాదాం యతిమానానా మాతృ స్సహ చికిత్సతః,
జగా మాస్తమి వాదిత్యః కారవ్యోయనుసాదనమ్”.

అది. సంభవపర్య, ౧౦౪ అధ్యాయము.

విదితవీర్యుఁడు తరుణుఁడై యుండియే క్షయ
బోగగ్రస్తుఁడై కాలధర్మ మొందెను. ఇతని కిరువురు

భార్య లున్నను సంతానము లేదు. కురువంశ మిత
నితో వంశరీంచెను. సత్యవతికోర్కు లన్నియు విఫల
ములయ్యెను. అందుచే సత్యవతి శాంతనువంశమును వర్జి
చుట యెట్లని భీష్ముడులతో మోడంచెను. ఆకాలమున
దేవరన్యాయము నవలంబించి సంతానమును గని వంశ
మును నిలువఁజెట్టు నాచారము సంఘముం దంతటను
గలదు.

“వేథే ధర్మం సత్యవతి పరం చాపర మేవచ,
తథా తవ మహాప్రాణే ధర్మ ప్రణిహిత మతిః.

తస్మా దహం త్వన్నియోగా ధర్మ ముద్దిశ్య కారణమ్,
ఈప్సితం తే కరిష్యామి దృష్టం హేత త్వవతీనమ్.”

“సకలధర్మముల వెఱచిన నీమతి కేవలము ధర్మ
ముండే వర్తించుచున్నది. కావున నీయనుమతి నవలం
బించి ధర్మమునే ముఖ్యముగా నెంచి నీకోర్కి ననుస
రించి విదితవీర్యక్షేత్రమున సంతానమును గాంతుము.
ఇట్లు చేయుట సవాతనధర్మమై యున్నది” అని
వ్యాసుఁడు సత్యవతితోఁ జెప్పినమాటలను బోలినప నా
కాలమున నిది సంఘమందంతట నాచారమై యున్నట్లు
స్పష్టము. ఇప్పటివారి కది తప్పగాఁ గానవచ్చినను,
అప్పటిసంఘమునఁ బ్రజలు తిప్పుగా భావించలేదు.
కావుననే సత్యవతి యందులకు యత్నించుటయు, ధర్మ
జ్ఞానమున వ్యాసుఁ డంగీకరించుటయు సంభవించినది.
అది దురాచారమే యైనచో నెంత బలవంతు లైనను
దానిని నిర్వహింపలేరు. ప్రజాభిప్రాయమునకు విరుద్ధ
ముగా నడువను లేరు. ధర్మసంతానమును గనుట సవా
తన ధర్మమని వ్యాసుఁడు చెప్పను లేడు.

ఇది దుర్మీతి కాదా యందులేని కాదు. నీతి గాని
దుర్మీతి గాని సంఘమంతయు నంగీకరించినచో నది కేవ
లము నీతియే యగును. యువతీవివాహము కాని విధవా
వివాహము గాని సంఘమంతయు నంగీకరించి చేసినచో
వైసంఘములవారి కది హేయముగాఁ బోచినను నీతి
యుక్తమే యగును. ప్రస్తుతకాలమున నాగరకశ్రేణులని

యెంచుచు పాశ్చాత్యులు తరుణవయస్కులగు నితరుల భార్యలతోఁ గలిసి నృత్యములు పలుచున్నారు. అట్టిది మనదేశమున నవాగరకులగు కొండజాతులలో మాత్రమే కానవిచ్చుచున్నది. మనదృష్టి కది నీతివాద్యామై యున్నను నారీసంఘమున కట్లు కాదు. అట్లే సంఘ మంతయు సమృద్ధించిన దేవరవ్యాయము మనవారి దృష్టికి నీతివాద్యము కాదు.

ధర్మసంతానమున వంశోద్ధరణము నీతియుక్త మైనను గాకపోయినను నీకుట్టుమనఁ గొంతభాగము ప్రక్షిప్తమని చెప్పక తీయదు. పూర్వాపరవిరుద్ధములు నసందర్భములును తేక్కులున్నవి.

దేవరవ్యాయ మనునది కామాభిలాషతోఁ గాక, యింద్రియలోలత్యమునఁ గాక కేవలము ధర్మబుద్ధితోఁ సంతానప్రాప్తివలనను సంగమించి యనంతర మెట్టి సంబంధమును లేకుండ వర్తించుట, సంతానప్రాప్తి విమృశి సాంగత్యమును ద్యుతంపవలెను. మఱియు నిది యాపదర్థముగాఁ తేకొనబడినది. ఈ ప్రైమయము లాలోచింప నెన్నివిబంధనలు గలవో పుష్టమగుచున్నది. కేవలము ధర్మబుద్ధి గలవారు మాత్రమే దేవరవ్యామ మవలంబింప నర్హులు. కామేచ్ఛాపరులకుఁ గాదు. సంతానప్రాప్తివిమృశి మఱి సంగమింపరాదు. ఇదియు నాపదర్థ మైనప్పుడే యవలంబింపవలెను.

సత్యవతికుమారులు చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యులు మరణించుటచే భారతవంశము విచ్ఛిత్తి చెందివలసిన సమయము లభించినది. వంశోద్ధరణమునకై సత్యవతి ధర్మజ్ఞఁ డగు వ్యాసుని రప్పించి దేవరవ్యాయమున సంతాన మును గని కారవంశమును నిలుపుమని కోరినది. సనాతనధర్మయుతముగు నప్పనికి వ్యాసుఁడు సమ్మతించెను. ఇంతవఱకు సరిగానే యున్నది. తరువాతివిషయ మాలోచింపుడు.

సత్యవతి తన పెద్దకోడలుగు వంశికును సంతానార్థము వ్యాసునిన్నీధికిఁ బంపినది. వ్యాసుఁ డామెతోఁ సంగమించి జడలిపోవునపుడు సత్యవతితో—

“నాగాయుతపమప్రాణో విద్యాత్ రాజర్షి సత్తమః,
మహాభాగో మహావీర్యో మహాబుద్ధి ర్భవిష్యతి.
తస్య చాపి కేతం పుత్రా భవిష్యంతి మహాత్మనః,
కింతు మాతః స వై నుణ్యా దంధ ఏవ భవిష్యతి.”

పదివేలయేనుఁదల బలము గల్గి యబృష్టవంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు నగుపుత్రుఁడంబికు జనించును. కాని యతఁడు మాతృవోషమువలన సంఘంఙ్గనని వ్యాసుఁడు చెప్పెను. ఇట్లు సంతాన ముత్పన్న మగుటవలన నాపదర్థము తొలగినది. అతనికి మామపురు పుత్రులు గల్గుదు రని చెప్పటచే భారతవంశము నిలిచినది. సత్యవతి

“స త్వం వ్యపేక్షయా హ్రతు
స్ఫుంతానాయ కులస్య చ”

అని కోరినది. గృతరాష్ట్రజన్మమువలన విచిత్రవీర్య కులము విస్తరింప నున్నది. సత్యవతి కోర్కి సఱచేటి నది. ఇట్లు కృతార్థురాలైన సత్యవతి.

“జాతివంశస్య గోప్తారం పితౄణాం వంశవర్ధనమ్,
ద్వితీయం కురువంశస్య రాజానం దాతు మర్హ సి.”

అని పలుకుట ధర్మేతరముగా నున్నది. గృతరాష్ట్రుఁడు వంశకుఁడు ఙ్గనమండఁగా మఱియొక కుమారు నిమ్మని కోరుట సత్యవతికి యుక్తముగా లేదు. గృతరాష్ట్రుఁడు జాత్యంఘ్రుఁడైనను వంశకుఁడు కా లేకపోలేదు. మఱియు

“కింతు మాతః స వై నుణ్యా దంధ ఏవ భవిష్యతి”
యని వ్యాసుడు చెప్పినది లోకవిరుద్ధముగా నున్నది. తల్లివై నుణ్యమువలనఁ గొడుగు గ్రుడ్డివాఁ డయ్యెను. వై నుణ్య మేమిటి? తన్ను సమీపించినమునిని

“ధయా త్కేశిమతా తంతు నాశక్నో దభివీక్షితుమ్.”

అంటిక ధయమువలన నతని చూడఁ జాలకపోవుటయే వై నుణ్య మని చెప్పవలెను. అవఁగా సంగమకాలమున కేత్రనిమిలనమని ఫలితార్థము. సంగమకాలమున కన్నులు మూపినంతమాత్రమున కొడుకు గ్రుడ్డివాఁ డగునా? అట్లయిన వయాభి మాయాప్రవరునితోఁ సంగమించినపుడు కేత్రనిమిలన మొనర్చినది. ఆమెకోడుకు స్వకోవిషాఁ

డంధుడు గా లేడు. ఈ స్రుష్టితనము పూర్వజన్మకర్మజనిత పాపఫలముకాని మాతృకోమముకాదు. భృతరాష్ట్రీజన్మముతో సత్యవతికోర్కె సిద్ధించి యుండగా భర్తృజ్ఞానమునయూ మెద్దితీయపుత్రునికోరుటయు, సనాతనధర్మ వినుడగు వ్యాసుఁ డంగీకరించుటయు సంభవించదు. భర్తృజ్ఞానము రట్టియధర్మకృత్యము సంగీకరింతురా? సంతానప్రాప్తిపిమ్ముట దేవరస్థాయమునకు విషయమే లేదు. అంధుడగు కొడుకు రాజ్యావర్తనఁ దయ్యెను గాన యావధర్మము తొలగిపోలేదని చెప్ప వీలు లేదు. సత్యవతి వంశోద్ధరణమునే యశీషించినది కాని రాజ్యపాలనము కాదు. భృతరాష్ట్రుఁ డంధుడై నను భిష్మాదుల పాయమున రాజ్యపాలన మొనర్చగలడు. పాండురాజున్నను, భృతరాష్ట్రుఁడు తనవారిపాయమునఁ బరిపాలన మొనర్పలేదా? వంశకరుడై రాజ్యపాలనము చేయు భృతరాష్ట్రుఁ డుండగా,

“జాతి వంశస్థు గోప్తారం
పితౄణాం వంశవర్ధనమ్,
ద్వితీయం కురువంశస్థ రాజా
నం చాతు మర్హసి”

అని వ్యాసునడుగుటయు, నంగుల కతలఁ డంగీకరించుటయు వర్తమనగా లేదు. అట్టిచో నిక పాండురాజు జన్మమున కవకాశమే లేదు. ఇట్టియనుపపత్తి గల్గుచున్నది. కావుననే యీ ఘట్టమునఁ బ్రతి ప్రభాగము గల దంటిని.

మఱియు సత్యవతి యనుమతిచొప్పున వ్యాసుఁ డంతారికతో సంగమించి చెడలిపోవుదుఁ దన్నడిస సత్యవతితో

“కళంప స పున ర్మూలే తస్య చాలస్య పాండుతామ్”

అని చెప్పెను. అది విని సత్యవతి

“తం మాతా పునరే వాన్యం ఏకం పుత్రీ” మనునది.
మఱియొకపుత్రుని కోరినది. ఆలోచింప నిది కేవలము ధర్మ విరుద్ధము. బాలని తెల్లదనమును విని సత్యవతి మఱియొక పుత్రుని గోరుట ధర్మము కాదు. ధర్మజ్ఞులగు సత్యవతి వ్యాసు లిట్లు నియమము లేకుండ వర్తింపదు. వారిధర్మ

నిష్కలము దొలగించుటకే యెవ్వరో యిది కల్పించియుండుదు. ఇట్లుండ విదురునిజన్మమునకు మఱింతయవకాశము లేదు. కాని విదురునిజన్మమునకు వ్యాసుడు కారణమని చెప్పుటకే యిది యంతయుఁ గల్పింపవలసి వచ్చినది. ఏమన,—

విదురుడు భారతమందుఁ గల పురుషు అందఱలోను మిక్కిలి యుత్తముఁడు, నీతిమంతుఁడు, రాజనీతి జ్ఞాఁడు, సకలసద్గుణవంతుఁడు, శమదమాదిసంపన్నుఁడు, విజ్ఞానవిధి. అట్టియుత్తముఁడు బ్రాహ్మణులలోఁ గూడ మండఁ దమలు యతిశయోక్తి గాదు. దైవభక్తియం దతఁ డెంతటి వాడో శ్రీకృష్ణుఁడు పాస్తానాపురమునఁ గల మహామహుల పెల్లరను విడిచి యతనియింట విందు గుడుచుటవలననే స్పష్టమగుచున్నది. ఉత్తమగుణులకును, గుణమునకును సంబంధము లేదు. అది యోజింపక పూర్వము బ్రాహ్మణసంఘము కూడ్రుండైన విదురుని గుఱోత్తమత్వమును సహింపలేక విదురుడు వ్యాసవీర్య సముద్యమై, బ్రాహ్మణవీర్యసంభవుఁడు గమకనే యంతటివాఁ డైనాఁ డని చెప్పుట కే ఘట్టమును గల్పించియుండును. ఉత్తమగుణములు గల్గుటకు కులమే ముఖ్యమని వారితలంపు. కాని యది సరికాదు. ఆవిషయములో నవ్యాప్తియు, నతివ్యాప్తియుఁ గూడఁ గలవు. విదురుని కిట్లు బ్రాహ్మణసంబంధము కల్పించి తమ కోర్కె నెఱచేర్చుటకే బ్రాహ్మణులు విచిత్రవీర్యమనఁజును, ధర్మసంతానప్రయత్నము, మొదలగునవి కల్పించి యుండురు. యథార్థమనకథ యిట్లుండీయుండును.

విచిత్రవీర్యుఁ డేనుసంత్పరములకాలము కళత్ర ద్వయముతో సుఖించియున్నాఁడు. అపుడు భార్యలయం దొక్కొకకుమారుని గనియుండును. పూర్వజన్మ కర్మవశమున భృతరాష్ట్రుఁడు జాత్యంధుఁ దయ్యెను. అంతారికయందుఁ గన్గినబాలుఁడు తెల్లనివాఁ డగుటచే బాండుడని పేరుపెట్టిరి. విదురుఁ డుత్తమగుణుడై కూడ్రవంశమున జన్మించి భృతరాష్ట్ర పాండురాజులను నేమించుదుఁ దనసత్త్వరక్షనముచేత వారి యనుగ్రహము నకుఁ బాత్రుడై రాజగువామందు వారితో సరిగా

బూజుంపుచునుండును. ఇతఁ డుత్తమునకువంతుఁ డగుటచేతనే ధృతరాష్ట్ర పాండురాజు లతనిని సోదర ప్రేమతో మన్నించియుండును. అందుచే వారు మువ్వకు సోదరులవలె నిర్తించియుండును. అంతయు కాని వారి కంబఱును వ్యాసుఁడు తండ్రి యగుటచే గాదు. జాత్యంధుఁ డగుటచే ధృతరాష్ట్రుఁడు రాజ్యాధిపతి యగుటచే బాండురాజు కురురాజ్యమున కధిపతిఁ డైయుండును. అయినను బాండుడు నిష్కల్యమభ్రాతృప్రేమ గలవాఁ డగుటచే సోదరుని సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజెట్టి యతని పేరిట రాజ్యమును బాలింప నారంభించెను.

కురుసాంకారులగు బ్రాహ్మణు లీ ఘట్టమువంతుఁ గొన్ని మార్లును చేయ నిశ్చయించి యశ్వినూపుఁడును, దేవకుల్యపరాక్రముఁడగు విచిత్రకేతుఁడును యోగముచే జంపించి మైకథ యంతయుఁ గల్పించియుండును. కాని పూర్వపు మహారాజులు యుద్ధమరణమో, వానప్రస్థమున యోగమువలన మరణమో యందుట కలదు. కాని యోగములై మరణించుట కలదా? అది యటుండనిండు. వ్యాసునివంటి మహాకవి యా ఘట్టమును వ్రాసియుండఁడు. వంశాధిపృథ్వీ కోకపుత్త్రుఁడు నాతియుండఁగా ననియతముగాఁ బుత్త్రులను గోరుట ధర్మము కాదు.

ధర్మసంతానపద్ధతిపే భారత వంశము నిల్పినదని చెప్పినచో బాండునిజన్మమున కవకాశము లేదు. ఏమన ధృతరాష్ట్ర జన్మముతో నాపద్ధర్మము తొలగినది. ధృతరాష్ట్రుఁ డుండఁగా మజీయొక పుత్త్రునిఁ గోర నవకాశమే లేదు. పాండురాజే లేకపోవలసివచ్చును. అందుచే నీపద్ధతి కల్పిత మనక తీసిదు.

పాండురాజు పుట్టుకకే యవకాశము లేవచ్చుదు విదురునిజన్మ మెట్లు సంభవించును? ఈయంశము లన్నియు వాలోచింపక, దేవర వ్యాసమును పరికిరింపక, ధర్మసంతానక్రమ మెఱుంగక, యిష్టము వచ్చినట్లు వ్రాసినారు. విదురుని జన్మమందుమాత్రమే బద్ధ-విక దృష్టులగువారికిఁ దమ కల్పనయందలి యసంధర్మము లవగలము కాలేదు.

ధర్మసంతానము సదాచారముని యంగీకరించినను సత్యవతి ధర్మహీనయై ధర్మవిరుద్ధముగా సంతానములను గోరియుండదు. వంశోద్ధరణమునకు సంతానము పడయవలసియున్నది. (గుడ్డివాడని మఱొక పుత్త్రుఁడు, తెల్లని వాడని మజీయొక పుత్త్రుఁడు కావలయునని యనియతముగా సత్యవతివంటి ధర్మజ్ఞురాలు కోరదు. మజీయు ధర్మజ్ఞుఁడగు వ్యాసుఁడు తల్లి కోరినంతమాత్రమున వధర్మము నవలంబించునా? మహాతపస్వి యగునతఁ డింద్ర యలోలుఁడై తల్లి నియోగించిన ప్రతిష్ఠితోను సంభోగించునా? మూఁడవపారి యంభిక తనదాసిని పంపినపుడు వ్యాసుఁడు దానితోఁ గలియుటకు నమమామై నను బడవలదా! కురువంశము సుధర్మింప యత్నించిన యతఁడు దాసిసంగమము నెట్లంగీకరింపఁగలఁడు? దానికిఁ బుత్త్రుఁడు పుట్టినను నతఁడు కారవరాజ్యపాలకుఁ డగునని తలంచునంతటి యవివేకియా? కురువంశమునకుఁ బనికిరావపుడు తెలిపియు దాసిసంగము చేయుట ఘోరపాపము కదా? మజీయుఁ దల్లియుద్దేశమునకు విరుద్ధముగా వర్తించునా? ఈసంఘటన లన్నియు ముడిపెట్టి చూడఁగా వ్యాసునివలన విదురుఁ డుత్పన్నుఁడై నాడని చెప్పటకును, సత్యవతీవ్యాసు లధర్మపరులని తెలుపుటకు నిట్లు వ్రాసియుండురని నాతలంపు!

౧

జీవితేశ్వర ! మనసుధాజీవితంబు - లంతరించెనే యొకకొంగిలింతలోన ?

నాథ ! మన వినూతనయాచనముల కప్పుడె - వయసు నిండెనే యొక్కచుంబనము
[తోడ ?

౨

ఈసులతానుకూతు రొకతే, వకలంబున మందభాగ్య; య
యో సఖ ! గుండెలోఁ గడఁగుచున్నవి నీసపుఁగొండ లింక నా
శ్వాసము గల్గినేర్పునె ? ప్రశాంతి వహించిన నీసమాధితో
బాసయొనర్చి చెప్పెదను వద్దిక నాకు సుఖప్రసంగముల్.

౩

తోలుగె న్నాతలపోత లన్నియును నీతో, భస్మమై గంగలోఁ
గలసెన్ భావికుటుంబినీత్యము, మనఃకాంతా ! దురంతవ్యథా
జ్వలనంబే శరణంబు నాకు నిక నీబంసీ నిశాంతంబునన్,
బలి గావెందును ప్రాణపంచకము తత్తలైన నీమూర్తికిన్.

౪

కవితాతూలికతో లిఖించి, నిను శృంగారించి, పూజించి, మా
నవలోకంబున కప్పగింతును మనోనాథా ! వనమీ గోలో
భవదీయంబగు మేను నాకొఱకునై, భస్మంబుఁ గావించుకొం
టివి, నే నీఋణ మెట్లు దీర్చుకొని, శాంతింతున్ ధరామండలిన్.

౫

మొగలు రాజన్యనివగడాలమేడలో వసియింప దింక నీప్రణయలక్ష్మి
ధిల్లినపాలుని మల్లెతోఁటలవంక పరికింప దింక నీవలపుచిలుక
పాడుపానగరిలో పట్టుపాన్పులమీఁదఁ బవళింప దింక నీకవికుమారి
బేరంగజీవిని యపరంజిగిన్నెలో భుజియింప దింక నీముద్దులాడి
అగ్నిరాదిపితామహు లధివసించు - ప్రాతగోరిలకడ నిన్నుఁ బాడుకొనుచుఁ
దిరుగుచున్నది, నీతరితీపులాడి - అగ్నిలో ని న్నుపాసించు త్యాగమూర్తి.

నీతారాముల పూతచరితములను వ్రాసి తమ జీవితములను సార్థకములుగాఁ జేసి కొనినవారు పెక్కండ్రు గలరు. వారియందు మొదటివాడు వాల్మీకిమహర్షి. వారియందే యని నేల? తాకికచ్చందస్సు నాశ్రయించి కవిత పెప్పినవారియందు నతఁడు మొదటి వాడు. కనుకనే యతని నాదికవియనియు, నతఁడు రచించినరామాయణము నాదికావ్య మనియు నందురు. అతఁడు తాకికచ్చందస్సు లలో మనోహరము లగు పెక్కింటి నాశ్రయించి మృదుమధురపదములతోడను, జిత్రాకర్షకము లగు వర్ణనములతోడను రామాయణమును బాడెను. అంతే కాక, జనుల స్వభావ చిత్రణమునందును, జరిత్రస్మృతి యందును, బౌత్రపోషణమునందును, ధర్మములను మృదువుగా నుపదేశించుటయందును దర్శనవివరుని నేర్పు సాటి లేనిది.

తనకావ్యమునందలి పాత్రముల నుత్కృష్టాదర్శములుగాఁ జిత్రించి యతఁడు సమకాలికులవలనను, దరువాత జనించినవారివలనను మెప్పు నొంది తనశాశ్వతకీర్తిని నిజదేశము నందే కాక, జగమంతటను వ్యాపింపజేయుఁ గలిగెను. అతనికావ్యమునందలి కథానాయికా నాయకులయిన నీతారాము లాదర్శ స్త్రీపురుషులుగా వర్ణింపబడుటయే కాక, కథితసమస్త

పాత్రములును మేలునకుఁ గాని కీడునకుఁ గాని యాదర్శరూపులు.

రామాయణపాత్రకులెల్ల రును నీతారామ లక్ష్యణధరతత్వతుఘ్నంజనేయాదుల మహత్తమగుణగణముకొఱకు విముగ్ధులగుచు వారి యెడ నతమస్తకు లగుదురు. అనేకశతాబ్దములనుండి దాసీభూతు లయియుండుటవలనఁ దను మనోబలములను గోలుపోఁగి న భారతీయులు మాత్రము వారుదేవత లనియు, వారి చర్యలు లోకోత్తరములనియు భావించి, పుణ్యార్జనముకొఱకే రామాయణ పఠన శ్రవణములను గావించుచుఁ దృప్తి నొందుదురు; కాని పొందఁదగు ఫలములను మాత్రము పొందలేకున్నవారు.

కథితపాత్రములను యథోచితముగా వర్ణించిన వాల్మీకిమహర్షి సాధ్వీశిరోమణి యయిన యూర్మిలాదేవి నుపేక్షించుట యత్యంతశోచనీయము. ఆయమ దేనియందును వినుతగుణగణ యయిన నీతాదేవికిఁ దీసిపోవు నది గాదు. ఆమె జనకరాజనందని; దశరథేశ్వరునికోడలు; అద్వితీయవీరుఁడును భ్రాతృభక్తుఁడు నయిన లక్ష్మణస్వామికి సహధర్మిణి; నవయౌవన; మణి నూతనవధువు. ఆమెయక్కవనవాసక్లేశముకంటెఁ బతి విరహమె యధిక తర బాధాకరమని తలంచి పతి నెడఁబాయఁ

బాలక యశనివెంట పెళ్లగాఁ దాను బతి
యానతి శిరమునఁ దాల్చి నకలోపభోగపరి
పూర్ణమయిన రాజభవనమునందు సభవలయిన
తోడికోడండ్రతోడ నివసించుచుఁ జతుర్దశాబ్ద
ములు పతి విరహదుఃఖమును సహించియుం
డుట సామాన్యకార్యము గాదుగదా! ఆమె
యింద్రియ సంయమమును, మనోదౌర్ధర్యమును
లోకోత్తరము లనక తప్పదు. అట్టి సాధ్వీ
లలామ యేకారణమువలననో వాల్మీకిమహర్షి
దృష్టికి దూరమయినను, స్వభావవర్ణనప్రియుం
డయిన కాళిదాస మహాకవి దృష్టికిని, శ్రీ

కంఠపదలాంఛనముం డయిన భవభూతి దృష్టికిని,
దక్కిన కవివరుల దృష్టులకును దట్టకుండుట
మిక్కిలి విమోచకరవిషయమే.

ఆమె గుణములను గవివరులు కీర్తింపని
హేతువువలన వానికి లోటు గలుగునా? అవి
విజ్ఞాల హృదయములకుఁ దట్ట కుండునా?
దైవజ్ఞులు దమ పంచాంగములందు గ్రహాణ
మును వ్రాయ మఱచిన, నది గనఁబడకుం
డునా? నిష్పక్షపాతబుద్ధితోడ రామాయణ
మును జనువువారు సీతాదేవికంటె నూర్మిలా
దేవి యధికతర యని యనక మానరు.

స్వాగతము

కొమరవోలు వెంకటసుబ్బరావుగారు

విరిగొమ్మగడ్డె కోపెలపేరట్రాటు మంగళగీతికా ప్రబంధములు నడువ,
నన గిన్నెలోనికింజల్కుంపుఁబాకాల పెదవుల నిడి తేటిపిలుక మ్రోయఁ
గ్రొమ్మెయి లేల్చుసుంగుఁ దెరిల్చి శంపాచిరంటిలలామ యారతుల నెత్త
తొలకరిమేఘమాలలఁ దూగు దేవుండు పరమహర్షమునఁ జప్పట్లు చఱవ
మాధవుండు మోదమతి మధుమానలక్ష్మి - స్మరప్రతాపాగ్ని సాక్షిగాఁ బరిణయంబు
నాడి యాంగీరసాఖ్య శతాంగ మెక్కి - వచ్చె కవివర! స్వాగతం బిచ్చికొమ్ము.
చిగురుకెంగేలఁ గుంచెయ వట్టి మోసాలఁ గసపూడ్చు మలయజశ్వసనుగృహిణి,
పుట్టింట దోయిళ్ల ముంచి తెచ్చిన నీటఁ గలయంపిఁ జలికించు జలదకస్య,
కమిచి నల్లిశలఁ జీకటి మ్రొంగుకరముల జలిదివ్విటీ వట్టుఁ జందమామ
లిలిరాకుటంగుళంబులతోఁ బుణికిరించి కుసుమాక్షరలు నల్లుఁ గూనటవ
మాధవుండు మోదమతి మధుమానలక్ష్మి - స్మరప్రతాపాగ్ని సాక్షిగాఁ పరిణయంబు
నాడి యాంగీరసాఖ్య శతాంగ మెక్కి - రాగఁ, గవివర యొసంగుమీ స్వాగతంబు.

౨. సత్యవతీచరిత్రము

ఈ 'సత్యవతీచరిత్రము' ౧౮౮౩వ సం.లో ప్రకటించబడింది.

“నాకు స్త్రీవిద్యయందును స్త్రీల యభివృద్ధియందును విశేషాభిమానము. స్త్రీలదుర్లభము బలుమాటలు పరితపించి వారిదుస్థితి దొలగింప ప్రయత్నింపవలయుననియు, స్త్రీలను ప్రస్తుతస్థితిలోనే యుంచి తాము పైకి లేచుట పురుషుల కన్నమున సాధ్యము కావనియు, తాము భానుపవనలె నన్నచో వారినిగూడ విద్యార్జితే కాదులయందు మంచిస్థితిలోనికి దెచ్చి వారితో గలపియున్నతపదవికి లేవవలయుననియు, తాము మాత్రమే వృద్ధి నొంది వారిని విజయైవ మైత్రికవర్తన మైన దానియు వందే యుంచవలదిన పక్షమున దెలియకయే దివదిన గ్రమమున దా మున్నతపదవి నాకోపించుచు వచ్చుటకు మాటుగా నొక్కొక్క మెట్టు దినుచు వచ్చి కడ పట వారితోడగూడ నడుగంటుట యనివార్యమనియు నేను దలచుచుండెనువాడను, వారు చదువుటకు తెలుగులో మంచిపుస్తకములు లేకుండుట దలపోసి యాలోచన నాచేత నైనంతవఱకు దొలగింపవలె నని...”

(కం. పీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౮౨-వ పుట).

ఈయొచనచేతే కవి 'సతీహితబోధిని' అను మాసపత్రిక ప్రకటించ ప్రారంభించెడు. అటుపర్వాత సత్యవతీచరిత్రాది గ్రంథాలు రాసెడు.

ఇదొక గృహస్థనవలిక (Domestic novellet). ఈనవలయొక్క పుద్గేశం గ్రంథకర్తచే వ్రాసే చెప్పబడింది. స్త్రీల అభివృద్ధికోసమే

ఈగ్రంథం రచించబడింది. రాజశేఖరచరిత్రంలో మొగవా డెట్టివివేకం కలిగివుండాలి గ్రంథకర్త రాసెడు. ఆ పెద్ద నవలలో స్త్రీపాత్రలు గాని, ముఖ్యమైన స్త్రీపాత్రలు గాని యెక్కువగా లేవు. అందుచేత కవికి దాంట్లో స్త్రీలకు గలగవలసిన వివేకాన్ని గురించి చెప్ప నవకాశం లేకపోయింది. అక్కడ చేయబడని ఆనని యీచిన్ననవలలో చేయబడింది. కనుక యీగ్రంథంకూడా రాజశేఖరచరిత్రలాగే వివేకబోధచేసే గ్రంథమన్నమాట. ఈవిషయాన్నే శ్రీతోలేటి సుబ్బారావుగారు తమ 'శ్రీవీరేశలింగకవి చరిత్రము' లో తమకు తోచినరీతిగా,

“ఈ సత్యవతీచరిత్రమును వివేకదీపిక * యన బరగిన రాజశేఖరచరిత్రమున వొకయుపశాఖయని చెప్ప నొప్పును” (౨౩౬-వ పుట).

అని రాసెరు. రాజశేఖరచరిత్ర మనే వొకశాఖ కిదొక పుష్పశాఖలు! అటువంటి సంబంధ మేమీ యీరెండుగ్రంథాలకు లేదు. ఈరెండూ వేరువేరునవలలు. కథలసంబంధ మేమీ లేదు. అందుచేత వొకటి ప్రధానం, రెండోది దాంట్లో వొకభాగ మనీ అనడానికి ఏలు లేదు. వివేకబోధ అనబడేశాఖకి వీరేశలింగకవి రాసిన పచనప్రబంధాలన్నీ శాఖలే. అంతే గాని రాజశేఖరచరిత్రమనే శాఖకి

* ఈరచయిత పొరపాటుబడ్డాడు. వివేకదీపిక కాదు, వివేకచంద్రిక అని వ్రుందాది.

తక్కిన దేదీ శాఖ కాదు. వివేకబోధ శాఖకి వీరినచనప్రబంధా లన్న శాఖలు. వీటిలో కొన్ని చెద్దశాఖలు, కొన్ని చిన్న శాఖలు వున్నాయి. అంతే వీటికి గలసంబంధం.

ఇదొక గృహ్యసవలిక కదా! ఈ సవలి కలో సాధారణంగా అవిభక్తకుటుంబాలలో సంభవించే కలహాలు చిత్రించబడ్డాయి. అంతే గాక అట్టిసితిలో అదర్శస్త్రీపురుషు లెట్లా మెలగాలోకూడా చెప్పబడింది. అవిభక్త కుటుంబాన్ని గురించి

".....ఇందుచేత హింసాకుటుంబములలో సాధారణముగా తెచ్చిపెట్టువారికి గాని తెచ్చినదాని ననుభవించువారికి గాని తృప్తియ, సంతోషమును కలు గక, ఒకరిమీద నొకరిమనస్సులో అసూయయు, ద్వేష మును కలిగియుండును. ఈకారణముచేతనే యత్యంత క్రమవ్యతిరేకము, దృఢావరాగమును ఉండవలసినయొక్క కడుపున పుట్టినవారిలో ఏమీతము సోదరవార్యుల్య మంతగా లేక ద్వేషమే యధికముగానుండి బోకముగో అన్నచియులత్రుత్వ మన్నసామెత పుట్టవలసినంతగతి సంభవించినది. కాబట్టి మననా రండులు ఒక్కచోట గలిసి యుండిక యంతమాతముగా నున్న అంతయును రాగమును, ప్రేమయు గలవారయి యుండురని నా మనస్సునకు తోచుచున్నది" (౭౧-వ పుట.)

అని తన అభిప్రాయం కవివెల్లడిచేసేడు.

ఈగ్రంథం నీతివివేకాలను బోధిస్తూంది. స్త్రీలకు విద్య మొలలవసరమో తెలుపు తూంది. స్త్రీజనం సత్యవతివంటి వివేకం కలిగి వుండాలని ఈకవియొక్క వుద్దేశం. సత్యవతిని గురించి

"...చూచితిరా యొక్కయు శ్రమాంగసవలన పెందలీ తెన్ని విధముల లాభము కలుగచున్నదో! దీనిని

జరుగ నుండునదిని మీరందఱును సత్యవతివలె ప్రవ ర్తించుటకు ప్రయత్ని పడుతు. అపిఠియందుండు స్త్రీల కందఱికిని సత్యవతి యన్న ప్రాణముగ మందును గనుక, ఎవ్వ రేమందివస్తువు దొరకినను సత్యవతికి చెచ్చి యిచ్చు చుండురు; ఎవ్వ రేకొత్తవగ చేయుచుకొన్నను సత్య వతికి ముందుగా చూపుచుండురు; వారి కేకప్రము వచ్చి నను పరుగెత్తుకొని వచ్చి యామెతో చెప్పుచుండురు; పిల్లలకు కొంచెము జబ్బుగా ఉన్నచో నామెయలో చన నడిపిపాపుచుండురు. మగకు కాని, అత్త కాని, వది కాని, కొట్టినను తిట్టినను వచ్చి ఆమెతో చెప్పు కొని యేడ్చినప్పు డామె వారిని మంచిమాటలతో నోదార్చి బుద్ధి చెప్పి సంతోషపెట్టి భురల పంపివేయు చుండును; ఇరుగుపొరుగువారు జగడమాడి తనతో చెప్పుకొనవచ్చినప్పు డెవరికి చెప్పవలసినట్లు వారికి చెప్పి ఏమాధానవలెచి వారిని నవ్వుముగముంతో పంపివేయు చుండును. ఎవ్వరయిన దుర్మార్గుమున ప్రవేశించినయెడల సాగ్యమైనంతవఱకు ప్రయత్ని ము చేసి నయమున భయ మున వారికి బుద్ధి చెప్పి వారిని మంచిద్రోవకు తెచ్చు చుండును. ఎంతదీచవారికిని బోగములు కాని, యితర కష్టములుగాని వచ్చినప్పుడు వారియొడ్డకు తాను పోయి యాదరించి వ్యర్థపానములు విచారించి వారివిడ్డలను తన యింటికి తీసుకొనివచ్చి బుజ్జగించితిండి పెట్టుచుండును." (౬౦-వ పుట.)

మొగవారు నారాయణమూర్తి నడవడిక కలిగివుండాలని కూడా యీకవియొక్క వుద్దే శమే. ఇట్లాదర్శభార్యాధర్త లీనవలలో లిఖించబడ్డారు.

"నారాయణమూర్తి జనుల మార్గవ్యమును కళన ములయందలి పిచ్చినమ్మకమును దలచిగాని వారిస్థితి యెన్నడు బాగుపడునా యని ఆలోచించుచుండెను."

నారాయణమూర్తి అదర్శగృహయజ మాని. అదర్శధర్త. అత డాదర్శన్యాయవాది కూడాను! కష్టపరిస్థితులలో ఆదర్శమానవు

జెలాగ ప్రవర్తించాలో ఈకథలో చెప్పబడింది. సహజవివేకి అయిన నారాయణమూర్తి విద్యచేత వర్ణన కందరాని ఘనతకు వచ్చేడు. ఈతనిభార్యలో విద్యాప్రభావం కనబడుతూంది. ఈమె విద్యాప్రయోజన మెరిగివుండడం వల్ల తీరుబడి వున్నప్పడల్లా తక్కినస్త్రీలకు విద్య నేర్పేది. ఆవిద్యకు ఫలితంగా వారు తమ అజ్ఞానప్రవర్తన విడిచి జ్ఞానవతులై సత్సప్రవర్తన కలిగివుండేవారు. ఆ మోస్తరుగా కవి ఈభార్యభర్తలను పరిపూర్ణపాత్రలుగా చిత్రించ తలపెట్టేడు. కాని యీపాత్రలు మనకు కొంత అపరిపూర్ణంగా కనబడుతున్నాయి. సత్యవతి తనతండ్రి మరణవార్త విని దుఃఖాన్ని పైకి కనబరచకుండా మనస్సులోనే పెంచి పెద్దచేసి దేహాన్ని కృశించజేసుకుని వ్యాధిగ్రస్తురాలై మృత్యుముఖం నుండి యివతల పడింది. ఇంతకంటే చావుమాట చెప్పి పడ్డవెంటనే బావురుముని యేడ్చి అప్పటి కప్పడే మరిచిపోయే సాధారణస్త్రీలే పుత్రము లనిపిస్తూంది. పై రెండురకాల విచారాలు శ్రేష్ఠం కావు. దుఃఖాన్ని వోర్చుకుని వుండడమే శ్రేష్ఠం. నారాయణమూర్తికూడా తన భార్య అనారోగ్యవతిగా వుందని చూసి బెంగ పెట్టుకుని జబ్బుపడి చావ సిద్ధమయేడు.

ఇది వైదానిలాగే దోషమైనది. ఆదర్శ స్త్రీపురుషు లిట్లు బెంగపెట్టుకుని తమదేవితాలకే భంగం వచ్చేటట్లా చేసుకోకూడదు. కష్టకాలంలో వోర్చు కలిగివుండాలి. స్త్రీలు

సత్యవతివంటి శీలాన్ని కలిగివుండాలని కవి యొక్క వుద్దేశం కనుక,

“పరివ్రతాకోమణీయో సత్యవతియం గుండవలసివ గౌరవము చేతివైన దీనిని సలహారు చదివి యీమెవలె ప్రవర్తించుటకు ప్రయత్ని పడుడు. ఈచరిత్రమును చదువుటవలన మీలో కొక్కఁడు బాగుపడినను నాప్రయాసమున కెల్లను ఆదియే ప్రతిఫలమని సంతోషించెదను.”

అని కవి రాస్తున్నాడు.

ఉపోద్ఘాతంలో వుండవలసిన సంగతులు కొన్నిటి నీయన పదిహేనో ప్రకరణంలో చదువరులకు బోధిస్తున్నాడు.

“దీనిలో ముం దేమి విచిత్రకథ వచ్చునో యను నభిలాషచేతివైన మీలో పుణ్యపుట పాఠభావముగా దీనిని జదివయిందురు. పురాణేతిహాసాలులందువలె వ్యాపయాహ్లాదకరములైన విషయములు దీనియందు మీకు కనిబడియిండువు. లోకచరిత్రములందు కథలయందలి విశోధ మెప్పుడును కలుగదు. కాని సత్యవతియు లైనవారికి చరిత్రములయందలి సత్యమే సంతోషజనకముగా నుండి ఘటపాథన యగును. సమదులయినవారు వ్రాయకపోవుటచేత సత్యము సహితము కొన్ని సమయములయందు మనోహరముగా నుండకపోవచ్చును. చెప్పవలసినవానిని కొన్నిటిని చెప్పకపోవుటచేత గాని, చెప్పగూడని వానిని కొన్నిటిని చెప్పటచేత గాని, చెప్పినవానిని వ్యర్థమగురకైతిని వ్రాయలేకపోవుటచేత గాని యిది మీకు మనోహరముగా కనబడకపోయినయెడల నాలోపమును మన్నించి,దీనియందు పురాణములయందలి చిత్రకథ లేమియు లేకపోయినను నీతిబోధయందు మాత్ర మీది యేకథకును తీసిపోవునది కాదని నమ్మెదను.” (౭౯-వ పుట.)

ఈకథలో అనేకమైన అంశాలు చూపబడ్డాయి. పూర్వాచారపుకుటుంబానికి విద్యా

వంతులుగల కుటుంబానికి వుండే భేదాలు, పూర్వాచారపుకుటుంబాలలో వుండే లోపాలు చూపబడ్డాయి. ఆలోపాలకు నివారణోపాయాలుకూడా సూచించబడ్డాయి. దీనిలో చూపబడ్డ ముఖ్యమైన అంశా లేవంటే— కోడండ్రీకాలు, ఆడబిడ్డ అన్నదమ్మల భార్యలను పెట్టక ప్టాలు, గణించదగని చిన్న కారణాలపై స్త్రీపురుషులాడే జగడాలు, అన్నదమ్మల శత్రుత్వం, విద్యావిహీనులైన స్త్రీల ప్రవర్తన, ఆకాలపు స్కూళ్లలోని కొన్ని లోపాలు మొదలైనవి మాత్రం లక్షించబడ్డాయి.

ఈనవలలో చేయబడ్డ వివేకబోధ కవి చేత యీలాగు క్రోడీకరించబడింది:

“దీనిం జదివినవారి కందజీవని పెక్కువిషయములు మనస్సున నాటియుండును. కాని వానిలో పుష్టముగా కనబడునది వేంకటేశ్వరులయొక్కయు, సుందరమ్మయొక్క స్థితినిబట్టి విచారింపగా, దంపతులిగువురును చదువెఱుగని మూఢులయి యున్నవత్తుమన వారిలో నవ్వ డప్పుడు విహ్వలరణముగా కల పాములు పాపగుటచేత సంపూర్ణముఖము కలుగకపోయినను, పరస్పరము నొకరికిగా గలసి వా రొకరినముగా ముఖలేపనమే చేయుచుండురుని లేలనున్నది; వారాయెఱుమూర్తి యొక్కయు, సత్యము యొక్కయు స్థితినిబట్టి విచారింపగా దంపతు లిద్దఱును చదివినవారయి యుక్తాయుక్తవివేకము గలవారయి యున్నయెడల వివేకహీనులైన బంధువులు మొదలైనవారివలన నిర్నేతుకముగా మనస్తాపము కలిగినప్పుడు తప్ప సాధారణముగా గృహము భూతలస్వర్గమువలె నుండి వారికి సంపూర్ణముఖము గలిగి వారికి మాత్రమే గాక లోక మంతటను పేలు కలుగునని పుష్టమగుచున్నది. రామస్వామి యొక్కయు, మహాలక్ష్మి యొక్కయు

స్థితినిబట్టి విచారింపగా, చదువెఱుగని మూఢుడయి భార్య విద్యావతియు సుగమతియు నయి యున్నయెడల పెక్కు కడగండ్లు సంభవించుచు వచ్చినను, మార్దవము గల స్త్రీస్వభావమును బట్టి యుక్తసమయమున జేసిన హితోపదేశముచేత పురుషున కొకానొకప్పుడు బుద్ధి వచ్చి సంసారము తాగుపనునని తెలియుచున్నది; ముఖ్యార్థము యొక్కయు, సూరమ్మ యొక్కయు స్థితినిబట్టి విచారింపగా భర్త విద్యాధికుడయిన యోగ్యుడుగా నుండి భార్య చదువెఱుగని గయ్యాళియగుట సంభవించినయెడల స్వస్మాత్సభ్యుండును ముఖము గలుగక గృహము మహారణ్యమువలె నుండి దంపతులకు మాత్రమేగాక యిరుగుపొరుగులవారికి సహిత మాయాసము కలుగుచుండునని లేలపడుచున్నది.

కాబట్టి దీనిం జదివి తమబిడ్డలకు వివాహము చేయ దలసించువారు వారిభావిముఖమును చక్కగా విచారించి, ధనమే ప్రధానముగా జూడక, విద్యయుండును, బుద్ధియుండును, వయస్సువండును ఏవరికి తగినవారిని వారికి వివాహము చేసి సాధ్యమైంతవఱ కమమాలదాంపత్యము కలుగునట్లు చాతురవి కొరుచు దీనిని ముగించుచున్నాను.” (అం-వ పుట.)

ఈకథాకల్పనలో వీరేశలింగకవికి గల సహజమైన ప్రతిభ కనబడుతుంది. కాని యింతటిన్ననవలకు ఈకథ పెద్దదిగా వుంది. చిన్ననవలకు తగినది చిన్నకథ. అలాగుగాక యిది పెద్దకథ అనడంచేత కథ నిరివిగా గాక సంగ్రహంగా చెప్పవలసివచ్చింది. ఏవొక్క అంశం సాంతంగా చర్చించబడదని కవితాశైలి లేక బహువేగంతో వొక అంశంనుంచి మరొక అంశానికి కవి పరుగెత్తవలసివచ్చింది.

ఏ మాలికపురచనలలోను—ఉపన్యాసాల సంగతి కాదు—గ్రంథకర్త తాను బయట పడి అన్ని సంగతులు పాఠకులను సంబోధించి

గాని, లేక సంబోధించక కాని చెప్పగూడదు. కథను చదివి పాఠకులే ఆనందములను గ్రహించాలి. లేక వాకవేళ గ్రంథకర్త చెప్పబూనుకుంటే తాను బైటపడక కళాన్వితంగా చెప్పాలి. కాని ఈ కవి ఆలాగు గాక బయటపడి పాఠకులతో ముఖాముఖంగా నిలిచి సంగతులు చెప్పిపోతాడు. ఇది సరియైన పద్ధతి కాదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు.

సత్యవతీచరిత్రలో శైముషికహాస్యం (Intellectual humour) అధికం. ఈ హాస్యాన్ని విద్యావంతులే గాని పామరులు గ్రహించలేరు. సాధారణంగా వాక్యాల్లోని యేవొక్క శబ్దాన్ని వాడడంలోనో ఈ హాస్య ముంటుంది. కథలో అక్కడక్కడ ఘటనాహాస్యంకూడా కనబడుతుంది. సాధారణ ధర్మసూత్రాలు హెచ్చుగానే వున్నాయి.

ఏరేళలింగకవియొక్క రక్తిని వచన ప్రబంధాలలో కనబడని వాకవిశేషాంశమీ నవలలో కనబడుతుంది. అదేమీ టంటే, పాత్రలసంభాషణలలో ఈ కవి వ్యావహారిక భాష ప్రవయోగించేడు. సాంఘికరచనలలో సంభాషణలయందు వ్యావహారికం వాడితే మంచిదని యీ కవి అభిప్రాయం. ఆ అంశమీ కిందివాక్యాలలో కొంత తెల్లమూతూంది :

“గ్రంథములను సాధారణముగా చలక్షణమైన సులభశైలిని రచియింపవలెననియే నాయభిప్రాయమై నను విమయానుసారముగా తత్తనుచిత్రితీని గ్రామ్య భాషయందు సహితము గ్రంథములు వ్రాయవచ్చునని యాడ నాయభిప్రాయము. పూర్వవ్యాకరణములన్నియు

బహుకావ్యరచనకొరకే. వచనకావ్యములు లేనికాలములో శ్రుతివ వసులచేత వందలిలక్షణము లనేకములు వచన కావ్యాభివృద్ధికి తగవనియు, నిప్పటి కాలమునను దగి పట్టుగా వ్యాకరణమును మార్పుకొనవలయుననియు నే ననుకొని యీకాలమునకు వచనరచనాభివృద్ధికిని తగి పట్టుగా కొకమాత్రవవ్యాకరణమును వ్రాసి దానికి లక్ష్యముగా నొకవచనకావ్యమును తేయవలెనని చలమాణు తలపోపితిని. అయినను వృద్ధుడను, దుర్బలకరీరీంద్రుడను ననుబడిత పట్టిపని నా కిప్పుడు సాగ్యము కాదేమో! కావన నేల? ఈశ్వరానుగ్రహ మున్నయెడల సాగ్యము కానునప్పుడు.” (కం. పీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౫౭-వ పుట.)

గ్రామ్యమని వీరు వాడినమాటకు మన మిప్పుడు ప్రయోగించే గ్రామ్యవ్యావహారికాలని అర్థం. పైన పొందించబడ్డ రచనాభాగంయొక్క అర్థం యెక్కువ విస్తృతంగా లేదు. అయినా వీరు వ్యావహారికానికికూడా లక్షణం రాయదలచే రనీ దానికి లక్ష్యంగా ఒకవచనకావ్యం రాయదలచేరనీ మనం భావించవచ్చు. సత్యవతీచరిత్రకు మూడేళ్లకిందట ప్రకటించబడ్డ ‘బ్రాహ్మ వివాహం’, ‘వ్యవహారధర్మబోధిని’ అనునాటకాలు కవిచేత గ్రాంథికేతరభాషలోనే రాయబడ్డాయి. ఆమోస్తరుగా ఏరేళలింగకవి ఆ నాటిసంప్రదాయాలను తెగడి గ్రంథాలను గ్రాంథికేతరభాషలో కొంతవరకూ రాసేడు.

“ఏవిషయమును నే నితరులు చూపినదానికి సోపువాడను గాక మనసు తిరిగినప్పుడు నాదారి నే నేను నడచువాడ నగుటచేత కులభవచనరచనావిషయమై ఇతరులమాటలను పాటిచేయక నా మాత్రసమార్థానుసారము ... ప్రకటించితిని.” (కం. పీ. స్వీ. చ. రెం. ౧౫౭-వ పుట.)

అని కవి తనయొక్క స్వచ్ఛందతను సమంజసగా తెల్పుకున్నాడు. ఏరేళలింగం

గారు తమ గ్రంథాలను సులభ
తైలిలో రాయడానికి కారణం లేకపోలేదు.
ఈయన జీవితాశయం సంఘసంస్కరణ కదా.

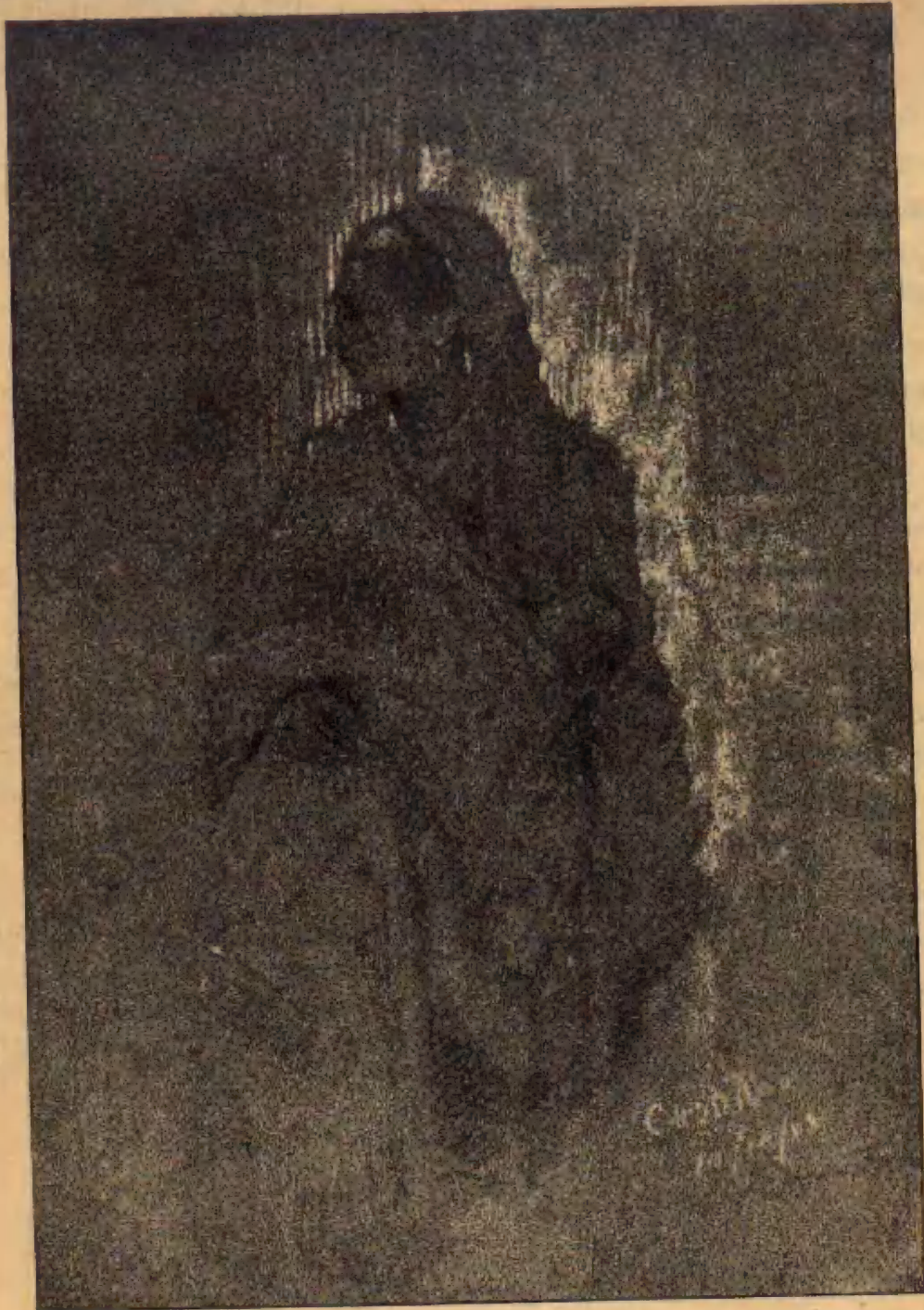
సుములోని లోపాలను, చెయ్యవలసిన మార్పులను జనులకు బోధించాలంటే, సులభ
తైలిలో గ్రంథాలను రాయక తప్పదు. లేకుంటే జనులకు వారిరాతలు బోధపడవు. కనుక వీరు సులభతైలిని వాడారు. ఆ కారణం చేత వీరు సులభతైలిని ఆమోదించవలసి వచ్చిందని మన మనుకోవచ్చు. అట్టితైలినే రాయదలచుకొన్నప్పుడు డీకవిసులభభాషనే లేక సహజగ్రాంథికభాషనే ప్రయోగించివుండాలిగాని వ్యావహారికభాష నుప్రయోగించడానికి కారణం లేదు. అట్లుగాక, ఈకవి గ్రామ్య వ్యావహారికాలను కూడా ప్రయోగించేడు. ఇట్టిప్రయోగానికి కారణం యిప్పుడు అధిక ప్రాముఖ్యములోకి వచ్చిన ప్రాకృతికోద్యమం లేక యథార్థత్వోద్యమమే అని మనం వ్రాపించవచ్చు. వీరేశలింగంగారు తమ అద్వితీయ సృష్టిచేత యీవిషయాన్ని ఆకాలంలోనే గ్రహించగలిగారు. వారే మనపుద్యమానికి శంకుస్థాపన చేసినవారు. వైకారణంచేత వీరు యీసవలలోని సంభాషణలలో యథార్థభాష

ప్రయోగించారు. అంతమట్టుకే వీరు సాహసించగలిగారు. కథాపాత్రలు గాక తాము చెప్పేది కూడా వ్యావహారికభాషలోనే రాయగలిగినంత దైర్యమో లేక కారణసహిత నిశ్చయమో కలుగక, వ్యావహారికభాషను తమకు మట్టుకు వాడుకోలేదు. తాము చెప్పేదంతా కూడా సులభలేక సహజ గ్రాంథికంలో రాసి పాత్రలుమాట్లాడేదంతా వ్యావహారికంలోను, గ్రామ్యంలోను రాసేడు. ఈమోస్తరుగా తైలి విషయమైన పరిణామ మిగ్రంథంలో కనబడుతుంది. కాని వీరి రక్తివచనప్రబంధాల్లో మల్లా యీవ్యావహారికభాషప్రయోగ మధికంగా లేదు.

ఈసవలతైలిలో వేగం కనబడదు. ఎక్కడికక్కడే ఆగిపోతూవుంటుంది. భాష సరళమైనది.

సత్యవలీచరిత్ర మాకాలంలో యెంత జనామోదకరంగా వుండేదో ఈకింది విశేషం తెలుపుతుంది :

“...నాని ప్రేమపాత్రపేగాక పురుషులు సహిత మత్యాసక్తితో జనువసాగిరి. నాని చదివి చూపించినవా రేమెల్లు తమకు బుట్టిన ప్ర్రోకులు కందలికథానాయకులయి సత్యవలీచరు పెట్టిరి.” (కం. ఏ. పీ. చ. రం. గూ. ౩-వ. పుట.)

పా ర సీ క యు వ తి

చిత్రకారుడు: చేమకూర సత్యనారాయణ రావుగారు.
(స్వల్ప ముద్రక కాగితముపై చావుతో చిత్రించిన చిత్రము.)

3

వ్యాఖ్యానచర్యం చర్యంతావశ్యకమగు

(1) పాపనిర్ణయపరిశీలనమునకు దృష్టాంతముగ మొదటివ్యాసమున 'ఉండకపోవుకంటెము నవనోగకలేక...' యనుపద్యమును, (2) పదముల కుద్దిష్టములగు నర్థవిశేషంబుల నిర్ణయించు శ్రద్ధ కుదాహరణముగ 'కన్నె నగుమోముతోడక బున్న మచందురుని పాటిఁ జోలుపవచ్చున్' అనుపద్యమును రెండవవ్యాసమునందును సహృదయులకు నివేదించియింటిని. ఈవ్యాసమునందు ఛాందసమును మహాపరిణామమును తెలుపు పద్యములలో నొక్కచాదిగూర్చి యొక్కొంత వ్రాయఁబూనినాడను. ఇట్టిపర్థుల సాంగ్గమున 'నైకాలాశీ'కి సంబంధించిన పంచురముల విధితమే. ఇట్టి భావవికాస పర్థులయందు భారతీయకవికుల, అందున సాంగ్రకవులు, చాలఁ గొఱవడియున్నారను నొక్కయంపవాదకలదుగదా? ఈవాదము కేవలము నిరాధారమని సవిమర్శముగ సాంగ్రగంశముల వారయఁజాలిన వివశ్చిద్వరేణ్యులంగీకరించియే యున్నారు. ఇంక నెట్టివారికైన నియంక సంశయంబుండిన పయ్యది, చేమహరకవి విరచితమున నీ క్రిందిపద్యమువలన, నిర్మూలము గాఁగఁ దిని చిత్వపించుచున్నాడను.

గాంగకైకమునందుఁ తాండవమధ్యార్పిత హృదయయగు సులూచి మన్యభాకారుండగు నొక్కమింగాంచి, కాంచినంతన నెనరు చగులుంటుండేసి, యాతని నర్జునునిగా నెఱిగెను. ఇంతకుఁబూర్వము తామరగీవర గీతికలవలన నర్జునునియూపసంతాపముల వినియున్నదిగానఁ దమకము మనమునఁ దెనఁగొనెను.

మను ద్రోపదీప్యయంతరమున కేగిన కామయూపభోగులవలనన్
వినియున్న కలేనఁ దమకము
మనమునఁ దెనఁగొనఁగఁ జేరి మాయాన్వితయై.

గుట్టసియాడ, గబ్బిచను

గుట్టలపైఁ బులకాంకురావళుల్

తెట్టువగట్ట, గోరికలు

దేలువెట్టగ, వేడుకల్ మదిన్

దొట్టికొనంగ, నచ్చెరువు

తొంగలితెప్పల వీగ నొత్తఁగాఁ,

బెట్టిన దండవీయక వి

భీరమృగేక్షుఁ సూచెనాతనిన్.

అని యులూచి యర్థమువిఁ జూచినవిధానము వర్ణితమయి యున్నది.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులును, వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారును నీ పాదము సంగీకరించిరి. జూలూరు అప్పయ్యసంగులుగారును, నోరి గురులింగ శాస్త్రిగారును నీపద్య ప్రథమపాదమును మాత్రము

గుట్టసియాడ గబ్బిచను

గుట్టలపైఁ పులకాంకురావళుల్

అని యిందుక భిన్నముగఁ జరించిరి. అందు జూలూరు అప్పయ్యగా రిట్లు తమవ్యాఖ్యానము నొనఁగిరి.

"గుట్టసియాడ - గుట్టవగా మర్కటానము అది అసి యాడవనగా లోగా చలించగానున్ను, గబ్బిచను గుట్టలపై - చలించవటువంటిన్నీ గుట్టలవంటిన్నీ చమ్ములమిదను, పులకాంకురావళుల్ - గును కొన్నుచుటయొక్క పంక్తులు, తెట్టువగట్ట - తెట్టె తెట్టెలుగా వేర్పడుచునుండగానున్ను, గోరికలు - రేట్లువెట్టగ - వాంఛలు పైకి చేరుతూ మండగా, వేడుకల్ - ఉల్లాసములు, మదిందొట్టి కొనంగను - మనస్సునందు పాల్కుకొనుమండగా నున్ను, అచ్చెరువు అట్టురపాటు, తొంగలితెప్పల వీగనొత్తగా - విప్పకలిగినకమరెప్పలను తొలగి

యమచండగానున్నా, పెట్టివదండ దీయక - మోపు దలచేసితి చేసినట్లుగానే, విధితమృగక్షణభయ పెట్టబడిన లేడిచూపులవంటి చూపులు గలిగిన యులూచి, యాతనిక - ఆయర్జునుణ్ణి, మోచిన గాయెను."

కోరి గురులింగకాస్త్రిగాయ దాదాపుగ నిట్టి యర్థముచే చెప్పిరి గాని వీరివ్యాఖ్యానమందు

'నట్లు - రహ్యము, అపియాడన్ - వగకగా', యనియు, 'తేటలు - ప్రకటనలు' అనియు, 'తొట్టికొనంగన్-ఆతిశయించునట్లుగా' అనియు, 'అచ్చెరువు - ఆశ్చర్యము, తొంగలి - అతిశయించి, తెప్పలు - కను తెప్పలు, వీగవొత్తగా - తేట్టినదండ - మాతపదకుండునట్లుగా పెట్టిన లక్ష్యము, రియ్యక - తీయక' అనియుఁ గలదు.

ఇంకనీపద్యమునకు వేదము వేంకటరాయకాస్త్రిగారొసఁగిన వ్యాఖ్యానమును జూచుడు.

"నట్లు=మర్కస్థానము, అపియాడన్ = చలింపఁగా; పులక ఆంకుర ఆవళుత్ = పులకల మొలకలవగఁగలు, తెట్టువగట్టు = తెట్టె తెట్టెలుగా నేర్పడఁగా; తేటలు చెట్టుగఁ నేరుచండగా; తొట్టి కొనంగన్ = నాత్తుకొనుచండగా; అచ్చెరువు = అబ్బురపాలు, తొంగలి తెప్పల్ = వాలుకను తెప్పలను, వీగవొత్తగా = తొలగఁ ద్రోయుచండగా; పెట్టినదండ = నడుముపై మోపిన బాహువును; విధితమృగక్షణ=తెవరిన లేడిచూపులవంటి చూపులు గలదైన యులూచి."

అని చెప్పియున్నారు.

పైజూపిన జూబాటు అప్పయ్యగారి వ్యాఖ్యానమునకును, కాస్త్రిగారొసఁగినదానికినిఁ గల సామ్యత్య మెంతయున్నను, 'పెట్టిన దండదీయక' యను మాటలకు 'మోపుదల చేసినది చేసినట్లుగానే' యని పంతులు గారివలె నగోచరముగ నుంచక 'నడుముపై మోపిన బాహువును తీయక' యని చక్కని వివరణమును వ్రాసి కాస్త్రిగారాంధ్రజన కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులయిరి.

ఈపద్యమునందుఁ గలి యర్థమునిఁ జూచునప్పు యులూచికిఁ గలిగిన మనఃపరిణామములు వర్ణించెను. పై వ్యాఖ్యానమును బట్టి చూచిన ములూచి కన్ఠసనిఁ జూచి నప్పుడు "మర్కస్థానము చలించెను; వక్షమునందు పులకల మొలకలు తెట్టెలు తెట్టెలుగా నేర్పడెను; కోరికలు నేరుచుండెను; మనస్సునందు వేదశకులనాత్తుకొనుచుండెను; అబ్బురపాలు వాలుకను తెప్పలను కలఁగఁ ద్రోయుచుండెను; తెవరిన లేడిచూపులతో నులూచి నడుముపై మోపిన బాహువును దీయకుండ నాతనిఁ జూచుచుండెను" అని వ్యాఖ్యాతలు తలంచినది తేటయగును. ఇందు వర్ణితములయి కోమాంచము, స్తంభము లోపన సాత్వికభావము లుండుటబట్టి 'నట్టసియాడ' ననుటయందు కంపమును మఱియొక సాత్వికభావము వాలిషకారికులను వ్యాఖ్యాతలు గనుఁగొనినటుట సమంజసము.

స్తంభః ప్రళయకోమాంచో

స్వేదో వైవర్ణ్యవేషణః,

అశ్రుచైవ్యర్థమిత్యజ్ఞో

సాత్వికావశక్తిరీతాః. (ప్రతాపరుద్రయము).

అనెడు లక్షణముచే ప్రధానమొనరించి వ్యాఖ్యానమున కుపక్రమించి రని తేటపడును. కాని పన్ని వేళయిన కీ వ్యాఖ్యాన మెంతవఱ కనుగుఁగముగ మన్నది యని విమర్శించినయట్లు గానరాదు. ఇట్టి సంవర్ణములయందు వారు వాఖ్యానముచేసినట్టి 'నట్టసియాడ' యెంతవఱకు స్వాభావికమని యొంచకుండిరి. ఈ 'నట్టసియాడ' సాహిత్యమునం దత్యంతమృగ్యమని యూహింపరైరి. కంపమును సాత్వికభావమును గూడఁ జూపవలయునను తలఁచే బలమయినది. లాక్షణికుల పగ్గము లెంత యగ్గలములు!

ఈ యర్థమునందలి యస్వాభావికతను గుర్తించియే అప్పయ్యపండితులుగారు 'లోగావలించు' అని యొకయవ్యయ్యాపదమును గలిపిరి. దీనివలన వారు దల పెట్టిన కంపమును సాత్వికభావ మంతరించినవని యొనగుర్తింపరైరి. చూచుడు:

రాగకోమభయాదిశోః

నేపథ్యైశ్చకంపనమ్, (రతావరుద్రీయము)

ఈ రసకార్యంబునకు నవపథూపాలీయమునఁగల
లక్ష్మమును గాంచినను దీని నెఱుంగనగును.

చెన్నును శ్రీ సృసింహవిభూః

శ్రేపటంబున వ్రాసి లింకపుక

బిమ్మలంబిఁదఁ జేర్చికొని

చాలవడంకఁ దొడంగె బాల దాఁ

గమ్మలదింటివాఁడు శ్రీజ

గంబు జయించెదనంచుఁ గోరి చే

మన్నకృపావల్లిక మ

హోజ్జ్వలతేన్ జలిపించెనో యనన్.

ఈయర్థము ననుసంధించికొని పద్యమును బట్టియు
బూదియవస్థ నెఱుంగుటకుఁ బ్రయత్నమునందొనరించినచో
నీపద్యమునందలివర్ణనము క్రమాకోపాశావకోపాదము
లకు లొంగక 'తీర్థమునకుఁ దీర్థమును బ్రసాదమునకుఁ
బ్రసాదము' ననఁదగియుండును. 'నట్లు' తనయంతటఁ
దానసియాడెను. గచ్చిచెనునట్లుపైఁ బులకాంకురావ
హో తెట్టువఁగట్టెను.....ఏవర్ణనకావర్ణనయే స్వతంత్ర
త్రయమును. అంతియగాని, నుట్టవీయాడుటవలన నుబ్బలు
పులకించెనని యొకక్రమము నూహింపఁజాలము. అట్టి
వర్ణనసంబంధమును గాంచినేరకయే కొండలంబున
కవులు మనఃపరిణామవర్ణనల (చైతలీజికత్ వర్ణనల)
యందు చాల వెనుకఁబడియున్నారని నిర్ణయించిరి.

అయినచో నుట్టవీయాడ వనఁగా సరియగువర్ణనమేమి
యగును? ఆయర్థము నోపంగినందునఁ గలగు ప్రయోజన
మేమి? నుట్టు అనుపదమునకు నీతారామాచార్యులవారు
తమశబ్దరత్నాకరమున మర్కము అని వ్రాసి గానిపై
నొకతారను (*) ముద్రింపించిరి. పృథ్వీ కింఠకధిన్న
ముగనున్న యర్థమును నూహించుపట్ల నీ (*) నుఱుకును
సంకేతముగ వా రుపయోగించుట, దీనివలన వాగు బాలూ
రుపారీయర్థమునే మనసునం దుంచుకొనినది తలంప నవచ్చు
గలగుదున్నది. గోప్యాంగార్థమునకు బ్రయోగములులేక
పోలేదు. చేమూర వేంకటకవియే సారంగధరచరిత్ర

యందు చిత్రాంగి సారంగధరనకుఁ దనమేడియందలి
కృష్ణులీలావటమును జూపుచు గంధీరాభిప్రాయముతో

..చూచుచిత్రమిది;

నెమ్మది వేడుక నోలబాడు న

మృక్కుల నుట్టు బట్టబయ

అ గనిపించగ...

ననివయట్లు రచించెను. అంతమాత్రమున మన వి
యర్థము చేపరిగణింపవలయుననుట సమంజసముగానేరదు.

ఏచటి గాడ్ములఁ బుట్టుచివికిలామోదంబు
శిబర కాంతలెన్నట్లు సదలలెట్లు? ననుచోట నీయర్థమును
తెప్పుట తగువా? కావున నురులింగకాస్త్రీగారును విసుం
టువులును జూపిన 'రహస్యము' అను వర్ణమునే యంగీక
రించుట యొప్పును. ఈయర్థమునే చెప్పవలయుననుటకుఁ
బ్రబలమయిన మఱియొక్క కారణముగలదు. చేమూర
కవి నుట్టవీయాడుటను సారంగధరచరిత్రయం దనేక
వర్ణాయములు ప్రయోగించెను. వాని సన్నివేశమును
బట్టి కవి కీపదమాలయందొడఁగల మనీషార్థమును సుర్తింప
వవకాశము గలనును. విరాళిగొనిన రాజనరేంద్రుఁడు

"అత్తలీడ వత్తలీడ్లి చిట్టాడిన నుట్టున..."

సుప్రభావవిప్రభావంబులకుఁ బూనెనని వర్ణిం
చెను. సారంగధరచరిత్రకు వ్యాఖ్యానము చేయుచు
వేంకటరాయకాస్త్రీగారు

"చిట్టాడిననుట్టునన్ = చంచలహృదయుచేత"

అని వ్రాసిరి. నుట్టు అనిన హృదయము (మర్క
ము, రహస్యము ననునవి) గా నంగీకరించిరి. ఇందునను
నూడ గోప్యాంగమూలన మున్నచందుగోటు! మఱి
యొకయొడః సారంగధరచరిత్రయందు రాజ నరేంద్రుఁడు
సచివులతోఁ జిత్రాంగికడకుఁ బోయి 'చెదరించి కినుకకా
నీవంక నె తప్పిదిగట్టిగఁ తెపు' మని యడుంగఁగా వాయింతి
'కందోయి (=కనుగవ) చల్లఁగా నిటు
గంవోయి (=చూడవోయి) నృపాల లెస్సగా నిక నొకమా
అంబల మందల నీ' వని

చిందలవందలయి నుట్టు చిట్టాడంగకః..

తన పద్యములలోను 'అపరీతమయిన' నని కవి రచించెను. ఇది సుట్టు అనుటకు రహస్యమును వర్ణమునేగదా చెప్పి కొనవలయును. ఈ రెండుస్థలముల యందు 'సుట్టు' చలనార్థముగల 'అపరీతమ' 'చిట్టాడు' అను పదములతో గూడియుండుటయే భావ సాదృశ్యమున జూతగ నున్నది. అపరీతమంటే యన చిట్టాడుంటే. చిట్టాడు అను, చిట్టనకు గలగు నీ దూపముగూడ గవికీప్రియమే.

..... పేరలంగునను

సుట్టుడుకుంగనునని సోపయోచితుడగు నేర్పి...

ఈ మూడుస్థలములయందును గవి యోగ్యార్థము మూర్ఖించెననిగాని భిన్నార్థములను గావని యెంచుట సమంజసము. ఈయూహను సహృదయు లంగీకరించినచో అలాగు అప్పయ్యపంతులుగారు వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు నొసరిన యర్థ ముకవి యూహించిన యర్థము గానీర దని నిర్ధారణ చేయవచ్చును.

కావున "సుట్టు-రహస్యము, అపరీతమ=చిట్టాడు =కొంచెమువలించు=మంచువెనుకలహంస"నని యర్థము చేసికొనుట భావ్యము. దీనివలన బహుశ్చర్యమునకు గల ప్రయోజనం లేమియున్న నించుక పద్యమును బరిశీలనవలయును.

ఉలాది యెద్దుమనిఁ దేమిండుట యింతవఱకును రహస్యముగనున్నది. నేడు తా నేకతమ యాకస్మికముగ నాతని గాంగనైకతమున గాంచెను; తనలోకమే కాని వేతలోలోకము. చేయునదియేమి? రహస్యముగ నింతవఱకుఁ దనకున్న ప్రేమను ప్రకటించుటయూ, లేక తన మర్మమును బోషించుటయూ తాను నాగలోకమునకు మరలుటయూ? రహస్యప్రకటన మనన నెవ్వరేమనుకొందురో? (ఉలాది విజయవిలాసమున గులకాంతయుఁ బాంథవమధ్యమునకి ధర్మపత్ని గాఁబడిన కన్యయేగాని వేణుగాను ముఁదీ.) ఎవ్వరేమనుకొనిన నీయెద్దుమనకుఁ దన మాటలయందు విశ్వాసము గలగునా? నిదర్శనము లేమి మావగలగును?

...నిమిత్త పరియంప మనంబుగల్గి, నీ

చెలువము వ్రాసి యాతు నె

చిత్తరవండు ననేక లీలలన్.

అని చూపుట కాంగంబానీత్యులనజ్ఞులీ నేమిగలదు?... తగదు. రహస్యపంపొచ్చుట మే యంతివహించుమా? ఇన్ని దినములు మేలంబులు యుగంబులుగ గవసయము నీ మహాతీరుణమును గోల్పోవు పెట్టు? ఇప్పుడుగాకున్న మూలఁ దన తీర్చి గాంచుభాగ్య మున్నట్ల యెన్నడు? అంతవఱకున్ నిలపొప్పుటయెట్లు? ఈనీతి మహాంతోషన మూలాది హృదయమునఁ గలగును. రహస్యముప్రకటన పంపొచ్చుటములమధ్య ననీయోచించుచును. ఈ గతి 'సుట్టపియాచి' వను నీరెండు పదములయందు

'ప్రమదారత్నము తార చంద్రుడెవయన్

భావించు, రోదోన నాగ్ని

యము గావించు చలించు, దాళఁగలనా

యంచున్ వికల్పించు...

అనుపద్యమునఁ గల భావమువంటి భావమంతయుఁ గలదు. ఈయనీయాడుట తర్కశలము. ఈతర్కము నందు తానీమి చేయవలయునో తెలియక తోరకలు చిండవందలకాఁ గనఁజూచుచును. తర్కనివక్షణ యందు రహస్యప్రకటనమే కర్తవ్యమని యొక్కొకసారి తేలుచుండు; సప్తస్థల బుద్ధిబలమునకు తారీరకబలము (యావన్నోష్ఠరక్తబలము) రోషయి 'అవును; ప్రకటనమే కర్తవ్యము' అని యనుకరించునట్లుల నుజ్జేంచును. అట్టిరక్తోదేకంబు ప్రవాదిప్రదేశంబుల రోమాంత రూపమునఁ బ్రయత్నమునను. ఇయ్యది మానవస్వభావము. వాంఛి లూహారూపంబున నున్న యంతవట్టు పెట్టి యుజ్జే కమునకు ననకాశముండదు. ఈహాసమునకు తారీరక బలము రోషయిన నే ఫలము దృగ్గోచరమగును. ఇయ్యది మానవస్వభావ మర్మమును, భర్మమును. ఇది నాటికిని నేటికిని వట్టులనే యుండును. సుప్రసిద్ధాంగ్లేయవిప్లవ ద్యరేఖ్యుఁడు, ప్రాపంచికచరిత్రమువ్రాసి జగద్విఖ్యాతిఁ గాంచిన శేముసీనుఁడగుచు, హెన్. జ. బెల్లుఅను కవిభామనీ తన విమూలప్రగంభ ము (Love and Lewisham) 'లవ్ ఆండ్ లూయిషమ్' అను గ్రంథ మునం దీయభిప్రాయముచే చ్యక్తముచేసెను. తర్కబల

మునకు రక్తబలము కలిగిన యప్పుడే కార్యవిధానము నిశ్చితమగునని వ్రాసెను. మేదవ్యునకు రక్తబలము గలం నుట పరిణామమునకుఁ గీలకము.

(Youthful blood took up the suggestion.)

The thought of Bonover (the obstacle) arose only to be dismissed. And besides—

Yes, he would go out and find her and speak to her. Nothing could stop him.

Once that suggestion was taken, his imagination became riotous with things he might say, attitudes he might strike and a multitude of vague fine dreams about her. He would say this, he would say that, his mind would do nothing but circle round this wonderful pose of lover.

What a cur he had been to hide from her so long! What could he have been thinking about?.....".

అంధానువాదము

"[యావద్రక్తము (అకాంతతోడ మాటలాడ వలయునను) ఆయాహా సంకిందికొనెను].

(ఇంతవఱ కకాంతరప్రాయముగ మంపెన) బోహా వర ఒక్కసారి స్ఫురణకు వచ్చెను; కాని యాస్ఫురణ కోట్లోడన నిర్మాణిత మయ్యెను. ఇంతియగాక,—

అవును, తాను విప్రుక బయలుపెడలి, గూమెను నూది, యామెతో మాటలాడవలయును. అతని వారించున నేదియు నుండనేరదు.

ఈవిధ్యయము గలుగఁగానే యాతనిభావమంతయు పల్లకల్లోలమాయెను. అనఁదలచిన మాటలను, కేయల దగిన కార్యములను నాభావమున నింకిపొయెను. ఆమెను గూర్చి, యప్రసిద్ధులములు నానందరాయకములు నను (వ్యప్త) గోవిందపూజములతో భావమంతయు నివిడికృత మయ్యెను. ఇది చెప్పెను నది పలుకుదు నని యూరక యాతనిమానసము మహాద్భుతమున నీయమరాగలతఁడను యట్లును వలయురేగుఁ బరిశ్రమించుచున్నది.

ఇన్ని దినములు నామెతోఁ జెప్పకుండుట తొంతి తెలివిమానినపని! తా నేమని యాలోచించుకొనుదుం డెను?....."

దీనియందును ప్యాదయమునందలి గూండోళన మును, యోవనరక్తసహకారమును తొలఁగఁ గాన వచ్చును. తరువాత 'తప్పక' మాటలాడవలయును, వారించున దెద్దియులేదు' అను నేటయను కోర్కె బయ ల్పయెను. ఈవిధ్యయము కలుగఁగానే యాతనిభావ మంతయు భరివ్యవస్థనొడములతో నింకి 'చేదుకల్ మదిన్ బొట్టికొనఁగ' తేయెను. ఈయమరాగ వ్యవస్థ యందుగల యద్భుత మౌతనిమానసమును నిజునఁ ద్రిప్పుఁ జాలి 'అచ్చెనివు తొంగలి తెప్పల పిఁగనొస్తు' నట్లు లొడరించెను. నేటి హెచ్. జి. వెల్సుకును నాటి చేమసూర వేంకటరాజునకును గల భావసాదృశ్యము వారయట ముదాపమామగాదా!

ఇంతకన్న నీవాదమునకుఁ బ్రబలనిరర్థమనుకొ నయలందెను. ఆరక్తసహాయోద్దేకమే పులకాంకుర ములకు మూలము. ఈ సాయముకలిగిన కొలందిని రహ స్వసంపాదనచింతి నన్ను నిల్లును నుద కదృశ్యమగును. బుద్ధి యొక్కలక్ష్యముననే నిలుచును గావునఁ దొలఁతెటి చిందలవందల యేమియులేక కోరికలు నిర్మలములుగఁ గాన్పించును. కర్తవ్య మొక్కటియే, రహస్యప్రకటనము: ఆర్జునుని తపశానిఁగాఁ జీకొనుటయే కార్యము. ఆభావ మునే చేమసూర కవి

'కోరికలు నేటలు వెట్టఁ' నని నిరూపించెను.

ఇట్లు కర్తవ్యతా నిర్ణయము జరిగిన నింకనేమి కలము? ఊహావిక! తా ననుభవించులేవు విసోదములు, ముఖములు, పంతోమములు, ప్రేమల వొకదానిని వెట్టు కొనుచు వొక్కటిగఁ గంటికిఁ గట్టిపట్లగపడుట వింతయ? కావుననే కవి

'చేదుకల్ మదిన్ బొట్టికొనఁగ'

నని మానసికావస్థను మిగులఁ జక్కఁగ వర్ణించెను. ఆరీతి మాహావీధిని, మనోద్వేషిని, జరిగినవేడుక లెన్ని, యానందములెన్ని, విహారము లెన్ని, విసోదము

తెన్నీ? తక్కువమిక్కిలియియి చూపుమేరమారమునకు
కును గానించునుగదా! 'అహ! యెంతయానందము!' అని యీ ముద్దరాలు మహాద్భుతంబున తిప్పులల్లార్చు
నట్లులనే గావుమందులు యెంత సహజమో యోజించు
చును.

'అచ్చయిత్ర వొంగలి తిప్పల పీఠ గొత్తగా'
మీద్రాపిత కవిశిఖామణి మానవశృంగార మర్చముల
తెలిసినది విన్న గారయ్యెందునా? శిష్యాప్రపంచమున దా
నమగ్నించునున్న యాయపరిమితానందమును, బ్రత్యక్ష
ముగఁ దన్నా వరించియున్న యాయబ్బురహితును, మలా
చిని చేష్టారహితగ నొనరించబలభుండునా! కావుననే
పెట్టివరండ నీయక వి
భీతమృగములు జూచె వాతనికా.

మనఃపరిజామము వింతసముంజసముగఁ, గన్ము
చ్చువఁ దీసిన, ట్టింతయభారస్వభావముగ వర్ణింపఁ గలి
గిన కవితలెందులుండ నాంధ్రప్రబంధకారులకు మానవ
స్వభావాదివర్ణనలు చేతఁ గావనితలందులు పొడియునా?
ఈయర్థవిరూపణవలన 'నీర్థమును బ్రహ్మమును' గాక,
యూలూత్రమునఁ గ్రుచ్చిన ముక్తామణుల వలె నా వివిధ
వర్ణనలు విరాజిల్లుచున్నయవి. ఈ యులూది విజయవారి
జూచినట్లే వరూధిని ప్రవరాఘ్నిని జూచినట్లున
'వాంధ్రకవితాపితామహుని' జిల్లు ద్రాపెనుగదా!

మునుమున్ బుట్టెనుకొంకు లౌల్యమునిడక,
మోదంబు విస్తీర్ణిత
జోనుపక, గోర్కులు గ్రేష్ఠిద్రవ్య, మదిమె
చ్చుర తిప్పలల్లార్చున.
ర్యమమంగళపేరి ఆచ్చపాటానగ, నో
య్యారంబునక చంద్రకల్
దనుకకా జూచెలతొంగి భూరురుఁబ్రభ్ర
ల్లమ్మేత్రపద్మంబులకా.

దీపంగలపూర్వాపర సంబంధమును, గవిగభిరాశియమును
వర్ణితమానవస్వభావమర్చమును సహృదయులు పరికిరిం
చుదు గాక!

పట్టికవికయిన, పెట్టిపాకకువయిన నపారప్రమ
దమును గలిగియు నింతయర్థ ధ్వినించుదులయే చాలువం

దుముగదా! ఇంతటితో మనకవి సంశృప్తిగాంచెనా?
లేదనియే నాడుభిప్రాయము. ఇందుక సావధానతనార
యందు. ఈ పద్యమునందు నాదృష్టి వాక్సర్పించిన
వొండులెందు పదంబులు గలవు. తెట్టువగట్టుట యను
పదము నీటిని దృష్టిచర మొనరించెను. తేలులవట్టుగ
నమఁ యందును నీరేకవఁబడెను. తొట్టుకొనుటయందును
నీరే ప్రవహించెను. తొట్టువారువునకు మొదిటియర్థము
ప్రవహించుట. భారతారణ్యపర్వమున

.....శ్రువీరవ్రజంబున్
దునుమన్ దివ్యోగిలింబుక
చొరగి మునుపులై నొట్టె నయ్యుధధామిన్

అనుపద్య విషయార్థమును నీర మొనరించఁగలను. దాని
నుండియే 'వ్యాపించు, నిండు'లోనగు వర్ణము బుట్టెను
మలయ్యెను. "తొట్టు అవఁగా తాడు" అని తమిళము
నను దెలుసునను గలదు. అయ్యదియూ టై యర్థము నను
సరించియే కావోపును. ఇంక తొట్టు అను పదము విశే
ష్యమునందొ దీనికి 'చెల్లువతోపలి పాలము' అను వర్ణ
మును శబ్దరత్నాకర మొపరుచున్నది. ఇట్లుల నీపద్య
మున మరకము నిన్నిపాఠాలు గవివోడింపఁజేసెనుగదా,
యొద్దిచ్చు మేదేవి కలుగునా యని యారయఁ దగదా!

పులకలంకురములనెను. అంకురశబ్దమువలన త్వ
సపాఠికములు స్ఫురణకుచువును. ఇయ్యది తెట్టువ
గట్టుల యెచ్చల? 'చనురుట్టలపై'. సాధారణముగ జల
ముడఁ గేలుచుండు త్వజాద్యంకురములు, గాలిలోనగు
వానివలనఁ గలుగు చలనముచేతఁ బోయిపోయి నదను
నుండఁ కొయ్యతో తాటికొ యేదియు లేదయెడల నొడ్డు
నకో యంటికొని తెట్టువగట్టుట స్వభావమును నిత్య
దృశ్యమును, కావుననే యిటు 'పట్ట' యని కవిశాస్త్రప్రా
యముగఁ బ్రయోగించి యీ పులకంకురములు తెట్టువ
గట్టుట కాలంబనమును గలిగించెను. అనియాడుటను
నూచించి యంకురములను సుట్టలచుట్టును తెట్టువ గట్టు
నిచ్చెను. ఇయ్యది కాకతాళియనునా?

జలము నాచ్ఛాదించియున్న యంకురపాదములు
కిందిచ్చలననున సుట్టలకడ తెట్టువగట్టుగా, నీరు తేలుగఁ

గాన్పించునుగదా! 'కొరికలు శేటలంబెట్టె'గ నని కవి శేటలంబెట్టెనుగానోడఁ బ్రయోగించెను. ఇట్లు శేటలంబున నీటియందు ప్రవాహమాచక్షమలగు నలలంబొననునని ప్రత్యక్ష మగును గావున వేనుకొనుచు 'వొట్టుకొని నవి'. వేనుకొ అని బహువచనము గలదు గావున 'ప్రవాహములు' అనక, 'తరంగములు' అయ్యె ననుట సమంజసము. కావున నీటితలంపు కవికి లేకపోలేదని యంగీకరింపవలయును. ఇంకను సంగదయ మున్న వారలకు సందేహనివారణ మొనరింపఁ గలిగెనే యొక్కపాయము నొనరించెను.

వేనుకొనుచు

నొట్టికొనంగ, నచ్చెరువు తొంగరి.....

అని యాపద్యమునం దాశ్చర్యమునకు 'అచ్చురము' అనక, (అట్లని పదవస్యన కెట్టిభంగమును గలంగదని పాశకు డెఱుంగఁగలరు), 'అచ్చెరువు' అని చెఱువును జూచెను. జూరముమగు చెఱువును శకటరేఖ మనియు నచ్చెరువున లఘురేఖమనియు శంకింపఁబడిరేను. రెం డరముల సొగసుగలట్టి పట్టుట వర్ధానముపొర శకటరేఖల ప్రతిబంధకములు గానెరవని యాశ్చర్యము లనుమతించిరి. ఈచెఱువు కవివృద్ధి నీవద్దరచనాకాలమునం దున్న దనియే వై నివర్తనములవలన నిశ్చయమగుచున్నది. ఇట్లుబ్రాహ్మ వియ్యది వ్యాఖ్యాతృ చమత్కారము లేప్ప చేఱుగాదని కొందఱు కష్టత్రోయ ముంకింతురు. కవి కీయాహ తోమనోలేక యని కొందఱు ఆహారణము చేయఁజుతురు. కాని, చిత్తగింపుఁడు మన చేమహారవాని తియందనపు గడుగుపోకవలెను, పాశకులకుఁ జేయూఁత లొనగు చమత్కారరీతులను! మధ్యద్రావర్ణ్యవయందు

ప్రాయపుఁడెక్కువకఁ జెలవ

పల్కలు చిల్కల గారవిందు, గణ

కోయి చకోరపాలి దయ

తోఁ తెనుకొ, జనుకట్టు మచ్చికతో

నీయ సదారథాంగయంగ

శిశ, నడంబల బుజ్జింగు; నా

సేయెన నింపుగావు గడి

యింప నవీనవ మోవిలాసముతో.

అవి కవి వర్ణించెను. ఇయ్యది మధ్యద్ర. నవీన వయో విలాసమున కంతయుఁ జక్కఁగ మన్నియది. కాని పద్యమునం దెట్లవ చిల్కలు, చకోరములు, జక్క వలు, అంచలు నని పద్యంబు గలవు. ఈ కవ్యుడైతమును పాశకు లేమరుగు రను భీతమునవోలు, కవి వయః అను పదమునఁగల ముత్యయోగ్యతయధమనూఁతగాఁ గొని 'నవీన వయః విలాసము' = క్రొత్తలయిన. పద్యంబు యొక్క విలాసములు' అను పదమునుగానె మురింపఁ జేసెను. ఇట్లు పాశకపద్యసయంబుఁ గేలూఁత నొనరు చేర్చు మనకవికి జాలఁగలను. అట్టి యభ్యసమునే గుట్టనియాడ... అను పద్యమునందును గన్నటి తన పౌషయమునమున్న జలదృశ్యమును పాశకు లేమరుకుండ నుండుటకై యచ్చురమునకు 'అచ్చెరువు' అను పద మును ప్రయోగించి హేలొనర్చెను. అవి వయఃశబ్దార్థ మును గాననివారును, నిచట నీ చెఱువునుజూచనివారును, గవిని సంప్రార్థముగ చెఱుంగలేకపోయిరనియే చెప్ప వలెను. కావున నియ్యది కవికి లేనియాహ వ్యాఖ్యాత కల్పించునదిగా భావించుచుదునుగాక.

మత్యొక్కరూట, అచ్చెరువునకును చెఱువునకును నిట్టి సన్నిహిత సంబంధముతాత్కరము కవివృద్ధినిఁ గలుగుట యాపద్యము ప్రాయ సమయముననే కాదు. అంతకు బూర్వ మనేక దినములనుండి యాతనిమనకున క్కె యున్నది. ఇట్లునుటకు నాకు బలము సారంగధర చరిత్ర యందు సారంగధరుని నిష్కారణముగ దంపించితిని గదా యని చింతిలి తెదకై యాత్మకొనిఁ గాంచలేక,

... ..

"మాడు చుట యని తన నింకఁ గూడునొక్క! "

లేమవు త్యక్తియందు" — ననును నింతనుప్రవృత్తి

నుండుమెడఁగట్టి భూభృజుండును నిండు

చెఱువులోఁ బడఁచోక నచ్చెరువుగాఁగ.

నాలుగుపాదములయందుఁ గల యమకమునకు నాఁడు పనికివచ్చిన యా పదద్యయము నేఁ దుల్యాచిహ్నవనీత పరిజాను వర్ణనావసరమున శ్లేషయం దొక్కటి యయ్యెను. కావున నీ యర్థము తెచ్చిపెట్టినదిగాక కవికి పృథులయమున బుట్టినదియే కా దలంతుడుగాక,

మ. రా. రా. శ్రీ. విద్యాకా గంటి తోగి
 హంసీయాత్ర (యష్ట, ఏ. యశో, టి.) గారితే రచించి
 పంపిన “రామచంద్రుని హంసీయాత్ర” యను చిన్ని
 పాత్రము నే నీనడుము జూడఁగల్గితిని. అది యాకార
 మునఁ జిన్న చేయినను యందలివిషయములంబట్టి గొప్ప
 చనియేచెప్పకొప్పును. గ్రంథకర్త హంసీభావముల జొక్క
 ధమయంబునఁబాది దానివలన చివరనుంబునం బొడమిన
 భావంబుల యంతోబిడ్డములకు బాక్యంబులందు బొందు
 పటివి యున్నవారు. లోకకావ్యకాస్త్రాన్వయజేక్షణమునం
 గల్గిననువోగతభావంబులనే కవి కావ్యమందు నిబద్ధము
 గావించును. కావుననే కావ్యమునుపదము యాధంబయి
 యున్నది. కవియన నపరదృష్టికర్తయనియు, నాతని
 సృష్టి కెదురు లేదనియు బండితలోక మంగీకరించినచో
 ఒకప్పు డాతనిభావములు లోకవిరుద్ధములై యుండి
 పాఠకులకు దురదంశకుండును. ఒకప్పు డుత్తమంబులై
 యెల్ల రయోపదంబునకు బాత్రంబులై యుండును. ఏది
 యెట్లున్న ను గావ్యమునందలి విశేషములనెల్ల విమర్శించి
 పాఠకులకు నానిమించిచెట్లెల నెఱుకపఱుముట విమర్శ
 కుని విధి. కావ్యమునందు గూఢంబుగ నుపసాదులను
 భావములను, సుదర్శనములను విమర్శకుని ప్రకటింప
 కున్నచో నవి మరుగుపడి గ్రంథమునకు గల గౌరవా
 గౌరవముల జేహర్వజాలకుండును. కావుననే కావ్యము
 లకు విమర్శము లావశ్యకములయ్యె.

కవి నోట వదించినచెల్లం గావ్యము గాఢాలదు.
 కాస్త్రకావ్యాదిపరిశీలనమువలనను, లోకానుభవమువలనను
 గల్గినమానసికభావములను సరసమునూరించి మృదులము
 లగుపదములతో భావకులస్పృహయములు గఱియొనఁప
 మొందునీతిని చెల్పుటయే కవిత్యము. మనప్రాచీనులు
 కావ్యాంగములుగా శ్లేషప్రసాదమాధుర్య పాకుమార్యాది

గుణములను, హంసాచార్యాదిగీతులను, వైకీభారత్యాదికృత్తు
 లను మనమోత్ప్రేషాద్యలంకారములను గల్పించి రచము
 కావ్యశీలితముని నిర్ణయించియుండిరి. దోషంబులను
 తెక్కుచింపంబులగు నిర్ణయించి దోష మేదియైనను గావ్య
 మన మందరా దనిరి. అట్లు ప్రాచీనులు నిర్ణయించిన
 లక్షణములనెల్ల మనము పాటించి కవిత్యము సాగించితి
 మేది దానివలనం బాఠకులకు నానందాపరపర్యాయంబు
 రసానుభవంబు గలుగును. ప్రాచీనులు చెప్పివలక్షణంబులం
 దేవేని కొన్ని కొఱవడినను చమత్కారాతితయమననానం
 దముగల్పింపఁగలిగిన నది క్లాన్యకవిలేయే యగును. సుజా
 లంకారాదికావ్యాంగము లేవియుఁ బాటించక కేవలము
 లేమయిచ్చవచ్చినీతిని జెప్పకావ్యములు యంతోనిబద్ధంబు
 లగుటచేఁ గావ్యంబు లనుపేర బరగినను పాఠకుల యాద
 రమున తెప్పసియుండును.

కవిత్యము ననుసరించి యేగ్రంథమునూడ నూడు
 విధముల నొప్పుచుండును. సుజాలంకారాదిసర్వాంగములు
 గల్గినరసవంతముననది యుత్తమము, రసము బాటగనుండి
 సుజాలంకారాదులు కొంచెము కొఱవడినను నది మధ్య
 మము, రసము లేక కేవలచిత్రములునూత్రమే కల్గిన
 యున్నది యధమము. సుజాలంకారాదులను రసమును
 నూడ లేక కేవలము నేవేలోపదము లొకరితిని యంతోబద్ధ
 ములయియుండుటయును నొకకావ్యమనియు నది యధమా
 ధమమనియు నాభునికు లింకొక్క కావ్యభేదలక్షణమును
 గల్పించియున్నవారు. ఈ చిన్ని కావ్య మేతరగతిలోఁ
 జేరునోపాఠకు లీక్రిందివిమర్శవలన దెలిసికొందురుగాక!

౧. గ్రంథరచనాప్రణాళిక:— ఈ గ్రంథము
 “వైర”ననుమహాకవి యాంగ్ల భాషలో రచించిన “చెల్లు
 హోల్లెన్ వున్ టిన్” మేక ” అనుసాంగ్యగ్రంథము ననుసరించి
 రచింపబడినదనియు నిట్టిగ్రంథము మనమాంధ్రభాషలో

నింతవఱకు లేదనియుఁ గలి వాకొనియున్నవాడు. అని యొక్కయంధ్రభాషలోనేకాక సంస్కృతభాష యందు విట్టికావ్యము లేదని చెప్పవచ్చును. కావున మన ప్రాచ్యు లేర్పఱచిన కావ్యలక్షణము లిందువెదకుట వ్యర్థము. ఐనను నిందుమించుగానైన నేలక్షణము లేని గొన్నియైన దీపం బట్టినేమో మాతముః సంస్కృతాలంకారికులు కావ్యములు దృశ్యశ్రవ్యభేదముల ద్వవిధములనియు, నందు దృశ్యముల బట్టాదేశవిధములనియు వాకొనియున్నవాడు. ఇయ్యది లాక్షణికులు నిర్ణయించిన శ్రవ్యకావ్య లక్షణములకు మారంబులచే శ్రవ్యము గావచ్చును. దృశ్యకావ్యలక్షణములకు మారంబులచే నదియుం గావాలను. కావున నిది యెల్ల భంగుల మనయంధ్రభాషయం దభ్యుపయోగముగా నంతరించిన గ్రంథముయే చెప్పవలెను.

౨. గ్రంథవిషయము:—ఈ గ్రంథము శీర్షవిజయనగరశాస్త్రమును దెలుపునదియని కవియే నిర్దేశించియున్నాడు. రామచంద్రుడను తిరుణతయస్కుడు; ఇంగ్లీషున పట్టభద్రుడై తరువాత కొన్ని సంస్కృత గ్రంథములు చదివి యుక్త్యోగమున బ్రవేశించి యందభికారులు చేయు నవ్యాయములకు నోసి పెలపుపెట్టి విజయనగరశిథిలముల జూపనేగి త్రోవలో గవనవిషయంబులను, విజయనగర శిథిలములను జూచినందున జనించిన మనోభావములను ఎవ్వరికో చెప్పుచున్నట్లు ఇందు వర్ణింపబడినది. విజయనగర పూర్వ (?) పరిత్రమును బ్రకటించుటయే గ్రంథపరమార్థశ్రమ కావలెను.

ఆంగ్లాదివిదేశీయభాషలందు గొందఱు కవులు తా మనుభవించిన విషయములనెల్ల సొక్కపాత్రను నిర్మించి యాపాత్రముఖమున లోకమున బ్రకటించుట యాచారమైయున్నది. ఈ గ్రంథమున గూడ గ్రంథకర్త యాదిమండి యంతమునఁజును దన యనుభవమునే ప్రకటించి యుండవచ్చు నని తలంపవలెను. తమయనుభూతవిషయంబుల గావ్యంబులందు జొప్పించుట మనప్రార్థకవులకును సమ్యక్మే. కాళిదాసు తన దేలిక విజయంబులనే రఘువంశమున రఘురాజు దిగ్విజయములుగా వర్ణించె. శ్రీనాథకవి తనశృంగారప్రియ

రామచంద్రుని హంపీయాత్ర విమర్శనము త్వము శివునకుమూడ నంటగట్టివాడు. ఆతనిసోజన ప్రియత్వ మాతనిగ్రంథములం దెల్లెడల గోచరించుచునే యుండును. కాని కేవలము తనయనుభవములను మాత్రమే కావ్యముగా రచించువాచారముమాత్రము మనయందు గానరాదు. ఒక్కటింగళిసూరనాద్యముమాత్రమే శ్రీశృంగదేవరాజునిచరిత్రమెల్ల గళాపూర్ణోదయమున విగ్రహముగ వర్ణించియున్నవాడు. ఎవ్వరేని దమయనుభవము లోకమున కాచర్యప్రాయ మగుననుతలంపున వట్లు రచించుట యుచితము. ప్రస్తుత గ్రంథమునందన్న నో మనమ ద్వికొని యనునదింపవలసివచ్చును. మేటి మన్నట్లు పాఠకులబుద్ధికి గోచరించిన దప్పక చాని ననునదింపదగును.

౩. గ్రంథాభిధేయము:—ఈ గ్రంథమున బ్రథానాభిధేయము శీర్ష విజయనగరశాస్త్రమును దెలుపుట యని కవి ప్రాసనవాచనలవనే తెలుపఁబడినది. ఈవిధ్యచనము క్లిష్టముగానుండి సరిగ నర్థముకాకయున్నది. పూర్వము మహావైభవ మనుభవించి యిపుడుశీర్షమై యున్న విజయనగరముయొక్క యాస్తత్వము వెలంగించుట కవియందేశ్యము. ఇప్పటియాస్తత్వమో, పూర్వాస్తత్వమో యీవిధ్యచనమునలన బాగుగ దెలియలేదు. కాని పూర్వాస్తత్వముమనర్థము రాదు; ఇపుడోస్తత్వము లేదు. కావున నీవిధ్యచనముసంగతముగ కానరాదు. వాస్తవమున విజయనగరపతనమును దెలుపునన మోగ్యముగ నుండును. ఐనను కవితలంచినట్టి గ్రంథమున బూర్వవైభవము దివ్యాత్రమున దెలియుచున్నదేకాని సమగ్రముగ దెలియరాదు. గ్రంథము అటునట గొన్ని చారిత్రకాంశములనుమాత్రములేదవుచున్నది. విజయనగరరాజులచరిత్రముల జదివి విజయనగరశిథిలముల వాలోకించినపుడు తాత్కాలికభావోద్రేకమున జూడమనకవిత్వ మిడియనియు, దీనికి కావ్యమని పేరునుటకంటె చాటుపద్యములని పేరునుట యధముంజనమగును.

౪. గ్రంథస్వభావము:—సామాన్యముగా నాకస్మికానుభవమునలన జూడమనకవిత చదువరులకు భావోద్రేకము గలిగించుచుండుట సహజము. చాటుకృతులం దీలక్షణ మగువడుచునేయుండును. ఈ గ్రంథమందును “ఇంకనైన జేపట్టవలెం గదా పరమహిమసంస్కృత

గ్రంథాలమే " విజయనగరావ పరిసరవిజయలక్ష్మి"
 "నాగుడే లేనిదీమహానవమిదిబ్బు," మొదలగువాక్యములునే
 కంఠ జపింపజేయునది కలవు. కాని యీయొద్దేకము
 ప్రభావముగా రచింపబడుకృతులందు గ్రంథదిర్ఘాయిత
 కమహాలములగు లక్షణములు లోపించి యొకపరిచిదివ
 మరలముట్టుట కిచ్చుకొనుపక యుండును. అపరాధపరి
 శోధకవలలు, యెంకిపొంటలు మొదలగునదియెల్ల వాకోటి
 లోనే చేరినవి. ఇకనీగ్రంథమెట్టిదో పాఠకులేనిర్ణయించు
 కొందురుగాక!

౫. ఆచార్యములు:—ఈకవి యాంగ్లగీర్వాణ
 భాషలపెరింగినవా డగుటచే సాధారణముగ వాంగ్మ
 లకుఁబెరియని కొన్ని విషయము లిందుఁబెరియింపు వాడు.
 వాల్మీకిశత్రు, హామరు దివ్యశత్రు, షేన్పియర్ శత్రుశత్రు,
 నయాగరాజులపాతము, రామాణ్ణాబ్లి యొకేసియన్వింత
 ఇతితే దైరవకావ్యసరణి, వేగానక్షత్రము, కాకుంఠలకథా
 విధావము, తైవిలపట్టులు, వీహీయను గోమదేశవక్ర
 వర్తికథ మొదలగు నన్యభాషానామకములగు విషయము
 లనేకము లిందుఁపెరిచెను. ఇట్టి విషయము లితరులును
 గొందఱు తెల్పియున్నవారు కాని ఇంక చిన్నగ్రంథ
 మనం దిన్ని విషయములం చెప్పుట యొకవిశిష్టతైపుజీని
 తెలుపుచున్నది. ఇది గాక, కవి యాంగ్ల భాషలోని భావ
 ములును అంగ్ల పదములునునిచ్చులదికిగా ప్రయోగించెను.

౬. వింతరచనలు:—ఈ మహాగ్రంథము రచనం
 లున గతికొన్ని వింతలుకావించెను. సామాన్యముగానొక్క
 పుటయందున్న నాలుగయిదుపద్యముల కయినను బరస్పర
 సంబంధముండదు. పద్యము లొకదానికంటె నొకటి
 భిన్న మయియుండు చెలువునుండదు. మున్నునకై మా
 దుడు: విజయనగర పూర్వాన్న రేగము విప్పటిస్థితియు నను
 క్తికతో గొన్ని నీపపద్యములు గలవు. ఆ పద్యము
 లన్నింటివివరను "విజయనగరావ పరిసర విజయలక్ష్మి"
 యనుమకుట మున్నది. ఈమకుటమునకును, పద్యములోని
 వర్ణాంగశమునకును నొక్కపద్యమందైన సంబంధము
 గ్లానరా లేదు. ఆ పద్యములు పైకి మనోహరములుగనే
 యున్నవి. భాషోద్దేయవ నాపద్యములు రచింపబడి
 నదికావలయు. ఇట్టివింత వనేకములు గలవు.

౭. రామాణ్ణమున వివరకలహ:—
 " కవిరాణ్ణండల సార్వభౌమురచనత్
 జ్ఞానముపకర్త్యముకా
 నినయాకాలమునందు బాలకులచే
 నిర్ణయబువల్లించుటన్
 జపించుచు మృతీ గాళిదామడ నచ్చ
 వ్వంబొప్పు రాముండు త
 త్కవి సంకల్పిత కావ్యరాజముల సం
 తత్ సేర్వదా తీరిగా."

ఇది యాకావ్యమునకెల్లఁదలమానిక మైనపద్యము.
 రాముడు తై రెక్కె వెడలుచున్నపుడు కర్నూలు ఛార
 బ్బలో రయిలకోర్డుప్రక్కలందు లేళ్లు భయములేకనిరిని
 యున్నవని వర్ణించి తరువాత కాలిదామడు కాకుంఠల
 మున వర్ణించిన "విశ్వాసోపగమా దభిన్నగతయ శ్శబ్దం
 పహంతే మృగాః." అని వర్ణించుటచే నాఠనిని, పరువాత
 కపుట ప్రతిభను వర్ణించినాఁడు. ఇంతవఱకును చక్క
 గనేయున్నది. తరువాత నీపద్యమున్నది. ఈ పద్యమున
 కిక్కడ సంబంధముకాని, ప్రసక్తి కాని యేమికలిగిన?
 రామునిబుద్ధిదాతురీ వర్ణించుటయే కవికి వర్ణ్యముగనే
 నింతకంటె వింతరచనానించుండదు. రాముడు రఘువంశాది
 కావ్యముల వల్లజేయియె యులేనికిమ్యావరకాని గౌరవము
 కాదు. వల్లజేసినవారికికాలిదామడన చవిచచ్చుట! ఎంత
 నర్థము! కవికాని రాముడుకాని సంస్కృతభాష చెడు
 వలేదనియేకాక సంస్కృతము చదువువారిలో బరిచయ
 మైన చేయలేదని యీపద్యము రుజువుచేయుచున్నది.
 "కవిసార్వభౌముః" పనుటకు "కవిరాణ్ణండలసార్వ
 భౌము"డనుట, "కావ్యములు" అనుటకు "రచన" అ
 అనుట "బాలకులు వర్ణించుట" పనుటకు "బాలకులచే
 వర్ణించుట" అనుట, "కాలిదామడికావ్యములచేరుచెప్పిన
 జపించుచు" ననుటకు "కాలిదామడనజపించుచు" పనుట
 "తత్కవికల్పితకావ్యముల" నుటకు "తత్కవిసంకల్పిత
 కావ్యరాజము" లనుట, అర్థములేని "సంతతోసేర్వ" డను
 టయు నీరాముడు తక్క మఱియొవ్వమును గానింప
 నోవఁడు. కవి రసానందపరవశుండై చెప్పినపద్యమని
 దీనిని మెచ్చక తీరదు. ఇట్టిపద్యము రీపాతమునఁ బాట

కొక్కటివంతుడనే నుండును. సంకల్పితకల్పితకల్పముల కిటు దక్క మరెక్కడ నేకాత్మతగర్వింపబడలేదు. దీనినే 'రామానుజమన విడుకలవేట యని యాత్మ్యులందురు. ఇంక నిట్టివిషయంగాలు గ్రంథమున సర్వతోముఖముగ నున్నవిగాని వానివెల్ల కేక్కొనుటచేగ్రంథముపెరుగును. ఇక గ్రంథమునది భాషాస్వరూపమున కల్పవాదిశేషములును నింపుక చదివూతము. తొలకనూత్నముద్రితగా వ్యాసుల చెలిపి విదవ స్థూలస్థిగోచరముల చెలిపెదను.

1. ప్రత్యక్షప్రత్యక్షసంస్థము:—ఏకా యొక విషయము ప్రకృతిపురుషమున జెప్పవారంభించినట్లునే మధ్యమ పురుషము ముపయోగించుట యీగ్రంథమున జెప్పకావులం గలదు. ప్రకృమాక్యాపాంతము ప్రకృతి పురుషమున ముగింపబడి ద్వితీయాక్యాపాంత ముత్తమ పురుషమున వారంభింపబడినది. 3. ఆకాశము ౨౩. పద్మముప్రకృతిపురుషమునను దరుహితపద్మ ముత్తమపురుషమునను నున్నది. ఇట్టి చింక ననేకము లున్నవి.

౨. అముక్తరూపకము:—ఆర్యకల్పవాక్కుట్టిమ పంక్తులు. ఇందలిరూపకమునకుఁ బ్రయోజనమేమి? పద్మపూరణము, సర్థావాలోచనము దీనివలనబ్రదుకబు మునుచున్నది.

3. అవస్థితము, ౨ ఆ. ౭క పద్మమున నవ్వయము లేదు, ఇట్టిపద్మములు పెక్కులు గలవు.

౪. కుసంధి "అక్కడక్కడెపుడే" ఆ. ౫౮ పద్మము. అక్కడక్కడకామ్రేషితసంధికలదుకాని ఎపుడునో సంధి యెట్లు? అక్కడక్కడ ఇకాదులందలిది కాదుకదా? ఇట్టివి పూర్వకవిప్రయోగములు కొన్ని యుండుటచే నీది కుసంధియని వ్యవహరింపబడును.

౫. అవసరప్రసంగము—ఆ. 3-౫౨ పద్మమున రాజమంత్రిల యన్యోన్యమురాగ ముండవలయునని చెప్పవలంపున మంచిమంత్రి లేమిచే బృహ్మరాజును సరియైనప్రభువులేమి మంత్రియు నశించిరిని తెలిపి చెంటునే తనలాభ మెఱుగక జయచంద్రుడును, తంత్రి మ్రొఱుంగక దర్శించుటచే రాజపుత్రులను నశించిరిని చెప్పి మరల మీరలు మంత్రిరాజు లీదపురు నానుకూల్యమున

విజయ ముండితిరని వర్ణించెను. ఇందు జయచంద్రరాజు పుత్రులప్రసంగ మేమియు బ్రయోజనములేనిది. అవసరము—వర్ణనము. 3. ఆ. 3౨ పద్మముందు నిట్లే తొలి మూడుపాదములందు వాండ్లల వర్ణించి నాలవపాదమున వాండ్లలవిడిచి మరల గీతమున వాండ్లల వర్ణించె. నాలవపాద ముపేక్ష్యము.

౬. ఆర్థపునరుక్తి—“అన్ని నూములు ని ప్నేట్లు లాక్రియించె మాడియుంచవి గుణములు మాడెనార!” మొదటిపాదమున జెప్పిన యర్థమే మూడవపాదమున జెప్పబడియె. “మలినమ్ము వీడి కాంత్యాలుయూటచే నమలమైకనుపట్టె” ౨. ఆ. ౧౦ పద్మము. అమలమనుటకు మలినమ్మువీడుటకు సర్థభేదము లేదుగదా? ఇట్టిది ౨. ఆ. ౬. పద్మమునను ‘విద్యారణ్యుడె.....విద్యా రణ్యునమాఖ్యతో’ అనుచోనూడగలదు. ఇంకను జెక్కు లిట్టివి కలవు.

౭. అసమర్థము—‘కనకపింహాసమున గాంతితతి నించు నుపలముతో హృదయంబు లుబ్బితేయ;’ కర్మము లనుటకు కాంతినించుకొలనుట యసమర్థము. ఇట్టివియు ననేకము లున్నవి.

౮. చ్యుతసంస్కారము:—రాజకి స్మృతులను, 3. ఆ. 3౮ ప. ఖడ్గాళికి క్షౌరయై ౨. ఆ. ౮. ౯. ప. తువకారణ్యత్వము వైయోకరణు లంగీకరింపరు. కవి ప్రయోగములుమాత్రము కొన్నియున్నవి. వ్యాకరణవిరుద్ధముకావున నీది చ్యుతసంస్కారమునను.

౯. ౨. ఆ. ౨ పద్మమున సంబోధ్యుడెవ్వడో, యెందున్నవాడో కవఁబడంతు. దీని మన్యుత్తవచన మనదనును.

౧౦. ౨. ఆ. ౮౮. పద్మము నస్పృహైర్థముగ నుండుటచే నస్పృహైర్థము, నేయార్థము మొదలగు దోషముల కాకరమై వర్ణనముగనున్నది.

౧౧ ‘భావిశుభోదయంబుసంధిజైమనో’ ఆ. ౧ ప. ౧౦ కాలవిరోధము. భావి శుభోదయము సంధియై యెట్లు? భావికాలము సంధిలుకాలమును విరుద్ధములు కావా?

౧౨. అజ్ఞాతోపమ: — “చెలికెల్లకాలాన” “మగ
క్షమకాలమందు” “ఎరిజతెతో పాలనమున” ఈ యుపమా
నము లాంగ్ల భాష లేనియందు ప్రబలమై వ్రాతము నెట్లునును?

౧౩. అసంబంధము: — “విశ్లేషపట్టణచరితమునా
త్వము విడిచివేయ” మహాత్వముదేనిది? విశ్లేషపట్టణ
ముదా? పూర్వపట్టణముదా? లేక రాఘునిదా? ఆమహా
త్వమునకు దేనితో సంబంధమో తెలియదు.

౧౪. అప్రయుక్తము: — “శీవమృదుసాహిత
మృదు” శీవమనగా ప్రాణము, శీవనమనగా బ్రతుకుట. ఇటు
శీవశబ్దము బ్రతుకుట యనువర్తమున వప్రయుక్త మగును.

౧౫. భాషాసంకరము. విశ్రుతవర్తన: —
వణిగా లదుటకు వర్తకులనుపదము సంస్కృతముగాదు,
విశ్రుతశబ్దము సంస్కృతము; వర్తకశబ్దము దేశ్యము.
ఇంటికి మిత్రుణము. ఇంక నిట్టివే నూలవృత్తికిం దోరు
దోషములను మిగులగలవు. వానిని గొన్నింటిని
మాత్ర మిందు దేర్చివియెద. “మునుదును మూడరత్న
ములనూలులొలు” కీతికపద్యము. మమజలకు నూలుమా?
‘పాపానివిద్యలందు?’ ‘ఆ. ౧. ౩ ప. ఎన్ని విద్యలందు?
ఒకయంగిరిభూభాషయంతే కాదా? “తాతయులేండ్రితా
తయు... విజ్ఞాతలువయ్య” ౧-ఆ. ౩. ప. దీనిలో కర్త
యేది? విజ్ఞాత లేవన? చేసినవా లేవన? చేయుటకు
గర్త లేకుండుట, లేండ్రివిద్యోద్యోగములు దెల్పకపోవుట
క్రొత్తదోషములు.

“సంస్కృతగ్రంథాలముతో” ౧ ఆ. ౧౩ ప.
“తద్యేగప్రాధానమున” ౧ ఆ. ౪౮ ప.
“పూర్వ్యమపకప్రాప్తి” ౧ ఆ. ౯౧ ప.
“మల రూనిలపోతప్రచోదితామృదు” ౧ ఆ. ౩౪ ప.

ఈ షట్టములందు లేఖవిశిష్టములను వేర్వీపులక
కున్న గణాధికమును, వేర్వీ పలుకుట సంప్రదాయమిది
దమును నై యున్నది. కొందఱుకవు లగతికముగా నిట్టి
ప్రయోగముల సంకీర్ణించినను నిట్టివానిని బహుళముగఁ
ప్రయోగించుట దోష మనకరీతిదు. “ఎల్ల భాషలకును
దల్లిన నెచ్చోట నర్పించె వొలదొల్ల నాంధ్రవనిత.”

ఆ ౧. ప. ౧౧. ఇందాంధ్రవనితయన నర్థమేమో దురూ
హము. ఏతనిత యర్పించెనో కథ తెలిపిన బాగును.
విద్యాభ్యాసమునుటకు విద్యాటనమునుట సరియో? వృక్ష
ములు పాంథులశ్రమముపచారించనే యుద్వృల్లువముట
క్రొత్తవనిత “కోడెకన్నియో” ౧ ఆ. ౫౩ ప. ఆదు
పడుచునకు కన్నియనునయ్యె, మగవిడవనికొ గోడెకా
డనియు వ్యవహారసిద్ధములు. పురుషధర్మము స్త్రీల
కాకోపితము. “వజ్రపుం గుమకలరాళ్లతోడ” వజ్రము
లనుట కంతయనధర్మమేల ప్రయోగించుట. రత్నము
లన్నియు నిందు రాజ్యమునుట లోకమునకు గ్రొత్త
నూచిన. “తైలరా” ఆ. ౧-౩౧ ప. దౌపవీధికికమిట్టు
లయినది. శబ్దస్వరూప మిచ్చవచ్చినట్లు మార్పుట తప్పు.
“ఉదయమసీనికామికావీధి” ధ్రువముమృదులపాపనావరు”
౧-ఆ. ౩౪ ప. ఇందర్థము మధ్యాహ్నమర్కమసీనికాజల
ప్రాయము. “పాటునాకృసులబట్టెమలేఖకులు” ఆకార
మును లేఖకులు పట్టుట కనివినియందుడము. ఆకారముల
యంత్రమున గ్రహించువారు భాయూహప్రగాహకులని
శిల్పము. వారు లేఖకు లెన్నంచునుగానోపదు. చిత్రకారు
లననిందుక బాగుగ నుండును. “గార్వ్యశక్తియొక విశిటీ, విల
నీరేజుము కాశ్యతమ్మగునిధిన్ వెల్లొకగదే” ఆ ౨. ప. ౩
ఇలకు వెల్లొకు యెరువువును. కవిమతమున నిదియు నఖం
డయతి గానోపునేమో? “సంస్థంగరమైన” ప్రాసకోస
మేసిన మామప్రయోగము సంస్థంగరపదము. సంస్థాగర
యని యేనిసంస్థాంగరయనియేని ప్రయోగించిన లగ్నము.
వింద్రజాలికు డనుట క్రిందజాలికు డనుటసరికాదు.

ఇంక నిట్టి దోషాదాహరణలును మాఱులకొలది
గలవన్న సాహసము కానేరదు. చిత్తరశ్మిలివిరమింపబడెను.

ఈచిన్న గ్రంథమును ముందువత్సరము ఇంటరు
మీడియేటుపరీక్షకు పాఠ్యగ్రంథముగా ఆంధ్రవిశ్వవిద్యా
లయమువారు నిర్ణయించిరి. విశ్వవిద్యాలయమువారిగ్రంథ
మును స్థావీభృతాకన్యాయమునపై నబిశిరించినా యని
సంశయమగుచున్నది. వారు పరిశీలించినను వారినిర్ణయ
మున భాషకును విద్యాధిభుకును గలుగులాభము లేవియో
పాఠకులు యాహించుకొవ గలరు.

పాశకమహాశయాలారా!

వ్యోమశబ్దమును జూచి యేమిటి యీ శబ్దార్థమని భయపడకుడు. ఏ నిఘంటువులో జూచినా త్రికటుపర్యాయపదముగా చూస్తున్నాముగదా? రోగమువల్ల బాధపడు వారికి గాని, అరోచకులకు గాని త్రికటువు లేంత ఉపయోగకారులు? అవి కాకున్న సమస్థితికి, తీసుకవచ్చుటకు మరేవి సమర్థత కలిగియున్నవి? అది యటండనిండు. “పిండ భిర్బరములచే నుద్వేజితంలకు తింత్రిణియం వభిలాష మె” డనువిధమున, నెల్లకాలము సితశర్కరాద్యశన జడ్యితమైన మీ రస నను త్రికటుపర్యాయపదవ్యోమశబ్ద విచార మున సంత్కప్తిని పొందించెదరు గాక.—

వ్యాకరణనిబంధనములయొక్కయు, నభిధానకోశములయొక్కయు లేకలయం దుదాహరణప్రసంగముచే సముద్భృతము లైన యనేకశ్లోకములు వ్యోమకవికృతములని గాని, వ్యోమకావ్యగతములని గాని తిరోహితవిషయము కాదు. అవిషయమున విచారించు పండితు లందరు సనేకవిధములుగ విరుద్ధాభిప్రాయము గలిగియున్నారు. అందు సనేకులు లేఖకప్రమాదమువలన ఘోషశబ్దమే వ్యోమగా పరిణమించిన దనియు, ఘోషశబ్దము “నామైకదేశే నామగ్రహణం సత్యభామా భామేతివత్” అనేన్యాయముచే అశ్వఘోష

పర మని వాక్రుచ్చిరి. సాహసవంతులైన కొందఱు వ్యోమ అన్న దానిస్థానమున ఘోష అనియే ముద్రించుచున్నారు. పురుషోత్తమ దేవకృతభాషావృత్తియొక్క ఉపాద్భూతమున కీర్తిశేషులైన పండితప్రకాంతులు శ్రీశచంద్ర చక్రవర్తిగారు వ్రాసియున్నారు. ఘోష శబ్దమే వ్యోమశబ్దముగా పరివర్తితమై యుండవచ్చును. అశ్వఘోషప్రణీత బుద్ధచరిత్రలో “వ్యోమ” అని సముద్భృతశ్లోకములు కనుపింపకుండుటకు ప్రస్తుతము లభించిన బుద్ధచరిత్ర గ్రంథముయొక్క త్రుటితమే కారణము. సమగ్రగ్రంథము లభించిన శ్లోకము లచ్చట నుండివచ్చును అని సుస్పృహితనామధేయులగు టి. గణపతిశాస్త్రిగారు తి. వాన్కూరు రాజకీయపుస్తకవిభాగమునుండి ప్రచారితమైన దుర్లుటవృత్తిగ్రంథముయొక్క సూచీప్రమున (దుర్లుటవృత్తై స్మృతాః గ్రంథకారాః అన్నచోట) వ్యోమశబ్దమును గాక ఘోషశబ్దమునే వ్రాసి (అశ్వఘోషః బుద్ధచరిత్రకర్తా) అని యున్నారు. అశ్వఘోషప్రణీతశ్లోకములకు వ్యోమశ్లోకములకు నొకేమేరుతో సముల్లేఖము చేసిరి.

“ఇదం పురం తేన విసర్జితం వనం
వనంచ త తేన సమన్వితం పురమ్,
ప్రశోభతే తేన హి నో వినా పురం,
మరుత్వతా వృత్తవధే యథా దివమ్.—

ఇత్యక్త్యఘోషప్రయోగాత్” అనుదానిని, “న సంఘస్యే గమనాయనత్వరా — ఇతి ఘోషః” అనుదానిని 2, ౯2 పేజీలలో నిరూపించుచు వ్యోమ అనుదానిని ఘోషచేసి చూపియున్నారు. ఇట్లే మరి కొన్ని స్థలములలో ఘోష వ్యోమశబ్దముల వివర్యాసమువలన దోషజ్ఞులైన పండితుల పాఠ్యములు విశేషము లగుటచే వ్యోమస్వరూపనిర్ణయము చేయబడినవచ్చెను. క్షితిశబ్దచాటర్జిమున్నగువా రీవిషయమునుగూర్చి వ్రాసియున్నారు. అంగ్లముననుసరించు సంస్కృతము సూత్రగోని వ్రాయ నమకట్టిరిని.

వ్యోమకావ్యసముద్భృత శ్లోకముల చూడగా నీశ్లోకములు వ్యాకరణసూత్రోదాహరణార్థమై ప్రవృత్తము లైనవని ప్రతీయమానము లగును. అందుచేతనే వ్యోమకావ్యముకూడ భట్టికావ్యద్వ్యక్తిశయకావ్యములరీతిగ శాస్త్రకావ్యము, లేక కావ్యశాస్త్రము కావచ్చును. అట్టివాని పర్యాలోచనసమయమున రావణార్జునీయము, (కాక) అర్జునరావణీయము అను కావ్యము మహాకవి, వైయాకరణవరధట్ట భీమ ప్రణేతము స్ఫురించును. ఆకావ్యమున వ్యోమ సముద్భృతశ్లోకములు చాలభాగము కాన్పించుచున్నవి. అందువలన రావణార్జునీయమే వ్యోమశబ్దవాచ్యము. దీని కేవేల యెదులకు వచ్చినదో విచారణీయము. కాని దీనికి ఘోషతో యుక్తించి వైశేష్యబంధము కూడ లేదని నిర్ణీతమైనది.

ఇక వ్యోమకావ్యమందు నున్న శ్లోక శ్లోకాంశములు ఆయాశాబ్దకులచే నుదాహృతముల కొద్దిగ చూచి, వానిని రావణార్జునీయమున చూపవలసియున్నది.

౧. ఊర్వాదిద్విదాచక్ష్వ — తంత్రప్రదీపంలో “తథాచ వ్యోమః ఊరీకృత్య త్యైభృతస్తస్యపాతం” అని చెప్పబడియున్నది. ఇది ౧౯౦౦ సం. రమున అచ్చుపడిన రావణార్జునీయమున మూడవసర్గలో 32 శ్లోకపాదము. “ఊరీకృత్యత్యైభృతా తస్యపాతమ్” అని.

౨. వ్రాతేన జీవతి — భాషావృత్తిలో “వ్రాతేనసంఘాః ప్రకటం న రేవైః తే రాక్షసాః సంకట మాశుసీతాః” ఇతి వ్యోమః, అని యున్నది. రావణార్జునీయంలో ౧౬-వ సర్గలోని ౧౮ శ్లోకార్థము. కాని సంఘాః అనుచోట సంగాః అని యున్నది.

3. రజఃకృష్టాది...—భాషావృత్తిలో “యా సంప్రతి ప్రాకృరిష దృలూనామ్—ఇతి వ్యోమః” అని యున్నది. ఈ సూత్రము దగ్గరే దుష్టటవృత్తిలో “యా సంప్రతి పరిష దృలూనామ్” అని నామనిదేశపురస్కరముగ ౮౬వ పుటలో వ్యోమకావ్యమునుండి సముద్భృతమై యున్నది. రావణార్జునీయమున ౧౬-వ సర్గ ౬౫ శ్లోకంలో “ప్రాజ్ఞాత్మనాయాం పరిష దృలూనాం” అని యున్నది.

౪. ఓజః సహాంధ స్తమన స్తృతీయా యాః—భాషావృత్తిలో “ఇహ తమఃశబ్దః తప ఇతి కేచి దూచిరే. తథాచ వ్యోమః—తమోజ

సా నిర్జిత దేవరాజం దృష్ట్వా రథస్థం తపసాస్త
సిద్ధిం, జగ్రాహ రాజా సహసాస్త్రకోశః చాపాని
చామూని స (శా) సాయకాని" అని యున్నది.
కార్యత్రవశిష్టంలో కూడ చెప్పబడియున్నది,
"తమఃస్థానే తపః పశన్తి శాశ్వత్యై, వ్యోమకావ్యే
వ్యులుకిత దేవప్రయుక్తం" అనియు, గోపీనాథ
కృతీకలో "తథాచ వ్యోమేతి, తమోజసా
నిర్జిత దేవరాజం దృష్ట్వా రథస్థం తపసాస్త్రసిద్ధిం"
అనియు నున్నది. రావణాస్తునీయమున ఈ
శ్లోకము ౧౯ సర్గలో ౨ శ్లోకమున "తమో
జసా నిర్జిత దేవరాజం దృష్ట్వా.....ద్ధిమ్,
జగ్రాహ రాజా సహసాస్త్ర కోశ శ్చాపాని చా
మూని స సాయకాని" అని యున్నది. అనేకోదా
హరణము లున్నను గ్రంథవిస్తరభీతిచే చూప
లేదు. రావణాస్తునీయమున ఇటుల అనేక
సముద్ధరణశ్లోకములు కన్పించుటచేతను, ఘోష
కృతిలో నొక్కటేని గాన్పించకుండుటచేతను
రావణాస్తునీయమే వ్యోమశబ్దవాచ్యము అని
గాని, తత్కర్త వ్యోమశబ్దవాచ్యుడని కాని తేలి
నది. బహుశః కర్తయే కావచ్చును. కావ్యము
కర్తవేర వ్యవహృతము కావచ్చును—భట్టి
కావ్యములిగ.

రావణాస్తునీయకర్తనుగూర్చి కొంత తెలిసి
కొని ఓనిని ముగింపవలసియున్నది. దర్భుట
వృత్తిలో శరణదేవుడు శ్రీ. శ. ౧౨ శతాబ్దపు
వాడు వ్యోమశబ్దము పేర్కొనియుండుటచే
అంతకు పూర్వ మనవలయును.

ఏతద్గ్రంథకర్తపేరు భట్టభౌమ, లేక
భట్టభీమ అని అయియుండవచ్చును. ఇతనికి

వ్యోమ అని నామాంతరమో లేక ఇతని కృతి
యగు రావణాస్తునీయమునకు నామాంతరమో
అని అనుకొనవలసియున్నది. ౧౦౨౦ నుండి
౧౦౪౦ వరకు నున్న అనన్తరాజరాజ్య సమ
యమున కాశ్మీరమున నివసించియున్న వ్యాస
దాసను నామాంతరముగల షేమేంద్రుడు తన
'సువృత్తలికము'న తృతీయ వివాహసారంభ
మున—

“శాస్త్రం కావ్యం శాస్త్రకావ్యం

కావ్యశాస్త్రంచ భేదతః,

చతుష్ప్రకారః ప్రసరః

సతాం సారస్వతో మతః.

శాస్త్రం కావ్య విదః ప్రాహుః

సర్వకావ్యాంగలక్షణమ్,

కావ్యం విశిష్టశబ్దార్థ

సాహిత్యసదలంకృతి!

శాస్త్రకావ్యం చతుర్వర్గ

ప్రాయం సర్వోపదేశకృత్,

భట్టి భౌమక కావ్యాది

కావ్యశాస్త్రం ప్రచక్షతే.”

భౌమకుని పేర్కొనియున్నాడు. బహుశః

అతను, నితను పేర్కొనిన యితను నొక్కడేయై
యుండవచ్చును. ఎందుచేత ననగా—“భౌమక
కావ్యాదికావ్యశాస్త్రం” అని చెప్పియున్నాడు
షేమేంద్రుడు. ప్రకృతరావణాస్తునీయమున
కూడ అష్టాధ్యాయ సూత్రోదాహరణలు
యథాక్రమముగ నుండుటచే కావ్యశాస్త్ర
త్వము స్ఫుటమే. (యద్ధకథావర్ణనాత్మకముగాన

కావ్యము, క్రమముగ సూత్రోదాహరణాత్మకముగాన కాశికాదులవలె శాస్త్రము). కాగా క్రీ. శ. ౧౧-వ శతాబ్దమునకు పూర్వమే అని తోచుచున్నది.

కవి యెప్పటివాడో సరిగా నిర్ణయించలేము. సరియగు నాధారము లేవియు కానరావు. కాని కొందఱు కాశికకన్న పూర్వమనిరి. ఆహేతువును గ్రహించినచో భావ్యముకన్న పూర్వ మనవలసినవచ్చును. అది సంభవించు విషయము కాదు. కాన కాశికకంటె నవీన మనవచ్చును అని వల్కుచున్నారు.

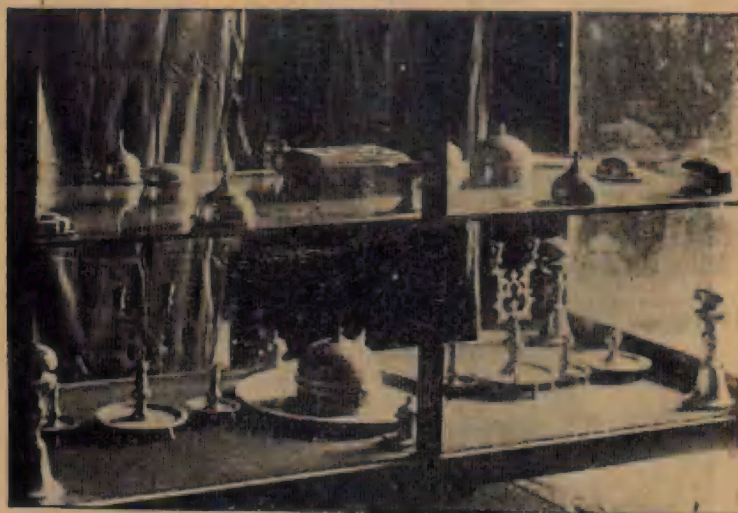
భట్టభాముడు కాశ్మీరదేశస్థునివలె గాన్పించుచున్నాడు. కాశ్మీరదేశములలో నితనిని పేర్కొని యుండుటచేతను, ఈతని కావ్యమచ్చట దొరకుటచేతను, “కాశ్మీరిక భట్ట భీమవిరచితే.....” అని సర్గాస్తమున నుండుటచేతను, పైయూహ సరియైనదే కావచ్చును.

కాని సర్గాస్తములలో ననేకవిషయములుగా కవి పించుచున్నది. “మహాకవి భట్ట భీమకృతే”, “కాశ్మీరిక భట్ట భీమవిరచితే”, “శ్రీరావణార్జునీయే కావ్యే”, “ఇత్యర్జునరావణీయే మహాకావ్యే మహాకవి భట్ట భీమకృతే”, “ఇత్యర్జునరావణీయే మహాకావ్యే వైయాకరణవర భట్ట భీమకృతే” అనువిధముగా నున్నవి. ఏది యెట్లన్నను కావ్యము రావణార్జునీయము, లేక ఆర్జునరావణీయము అనుపేరు గల్గియున్నది. గ్రంథకర్త భట్టభామ, లేక భట్టభీమ అనునామము కలిగియున్నాడు. ఈ గ్రంథమునకు గాని లేక గ్రంథకర్తకు గాని వ్యోమశబ్దవాచ్యత్వ ముండవలయును. ఎందువల్లనో యాపేరు నశించినది. నిజస్థితి మాత్రము తెలియకున్నది. కాని వ్యోమశబ్దమునకు ఘోషశబ్దమునకు యత్కించి ల్లేశసంబంధము కూడ లేదని తిరుగ మనవిచేసి విరమింతును.

మాచందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ ‘చందాదారు’ సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న క్రమ్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుసంఖ్య భారతి కపరుకాగిరముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ నేడ లోపల అందకపోయిన యెడల పెంటనే తిపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

— మేనేజరు, ‘భారతి.’

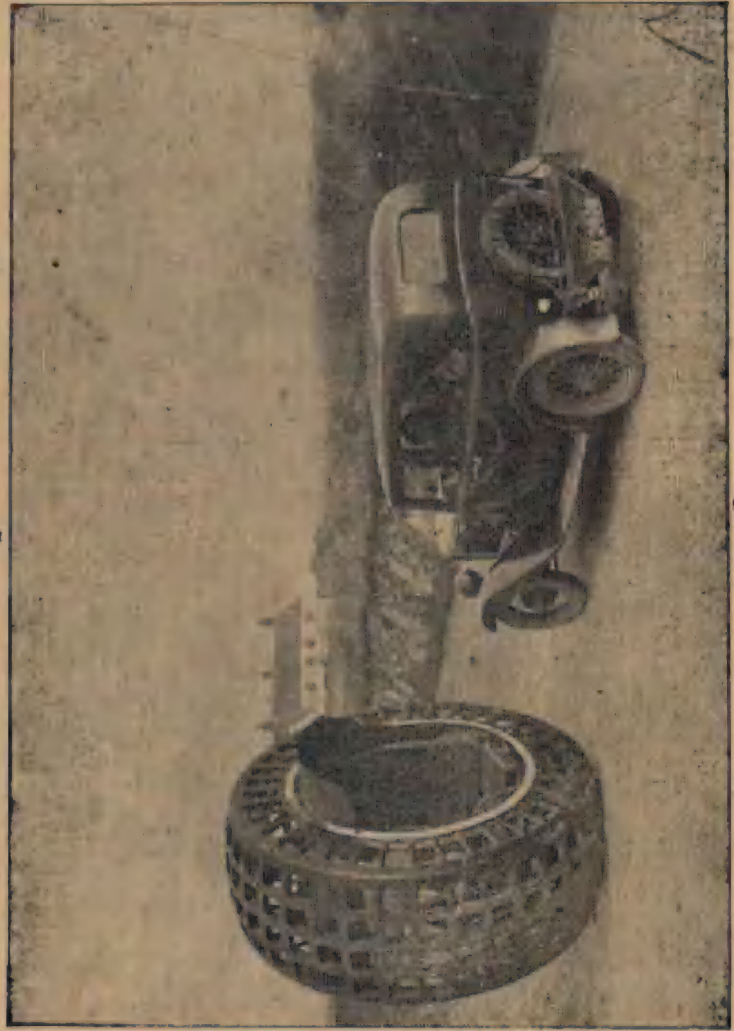
గి. క్షీడినామానులు

ఎ. అ. ఖాద్గ ధర్మచక్రము
ఆ. పర్షియను లిపి

2. అ. రాతిగోడుగు
ఆ. గాంధార శిల్పచిత్రము

వైశాఖ మాసము

ప్రకృత మునులన నున్న మోక్షార్థమును, ఏకచక్రమున నందు నుండు.
డా. జె. ఎ. పర్వతరావు క్రొత్తగ వ్రాయుచున్నది కుంభాకరము ముప్పవైద్యము వ్రాసెను.

G. S. A.

క

వసుమతి చీటిలో రెండే వాక్యములు:—

ఒకటి, నేను చదువు మావను. రెండు—, మీరు మానుటకును వీలు లేదు.

అహోబలుఁ డీరెండు వాక్యములును రెండు గంటలనే పాలోచించెను. తాను వేసి కొనిన పునాదు లాఁవలసినవచ్చెనని నిర్ధారించు కొనెను.

ఈపాటి కేఁబండు అఱువండు బాలుర నడుమ సింహాసనములు యుండవలసిన కుర్చీ ఆగదిలో దండ్రునివలె గోడకు నిలువఁబడి యుండెను. పల్లెటూరివా రందఱకును ఆశ్చర్యమును కలిగించవలసిన ప్లవ్ మొద్దమ్మాయి వలె మూలఁ గూరుచుండెను.

అఁడొకసాయంకాలమున గడియారపు దుకాణముగడకు వెల్లెను. దుకాణాదారు అతనిని జూచి చిఱునగవుతో 'ఇదిగో మీగడియారము సిద్ధముగా నున్నది' అని చేతి కందిచ్చెను. అహోబలుఁడు గడియారము చెవికడ నిడికొనెను. 'ఇది యంతయు టక్కు' అను నటు లది టక్కుటక్కు మనుచుండెను.

'అలారము సరిగా నున్నదా?'

'గడియార మొకటి, చాకిమడత యొకటి, విప్పినచో సరిగా పెట్టుట కష్టతరము.

మీరు విప్లవ సూటిగా మాకడకుఁ గొని రండు! బాగుపడును. ఇప్పుడు పరీక్షించి చూచికొనుడు.

'మీరు చెప్పినచో మరలఁ జూచుకొనవలసిన పని యుండదు.

దుకాణాదారు మాటాడలేదు. అహోబలుఁడు రెండురూక లొనఁగి గడియారముఁ గైకొని ఆయంగడి నవమానమునుబలె దాఁటి పోయెను. గడియారము గూఁటి నలంకరించెను.

అతఁడు మంచిరోజు చూచుకొని స్కూలునఁ బ్రవేశించెను. 'ప్రెంచ్ లీవ్' అని యొకఁడును, 'స్కాట్ స్ట్రీ' అని యొకఁడును, 'మేఘనందేశ' మని యొకఁడును అతనిని గేలిచేసిరి. అతఁడు వాని నన్నిటిని సూతనానుభవములక్రిందఁ జమకట్టుకొనెను.

సెలవులలో నతఁ డింటి కేఁగెను. వీరవెంకమ్మ క్రొత్తపిండివంటకు సంకురార్పణము చేసెను. దక్షిణాది-వీరలు కొనెను. పట్టంచులబట్టలు విలిచెను. ఈసంరంభ మంతయు జూచి అహోబలుఁడు 'ఇది యంతయు నెందులకు?' అని ప్రశ్నించెను. 'కోడలు రాఁగలదు.'

‘తానే వచ్చునా? లేక నీవు కబురంపితివా?’

‘తనంతట తాను రాగూడదా? లేక నేను కబురంపగూడదా? రెండును జరుగవచ్చును. సరి కాని, యీ యాడుగోడంతయు నీ కేల?’

‘ఎపుడు వచ్చును?’

‘ఎల్లుండి.’

‘అమ్మా! దానిని దీసికొని రావలదు’ అని కుమారుడు పలికి ప్రత్యుత్తరము విసనొల్లక యచటినుండి వెళ్లిపోయెను. ఈ మాటలో నెంత వంత యున్నదో, యీ వెళ్లిపోవుటలో నెంత యశాంతి యున్నదో యాతల్లి గమనింపలేదు. ‘నేటి కుర్రవాండ్రతీరంతయు వింతయే. వారి పుస్తకము లేమో వారి బడి యేమో కాని యిల్లువాకిలి తల్లి పెండ్లాము ఈ మొదలగు విషయములు వారిమది కెక్కపు. పూర్వబంధమును ‘పెండ్లా మెపుడింటికి వచ్చునా?’ యని బెంగపడిపోయెడివారు. ఈకాలపువారికి పెండ్లామే యక్కటలేదు. ఆకాలపుప్రేమ లెక్కడ? యీకాలపు ప్రేమ లెక్కడ? అంతయురైలుబండి. ఒకటే గబగబ! ఒకటే తొందర!’ అనుకొనుచు తనపనికి దా బోయెను.

ఆమఱునాడు పసుమతికొఱకు పురోహితుడు పూర్ణయ్యసిద్ధాంతి వెళ్లెను. కూతు సత్తింటికి బంపుటలో సోమమ్మకును కైలాస రావునకును వాదప్రతివాదము లాయెను.

క్రొత్తగా ఈడేటిప పసుమతితో వెళ్లుట కాడుతో డెవరునులేరు గావున నిపుడుపంపరాదని సోమమ్మ వాదము. ‘నీవు వెళ్లగూడదా?’ అని కైలాసరావువాదము.

పదియేండ్లపెనుక నిమ్మలించిన తయ కైలాసరావున కిప్పుడు బయలుచూపెను. ‘ఇట్టి సితిలో నే నెటులు వెళ్లగల నని సోమమ్మ వాదము.

పసుమతి యీవాదప్రతివాదముల నాల కించెను. వారినడుమకు వచ్చి, ‘నాకు తోడవ రక్కటలేదు. నేనే వెళ్లి వచ్చెదను’ అనెను. కైలాసరావుముఖము కలకలలాడెను. సోమమ్మ ముఖము దుమదుమలాడెను. వాదప్రతివాద ములు ముగిసిపోయెను. పూర్ణయ్యసిద్ధాంతితో పసుమతి యత్తిల్లు మెట్టెను. పసుమతి రైలు దిగగనే ఆహోబలుఁ డింకొక రైలుమీఁద గ్రామాంతర మేగెను.

గ్రామములోనికి క్రొత్తకోడలు వచ్చినను మోటారుబండి వచ్చినను ఒకటే సందడి. బారా యూదువాఁ డొకఁడు, చక్రము లొత్తువాఁ డొకఁడు. బండి యెక్కువాఁ డొకఁడు, బాటరీ త్రిప్పువాఁ డొకఁడు. క్రొత్త కోడలి కన్నుచూచునా రొకరు, ముక్కు చూచునా రొకరు. మొగము చూచునా రొకరు మూతిచూచునా రొకరు. వస్తువు సందఱును నాడెముచేసిరి. పద్మము లేకున్నను లక్ష్మీ నివసించిన దనిరి. ఇది ప్రధానాభిప్రాయము.

పిదప లేతమాటలు రాలేకపోలేదు. ఇంగ్లీషు చదువునఁ బడఁగనే ఆడుదానికి మీసకట్టు వచ్చునని యొక యమ్మ యనుకొనెను. పెండ్లి కాకమునుపే ఒకన్నానము చేసినదంట యని యొకతె యనెను. కాలు పొడుగు గాని చిన్నదే యని యొకయూమె యనెను. చిన్నదంట, ఏమిచిన్నది? కార్యము చేయుచో ఈపాటి కొడినిండ బిడ్డ లుండవలసినదని యొకయూమె యనెను.

నీలకంఠావధానులు దెప్పవాల్సిన చూచి చూచి, 'వీరవెంకూ! నీకొఱత తీరినదమ్మా' యని ప్రశంసించెను. వేరి శాస్త్రిచూచి, 'పిల్ల లగ్గమునకు మొగము వాచుకొన్నది' అని చెవిలో చెప్పెను. రామసోమయాజులు చూచి గుండె బాదుకొని, 'పిల్ల కామరా, ఫైల్మాక్' అనుకొనెను.

క్రాంతికొడలు బజ్జున అమ్మకమునకుఁ జెట్టిన వస్తువు. విమర్శనీయమగు నూతన కావ్యమో లేక నాటకమో! ఎవరికిఁ దోచిన మాటలు వా రాడిపోవుటలో నెవరికిని సంకోచము లేదు.

ప్రదర్శనశాలలోని కొకక్రాంతి జంతువు వచ్చినపుడు మనుజులు గుమిగూడి చూచి పోయిన చందము వసుమతికి గుఱుతు వచ్చెను. వసుమతి పల్లెటూరి పిల్లయే కావున ఈ చూడవచ్చినవారి వ్యాఖ్యానములను టీకలను శాంతముగనే గ్రహించెను. వసుమతికి తన యత్తింటి సంగతు లన్నియు బోధపడెను.

ఆమఱునాఁడు వసుమతి తనయల్లగారి పనులన్నియుఁ దానే నవరింపదొడఁగెను.

'తలపాగ పెట్టుకొని ఆపీసుకు వెళ్లుదు వనుకొంటిని గాని గరితెగూడ చేతఁ దొడఁగలవటమ్మా? ఇవి నేర్పుకొనుటకు నీకు తీరిక యేడది తల్లి?' యని అత్తగారు కోడలిని ప్రశ్నించెను. వసుమతి మాటాడక తనపనులు తాను జూచుకొనుచుండెను. వీరవెంకమ్మ కోడలికకాశలమును అబ్బరముగాఁ జూచుచు నిలువఁబడెను. తా నీ యింటికి క్రొత్తిగా కాపురమునకు వచ్చిననాటిముచ్చటలన్నియు వీరవెంకమ్మ మనోదర్శణమున బింబితము లగుచుండెను. ఆమె యాపాదమస్తకము గగురు పొడిచెను. కనులలో బాష్పము బుడయించెను. ఆమె వెనుదిరిగి కన్నీరు తుడిచికొనెను. ఈలోపుగావసుమతిచాలఁ బనులుచేసివైచెను. వీరవెంకమ్మ కోడలిని జూచి, 'కోడ లత్తయి నది. అత్త కోడలయినది' అనెను, వసుమతి చిఱునవ్వుతో 'ఈ పూట నేను వంట చేయుదు' ననెను. అత్త పక్కున నవ్వి, 'నాకును నీ చేతిపాకము రుఁ చూడవలయునని తొందరగనే యున్నది; కాని ఇదిగో వసుమతి! ఇంగ్లీషు బడులలోఁ జదువువారికి మనకు ఆచారములని కొన్ని యున్నవనియే తెలియదు. కాని నీకు తెలియుట కెంతకాలమో పట్టదులే! కన్నె చెఱ నెంత వదలించుకొనిన అంత వడిగా నీవు నాకు రుచి చూపఁగలవు' అనెను.

అత్తగారు వంటయింటిపెత్తనము వహించి కోడలికి గది చూపెను. వసుమతి గదిలోఁ గూరుచుండెను. తాను రాఁగనే భర్త తటలి పోవుట అపుడు వసుమతికి లెస్సగా నాటెను.

సంసారము, బడిచదువు, తల్లిడిశిక్ష యీ మూఁడును వసుమతిమాననమున ఆవర్తముల వలె దిరుగఁజొచ్చెను. సంసారము సాపేక్షము. బడిచదువు ఉదరపూరకము. తల్లిడిశిక్షణము శాంతి కపాష్టికము.

విసంవాదముతో గృహప్రవేశము. గృహప్రవేశముతో పరివివాసము. ఈయప్రశ్నలలో అత్తగారి ప్రేమాలాపము జీవగర్భ.

వసుమతి ప్రకృతవిషమస్థితిలో నొక్కొక్క విషయమునే వేలువేలుగా నాలోచింపఁ గడఁగెను. ఎంత యాలోచించినను ఆదియే గాని యంతము లేదు. ఒక్కొక్కవిషయ మొక్కొక్కరస్తా. ఆరస్తా బ్రహ్మాండమంతయు జట్టజెట్టి ముఱల మొదటికే వచ్చి కలియుచుండెను.

వీరవెంకమ్మ వసుమతిని భోజనమునకుఁ బిలిచెను. అత్తయుఁ గోడలును భుజింపఁ గూరుచుండిరి. అత్త యిటులనెను—‘అమ్మాయీ! నేను పెద్దదాన నయితిని. ఇంక ఈయింటిభార మంతయు నీది. నేను గృహదేవతను, మీరు ఉత్పవష్టగ్రహములరు. మీ నాయనగారా క్షయకు గుఱియయిరి. మానాఁడాయీకవ్యవసాయము వేదాయము చూచుకొనవలయును. నీ వింకను బడి నంటిపెట్టుకొనియుంటు తగను. ఇప్పటికే ని న్నందమును అనరానిమాట లను

చున్నారు. ఏమందు వమ్మా? నామాటకు మాటుమాట చెప్పవని నాకుఁ దెలియును.’

కోడలు మాటుమాట చెప్ప లేదు. ‘సమాధానము లేదా’ యని యత్త యడిగెను. కోడలు మాటాడలేదు. అత్తగారిముఖము గంభీరమాయెను. ఆమె చేయి విడిచి అన్నము విడనాడి లేచెను. కోడలును లేచెను. లేచి పను లన్నియుఁ జక్కఁజెట్టెను. వీరవెంకమ్మ ఆపసోపాలుపడుచు వంటయింటనే పయలుపలుచెను. వసుమతి గదిలో శియనించెను. అచట నున్న ప్రతివస్తువును పరికించెను. కుంకు మాబంకృతమయిన వీరాంజనేయవిగ్రహ మొకటి వసుమతి నాకర్షించెను. ఆంజనేయుని గాఢలఁ దలఁచికొనుచు వట నిదిరించెను.

ఉన్న మూఁడురోజులును అత్తకోడండ్లకు మఱి సంభాషణ లేదు. తెచ్చిన వస్త్రములు తెచ్చినటులనే యుండెను. వసుమతి వచ్చిన చందముగా వెల్లిపోయెను. అత్తగారు చూచుచుండఁగా వీరాంజనేయ విగ్రహమును వసుమతి తనపెట్టెలోఁ జెట్టుకొనెను.

వసుమతి యిటు వెళ్లఁగనే అహోబలుఁడటు వచ్చెను. అహోబలుఁడు రాఁగనే వీరవెంకమ్మ ‘నాయనా! కోడలు నీ వీరాంజనేయము చూచి చాల మెచ్చుకొన్నది. తీసికొని వెళ్లు’ మని ఇచ్చితి ననెను.

అతఁ డీమాట కిష్టానిష్టము లేమియుఁ గనఁబడనీయలేదు. తల్లికిఁగూడ దాఁపఁదగిన

వింత యొకటి కుమారుని మనస్సునఁ దూఱిన దని వీరవెంకమ్మ యనుకొనెను.

౧౦

అమ్మవారిని ఓలలాడించి యింటికి వచ్చు ముత్తైదువులవలెను, పీరులను బంపి వచ్చు ముసలమానులవలెను బాలు రందఱును బడులకు వచ్చిరి.

అహోబలుఁ డీతూరి మిగుల నోపికతో వ్యాసంగము చేయఁదొడఁగెను. 'పాఠము రావలయును; కడుపు నిండవలయును' అని యతఁడు శిష్యము చేసికొనెను. అతఁడు వల్లింఁగ గూరుచున్నచో టిజిగిపోఁ దొడఁగెను. చెమటకుఁ దడిసి కాకితము చినుఁగఁ బాటును. అప్పటికి పాఠము వచ్చును. పిదప నన్నము తినును. చేయి కడుగుకొనఁగనే ధారణయు తొలీత మయినటు లగును. అతఁడు క్రమ్మఱఁ బడువును. వల్లించుచునే బడికిఁ జోవును. పాఠము నెటులనో యప్పగించును. ఉపాధ్యాయుఁ డుపన్యసించున దతని కయోమయము. అవమాన మనుకొనక అతఁడు ప్రశ్నించును. చివాట్లు తినితిని బోధపఱుచు కొనును. బడినుండి పోవుచు మననము చేయును. గదిమెట్లు ఏక్కఁగనే యదియంతయు వమనమయిపోయినటులగును. దుర్బలమగు నెద్దను గానుగకు కట్టినచో నెటులీడ్చునని యతఁడు లోలోపల ననుకొనెను.

ఉపన్యాసరంగములం దహోబలుఁడు పలుమాఱులు ప్రాణాయామ పరాక్రమము

వినియుండెను. తెలవారుజాముననేసాము చేసిన పిదప స్నానమొనరించి యతఁ డిపుడు ప్రాణాయామమునకుఁ గూరుచుండును. నీటివేళ దాఁటినపిదప నల్లని త్రిప్పినచో నది యొక భస్మనిచేయును. గుడుగును పీల్చుచో నొకకలరవముదయమగును. అతఁడట్టిభస్మనితో గాలిని లోనికిఁ బీల్చును. సొట్టపడునటులు ముక్కు మూసికొనును. ఊపిరితిత్తులు క్రిందట్టు మీఁదట్టగును: గ్రుడ్లు ప్రత్తికాయ లగును. ఉబ్బిన నీగు గట్టుతెంచుకొని పాఠినటులు శ్వాసలు గుండెలతోఁగూడ బయటఁబడును.

ఇటు లొక యరగంట గాలితో గరిడి చేసి యతఁడు పుస్తకముచేతఁబట్టును. అరగము లన్నియు వలెని కేకాకారముగా గానిపించును; సొక్కువచ్చును. అప్రయత్నముగా నిదిరించును. పిదప గాలి లోనికివచ్చుట యొకయెత్తు; బయటి కేఁగుట యొకయెత్తు. అతఁడు లేచి దగ్గును. ఈరితిగా ప్రాణాయామముచే పుస్తకము విడనాడుట యటుండఁగా శరీరమును గూడ విడనాడవలసినపని పట్టె నని యతఁడు తెలిసికొనెను. అనాఁడే ప్రాణాయామమున తతఁడు తిలోదకములు విడుచుకొనెను.

ఆఁడు దని సరస్వతి నహోబలుఁడు పూజింపఁడు. గణపతి గజ మని కానునకుఁ గొనఁడు. హయగ్రీవునిది గుర్రపుఁ జదువని పెదవి విఱుచును. బ్రహ్మ యతనికి విద్యాపతి. అతఁడు తన యెట్టెడుటిగోడకు నలువ చిత్తరువును నిలుపఁడిసెను. అతఁ డర్పించు గంధమాల్యములతో చిత్తరువు లోపించెను.

ఈపూజలచే కాలమునందు వ్యయము మాత్రము అతనికిఁ గానిపించుచుండెను గాని విద్యలోమాత్రము ఆయము కానిపించుచుండుటలేదు. గ్రుడ్డివాడు కావున మిల్టను విద్యాదేవతను కొండాడుకొనెనని యతడు తెగడెను. సరస్వతిని స్తవ మొనరించిన విట్ మున్ అతనికి పెరిగివాడు. మఱునాఁ డాచిత్ర రువు ముక్కలుముక్కలయి మునిసిపాలిటీ ఖజానాలో నిలువయాయెను.

ఒకనాఁ డాతడు యతులకొఱకును, ప్రాసములకొఱకును అప్పకవీయము నవలోకించుచుండఁగా కర్మము చాలక కవితారసాయనములు కంటఁబడెను. బాగుగా పరిశీలించి దినుసులపేదలు వ్రాసికొని ఒకరూపాయ డబ్బులు జేబున వేసికొని బజారునకుఁ బోయి వనయుఁ దేనయు బెల్లమును గొని గదికి వచ్చి మెత్తగా నూటి తాల్చి వస్త్రుగాలిత మొనరించి కలిపి రెండు పెద్ద పారణ-ముద్దలు చేసెను. దీపము జేగంటవలె నుండెను. పుస్తకముల నిటులు నమిలి మ్రింగవలయు ననునటులు అతఁడు పుటలు విప్పి చదువుకొనుచు వనముద్ద విఱిచి నమిలి మ్రింగఁదొడఁగెను.

‘అబ్బా! బెల్లము తక్కువ యయినది’ అని యతఁడు మఱి కొంచెము బెల్లము కలిపి మరల మింగెను. ముఖద్వారము మూసికొనెను. ఇంత తేనె కలిపెను. ముద్ద పలుచ బడెను. కొంచెము వనయు బెల్లమును గలిపి ముద్దకట్టు నరిగాఁ జేసెను. పిదప పుస్తకము

చూచుచు వనముద్ద మ్రింగుచు, వనముద్ద మ్రింగుచు పుస్తకము చూచుచు, ఓకరించుచు సహ్యాము చేసికొనుచు, సహ్యాముచేసికొనుచు ఓకరించుచు, గూండ్రించుచు అడఁచుకొనుచు, అడఁచుకొనుచు గూండ్రించుచు రెండుజాములగువఱకు రెండు ముద్దలను మ్రింగి కూరుచుండెను. అటుపైని పుస్తకము భూమ్యాకాశములు చీకటి వెలుగులు ఏకమయి పోయెను. చేతితో నెవరో అంత్రమును దేవినటులుండెను. హఠాత్తుగా వాంతి సూచిత మాయెను. అతఁడు దమించుకొనెను. అతఁడు చాలసేపు జీర్ణకోశముతో పోరాడెను. వన కైవసము కాలేదు. తుద కతఁడా విద్యారసాయనము నంతయు వెడలఁద్రోలవలసివచ్చెను. బొడ్డు నుండి నోటిదాఁక నొకట వనకంపు. అహో బలుఁ దంతయు వసాగంధుండయిపోయెను. అతనికి గ్లాని హెచ్చెను. కనులు లోనికిఁ బోయెను. ముఖము చెమట చెలమయాయెను. శయ్యపయి బడెను. వన యంతయు బయటఁ బడినపిదప సతఁడు నిదురఁబడెను.

అతఁడు పదిగంటలకు లేచెను. వన గుఱుతువచ్చెను. బుద్ధి బరువాయెను. విద్యారసాయనమున కుపవాసమే విఱుగుడని నిశ్చయించెను. కోలుకొనుటకు కొన్నాళ్లు పట్టెను.

అతఁడు వసుమతిమీఁద కారములు మిరియములు నూతెను. చిన్ననాఁటఁ దనకుఁ దిన్నగా వసపోయలేదని తల్లిని తిట్టుకొనెను. వసుమతికి మరల నొకలేఖ వ్రాసెను. దాని

కెన్నాళ్లకును ప్రత్యుత్తరము రాలేదు. దాన వసుమతి బడి మానియుండు నని కొంచెము నిశ్చయించెను. సందేహముమూత్రము నమయలేదు. గడియారమును గాంచెను. పది. రైలుకు బయలుదేరినది.

స్లాట్ ఫారముమీఁద నొకపిట్టయేని లేదు. రైళ్లుమాటివేమో యనుకొని స్టేషనులోని కేగి గడియారము చూచెను. పంజెండు. అతనియొడలు మండుకొనిపోయెను. వెనుదిరిగి వచ్చెను. గడియారమును గోతవయ్యచెను.

ఆమఱునాడు కాకినాడకు రవాణా యామెను. స్కూలుగోడలప్రక్క నక్కినక్కి కూరుచుండెను. ఒంటియెద్దుబండి యొకటి వచ్చుచుండెను. దాన నలుగురు బాలికలు కలరు. వారు గేటుగడ దిగి పుస్తకహస్తము లతో లోనికి బోవుచుండిరి. అహోబలుని వ్యాదయమున నొక సుడిగుండము గిరువఁ దిరిగెను. అహోబలుఁ డచటనే కూరుచుండి దుఃఖించుచు ఆలోచించుచు, ఆలోచించుచు దుఃఖించుచు నుండెను.

అహోబలుఁ డిటులు దుఃఖించి యాలోచించి, యాలోచించి దుఃఖించి యట్టెత్తిచూచు వజ్రకు బడినుండి బాలురందఱును వెల్లిపోవుచుండిరి. తుట్టతుడకు పదిమంది బాలికలలో రాణివలె వసుమతి నడచిపోవుచుండెను. ఒక సౌందర్య తరంగ మాకాశమును ముంచి గాలిలోఁ బోయెను. దాన సహోబలుఁడు ముగ్ధుడై పిదప శాంతుఁడై తిరుగురై లెక్కెను.

అలెనొకనాఁ డిటులనుకొనెను. — మన చదువు వేదము కాదు, శాస్త్రము కాదు. భూగోళము, చరిత్రము. వీని నెందులకు కంఠపాఠ మొనరింపవలయును?

అతఁడు వల్లన మానివయ్యచెను. గుఱు తిడికొను టలవాటు చేసికొనెను: దానితో బుద్ధిపయి శ్రద్ధ కలిగెను. అతఁడిపుడు మజ్జపు గుఱుతులనడుమఁ బడెను. క్రమక్రమముగా గుఱుతుముడి యుండెను. మఱి పువోటు న గుఱుతు ఆదిప్రమామెను. ఇపుడు ప్రవాహము నందు కొంచెము కొంచెము కా లానఁదొడఁగెను.

లోగడ ఆంగ్లోపాఠ్యాయునిమొదలు ఆంగ్లోపాఠ్యాయునివజ్రకును అహోబలున కెద్దు ముడ్డి చూపిరి. ఆంగ్లోపాఠ్యాయుఁడు మహిష శతక మంతయును వినిపించెను. ఇతఁ డీతఁ బనికిరావచ్చు నని ఆంగ్లోపాఠ్యాయుఁడుకూడ ననుకొనెను.

విద్యార్థులలో పెద్ద కలరవ మొకటి బయలుదేరినది. అహోబలుఁడు పరీక్షకుఁ బంపబడియెను. నాయకుఁడు హాజరుకాలేదుగాని బాడమింట కొద్దుముందు టీపార్టీ యొకటి అహోబలునిపేర బాలురు జరిపిరి.

పరీక్షలు నమీపించెను. సగము బెదురు తోడను సగము ధైర్యముతోడను అతఁడు పరీక్షకుఁ గూరుచుండెను. కంగారను మాట అహోబలుఁ డెఱుంగెను. చేతనుండి కాకితములు లాగుకొనువజ్రకును మెలమెల్లగా నాలో

చించి వ్రాయుచు 'ఈయవలసినవచ్చెనే' యని యతఁడు పరీక్షాపత్రము లిచ్చెను.

౧౧

అహోబలున కెఱుకలేకుండ వీరవెంకమ్మ గ్రామమునందు నలుగురిని విందునకుఁ బిలిచి వచ్చెను. బడివంతు అహోబలుని జూచి వెనుక వెనుక కొదిగెను. 'మీరు మాకు కలకట్ట రయి రావాలి' అని పెద్దరయితు రామయ్య ప్రశంసించెను. బడిపిల్ల లందఱును అహోబలుని చుట్టు మూఁగిరి. అహోబలుఁడు ప్యాపాయెను!

ప్యాసయినవాఁడు జట్టు రూఢించును. వానికి బంధము లుండవు. వాఁ డొక భావ విహంగము. లా అండ్ ఆర్డరులకు అతఁ డతీ తుఁడు. అతఁ డొక జీవన్ముక్తుఁడు.

అహోబలునిసంగతి నేలు. అతఁడు చెమరోడ్చియోడ్చి రోడ్చిరోడ్చి యేడ్చియేడ్చి తా నీబరువును బాటవయిచెను. కర్మము చాలక ఆబరువు సరియగుచోటునఁ బడెను. దీనితో మరల నొక క్రొత్తబరువు తయారు!

వసుమతి తప్ప దని యతనికి నమ్మకము. పిదప నామె చదువు మానకపోవుట శిలా క్షరము. దానితోఁ దన కిఁకఁ జదువు నిర్బంధము. అందఱును పరీక్షలు తప్పి యేడ్చురు. అహోబలుఁడు పరీక్ష యిచ్చి యేడ్చెను. 'వసుమతికి మఱల చీటి వ్రాయుచో చండాలుఁడు!' అని యతఁ డొట్టిడుకొనెను.

ఈసెలవులలో మంచిరోజు చూచి ముహూర్తము పెట్టింపుడని వీరవెంకమ్మ స్వయముగా వెల్లి కైలాసరావు నింటికడ కేవీణివేసెను.

'మా అమ్మాయి స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్ష యిచ్చిన తరువాత' నని కైలాసరా వనెను.

అట్లుఁడు ప్యాసగుటచే సోమమ్మ కైలాస రావులకు రాజీకుదిరిపోయెను గాని ముహూర్త మాఁపుటచే దొడ్డకలత యేర్పడెను. కైలాస రావు తయపీడితుఁడయియుండుటచే వియ్యపు రాలు మూకీభావముతోడనే తనపక్షమును సమర్థించుకొని పెల్లిపోయెనుగాని సోమమ్మ మాత్రము వ్యాధి చేయవలసియున్న పను లన్నిటికిని తిట్లతోడను తిమ్ములతోడను దాను పూటపడెను.

వసుమతి డబుల్ ప్రమోషను లడసి స్కూలుఫైనలులోఁ జేరెను; అహోబలుఁ డింటిరమీడియేటులో.

ఇపు డిచట వతనికి దిగ్భ్రమ కలిగెను. ఈయడవిలో దారియు లేదు; డొంగయు లేదు. దొర యుపన్యసించుచుఁబోవు నింగ్లిషు-ఉచ్చారణ మతనికి గొంతుక దిగలేదు. ఇదివఱకుఁ దనకు వచ్చిన పదజాలమునం దెచటను అట్టి పద మొకటియు లేదు. ఇదంతయు నొక గొలుసుకట్టు. ఒకవేదారణ్యము. కాసుపాసు!

హిందూప్రాఫెసర్ల సంగతిగూడఁ దక్కువగా లేదు. తుదకుఁ దోడిబాలురసంగతియు నీడుజోడే. తుదకు హోటలులోఁగూడ

గల్గిందే. ఇది లండనా? తెలుగువండితుండు కూడ నింగ్లీషే. ఇట్టి యియింగ్లీషుగ్గురముతోఁ దా బరుగులెత్తు పెట్టులు?

హైస్కూలులో తెలిసీతెలియని స్థితి. అచట విచారపడుటకుఁగూడ వల్లించుటకుఁ గూని కొంచె మవకాశము కలదు. ఇచట విచార మొకటియే కరణ్యమే. అహోబలుఁడు మరల నహోబలుఁడాయెనని యతఁడు తెలిసికొనియెను. ఒకొక్కరోజు గతించినకొలదియు నతని కధీరత మెండు కాఁదొడఁగెను. అతని కనుల కంఠకారము కానిపించెను. క్రమముగా ఆచీకటి అభేద్య మగు గోడ యయిపోయెను.

అహోబలునకు మాటిమాటికి వసుమతి గుఱుతువచ్చును. పుస్తకములు చేతఁ దాల్చి తల యెత్తుకొని సూటిగాఁ జోవుచున్నటు లుండును.

ఆఁడుది. విశేషించి యొకని భార్య. దానను రూపము. ఈరూపపరిమళముతో పలువురు బాలురలో నిత్యనివాసము. తన మాట వినమి. ప్రత్యుత్తరముగూడ పంపని అవినయము. ఇది యంతయు నతనిగోరుచుట్టు నకు రోకఁటిపోటు.

ఇట్టి దుస్థితిలో నతనిపాలిట కృతయుగ మారంభమాయెను. 'ఇంగ్లీషు బడులను బహిష్కరింపుఁడ'ని గాంధీ శీంఖము పూరించెను.

ఈశీంఖధ్వని ముమ్మొదట నహోబలు నకు వినఁబడెను. వెంటనే బడిని బహిష్కరించి కూరుచుండెను.

బడిని బహిష్కరించినవారి నామా వళిలో అహోబలుని పేరు ఆద్యము. ప్రతి పత్రికయు నతనికి జయవెట్టెను. ప్రతివిద్యార్థియు నతనిని సందర్శించెను. అతఁడు తొల్లి పాఠశయిన దసత్యము; ఇప్పుడు నిజము.

మెడికల్ కాలేజీలోఁ జదువుచున్న వాసు దేవరావు అహోబలుని జూడవచ్చి 'తలకు దగనిపని చేసితివోయీ!' అనెను. అహోబలుఁ డటనుండి యోసరిల్లెను.

మంగలకత్తియొకటి, ట్రంకుపెట్టెయొకటి కిట్ బాగోకటి కొని యతఁడు రైలెక్కినను. అహోబలుఁ డీ బలువుతో నింట దిగఁగనే తల్లి చూచి—'పరీక్ష గెలిచి వచ్చితివా నాయనా?' అని యడిగెను.

గెలుపును ఓటమిని దాటియే యతఁడు వచ్చెను గాన 'లేదమ్మా! గాంధీగారిహుకుము చొప్పున బడిని బహిష్కరించివచ్చితిని' అనెను.

'వసుమతిగూడ మానుకొనెనా?'

అహోబలుఁ డీమాటకు బదులాడలేదు. తాను దెచ్చినవస్తువుల నన్నిటిని అచటనచట వద్దకొనుచుఁ గూరుచుండెను.

వీరవెంకమ్మ దాని యర్థమును గమనించెను. ఆమె హృదయము కంటకితమాయెను. ఆమె చాల వాచాల. కాని యప్పుడు మూకీ భావము వహించి మప్పితముగా నిటుల నెను.— 'నీ కింకొకపెండ్లి చేయుదును.'

అహోబలుఁడు తల్లిని జూచెను. తల్లి యహోబలుని జూచెను. కుమారుని కనులలో

రెండు బొప్పలిండువులు. తల్లి కనులలో రెండు స్ఫులింగములు. ఇటు లొకరిమొగము లొకరు చూచుకొని యెవరివనులకు వారేగిరి.

ఆ మునునాటినుండియు ఆహోబలుడు తన పూర్వసంకల్పములు కొనసాగుటకుఁ గావలసిన పరికరముల నన్నిటిని సమకూర్చుచు కొనఁదొడఁగెను. వీర వెంకమ్మ సంబంధములను వెతుకఁజొచ్చెను.

ఆహోబలునకు ప్రకృతోద్యమమున నచ్చిన దొడ్కిటియే. అది పాతశాలా బహిష్కరణము ఈ విషయమున మహాత్మునితో నతనికి సంపూర్ణకమత్వము. విదేశవస్తు బహిష్కరణ మతనికి గిట్టదు. అహింస యొకటి యతని కభిమతము. మిగిలిన విషయ ములయెడ నతఁడు జాత్యంధుఁడు, ఇప్పుడే వార్తా పత్రిక తెప్పింపఁదొడఁగెను.

వీర వెంకమ్మ బంధుసముద్రమునందలి కన్యారత్నములఁ జాలవఱ కేటెనుగాని గుణము నను, రూపమునను, చదువునను గృహ నిర్వాహకత్వమునను వసుమతి కీడయినదిం కొకతె కలదని యనుకొనలేదు. వసుమతి యున్న మూఁడు రోజులును మూఁడునెలలై, మూఁడేడులై, మూఁడుశతాబ్దాలై యామెకుఁ గానిపించెను. ప్రతిపనిమూఁదను వసుమతి కర శిల్పము రూపముతాల్చి కానిపించెను. ఇట్టి కోడలిని విడనాడి మఱియొకకోడలిని వెతు కుటలో నామెకు కష్టము లేకపోలేదు. అయినను తప్పని సరి.

దగ్గఱ బండుగుటలో దనకుమారునకు పిల్ల నిచ్చుటకు ముందడుగువేసినవా రొకరును లేరు. ఆస్తిమాచి కైలాసరావు టోపి పడిపోయినాఁడని చాటుటలోఁగూడ వారు వెనుదీసినవారు కారు. అట్టిచుట్టములు పెండ్లి మీఁదిపెండ్లి యయినను ఇప్పుడు పిల్ల నిచ్చుటకు సందేహింపరిని యామె నమ్మకము. ఏల? చుట్టములే మోసపడిపోయిరి. ఆహోబలుడు వ్యాసయి కూర్చున్నాఁడు!

ఇంటివెనుక నున్న రెండెకరములదొడ్డిని ఆహోబలుఁ డాశ్రమముగాఁ జేయ సంకల్పించు కొనెను. నూయి యుండనేయుండెను. కొన్ని మాచి ధ్లున్నవి. కొన్ని మొక్కలు, పాకలు మాత్రమే తరవాయి. పాకిలనియు, పల్లశాలలనియు, ఆశ్రమములనియు పేరులోమాత్రము దారిద్ర్యము కాని అవి రాతికట్టడములే కావలయును.

అతఁ డెన్నఁడేని యేపనిసేని చేయించి యుండలేదు. ఇదియే మొదలు. 'ఇల్లు కట్టి చూడు; పెండ్లి చేసి చూడు' అను సామెతను గూడ వినియుండలేదు. బస్తీనుండి పనివాండ్ర రావించఁ దలఁచుకొనెను గాని గ్రామమునందలి కొందఱ సలహావలన ఊరికిని వారిచేతనే పనిచేయించఁదలఁచెను. స్వదేశాభిమానములో స్వగ్రామాభిమాన మున్నదని యతఁడు సులువుగనే గ్రహించఁగలిగెను.

దావీదు వచ్చి సలాము చేసెను. ఆహోబలుడు తల వంచుకొని 'మన

యూరిలో వడంగ మెవరు బాగుగాఁ జేయుదురు? 'అని యడిగెను.

‘హుణ్డా గాలిండి ముబ్బణ్డాసారి!’

ఇంతలో సుబ్బన్నాచారి వచ్చి సమన్వరించెను. అహోబలుఁడు తల వంచుకొని ‘మన యూరిలో గోడ లేవరు బాగుగాఁ గట్టుదురు?’ అని యడిగెను.

‘దావీదువంటి మేస్త్రీ మఱి దొరకఁడు’ అని సుబ్బన్నాచారి యనెను.

అహోబలుఁడు తలయెత్తి దావీదును జూచి ‘రోజుకూలి యెంత?’ అని యడిగెను.

శ్రువత్స వినివతోడనే దావీదు కను తెరబ్రాతెను. ‘మేం ఖూలి నేస్తాం? రోజ్ నామా బోలో సర్కార్! రోజ్ నామా! రోజీనా బోలో సర్కార్! ఆ ఫంతుల్ గారు వుండే హూల్ ఖాంతంగాయి!’ అని యాదావీదు దూరముగానున్న పూలకాంతమ్మయిల్లు చూచి ‘ఆరు యిచ్చార్ గాహండి రెండో చా ఫాయకు ఫావల్ తక్వా’ అని యనెను.

‘రెండుచాఫాయలకు పావలాతక్కువా?’

‘హా సర్కార్.’

‘కాదు చాఫాయన్నర.’

‘అట్లాగయితే అన్నం పెట్టింఛండి’ అని సుబ్బన్నాచారి యనెను.

అహోబలుఁడు కొంచె మూలోచించి అంగీకరించెను. దావీదును సుబ్బన్నాచారియు బజావా తీసికొని వెల్లెరి.

౧౨

వేయి రూకలు చాటుగా నిచ్చినచో వెల్ల నిత్తుమని దగ్గతి చుట్టములలో నొకరు వీరవెంకమ్మకు వార్తవంపిరి. వీరవెంకమ్మయే వేయి నూటపదార్ల కట్నమున కాసపడియుండగా ఈవార్త. దీనితో నామెయెడలు మండుకొని పోయెను.

‘మేము రెండవవెండ్రీ చేసికొనుచున్నామ’ని వీరవెంకమ్మ యీనందడిలో సోమమ్మకు కబురు వంపకుండ నూరకొండలేదు. ‘మా పిల్లకు మేమును రెండవవెండ్రీ చేయఁగలమ’ని వియ్యపురాలికి సమాధాన విడుటలో సోమమ్మయు వెనుకాడలేదు. ఈవార్త లన్నియు విని శయ్యాగతుఁడగు కైలాసరావు చెవులు మూసికొనియెను. వసుమతి నవ్వెను.

అహోబలుఁడు బడిని బహిష్కరించి నటులును ఆశ్రమమొకటి స్థాపించుచున్నటులును ఇంగ్లీషు పత్రికలలోను, తెలుఁగుపత్రికలలోను కైలాసరావు చదివెయుండెను. బడి మానుకొనుట అంత యపాయము కాదుగాని ఈ యాశ్రమస్థాపనము మించిన పని యని యతఁ డనుకొనెను. ఊరక సోమరిపోతయి తిరుగుటకన్న నిది మంచిదే యని యతఁ డెంచెను.

వసుమతి యత్నింటి కొంటిగా వెల్లినపుడు అహోబలుఁడు గ్రామాంతర మేగుటయు తన బట్టులో నొకమాజేని రాకుండుటయు జూడ నతనిమనమున గలకపుట్టెను. కూతు నిపు

డత్తింటికి బంపఁ దలఁచెను గాని పరీక్షలు సమీపించెను దినదినమును దనకు నూట రెండు డిగ్రీలకుఁ దక్కువలేదు. అట్లుండు తన కడకు రానిచోఁ దానే పోవలసిన స్థితి పట్టెను. మఱియు రెండవ పెండ్లికి ఏర్పాటులు జరుగుచున్న యీసమయమున లా నచటికి వెళ్లుట చెల్లదు. ఈచిక్కులచే నతనిజ్వరమునకు మనోజ్వరము తోడాయెను.

వసుమతి తల్లిదండ్రులని గుఱుతించెను. తన మీఁది ప్రేమచేతనే యిరువారులవారును ఇక్కట్టులపా లగుచున్నారని తనకుఁ దెలియును. కావునఁ దల్లిదండ్రులను లంటు లనెను. — 'తమ యాజ్ఞ యగుచో నే నత్తింటి కేగెదను'.

నిక్కమున కత్తవారియింటి కేగుట కొకరియాళ్లనుజ్జ లక్కఱలేదు. తలిదండ్రులు పంపు టనున దాచారము. మగనికడ కరుగుటకు మనస్సే గురువు. వాంఛ కలుగుచో కాలభూము లడ్డమాఁగలు గావు.

కూతుమాట నాలకించి తల్లి యిటు లనెను. — 'అమ్మా! ఈ యాజ్ఞ యను కల్గి మును నాచేతులలో నుంచుకొనలేదు.'

కూతు రిటు లనెను. — 'తమ శిక్షవలన నాయెఱిగినమాట మనవిచేయుచున్నాను. పుట్టినతరువాత ఆడుదానికి మగనితో కావురము చేయుటయే పనికాదు.'

తల్లియిటులనెను. — 'అది యు ఒక మకాము.'

కూతు రిటు లనెను. — 'ఆ మకాము చేరుటకు బాట బాగుచేసికొనవలయుగదా!'

'అగును. అట్టిధీరత యున్నచో నా కిక్కఁ జింతలేదు.

'మీ రద్దైర్యపడకుండు! తమ యనుగ్రహమువలన నా కట్టిధీరతలోఁ గొఱతలేదు.'

కైలాసరావు ముఖము వికసించెను. కొంచెమునే పూరకుండి — 'అతడు తొందర పడి రెండవ పెండ్లి, — అనితవాక్యమును పూర్తి చేయఁజాలక పోయెను.

'నాయనా! దానికిఁజింత వలదు. అట్టిది జఱుగదు. జఱిగెనా ఆరెండవయామె నాబరువులోఁ జాలభాగము వహింపఁగలదు.'

కైలాసరా వాకనము చూచి 'సంసార మెఱుంగని బాలికమాటలేనా యివి?' అని యనుకొనియెను.

దినములు గతించుచున్నకొలదిని వీర వెంకమ్మ కళాంతి యెక్కుడాయెను. బెండ కాయ ముదిరినను, బ్రహ్మచారి ముదిరినను పనికిరా రని యామెకుఁ దెలియును. ఎన్ని సంబంధములు వద్దినను శుల్కుబలి గోరుచునే యుండెను. దీనితో నామెకు తనస్థితి బాగుగాఁ దెలిసివచ్చెను.

అహోబలునకు రెండవ పెండ్లి యెందులకో నిక్కముగా నెవరికిని తెలియదు. కర్మము చాలకయో దిద్దువారి పొరపాటునో అహోబలుండు ప్యాసాయె ననియు నిపుడు చదువు

మానుకొని కూరుచుండుటచే వసుమతి యతని నవహేల చేసి ననియు నందఱును అనుకొనిరి. 'ఆడువారు చదువులు చదివినచో మాసమర్యాద లుండునా? అహోబలుఁడు అహోబలమృయు, వసుమతి వసుమయ్యయు నయిపోయి ర'ని కొంద అనుకొనిరి. వంటింటి కప్పగించి గొడ్డుచాకిరి చేయించు మగవారి బయిసి బయటఁబడిన దని కొంద అనుకొనిరి. వీరవెంకమ్మ లోలోల కోడలిగూఁగముల కాకర్నింఁబడకపోలేదు. ఆయాకర్నిణమే ప్రకృత మీనుగా పరిణమించెను.

వీరవెంకమ్మ యిత్వోకులకాలమునాటి దని వేఱుగా నిర్వచింపఁ బనిలేదు. ఆమెకు చదువునందెలు రావు. చదువునందెలు నేర్చిన కుటుంబమునకేని కోడలుగా రాలేదు. పుట్టినింట నేడుతరములవారిలోను, పెట్టినింట నేడుతరములవారిలోను విద్యాదేవతా కటాక్షము లేదు. పెట్టిపెంచినవారి చెప్పచేతల వలనఁ గలిగిన యనుభవమే యామె చదువు. కులగౌరవ కుటుంబగౌరవములే యామెకు పరమావధి. ఆపరమావధికి ప్రాకులాడుటయే నిత్యకర్మ. దాని కిప్పుడు భంగము కలుగఁ జొచ్చెను. కోడలెంత గూఁవతి యయినను ఈడేతినపిడచ చదువులబడిలోనికి పెట్టట ప్రాయశ్చిత్తము లేని యధర్మము. అదిగాక చదివి పరీక్ష లిచ్చి పాగబెట్టుకొని ఆశీసుకు పెట్టినా? కొడుకు గరిట బట్టుకొని వంట యింటఁ గూరుచుండునా? తా నిది యంత యుఁ జూచుచుఁ జూచుచు నెటులు

నహింపఁగలదు? కావున శుల్కము నొనఁగి యయినను ఎవతనో యొకతను దెచ్చి ముడి పెట్టవలయును. వియ్యపురాలి ధిమాకును చూర్ణము చేయవలయును. కోడలి యవినయ మునకు జవా బొనఁగి తీలవలయును.

వీరవెంకమ్మ శుల్క మిచ్చెద నని వంగి వచ్చినను దగ్గఱచుట్టము లిపు డెవరును ముందులకు రాలేదు. భరణమునకు వసుమతి దావా తెచ్చితీలునని వారికి బెదురు. భరణము లెన్నగా నిప్పించుచున్న హైకోర్టు తీర్పులు వారి కోదార్పణుగా లేవు. అహోబలునిలో నుద్యోగనద్యోగములు చేయు నందర్పములా కావరావు. 'పిల్లవాని కేమి? బంగారుపిచ్చుక. ఒకరిజోలి యతని కక్కఱ లేదు. ఇచ్చుటయేకాని పుచ్చికొను పెఱు గఁడు. ఉపకారమే కాని యపకారము లేదు. కొట్టిగ దులుపుకొనిపోవును; తిట్టిన తుడిచికొని పోవును.' ఉండవలసిన 'మనిషి.' ఈభరణమునంగతి చూచినతరువాత పిల్ల నిచ్చు విషయ మాలోచింత మ'ని యెవరికి వారు లోలోల ననుకొనిరి.

వసుమతికి పరీక్షలయి పదిన్నాల్లాయెను. కైలాసరా వెముకల గూఁడై పోయెను. అతని శరీర మొక తెల్ల మడత. ముడుతలు లేని యతనిమోమున బ్రహ్మవర్చసము ఘటపిహిత మగు దీపకళికవలె చూపఱ కక్కజము గొలుపును. అతఁడమ్మా యనఁ డబ్బా యనఁడు. ఓరిమి యతనిని అతఁ డోరిమిని పన్నిదము

చఱచి పరీక్షించుచుండితని వసుమతి యనుకొనెను. రేయుంబవలు తండ్రిశయ్యకడఁ గూరుచుండి కనిపట్టుచున్న వసుమతికి ఆస్థితీయంతయు తన యదృష్టమును లొంగిచూచుచున్నయటు లుండెను.

రోగికి రోగ మొక యనుభూతి. మృత్యువొక ద్వారము. ద్రష్టకు రోగ మొక పాఠము. మృత్యు వొక పరీక్ష.

కైలాసరావు కష్టముతో కనులెత్తి చూచెను. లక్ష్మసిద్ధుడగు యోగివలె వసుమతీ యతనిని జూచెను. పరస్పరాలోకనములముష్మికమును గుఱించి యాలోచించు కొనుచుండెను.

సెలవులలో వాసుదేవరావు రైలు దిగి వచ్చి కైలాసరావునకుఁ బ్రణమిల్లెను. కైలాసరా వాశీర్వాదించి 'నాయనా నీకు సెలవులు లేవు. ఇచటఁ గూడ నీవు చదువుకొనుట కొక క్రొత్త కాలేజి కలదు' అనెను. ఈమాటకు చిఱువగవే ప్రత్యుత్తరముగా వాసుదేవరావు కైలాసరావును కనుఁగొనుచు నిలువఁబడియెను. గాలితో నతఁడు పోరాడుటాక యెత్తుగను, అతని మొగమున వెలుఁగొక యెత్తుగను ఉండుటచే వాసుదేవరావు సన్నిభ

మాశ్చర్యములతో కైలాసరావునం దొక యపూర్వమగు వ్యాధి సాధకుల సమ్మేళనమును కనుఁగొనుచు నిలువఁబడిపోయెను.

ఇంతలో సోమమ్మ దర్బలతో నచటికి వచ్చెను. వాసుదేవరా వామెకు నమస్కరించి యాశీర్వాదము బడసెను. వాసుదేవరావు సోమమ్మకేసి చూచెను. ఆమె మొగమున రూకంత కుంకుమబొట్టు కలకలలాడుచుండెనుగాని అద్దెర్య మొక బొట్టయినను లేదు. ఈకుటుంబము కాలప్రవాహమున కనుకూలముగా గతి గలుపుకొనఁగల దని యతఁ డనుకొనియెను.

సోమమ్మ తెచ్చిన దర్బలను కైలాసరావు చూచి—'అచట పఱపుము' అనెను. సోమమ్మ పఱచెను. నడుమనడుమ నెడముండుటచే మరలలోని కేఁగి కొంతదర్బ తెచ్చి చక్కఁగా బఱచెను.

కైలాసరావు మెల్లగా మంచముమీఁది నుండి లేచి యాదర్శశయ్యపై నొఱిగి నాతో మీరింతును సంత్యప్రార్థన చేయుడని కనులు మూసికొనెను. అందఱును ప్రక్కఁగా గూరుచుండి ప్రార్థింపఁగడఁగిరి. కైలాసరావు ముఖము గంభీరమయి లలాటమున తేజస్సు పుంజీధవించెను

‘ఓబయ్య’ సవరణ (వెనుకటి సంచికలో)

పుట	కలం	బంతి	తప్పు	ఒప్పు
౫౮౧	౧	౮	గమనము	మననము
౫౮౮	౨	౧౫	నేయఁబడిన	నేయఁబడిరి
”	”	౧౬	తొములు	తెప్పులు
”	”	౧౭	దయనీయములు	పగ పుతూములు
౫౮౯	౩	౧౮	నచ్చకపోవులే	నచ్చకపోవులే

‘దురంగం’ ఉండరా, కళ్లు కనపడటమేమిటి?

‘.....’

‘నిన్నేమట వినిపించుకోవేమిరా, మాయస్వరా జ్యం వచ్చిందని మండిపడిపోతున్నావేమిటి?’

‘.....’

‘దురంగం పోరా’ అని ముసలు వెంట పావని మందలించగానే వెంటపావని తప్పుకున్నాడు. మహాలక్ష్మమ్మగారు ముసినీళ్లు పట్టుకుని చెల్లింది.

ఇల్లు చేరగానే మహాలక్ష్మమ్మ, ముసినీళ్లు చిందించి, అరుసుమీద పెద్దమనుష్యులతో మాట్లాడి భర్తను ‘ఒకమాటిలా రండి’ అని లోపలికి పిలిచింది.

మారనంగలి కనుక్కుంటూనే గావును లోపలికి రమ్మన్న చదువని లోపలికి వెళ్లాడు బ్రహ్మయ్య.

‘చూడండి! వెంటపావని కంట పొయ్యేకాలం వచ్చింది నేం, వారి తప్పుకోరా అంటే తలకిక్కితనంగా వినిపించుకుంటుంది, కాస్త కనుక్కుకోవాలే అడవాళ్లం ముసినీళ్లు తేలేం’ అని కనిపించి మహాలక్ష్మమ్మ.

‘కనుక్కుంటూ లే’ అంటూ కరణం బ్రహ్మయ్య వాక్కితోకి వచ్చి కలుగం పేడు వెంటపావని.

వెంటపావని పట్టి. ఆమెతో నా బొక్కదే మాల. తల్లి వంద్రలు చిన్న కనంలో పోవటంచేత గారికి పెరిగి ధూకి ఎదిగి కన్నంగట్టుమీద చుట్టుకుని వేసుకుని కాపురం ఉంటున్నాడు వెంటపావని. పుట్టుక తిక్కునైనా బుద్ధిమంతుడు. అందుకే ఆమెతో వాళ్లు బట్టు పాతలు ఇస్తూ అంత పచ్చడిరవ్వ, ఇంత పచ్చ చారు పెడుతూ ఆదరంగా చూస్తుండేవారు.

కరణంగాని కోపానికి కాక నా అడుగుతుంది. అలాంటప్పుడు చెట్టిపని చేసి వెంటపావని చెప్పాలి! వెంటనే కరణం బ్రహ్మయ్యగారింటి కల్లి దొంగ పెట్టేడు.

బ్రహ్మయ్యగారు వెంటపావని చూడగానే మనుష్యులకు రావలసినంత కోపం తెప్పించుకొని ఎడమ కాలి పాతచెప్పు తీసి వెంటపావని వెలుగవొట్టేడు. ఆది చాలక బండిబూసులు తిట్టి బొండ్లయ్య వేయించాడు. ఏం చేస్తాడు వెంటపావని? తల వంచుకొని దండన భరించాడు. ఇంతకు వెంటపావని చేసిన తప్పుమిదో!

బ్రహ్మయ్యగారు బ్రాహ్మణులు. కురికరణం. రామవరంలో వా రంటే మంచిపంతులవని ఉంది. వ్యాజ్యాలలో మధ్యన రీత్యం చేయాలన్నా, అన్నదమ్ముల పాలుపంపులు పెట్టాలన్నా, కపురుకుత్తులు వీళ్లు గాని వ్రాసాలన్నా, లక్షధికారి లక్ష్మణప్పమైవా ఆయనకే కలుగంపారి. ఏదైతేలూపాపాలూ నగదు, పాతికవికర ములధూమి, పురాతనపు ఇల్లు, ఆయన కున్న ఆస్తి, కాని ఎన్నుంటేమీం, రిడ్డలులేదు. ఎలాగై నా ఒక్కకాయ కాస్తుండేవా యని తాయత్తులమీద తాయత్తులూ, జపాలమీద జపాలు, తపాలమీద తపాలు, ఇక యేమిటి! సూర్యనమస్కార లేకాదు మందరకాండపారాయణాలే కాదు, పుత్రకామేష్టిత్రతాలే కాదు, పుణ్యస్థలాల మనుగటమే కాదు, గోపాలాలవేడుముక్కలే కాదు, గోకులబృందావనవర్సనాలే కాదు, ఎన్ని చేసినా ఒక్క పిల్లడు గాని, పోలి, పిల్లయినా కలగలేదు. సోగిస్తారంటే పుట్టి మొక్కేదు. మొక్కటమే కాదు, స్నానం చేసి తడిసడ్డతో తెల్లవార్లు సాగిలవడ్డని మహాలక్ష్మమ్మ సుపియకు: అన్నీ! చూపవరకైనా వెల తిప్పలేదు.

కాలం ఒక్కమాదిరిగా ఉండదు. రామవరంలో కొంచెం కలరా తలపించింది. కొంచెంగా ఉన్నట్టెల్లా కొద్దికోట్లలో గొప్పదైనది. కోట్లా నాటగైదుపింజలు వెడుతున్నాయి. ప్రాద్దు ప్రుంకిలే తలుపు తీయటంలేదు. పిఠులలో చంచారం కనపడటమేదు. ముసలు వెంటపావని మునుపు గట్టించాడు. మొక్కదేవతలకు

మొక్కుకున్నారు. చేసిపూజలు చేస్తున్నాను. గజా చాట్టమీద గజాచార్లు. మంగలితిర్పతిగాని భార్యకు మారెమ్మ పూనింది. గవళ్ళిగంసులు చెల్లెలుకు గంగానమ్మ పూనింది. చాకలిచేరాయ మరదలుకు చల్లలమ్మ, పోలి పాని ఆడబడుచుకు పోలేరమ్మ పూనింది. 'అయ్యో మా అక్కయ్య, నే వస్తున్నానే' అంటూ వచ్చాడు గాలి వీరయ్య. 'ఎవరు ను? వస్తున్నాడు వెంటకటాస్యమి. సమయం దొరికినప్పుడే తిట్టాలనుకొని వీరయ్య 'ఎవ్వకో ఎరుగవట్లా గాడిద! నేపోతరాజునరా అన్నాడు.' ఈ ప్రకారంగా వారిచెమక వీరు, వీరిచెమక వారు, చల్లలమ్మ, గొడ్డళ్ళమ్మ, మారెమ్మ, మహాలక్ష్మమ్మ, పోలేరమ్మ, పెద్దింటమ్మ, కామాక్షమ్మ, గంగానమ్మ, కనక దుర్గమ్మ, గావుశక్తమ్మ, దిబ్బమ్మ తీర్థమమ్మ—ఓ! స్నానాలు చేసి బండెనువేపమండలు చేత బట్టుకొని గంతి తాండవమాడుతున్నారు వీధులవెంటకి. దివ్యులు తడవతడవకూ కాచి మరీ కొడుకున్నారు. వీరయ్య సిద్ధు ఇవ్వలేదనే కోపంచేత కరణం బ్రహ్మయ్య 'కేళంకేతా' మనుకొని వచ్చేటప్పటికి వీరయ్య పోత రాజురూపాన కరణంగారి పిక పట్టుకున్నాడు. పది మంది గుమిగూడి విడిపించారు. పెద్ద కాపు రాఘవయ్య విడదీసి వీరయ్యకు మందలించాడు. బ్రహ్మయ్యగారి బట్ట యుల్లుమన్నది. పదిమంది ఇంటికి చేర్చారు. దేవతలంతా ఈదెబ్బలాటలో బాగుండదని ఊరుకున్నారు. ఏం గావాలో చెప్పి చేయించు కోవాలి గాని మనుష్యులను చంపితే ఎలా గన్నాడు రాఘవయ్య దేవతల్తోటి. దేవతలకు మనభావ తాగా తెలుసుట!

'ఓ! నరుడ నరుడ నరుడ నరుడ!' వాకు పదివేలెట్టి గుడి కట్టించుకో! లేకపోతే పెత్తురు తాగివ్వుకో అంది గంగానమ్మ.

'నాకు కొత్తది తోపురంగు పెడననేత జరిపీరి పెడితే గాని మింగుతా' నంది పోలేరమ్మ.

'ఇంటికి కుంచెమనొప్పున వమాలచేసి నా కిస్తే గాని ఊరు నాకేవంచేస్తా' నంది పల్లలమ్మ.

'వాళ్లందరికన్న నేతీసిపోయానా! కోపము ల్పాపు మంచిది ఇవ్వండి, మొగ దేవుడినిమాడా'నన్నాడు పోతరాజు. ఇవి వీరి కోరికలు.

'మావల్ల ఏం గావు! మీయిష్ట మెచ్చినట్లు చెయ్యండి; మర్యాదగా కావాలంటేపోతరచేస్తాం, లేక పోగేమీపెద్దదేవత కాశెమ్మవద్దగన్నుంచి తిరుగుటవాలో ఏసంగతి కనుకో' డన్నాడు మువసబు.

'వద్దివట్టాల కల్లాలని ఏవ్వలవాళ్లు చారిపట్టేరు ఆవాటికక అలా ముగిసింది.

ఇంటి కొచ్చిన కరణం బ్రహ్మయ్యకు స్పృహ లేదు. వాంతులు ప్రారంభించి కలరాలోనికి దిగిపిసి. మందు లేదు, మామ లేదు. పాపం తోడునీడ లేదు. మహాలక్ష్మమ్మ ఉపచారం చేస్తోంది. ఏం చెయ్యగలదు ఒక్కతి? కంటికి మంటి కేకధారగా ఏక్కింది, పాపం, పసుపు కుంకుమ పోయేలోజా వచ్చిందని. చూస్తూ చూస్తూ ఉండగానే పెనిమిటి కాళ్లు చేతులు చిల్లబడి పవి. గొల్లుమన్నది ఇల్లాల. తిరిగి చూసేవారైనా లేరు. ఓచార్చేవారు లేరు. లంకంలేకొంప. పిట్టచప్పు డైవా లేదు. గ్రుడ్లగుబమాత్రం నేనున్నా నన్నట్లుగా మారాన్నుంచి మాసింది. భీర్తకనంమీద పడి గోదవం చేసి చేసి మార్చుపోయింది మహాలక్ష్మమ్మ.

తెల్లవారింది. సూర్యుడుదయించాడు. పశువుల చప్పుడు లేవు పీథిలో సంచారం లేదు. దీరంతా గొడ్డుపోయినట్లుంది. మహాలక్ష్మమ్మ దుఃఖానికి మేర లేదు. కర్తవ్యంమాడా మరచింది. విడ్డబేది లోపం కవపడింది. చుట్టుప్రక్కలవాళ్లు గాని లేవవాళ్లు గాని ఎవరూ రాలేదు. కలరా అంటువ్యాధి. అందుచేతనే గావును ఎవ్వరూ కుంకుమ పోకో ఉన్న అన్నగారైనా తొంగిచూడలేదు. నెమ్మదిగా లేచి, వస్తూన్న దుఃఖ మును ఆపుకొని, కేవల తీసుకెళ్లేప్రయత్నంకోసంబయలు చేసింది. వెనుకవిథిలోని పుట్టింటివారింటి కెల్లింది. మారాన్నుంచి ఈమెను చూచి కామయ్య వొడ్డో కెళ్లేడు. ఒదిసగారిని చూచి బావురుమని ఏడ్చింది మహాలక్ష్మమ్మ. 'ఎంత ఆపద ఒదిసా' అంటూ గుడ్డ

నీరు గ్రుక్కుకొన్నది మరదలు. కామయ్య ఇంట్లోకి వచ్చి చెల్లెలును నాది కాగలిండుకొని ఏడ్చేడు కాస్తేపు. 'చెల్లీ, శవంపాట ఎల్లాగే' అన్నాడు కామయ్య. 'అన్నీటికి మళ్ళీ చూడాలి అన్నయ్యా' అన్నది చెల్లెలు. 'నేనూ అదే చూస్తున్నాను. మీవది పెళ్ళి ఏదో కల! పోనీ, పదిరూపాయలు పోలేదామంటే పల్లెటూరు' అన్నాడు కామయ్య. మహాలక్ష్మమ్మ కాసం గతి వింతగా తోచింది. ఒదివే తను క్రిందటి ఏకాదశి వాడే స్నానం చేశారు. పెదవి వీరచింది. సంగతి గ్రహించింది. తనమరదైన మాయ్యగారింటికి త్రోవ పట్టింది. తోడికోడలు వాకిట్లోకి వచ్చి ఉబ్బడిపాక 'మరది లేరమ్మా, మారులే రల్లా' రంది. మహాలక్ష్మమ్మ తెల్లబోయింది. తాను వీధివాకిలినుండా వస్తే బాగుండవని బొడ్డిత్రోవనుండా వస్తుంటే మాయ్యగారు ఛుట్టి కాల్యకుంటూ బయటి కెళ్లటం చూచింది. ఇదంతా కాలమహత్వం అనుకుంది. కలరాగారి కింత భయం గావు ననుకున్నది. పోవీమ్మని పెరటిపిథిని ఆవ వదులుగారింటి కెళ్లింది. 'పుట్టెదురుఖంతో మాచ మ్మా, నీ కెంతదిక్కు వచ్చిందే; అన్నయ్య దాటిపోయి వాడటే' అని బావురు మన్నది సుందరమ్మ. కళ్ల నీళ్లు తుడుచుకుంటూ 'రాత్రి వస్తా మనుకొన్నా నమ్మా! మీ అన్నయ్య బృందంలో చూల్లుతుంటే ఎలా విడిది రాను' అని చక్రం అడ్డునేసింది సుందరమ్మ. మహాలక్ష్మమ్మ వెనుతిరిగి వస్తున్న దుఃఖాన్ని దిగమింసు కుంటు, వస్తున్నది. ఉరట చెందట మేలను? శవాన్ని తీసికెళ్లేవారై నా లేరు. ఆమెకోదనమును విని ప్రకృతి కూడా విలపిస్తోంది. ఆవులమందలు లేపు మానవపురుగు లే దావీధిని. "మేము మనుష్యులమైనా కాకపోతిమే శవాన్ని తీసుకొని వెళ్లేటందు" కని గావును, తలలు పంకింపున్నవి గోవులు. మానవవిశ్వాసమును తిరస్కరిస్తూ కావును, యింటికుక్క కంట నీరు పెట్టింది. కష్ట దిశ వచ్చినప్పుడే కావాలి బంధువులు. తల వంచుకొని వస్తోంది మహాలక్ష్మమ్మ. దాటిలో వీధిబడిదగ్గర కన పడ్డాడు వెంకటప్ప. తల వంచుకున్నది మహాలక్ష్మమ్మ. "అమ్మగారూ, మాగొప్పఆవడ సంభవించిందండీ"

అన్నాడు వెంకటప్ప. పయిటకొంగుతో కళ్లు తుడుచు కొన్నది.

"ఉరుకోండమ్మ, తక్కినవని చూడండి" అన్నాడు. గద్దదస్వరముతో "వెంకటప్ప! కరణంగారి శవము తీసుకొవెళ్లదామని వస్తావా" అన్నది.

"అయ్యో! మాలోండ్లమం" అన్నాడు.

"సరవా లేదు, వస్తావట్రా? ఈసహాయం చేయ్యి నీకడుపున పుడతా" వన్నది.

"మీకు లేకపోతే నాకు భయంలే" అన్నాడు వెంకటప్ప.

"అయ్యో మీనాం డేమైనా అంటారేమో, అమ్మ వారిజాడ్యం, అంటుజాడ్యముకూడాను."

"నా కెవరండీ యేడ్చేవాండ్లు, కన్నవాండ్లు గంగ కలిసిపోయేరు" అంటూనే పాడె రెయగుచేసిడు వెంకటప్ప.

వెంకటప్ప, మహాలక్ష్మమ్మ చెరోకవైపు పట్టు కొని శవమును తీసికెళ్లారు.

పురోహితుడు లేడు పుణ్యపురుషుడు లేడు. మహాలక్ష్మమ్మ హృదయం కాంతి పడ్డది. ఎల్లా తను వాడిబయలు తీర్చవలెనా అనుకొన్నది.

* * * * *

వెంకటప్ప తిరిగి యింటికి వస్తున్నాడు. కొంచెం కడుపులో లాగగా వుంది. కళ్ల తిరుగుటం మొదలుపెట్టి నది. కొంచెమునేపటిలో కార్లు చేతులు లాక్కొనిపో వటం మొదలుపెట్టినవి. వాంతులు ప్రారంభించి అవయవ పటుత్వం లేప్పి స్పృహలేకుండా మునసలు వెంకటస్వామి యింటియొద్ద పడిపోయానాడు వెంకటప్ప. వెంకటప్పకు కలరా తగిలిం దన్నమాట ప్రాకింది పూరంతా. వెంటనే మువ్వలు పూల్లో కలరాటికాలు వేస్తున్న కలరా దాక్కు గురుకలురంపేడు. వెంకటప్పకు 'వా' అన్నవారు లేరు. బట్టలు మలమూత్రములతో నిండిపోయినవి. చూస్తూ పూరుకున్నారు చుట్టుప్రక్కలవారు, గారడివాడిని

చూచినట్లు. ఇంతటిలో ఒక పూర్వకువాసినీచేత తుడి భుజముమీద లేచివస్తాను యెడమభుజముమీద మడి నీళ్లు పట్టుకొని తన త్రోక్కపొయ్యి చారీపొడుగున నీళ్లు చల్లము. కుంబిపాటో లేక గోవిందరామపాటో గొలుకగుంటూ వస్తూంది. వెంకటప్పను చూడలేదు. చాపాం చాపాం అని మూల్లుతున్నాడు. 'పాపం యెవ క్లేనా పొయ్యింకిరా' అని ఒకడు, 'యెంచెయ్యగలం భగ వతోయత్నం' అని ఒకరు, 'దిక్కు లేనివానికి లేవుడే దిక్కుని ఒకరు, కంటితో లేకపోయినా శోతితో యేడుస్తున్నారు. వినలేను, యీశంగతి, మడినీళ్లు చ్చవా విడ. చూడలేదు, యెరుట నున్న వెంకటప్పను, దగ్గర కొచ్చినవాక. వెంకటప్పకు గజంపగ్గర కొచ్చి, 'అయ్యో, నీయన్ముగడుపుకాల. పెగవనాళ్ళం, బ్రాహ్మణులం, మడి నీళ్లు తేస్తుంటె చెప్పవక్కనలేదురా? కొంప తీనేవు" అని దించెనునీళ్లు మయిలపడినవని తిట్టుతూ వెంకటప్ప మీద పోసింది. వెంకటప్పకు స్పృహ లేదు. ఆమె కోపంతో పోసిననీళ్లు అతనిచాపాం తీర్చినవి. ఆమె పంకో మూల్లుతు కొంచెముప్రక్కకు జొర్లినాడు, వెంకటప్ప, బ్రాహ్మణుల త్రోవ మయిలపర్చట మెందు కని. ఇంతటిలోనే కలరాడాళ్ళరు వచ్చి నాడి చూచి మించిపోలే దనుకున్నాడు. గొంతుకలో మాత్రము జేసి నల్లనిచుక్కలు నీళ్లలో కలిపి పోకాడు మహామభావుడు. మునసబు వెంకటపామికొంచెము అసహ్యించుకున్నాడు, డాక్టరు తనకులమువాడు అనగా తెలగ మాలవానిని ముట్టుకొని కాళ్లు పిగులుకున్నాడని. ఈతెలగ యీ వెంకటప్పామినాయుడు పెద్దకాపు వెమక బ్రాహ్మణులు భోజనం చేస్తుంటె తనని రానివ్వకపోవట మేమిటని దెబ్బలాడిన పెద్దమనిషి; ఈనాడు డాక్టరును కొంచెము శోరమాపుతో చూచాడు.

వెంకటప్పసంగతి మహాలక్ష్మమ్మగారు విన్నది, కోడ్డుమీద స్పృహ లేకుండా పడిపోయినాడని. కర్తవ్యం గ్రహించి వెంటనే నిట్టూర్పు విడిచి, వెలిచేసినా సరే అనుకుంది. తొండరతొండరగా దీధిలోనికి పోయి వెంక టప్పను చూచింది, కన్నతల్లి లాగున కంట తడిపెట్టినది. చుట్టు వున్నవాళ్లు మందలిస్తూనే వున్నారు, నెమ్మదిగా

లేతతీసినది. తనమెవమీద అతనిచెయ్యి వేసుకొని నెమ్మదిగా నడిపించుకుంటూ తనయంటికి తీసికొని వచ్చి పడు కుంపచెట్టినది. పాపము ఆమెమాల్పక్రేమ యెటువంటి రో యెరుగను. కాని వేటికి ఆమెకడుపులోని తల్లి పేను తగుకుకొని పోవుచున్నది. దుఃఖం దిగమించు కుంటూ ఉపచారం చేస్తున్నది. మాడుకు పట్టు వేస్తూ వెంకటప్ప మొగంవంక చూచింది. దైవము అనుభూలంగా ఉండటంవల్ల గావున వెంకటప్ప కన్నులు తెరచి చూచాడు. కళ్ళ వెంట నీళ్లు యేకధారగా కారుచున్నవి. దిక్కుమొగముతో వక్కివక్కి యేడవటం మొదలు పెట్టాడు. తన పయిటకొంకుతో మహాలక్ష్మమ్మ వెంక టప్పకంటినీళ్లు అద్దినది.

"ఎందుకు యేడుస్తావు వెంకటప్ప" అని చెంప లు నిమిరింది తల్లిక్రేమరు. "నేనుమాటవాడిని అమ్మా" అన్నాడు వెంకటప్ప. అంటూనే విన్న కెల్లవాని లాగున యేడ్చాడు.

"అయ్యో, అంతమాత్రముకు యేడుస్తావు యెందుమా?"

"మీరు బ్రాహ్మణులు నేను కడబారివాడను."

"కావు, కావు; నీవు నాకు కొడుకువు. సందేహం లేదు. కాక పోతే నాగర్భం యెన్నడూ యీమాదిరిగా చుఖించలేదు. నాయనా, యీజన్మలో కాకపోయినా పూర్వజన్మలోనైన అయివుంటావు. అందువల్ల నే తండ్రి గారి ఋణం తీర్చగలిగావు."

* * *

వారం తిరిగింది. మహాలక్ష్మమ్మకు కులంబాగు వెలివై చినారు. ఆబాలకోపాలం ఆమె యింటివంకనేనా తిరిగి చూడలేదు. మునసబు వెంకటపామిగారి ఆజ్ఞప్ర కారం చాకలిమంగళ్ళుకూడా కట్టుకట్టినారు. వెంకటప్ప మలివపస్త్రముల సయితము మహాలక్ష్మమ్మ వుకుకు నున్నది. దైవానుగ్రహంవల్ల, వెంకటప్ప లేరు కున్నాడు. కొంచెము యింటూ అటూ తిరుగు తున్నాడు. మహాలక్ష్మమ్మతల్లి పత్తం పెట్టింది. నీర సంగా వుండటంవల్ల ఆదిదేకలిపి పెట్టుతూవుంది. ఇంటి

కోమటి వంటకర్వులుగూడ అమ్మటం లేదు. మహా లక్ష్మమ్మకు చెంగ పడిపోయింది. కాని దైర్ఘ్యవంతురాలవడంవల్ల పదుపుచాకిరి చేస్తున్నది. అతనిపాలిటికి ఆమెయే మాతృదేవత యైనది. నిర్మాస్యము వెంకటప్ప. "అమ్మా" అని పిలుచుకునే యోగ్యత లేదు. ఇతని పరిచర్య చెయ్యటంవల్ల ఆమెకు కొంచెము జ్వరం తలపించింది. నెమ్మదిగా మంచము పట్టించింది. ఇప్పుడు ఆమెకు నేవ చెయ్యటం వెంకటప్పవంతు అయినది. మంచమాకులు లేనిదే జ్వరం తగ్గట మేలగు? వైద్య మహాశయులుమాడా వెలిపిచారు, మువసలు వెంకట స్వామిగారి తీత్రశాసనంచేత. వీరిశాసనం వైస్రాయిగారి ఆర్డీ నెమ్మలకన్న బలమైనది. ఆర్డీ నెమ్మలనైన తిరస్కరిస్తారు గాని ప్రజలు, మువసలు వెంకటస్వామిగారి ముక్కోపితనానికి జడవని ముసలిదైనా లేదు. వారే పల్లెటూరి ప్రభువులు.

* * * *

రాత్రి తొమ్మిదిగంట లయినది. జ్వరం మిక్కిలముగా వుంది. మైకం తల కెక్కుతున్నది. తేనకాలం ఘడియలవీధి వుందని గ్రహించింది. కాళ్లు పీడుకు రున్న వెంకటప్పను దగ్గరకు తీసుకున్నది. ఆలుమారు తాళంచెవులు తెమ్మని ఆయాసంతో చెప్పింది. అందులోని తాను ఆక్రితంకోలానే వెంకటప్పకు తెలియకుండా వ్రాసిన పీలు వదిలింది. యావత్తానై అతనిపేర వ్రాసింది. ఇనుపపెట్టెలోని లెక్కగా యాబదివేలరూపాయలనోట్లు అతనికిచ్చి, "నాయనా, నాకుపుత్రులు లేరనే

లోపంతోర్చావు. మాతాపితరులరుగం తీర్చటం నీకుఅందువల్ల నే గలిగింది. ఇందులో సగం నీవు తీసుకొని తక్కిన సగం అస్పృశ్యతానివారణకోసం ప్రచారం చేసి వారలకు గృహములు పత్రములు కట్టించవలెను. వారలకై చెరువులు బావులు త్రవ్వించు. ఈపుణ్యకర్తవ్యం నీకు అప్పించుకున్నాను. మాముగం యెల్లా తీర్చావో మాకోర్కెమాడా ఆలాగుననే నెరవేర్చు. నీవే ముందు బస్యంలోమాడా నాకుపుత్రుడవుకావాలని సర్వేశ్వరుడిని ప్రార్థిస్తున్నాను." అంది. ఆయాసం యెక్కువైంది మహాలక్ష్మమ్మకు. వెంకటప్పను దొడ్డిలోని కులసియాకు తెచ్చి నీటిలో కలపమన్నది. ఆనీళ్లు గొంతుకలో పొయ్య మన్నది. సంతోషించాడు వెంకటప్ప మరణకాలమందున మహాలక్ష్మమ్మతల్లికి మాలవానిచేతి నీరా అని. ఆయాసం యెక్కువవటంవల్ల చెప్పలేక చెప్పలేక, "గ్రక్కెడు నీళ్లు" అన్నది. వెంకటప్పసంజేహం నీవారణమయినది. వెంటనే కులసితీర్థం గొంతుకలో పోసి తల్లిరుగం తీర్చుకున్నాడు. కాళ్లు చేతులు చల్లబడినవి మహాలక్ష్మమ్మకు. కవపాదీవందనం చెబుతా మనుకున్నాడు. కాని కాలం చేసింది కన్నరల్లి. దుఖముతో దిన్నపిల్లచానిలాగున యేడుస్తూ ఆమెశరీరంమీద పడి మార్చపోయాడు వెంకటప్ప.

"కర్రలే చుట్టాలు కట్టెలే బంధువులు
కన్నరల్లెవ్వరే చిలుకా."

అని పాడుతూ ఉదయం దాసిరి లేపినదాకా ప్రపంచం యెరుగడు వెంకటప్ప.

పిట్ట కథలు.

అలవాటు

పిలిపాటి వెంకటరమణయ్యగారు

ఒకపూర్ణో వోపేద బ్రాహ్మణుడు పుండే వాడు. చాలా రోజులు పూహురు తిరిగి అతి కష్టంమీద పదిరూపాయలు సంపాదించుకొన్నాడు. తిరిగి యింటికి వస్తూంటే దారిలో నలుగురు దొంగలు యెదురుపడి ఆరూపాయలు అక్కడ పెట్టమన్నారు. బ్రాహ్మణికి గత్యంతరం లేక పోయింది. దొంగలు నలుగురు అడిబ్బును సంతోషంగా పంచుకొని పోవడం చూచి బ్రాహ్మణి కోఆలోచన తట్టింది? వాండ్లను పిలిచి ఇట్లా అన్నాడు. “ఓ అన్నలారా! నేను రెండుమూడు మాసాలు, ఎండవక, వానవక పూహురు తిరిగితే కాని పదిరూపాయలు సంపాదించుకోలేక పోయినాను. మీరో నిమిషంలో పదిరూపాయలు సంపాదించుకో కలిగారు. మీ వృత్తి అన్ని వృత్తులలోకి శ్రేష్ఠంగా కనిపిస్తుంది. నేను పిల్లలు గలవాణ్ణి. నన్ను కూడా మీతో చేర్చుకొంటే మీకు పుణ్యం వస్తుంది. నా శ్రావ్యపిల్లలు సుఖంగా బ్రతుకుతారు.” అనేటప్పటికి దొంగలకు గూడ బాలివేసింది. “సరే అలాగే చేర్చుకొంటాము. కాని బాగ్రత్తగా మేము చెప్పినట్లు చేస్తాండు. నీకుగూడ మాతో పాటు కావలసినంత డబ్బు దొరుకుతుంది” అన్నారు.

ఆరాత్రి ప్రక్కపూర్ణో ఓవ్యేపారి పంతులింటికి కందంవేశారు. పాతదొంగలు నాలుగురు బయట నిలుబడి బ్రాహ్మణిని కందంలో నుంచి లోపలికి తోశారు. లోపలి సామానంతా ఒక్కొక్కటే బయటకి, చప్పుడు కాకుండా అందించమన్నారు. ఆరోజు ఏకాదశి అవడంచేత దినమంత భోజనంకూడా చెయ్యలేదు బ్రాహ్మణుడు. లోపలికి వెళ్లి చూచేటప్పటికి వ్యేపారి పంతులింట్లో తెల్లవారి ద్వాదశి పారణకు, కూరలన్నీ తరిగి పోయిలంతా శుభ్రపరిచి, వంట కన్నీ సిద్ధంచేసి పెట్టిపుండడం చూచి బ్రాహ్మణికి నోరూరింది. ముందు వంటచేసికొని చెవుల్లో పున్న ప్రాణాల్ని చిక్కబట్టుకొని అటుతరువాత వోపిగ్గా కావలసినంత సామానం దివ్య వచ్చునుకొన్నాడు. మాతివద్ద చప్పుడు గాకుండా స్నానంచేసి, నాలుగుపొయిలూ అంటబెట్టి వంట ప్రారంభించాడు. అది తయారయ్యేలోపల పూరికేమాస్తూ కూర్చోవడమెందుకు దేవతార్చనగూడ ముగించుకొందామనుకొన్నాడు. బయట దొంగలు యింకా బ్రాహ్మణుని సాధించుకొని తెస్తాడని, అదుర్దాగా కందంవంక మాస్తూ కూలబడివున్నారు. ఇంతవరకు బ్రాహ్మణుడు చప్పుడయితే అందరు లేస్తా

రన్నమాట మరవకుండానే తంటాలుబడ్డాడు. దేవతార్చనముందు కూర్చొన్నప్పుడుమాత్రం ప్రపంచమే మరిచిపోయినట్లు గంట చేతికి తీసి కొని “ఆగమార్థంతం” అనే మంత్రం చదువుతూ, త్రిప్పడం మొదలుపెట్టాడు గంటశబ్దం

విని అంతా యిదేమిటా అనిఆశ్చర్యంగా లేచి చూచారు. పంతులవారు సంగతంతా తెలుసుకొని, బ్రాహ్మడికి సంతోషిగా భోజనంపెట్టి, నిండుగా దక్షిణతాంబూలా లిచ్చి, కథను కాశీకి, బ్రాహ్మడిని యింటికి పంపించారు.

నాలుగేండ్ల ముసలివాడు

గోబాబ్బగు వేంకటానందరావువరాపురం, వి. ఎ.

అతడు శతవృద్ధుడు. తల ఏకులుబట్టవలె నున్నది. గడ్డము, మీసము పూర్తిగా తెల్ల బడినవి. శరీరము ముడుకలు పడినది. కాటికి కాళ్లు చాచుకొనియున్న ముదునలి; అయినను మానక ఆవృద్ధుడు రాజహర్షమున కటునిటు తొల్లికత్తో త్రవ్వచున్నాడు. మంచి మంచి మామిడితెంకలను పాతుచున్నాడు; నీళ్లు పోయుచున్నాడు.

రాజుగారు మృతి సామంతాదులతో సాయంతన విహారముచేయుచు అక్కడకు వచ్చినారు. శరీర మోపిక తప్పినను ఆవృద్ధుడట్లు లేచి బలము తెచ్చుకొని శ్రమపడుచుండుట గమనించినారు. “వీని వయస్సెంత యుండునని యొక సామంతుని ప్రశ్నించినారు.

“వీనికి తొంబయి యేళ్లుంటుంది. మహా ప్రభూ! అయినను ముసలివార్లకు కాపిర్ల మొక్కున. ఈ టెంకలు మొక్కలై పెరిగి పెద్దవై కాయలుకావవలకు పీడు బ్రతికియుండి పండ్లు తివగలననే వీనియాలోచన!” అని యాసామంతుడు జవాబుచెప్పచు వ్యాఖ్యానముచేసినాడు.

“తాతా! నీ కెన్ని సంవత్సరములు” అని మంత్రి యావృద్ధుని పలుకరించి బిగ్గరగా

ప్రశ్నచేసెను. ముసలివాడు తిరిగిచూచి, తన కాలిచెప్పులచట నిడిచి, తొల్లిక క్రిందపెట్టి, చేతులుజోడించి, నవినయముగా నమస్కరించి “మహాప్రభూ! నావయస్సు నాలుగు సంవత్సరములు” అని మారువలికెను. రాజుగారు పక్కున నవ్వినారు. “ఛీ! ఛీ! ముసలివాడా, చావగూరుచున్నవాడవు. ఇంకనూ ఆవృద్ధము లేనా? నీకు నాలుగేళ్లు వయస్సన్న నెవరైన నమ్ముదురా? అక్షరాభ్యాసముకాని కుఱ్ఱవాడవా? చిన్నకూచమ్మవా?” అని కోపపడి మందలించినారు.

వృద్ధుడు—“మహాప్రభూ! ఏళ్లతో కొట్టి కొనిపోయిన దెంతైతే నేమింది? దక్కినదే లెక్క—” అని యింకను ఏమేమో చెప్పబోవుచుండగా సామంతుడడ్డమువచ్చి “ఈ కాయలూ పళ్లూ నీకు దక్కుతా యనీ నువ్వు తిండా మనీ అనుకునే పాతుతున్నా వాయీ తెంకలు? తాతా” అని నహేళనముగా ప్రశ్నించెను.

వృద్ధుడు—“అదే-బాబూ- మనవిచేసుకుంటున్నాను. కాకిలాగ నాతిండి, నాకడుపు, నానుఖము నేను చూచుకుంటువుండగా చాలా కాలం చెల్లిపోయిందండి. స్వార్థవిషయంలో

ఎప్పటికైనా, ఎవరికైనా, ఎంతైనా అంతేనని నాకు తుదకు బోధపడిందండి. మనతాతలు, తండ్రులు వేసిన చెట్లఫలం మనం తిన్నాము కామా? ఆలాగే మనం పాతిన చెట్లఫలితం మనపిల్లలు మనమలు తింటారు. మనకడుపున పుట్టినవాళ్లేకాదు. లోకమే కుటుంబము. మానవు లెవరు సంతోషించినా సంతోషము. చెట్టుపెట్టి నీళ్లుపోసి పెంచువాడు ఒకడు; దాని ఫలము అనుభవించువాడు మరియొకడు. పనిచెయ్యడానికే మనకు అధికార మున్నది. దానిఫలితం మనమే అనుభవించవలెనని ఆశ పడుటకు మన కెవరికి అధికారం లేదండి. భగవంతుడు ఎక్కడో వున్నాడా? నరలోక మాయన విభూతికాదా? మన పనివల్ల నలుగురు సంతోషించి సుఖించడమే కార్యసిద్ధి. స్వలాభం ఆశించని మానవసేవ భగవత్సేవయే నని నాకు తెలిసి నాలుగేళ్లైంది. అందుచేతనే తమ రడిగితే నావయస్సు నాలుగేళ్లని యథార్థం మనవిచేశాను. అంతకుముందు నా స్వార్థమనే యేట్లో కొట్టుకొనిపోయినదంతా ఎంతైతే నేమండి. అదంతా లెక్కలోకి వస్తుందాండి? రాదు. నా బదుకులో నికరంగా లెక్కవచ్చేది యీనాలుగేళ్లనండి” అని వివరించి తెలిపెను. రాజుగారు సంతోషాశ్చర్యములతో “మేలు, మేలు. వృద్ధుడా, కర్మయోగ భావము బాగా ఉపన్యసించినావు” అనిమెచ్చుకొనిరి. ప్రభువువారు మేలనిమెచ్చుకొనినపుడు వేయివరహాల సంచి బహుమాన మిచ్చుట ఆయాస్థానములో నాచారము. కనుక మంత్రి వెంటనే వేయివరాల సంచి ముడుసలి కిచ్చి గౌరవించెను. అప్పు డావృద్ధుడు రాజుగారికి మరల సమస్కారముచేసి “మహాప్రభూ! చిత్ర

గించినారా? ఇతరులుపాతిన మామిడిటుకలు నాటి, మొక్కలై పెరిగి, పెద్దవై కాయలు కాచి పండ్లు పండునరికి ఎన్నోసంవత్సరములు పట్టును. కాని దైవకృపలనను, ఏలినవారి కటాక్షమువలనను నా టుకలు పాతుచుండ గనే ఫలించినవి. ఆపరాత్మరునిచర్య లద్భుతములు కదా?” అని విన్నవించెను. ఆ వాక్యముల సారస్యముగ్రహించి దేశాధిపుడు మందహాసముతో తలచుూది “మేలు, భళి; వృద్ధుడా! చక్కగా చెప్పినావు” అని త్లాఘించెను. వెంటనే మంత్రి మరియొకసంచి వేయివరాలతో వృద్ధుని చేరబెట్టెను.

వృద్ధు డానందముతో “మహాప్రభూ! ఈచిత్రము చూచితిరా! ఇతరుల మామిడి చెట్లు ఫలోన్ముఖములైనను ఏడాది ఒకమారే కాయలుకాచి పండ్లు పండును. నాచెట్లు అరగడియలో రెండుసారులు ఫలించినవి. ఇది కూడ పరమేశ్వరుని సంకల్పమే” అనెను.

ఆప్రసంగమునకు రాజమరల ముదితుడై “బలే ముసలివాడా! మంచి సాగసుగా చమత్కరించినావు” అనెను. మంత్రియు వెంటనే మూడవమారు ఇంకొకవేయివరాల సంచినిచ్చి ముసలివానిని సంతానించెను. వృద్ధుడు మరల ప్రసంగ మారంభింపకపూర్వమే రాజు తొందరగా గుఱ్ఱమెక్కి “మహానుభావుడా! నీవు మరల మాటలాడితివేని నిన్ను సత్కరించుట కిపు డిక నావద్ద ద్రవ్యము చాలదు. స్వార్థరహితమైన మానవసేవచేయుదు, నీవంటికర్మ యోగులను తమూరుచేయుదు సుఖంపుము” అనిపలికి గృహోన్ముఖుడై రివ్వన పేరెమువారెను. స్వార్థరహితుడగు నాకర్మయోగి ఆద్రవ్యమునుమానవసేవయందేవినియోగముచేసెను.

కమ్మివని, జాబులతోట్టి

(Letter Tray)

కొ. నరసింహాచారిగారు

జాబులతోట్టిని చేయుటకు మూడువిధములగు కమ్ములుండుట యావశ్యకము. తోట్టి యొక్క పైయంచునకు లావగు కమ్మియు, కట్టుటకు నన్నని తంలికమ్మియు కావలెను.

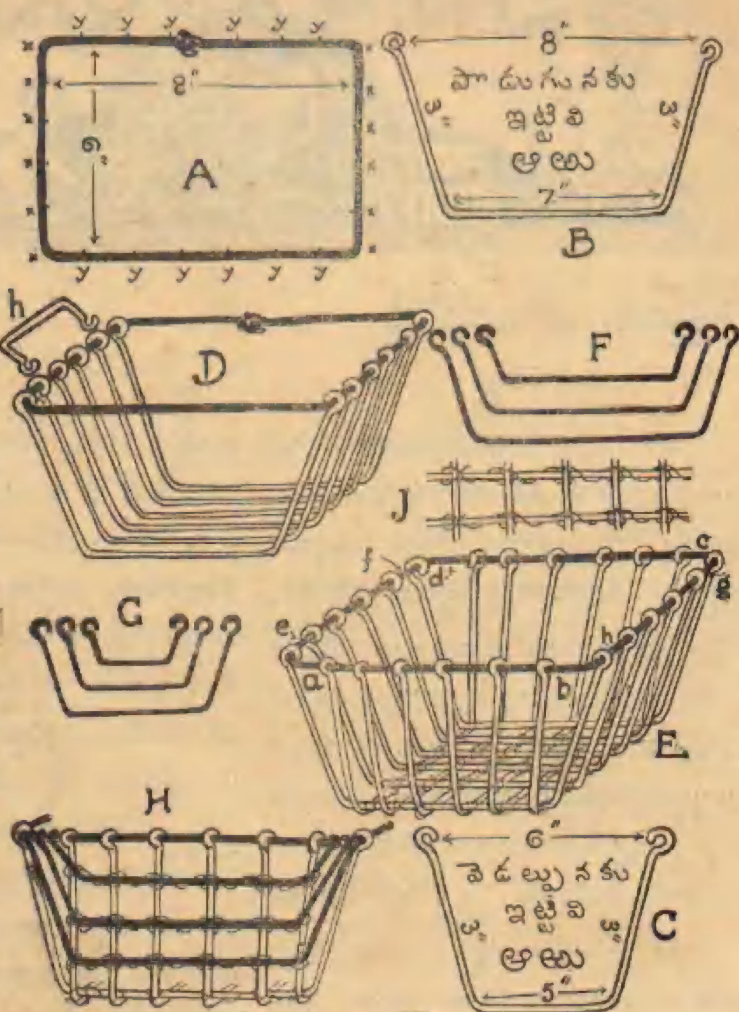
సుమారు 30 అంగుళముల నిడివికల లావు కమ్మిని దీసికొని దానికొనలను పంచు కొనవలెను. పిమ్మట ఆకమ్మిని, 8 అంగుళములు నిడివీయు, 6 అంగుళముల వెడల్పును గల దీర్ఘచతురాకారము (Rectangle) గా పంచుకొని కొనలను చేర్చి బిగించవలెను.

(చిత్రము A). తర్వాత కొంచెము నన్నని కమ్మినుండి సుమారు 13 అంగుళముల నిడివి కల తునుకలను ఆతింటినిన్ని (చిత్రము B), 11 అంగుళముల నిడివికల తునుకలను ఆతింటినిన్ని (చిత్రము C) తీసికొనవలసినది. అన్ని తునుకల కొనలనుకొక్కములవలె పంచుకొనవలసినది. 13 అంగుళముల తునుకలను ఒక్కొక్కదానిని కొనలనుండి 3 అంగుళముల వఱకు ఏటవాలుగా వంచి మధ్య 7 అంగుళముల నిడివి యుండునట్లు చేయవలెను (చిత్రము B),

అదేరీతిని 11 అంగుళముల తునుకలను కూడ కొనలనుండి 3 అంగుళముల వఱకును వంచి మధ్య 5 అంగుళముల నిడివి యుండునట్లు చేయవలెను. (చిత్రము C). పిమ్మట B తునుకలను చిత్రము A యందలి దీర్ఘచతురములోని X X X అను గుర్తులవద్ద సమదూరమున బిగించవలెను. (చిత్రము D). తర్వాత C తునుకలను దీర్ఘచతురమునందలి పొడుగు ప్రక్కన YYY గుర్తులవద్ద బిగించవలెను. C తునుకల మధ్యభాగము, B తునుకల మధ్యభాగమునకు క్రిందుగా నుండవలెను. (చి. E). తోట్టియొక్క అడుగుభాగమునమూత్రము పొడవునను అడ్డమునను కమ్ములు పోవుటవలన అది వలవలె నుండును. పొడవుకమ్ముల కడ్డముగా అడ్డకమ్ములు పోవు చోటులందు (Crosses) తంలికమ్మితో చుట్టవలెను. తంలికమ్మితో కట్టునపుడు సాధ్యమయినంతవఱకు ఒకే కమ్మిని మాటిమాటికి త్రెంచక ఉపయోగించవలెను. ఒకకాసువద్ద తంలికమ్మితో కట్టుట ప్రారంభించి చిత్రము J వద్ద చూపిన

రీతిని తక్కిన క్రాసుల నన్నిటిని కట్టుచుపోవలెను.

ఇప్పుడు తొట్టి యొక్క ప్రక్కలందు పై యంచునుండి అడుగు అంచువఱకు మాత్రము పెద్దనందులుగా నుండును. (చి. E.) వాటినిమూయుటకు మఱికొన్ని కమ్ములు కావలెను. చిత్రము F నందలి విధమున మూడు కమ్ములు ఒక నిలువు ప్రక్కకును, అట్టివే మఱిమూడుకమ్ములు రెండవ నిలువు ప్రక్కకును, చిత్రము G యందలి విధమున రెండుపెడల్పు ప్రక్కలకును మూడేసి కమ్ములును కావలెను. అన్నిటి యొక్క

LETTER TRAY

కొనలనువంచుకొనవలెను. F తునుకలను తొట్టి యొక్క నిలువు ప్రక్కలందు a b అను మూలలందును, c d అను మూలలందును చిత్రము H యందు చూపబడినరీతిని విగించవలెను. G తునుకలను పెడల్పు ప్రక్కలందు e f, g h అను మూలలందును విగించవలెను. తర్వాత నన్నని తంతికమ్ముతో H యందలి

రీతిగ కట్టవలెను. అటుపిమ్మట చిత్రము D లో h గుర్తుగల రెండుకమ్ములను వంచుకొని తొట్టియొక్క పెడల్పు ప్రక్కలందు అంచులకు విగించినయెడల తొట్టిని ఎత్తుటకు పట్టుకమ్ములగును. ఇందు పట్టించబడినతొట్టిని మనకు కావలసినంత పెద్దదిగా చేసికొనవలెనన్న దానికి తగినట్లు కొలతలను మార్చుకొనవలెను.

జలాలుద్దీన్ రూమీ క్రీ. శ. ౧౨౦౭ వ సంవత్సరమున 'బలఖ్'లో జన్మించి క్రీ. శ. ౧౨౭౩లో దివంగతుడైనాడు. పారసీక భాషలో సుమారు ముప్పై నలభైవేల పద్యాలు (Couplets) రచించి అమరకీర్తిని గడించాడు.

'సూఫీ' మత ప్రచారకులలో ప్రథమస్థాన మాక్రమిస్తాడు రూమీ. సూఫీమతమునకు ప్రేమయే ప్రధానము. ప్రేమయే కర్మ, ప్రేమయే ధర్మము, ప్రేమయే సర్వస్వము. సూఫీ మతము ప్రేమతో ఓతప్రతమై వుంటుంది. నిస్సార్థప్రేమయే ఆమతానికి ప్రాణము. పారసీకవాణిలో గానముచేసిన సూఫీకవులందరూ తమకవితాకన్యను ప్రేమగంగలో జలకము లాడించారు. అట్లాంటికపులలో జలాలుద్దీన్ రూమీ ముఖ్యుడు.

సూఫీకవులు ఈశ్వరుని స్త్రీరూపంలో ఆరాధిస్తారు. ఆ దేవికి ప్రసన్నత కలుగజేయడం వారిపరాకాష్ఠ. ఆమె పాపనశరకమలాలనుండి ద్రాక్షారసాన్ని పానం జేయడానికి పరితపిస్తారు, ఆమెదేహభీష్మదేశమున నిలిచి ప్రేమభిక్షును యాచిస్తారు.

ఆత్మ పరమాత్మను పొందడానికి పవిత్రత అవశ్యకము. పరమాత్మను పొందడానికి ఉత్కృష్టమైన ఆకాంక్ష, దండహ్యమానమైన ప్రేమ వున్నప్పటికీ పవిత్రత లేనియెడల యొకటి తీసికొన్నారు.

పరమాత్మను పొందజాలదు ఆత్మ. పరాకాష్ఠను పొందిన ఆకాంక్ష అయినా పవిత్రతకు తులతూగజాలదు. వాసన, ఛలము, కురుచి, అస్తేయము మొదలగు వ్యభిచారభావాలను పారద్రోలినయెడల పవిత్రతలోకంతో వెలిగి పోతుంది ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ అద్వమువలె తళతళ మెరుస్తుంది. ఆ ఆత్మకు దైవికగుణాలు అబ్బుతవి. ఆ పవిత్రాత్మ పరమాత్మకు నివాస స్థాన మవుతుంది. ఈవిషయాన్నే జలాలుద్దీన్ రూమీ కథారూపంలో చిత్రించాడు.

చైనావారు—మేము మంచి కళానిపుణులము.

గ్రీకులు—మాయం దెక్కువ ఉత్కృష్టత, శక్తి ఉన్నది.

రాజు—ఇందు మిమ్ముల నిద్దరినీ పరీక్షిస్తాను. అప్పుడు మీలో ఎవ రెక్కువో తెలుస్తుంది.

చైనావారు, గ్రీకులు వాదానికి దిగారు. గ్రీకులు వివాదమునుండి తొలగిపోయారు.

చైనావారు అప్పు డిట్లు పలికారు—మా కొక గది నివ్వండి; మీరు కూడ ఒక గదిని తీసికోండి.

ఎదురుగుమ్మములు గల రెండుగదులు ఉన్నవి. చైనావా కొకగది, గ్రీకులు మరి

జులై ౧౯౨౩లో రూమీ క్రీ. శ. ౧౨౦౭ వ సంవత్సరమున 'బలఖ్'లో జన్మించి క్రీ. శ. ౧౨౭౩ లో దివంగతుడైనాడు. పారసీక భాషలో సుమారు ముప్పై నలభైవేల పద్యాలు (Couplets) రచించి అమరకీర్తిని గడించాడు.

'సూఫీ' మత ప్రచారకులలో ప్రథమస్థాన మాక్రమిస్తాడు రూమీ. సూఫీమతమునకు ప్రేమయే ప్రధానము. ప్రేమయే కర్మ, ప్రేమయే ధర్మము, ప్రేమయే సర్వస్వము. సూఫీ మతము ప్రేమతో ఓతప్రోతమై వుంటుంది. నిస్వార్థప్రేమయే ఆమలానికి ప్రాణము. పారసీకవాణిలో గాసముచేసిన సూఫీకవులందరూ తమకవితాకన్యను ప్రేమగంగలో జలకము లాడించారు. అట్లాంటికపులలో జలాలిద్దీక్ రూమీ ముఖ్యుడు.

సూఫీకవులు ఈశ్వరుని స్త్రీరూపంలో ఆరాధిస్తారు. ఆ దేవికి ప్రసన్నత కలుగజేయడం వారిపరాకాష్ఠ. ఆమె పాపనశరకమలాల నుండి ద్రాక్షరసాన్ని పానం జేయడానికి పరితపిస్తారు. ఆమెదేహాభీప్రదేశమున నిలిచి ప్రేమభిక్షను యూచిస్తారు.

ఆత్మ పరమాత్మను పొందడానికి పవిత్రత అవశ్యకము. పరమాత్మను పొందడానికి ఉత్కృష్టమైన ఆకాంక్ష, దండవ్యమానమైన ప్రేమ వున్నప్పటికీ పవిత్రత లేనియెడల

పరమాత్మను పొందజాలదు ఆత్మ. పరాకాష్ఠను పొందిన ఆకాంక్ష అయినా పవిత్రతకు తులతూగజాలదు. వాసన, ఛలము, కురుచి, అన్యేయము మొదలగు వ్యభిచారభావాలను పారద్రోలినయెడల పవిత్రాలోకంతో వెలిగి పోతుంది ఆత్మ. అట్టి ఆత్మ అద్దమువలె తళతళ మెరుస్తుంది. ఆ ఆత్మకు దైవికగుణాలు అబ్బుతవి. ఆ పవిత్రాత్మ పరమాత్మకు నివాస స్థాన మవుతుంది. ఈవిషయాన్నే జలాలిద్దీక్ రూమీ కథారూపంలో చిత్రించాడు.

చైనావారు—మేము మంచి కళానిపులుము.

గ్రీకులు—మాయం దెక్కువ ఉత్కృష్టత, శక్తి ఉన్నది.

రాజు—ఇందు మిమ్ముల నిద్దరినీ పరీక్షిస్తాను. అప్పుడు మీలో ఎవ రెక్కువో తెలుస్తుంది.

చైనావారు, గ్రీకులు వాదానికి దిగారు. గ్రీకులు వివాదమునుండి తొలగిపోయారు.

చైనావారు అప్పు డిట్లు పలికారు—మా కొక గది నివ్వండి; మీరు కూడ ఒక గదిని తీసికోండి.

ఎదురుగుమ్మములు గల రెండుగదులు ఉన్నవి. చైనావా రొకగది, గ్రీకులు మరియొకటి తీసికొన్నారు.

‘మాకు నూరురంగుల నిప్పింపు’ డని రాజుగారిని వేడికొన్నారు చైనావారు. చైనా వారు తమ కిచ్చవచ్చిన వస్తువులను గైకొనడానికి రాజుగారు తమఖజానాలను తెరచించారు.

రాజుగారి - బౌద్ధార్యంవల్ల చైనావారికి ప్రతిదినం ఖజానాలనుండి రంగు లొసంగబడుతున్నవి.

గ్రీకులు చెప్పారు—మాషికోసం ఎట్టి రంగులూ అక్కరలేదు; త్రుష్టను మాత్రమే తొలగించాలి.

వారు ద్వారాలను బంధించి పరిశుభ్రము చేయదొడగారు. గదిలోని వస్తువు లన్నీ ఆకాశంవలె స్వచ్ఛంగాను, పవిత్రంగాను అయిపోయినవి.

శూన్యవర్ణమువైపు నివిధవర్ణప్రగతి ఉంటుంది. రంగు మేఘమువలెను, శూన్యవర్ణము

చంద్రుని వగిది ఉంటుంది. మేఘమండలిలో దున్నోచరమయ్యే వైభవము, ప్రకాశము నడుత్రములనుండి, చంద్రునినుండి, సూర్యునినుండి వస్తవి.

చైనావారు తమపని ముగియగానే ప్రసన్నతాదుండుభులను మోయింపసాగారు.

రాజుగారు వచ్చారు. అచ్చటి చిత్రపటాలను జూచి ఆశ్చర్యభరితం బైపోయినారు.

పిమ్మట గ్రీకులగదివైపునకు వెళ్లారు: ద్వారమండలి యవనికను తొలగించారు.

చైనావారి చిత్రపటాలు తళతళ మెరసి పోవుచున్న గోడలపై ప్రతిబింబించాయి.

చైనావారిగదిలో చూచిన చిత్రపటాలే ఇచ్చట ఇంకా సుందరంగా కనుపడుతున్నవి. రాజుగారికళ్లు మెరసిపోయినవి.

అద్దమండలి స్వచ్ఛతయే హృదయము; అదియే అనేకచిత్రాలను గ్రహిస్తుంది.

శతకమంజరి - భక్తిసంపుటము

వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, ఒంటిమిట్టరఘువీర, నారాయణ, శ్రీకాళహస్తీశ్వర, దాశరథి, రంగశాయి, శ్రీరామతారక, రామచంద్రశతకములు పది యిందు గలవు. ఒక్కొక్క శతకమునకు పెక్కు మాతృకలతో సరిచూచి చేర్చిన పాతభేదములును, ఆయా శతకకర్తల చరిత్రమును, రచనమును, విషయమును విమర్శించిన విపులమగు పీఠికయును గలవు. ముచ్చటలు సూర్యునట్లు మేలి క్యాలికోలైండు వెలరు. ౧-౮-౦. శతకములు విడిగను దొరకును.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టిపీఠి, మద్రాసు.

దేవుడు చేసిన అన్యాయం

పీఠికా గణపతిగారు

[ఏకాంకరూపకము]

౧-వ దృశ్యం

[ఓమహాపట్టణంలో ఓచిన్న వీధి. రాత్రి సుమారు ౧౦ గంటల అపుడు. గాఢాంధకారం అయినా మెఱుపుల వెలుతురుచేత దారి అస్పదస్పదు కనిపిస్తుంది. భయంకరమైన ఉరుములూ, గాలి, అస్పదస్పదు వర్షం. అంధు రాలైన ఓముసలిది-చిగిసిగ్గలు కట్టుకున్నది. ఆమెను, మరుమడు కట్టవట్టుకుని వీధుల్లో నడిపిస్తూంటాడు. ఆమె "అన్నం అమ్మా" అని అరిచినపుడల్లా ఆశ్చర్యం వీధుల్లో ప్రతిధ్వనిస్తుంది.]

ముసలిది—మాదాకబళ మమ్మా.....

ము—ముసలిదాన్ని, ఆకలి ప్రాణం పోతోంది. ఓకబళం పెట్టించం డమ్మా.....

[తలుపుతీసికొని ఒక బ్రహ్మణి, ఎనిమిది ఏడ్ల ఆమెకూతురూ అన్నంతో ఇవరలికి వస్తారు.]

బ్రహ్మణి—అమ్మా, ఇల్లా రా, ఇదుగో అన్నం పట్టు.

ము—అమ్మా, నీకడుపు చల్లగా ప్రాణాలు నిలబెట్టావు తల్లీ!

బాలిక—అమ్మా, చీకట్లో అన్నానికి వచ్చింది. ముసలిదానికి భయమెయ్యదూ పాపం?

బ్రా—[వినిపించుకోకుండా] ఏమీ, ఈ వేళ అన్నం ఎవరూ పెట్టలేదూ?

ముసలిది—లేదమ్మా. ఈ ఉరుముల్లోనూ, మెఱుపుల్లోనూ, నాకేక వినేవా రెవరు తల్లీ!

బా—[తల్లిచేయి ఆడిస్తూ] అమ్మా, అమ్మా.

బ్రా—ఏమీ, ఎందుకూ?

బా—చీకట్లో అన్నానికి వచ్చింది ముసలిదానికి భయమెయ్యదూ, పాపం?

బ్రా—[నిట్టూర్పు విడిచి] భయమేస్తే ఎల్లాగమ్మా, ఆకలికాదూ పాపం! [ముసలిదానితో] ఆలబ్బాయి నీమనమజేనా?

ము—అవునమ్మా. [గద్దదికతో] తల్లి చిన్నప్పుడే చనిపోయింది. అప్పటినుంచీ నేనే పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేశాను. ఇప్పుడు కొంచెము పెద్దవాడై కట్టవట్టుకు నడిపిస్తున్నాడు తల్లీ.

[ఆమె అంధనేత్రాలమీది కన్నీళ్లు, మెఱుపు వెలుతురులో బ్రహ్మణి చూస్తుంది.]

బ్రా—ఏడవకు. కొంచెము పెద్దవాడయితే నిన్ను సుఖపెడతాడులే.

బా—అమ్మా, ముసలిదానికి వాల్లింట్లో అన్నం లేదా?

బ్రా—లేదమ్మా పాపం.

బా—ఏం?

[బ్రాహ్మ—[నిట్టూర్పుతో] వెనకజన్మం లో చేసిన పాపం.

బా—[తల్లిని కదుపుతూ] అమ్మా, వెనకజన్మంలో పాపం ఎందుకు చేసింది?

[బ్రా—[విసుగుతో] అబ్బా నీ కెందుకు అప్రశ్న అన్నీని, పోయి పడుకోక.

బా—[మారుమాట్లాడక. ఏదో తనలో ఆలోచిస్తుంది.]

[బ్రా—వెండ్రాళ్లే మీ గుడిసెకి వెళ్లి పొంపి; వర్షంకూడా వస్తోంది పాపం.

[తల్లి, కూతురూ ఇంట్లోకి వెళ్లిపోతారు.]

ము—[మనమడితో, దారిలో] నాయనా, రంగన్నా!

రం—ఆఁ నేను సడివిస్తున్నానులే. భయములేదు మామ్మా.

[కొంచెము నేపుండి]

రం—మామ్మా వెనకజన్మంలో మనము పాపంచేశామా?

ము—చేశాముకాబోలు నాయనా!

రం—ఎందుకు చేశాము?

ము—[కొంచెం ఆలోచించి] మనము చేసే దేమిటినాయనా. [ఆకాశంకేసి చూపించి] అన్నీ ఆతండ్రి చేయిస్తున్నాడు.

రం—అయితే మనకి అన్నం లేకుండా ఎందుకు చేశాడు?

ము—ఏమో ఈ అన్యాయం, నాకు తెలియదు నాయనా.

[గట్టిగా] మాదాకబళం అమ్మా.

[అంటూ ఇద్దరూ నిమ్మమిస్తారు.]

౨-వ దృశ్యం

[మధ్యాహ్నం ఒంటిగంట అవుతుంది. ఎండ మిక్కిలి తీక్ష్ణంగా ఉంది. అక్కడక్కడ చెట్లమీద కాకులు కా, కా, అనికూస్తాయి. ఓ పెద్ద మేడదగ్గర జోలితో రంగన్న ప్రవేశిస్తాడు.]

రం—[గట్టిగా] బిచ్చం పెట్టండమ్మా.

[సౌకరు—ప్రవేశించి] కేకలు పెట్టకు పెద్దమామలకారు నిద్రపోతున్నారు. మరో యింటికి వెళ్లు.

రం—ఒక్కపిడచ పెట్టించండి. చాలానా మా ముసలమ్మ ఆకలిచేత శోషాచ్చి పడిపోయిందండి. మీ పాదాలకి దణ్ణం పెడతాను. కొంచెము—

[లోపల] ఏమిటాగొడవ. ఆముష్టివాణ్ణి పొమ్మను.

నా—అదుగో చూచావా? పెద్దమామలకారు చూచారంటే, నిన్నూ, నిన్నూ బలిక నివ్వరు. ఇంకోచోటికి ఎక్కడికైనా పో.

రం—ఊరంతా తిరిగానండి. ఎక్కడా—

మామలకారు—[కళ్లు నులుముకుంటూ లేచిపచ్చి] ఏదీగానివేళ ఇప్పుడు ముక్తేమిటి? మేడపట్టుకు వెంటివెయ్యి. పోతులాగున్నాడు. కూలిపని చేసుకోకూడదూ?

రం—కూలికోసం ఊరంతాతిరిగావండి.
రేపటినుంచి తమదగ్గరకి కూలికి వస్తానండి.
ఏం పని చెప్పినా చేస్తానండి. ఈవేళ మా
ముసలమ్మకి ఒక్కపిడచ పెట్టించండి. ఒక్క
పిడచ—

షా—ఛా, నాకు సమాధానం చెపు
తావు? ముప్పిమరిగినవాడికి నీకు కూలివ
నెందుకు? పెంకిఘటం. నిద్రపట్టకుండా ఒకటే
గొడవ! [నాకరుతో] చూస్తావే? గెంటెయ్య
కుండా.

నా—వెల్లిపో. షాహుకారు కోప్పడు
తున్నారు. నేను చెప్పలేదా?

[చేతితో నెట్టుతాడు.]

రం—నేనే వెల్లిపోతానండి [కళ్లమ్మట
నీళ్లతో వెల్లిపోతాడు.] [తెరపడును.]

3-వ దృశ్యం

[సాహుకారు ఇంట్లో. అర్ధరాత్రివేళ.
ర, గె, గురు సాయుధులైన అనుచరులతో,
రంగన్న ప్రవేశిస్తాడు. అతడుకూడా ఆయు
ధాలు ధరించి సైనికవేషంతో ఉంటాడు.
ఆయిల్లంతా నిష్పముట్టుగున్నట్టు ఒక్కసారి
గందరగోళంతో నిండిపోతుంది.]

షా—దొంగలు!! — బందిపోటు!
పట్టుకో! అయ్యో! నాయిల్లంతా గుల్లచేసే
స్తున్నారు.

రం—[కత్తి చూపించి] మాట్లాడకు.
నోరు కదిపితే ప్రాణాలు దక్కవు. [అనుచరు
లతో] ఆపెట్టలన్నీ విడగొట్టండి.

షా—[మాట్లాడకుండా గుండె బాదు
కుంటాడు.]

నా—[కళ్లు నులుముకుంటూ ప్రవేశి
శించి] దొంగలు - దొంగలు - అయ్యో బంది
పోటు! [రంగన్న కేసి చూసి] ఓరిదుర్మార్గుడా;
చివరకి దొంగతనాల్లోకి దిగావా? [కత్తిచూసి
మాట్లాడకుండా పారిపోతాడు.]

రం—[అనుచరులతో] పట్టుకోండి!
పట్టుకోండి! వీధులోకి పోనివ్వకండి ఆ నాకరుని.
[ఒకడు నాకరు వెంట బడతాడు.]

రం—[షాహుకారుతో] ఇంకెక్క
డన్నా దాచిన ధనముందా? ప్రాణాలమీద
ఆశ ఉంటే అబద్ధాలాడకు!

షా—ఛీ దొంగా, నాకగ్గర ఒక్కవైన
కూడా లేదు. ఉన్నా నా ప్రాణం పోయినా
నేను చెప్పను.

రంగన్న—నువ్వా, నేనా దొంగని?
చూడు. ఎంతమంది బీదల్ని మాడ్చి డబ్బు
పెట్టెల్లో మూలగబెట్టావో. త్వరగా చెబు
తావా? చెప్పించమన్నావా? చూస్తావేం
శీతన్నా? [శీతన్న కత్తితో పొడవబోతాడు.]

షా—అయ్యో చంపెయ్యకు; చంపె
య్యకు. అదిగో ఆమూల పాతిపెట్టాను. నీ
కడుపునపెట్టుకో. అయ్యో నాడబ్బు-నాడబ్బు.

రం—అరవకు - ఇదిగో చూశావా?
[కత్తిమొవ గుండెకు గురిపెట్టును.]

షా—[మాట్లాడకుండా గుండె బాదు
కుంటాడు.]

[అనుచరులు డబ్బుమూటలుకట్టి తెస్తారు.]

రం—నడవండి పక్క-ఇంటికి. కొంచెము

భాగ్యవంతుల్లాగున్నారు.

[పూర్వం వెళ్లివచ్చిన అనుచరుడు రోజుకుంటూవచ్చి]

అను—అనాకరు ఎక్కడికు వెళ్లాడో, కనబడలేదు.

రం—మరేమీ భయములేదు. ఎక్కడో చాక్కొని ఉంటాడు. నడవండి ప్రక్క-ఇంటికి. [అనుచరులతో వెళ్లిపోతాడు.]

నాకరు—[రోజుకుంటూ వచ్చి కోమటితో] పోలీసులకి, వాళ్లు వెళ్లేదో వచూపించి వచ్చాను. బహుశా దొంగలు దొరకచ్చు.

షా—అయ్యో! ఈ పోలీసులు కూడా నాకొంప గుల్ల చేస్తారు కాబోలు చేవుడా!

నా—[తనలో] ఆవేశ వాడికి ఒక్క పిడచపెడితే, ఇంత పుట్టకపోవుగా. అనుభవించు! [పైకి] భయములేదు లేండి.

[తెరపడును.]

ర-వ దృశ్యం

[ఒక సామాన్య సంసారిశిల్పి. రంగన్న అనుచరులతో ఆ యింట్లో ప్రవేశిస్తాడు. ఇల్లంతా గందరగోళము. పిల్లల ఏడ్పులు.]

రం—ఎవర్ని ఇల్లుకదిలి ఆవతలికి వెళ్ల నీయకండి. త్వరగా వెళ్లండి. [తన కూడా అటూఇటూ తిరుగుచూంటాడు.]

ఇంటియజమాని—దొంగలు. దొంగలు. సహాయం చెయ్యండి. బాబూ!

[వీధులోకి వెళ్తుంటే అనుచరులు డబ్బుకుని స్తంభానికి కట్టుతారు.]

ర-వ అనుచరుడు—మాట్లాడకు. డబ్బు ఎక్కడుందో చెప్తా. లేకపోతే చూచావా? [కత్తి చూపిస్తాడు.]

ఇంటి-యజమాని—అయ్యో, నన్ను చంపినారే. [దీపభావంతో] డబ్బు ఎక్కడా లేనిదే ఎట్లు ఉందని చెప్పడం? ఏరోజుకష్టపడి సంపాదించేది ఆరోజుకే సరిపోవడం లేదు. కూడికకూడానా?

అతనిభార్య—రక్షించం దయ్యాలారా; చంపెయ్యకండి. ఇల్లంతా చూసుకోండి. ఏం దొరికితే అది డబ్బుకుపొండి.

[రంగన్న కాళ్లమీద పడుతుంది. పక్కనే ఆమె 3 ఏళ్ల బిడ్డ ఏడుస్తూంటాడు.]

రం—[తనలో] ఛీ, అన్యాయం. ఒకడు లోభి అయినా — అతని సొమ్ము మాత్రం, అవహరించడం ఏమిన్యాయం? ఆ సొమ్ము బీదలకి పంచిపెట్టినా అదీ పాపమే. [కొంతసేపుండి] బిడ్డని దయతలచకూడదు—బిడ్డ ఎంత మందిని ఇల్లా ఏడిపిస్తున్నారో.

ఒక అనుచరుడు—[వచ్చి రంగన్న చెవిలో] పాపం, బిడ్డ మనలాంటివాళ్లే. మనం మొదట సందేహించినట్లే అయింది. ఇంట్లో ఎంత వెతికినా, ఒక్కపైసకూడా లేదు.

రం—అలాగా. నేనికా ఏమో అనుకున్నాను. [అనుచరులతో] బిడ్డందరినీ వదిలి

నిజి అంతదెబ్బ తగిలి ఉండవచ్చు. నేను నా ప్రాణాలు రక్షించు—

నా—చాలు, నీవు ఈతప్పనకు పశ్చాత్తాపపడతావా? పశ్చాత్తాపపడితే శిక్ష తగ్గుతుంది. ఆలోచించుకో.

రం—నేను పడను. నేను చేసింది తప్పు కాదు. నేను మీదగ్గర ప్రాణభిక్ష రాలేదు. నేను నాతోటి బీదల దుస్థితి చూడలేక—

న్యాయాధికారి—నీకు ఉరిశిక్ష — నీ అనుచరులకి యావజ్జీవ ద్వీపాంతరవాసమూ విధిస్తున్నాను. నీవు చేసిన అపరాధానికి పశ్చాత్తాపపడి, భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించుకో.

రం—నన్ను ఈశ్వరుడు మనస్ఫూర్తిగా అభినందిస్తాడు. నేను చేసింది తప్పు అనుకొనే ఈశ్వరుడు నన్ను తమించక పోయినా, విచారంలేదు.—

[న్యాయాధికారి విసకుండా లేచిపోతాడు కోర్టు చాలించి; రక్షకభటులు రంగన్నని మూల్కాడనియ్యకుండా ఈడ్చుకుపోతారు.]

[తెరలో ఒకశ్రీ ఆర్తనాదము]

అతన్ని విడిచిపెట్టండి. అతడు దొంగ కాదు; దేవుడు!!

[తెర పడును.]

మా వ్యాస కర్తలకు

వ్యాసములు సంపూర్ణముగ చిన్నపైజు కాగిలములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతలు దూరదూరముగా, దద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి, వర్ణక్రమమునను తప్పలు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి. ప్రకటింపనివ్యాసముల తమకు తిప్పిపంపుటకయి తపాలుబిళ్లలు పంపవలయును.

సంపాదకుడు, 'భారతి'

చిల్లని కడుపు

చిత్రకానుడు: శ్రీ అనికెట్టి సుబ్బారావుగారు, శారదానికేతవము, నరసూరు.

దక్షిణభారతదేశ విజ్ఞానము శేకుమల్ల రామచంద్ర రావుగారు, ఎమ్.ఏ.,బి.యల్.

(సం|| శ్రీ. పూ. ౫౦౦౦ మొదలు ౩౦౦౦ వఱకు)

దేశక్రమణిక

ప్రాచీన విజ్ఞానమునుగూర్చి గడచిన యేబది సంవత్సరములనుండియు ఇంగ్లీషు, అమెరికా, జర్మన్, ఫ్రెంచివా రనేక పరిశోధనలను గావించియున్నారు. ఇన్ని పరిశోధనలను చేసియు, చేయుచును వారు కనిపెట్టిన యంశము లేవనఁగా: రాజకీయ విజ్ఞానమునకు గ్రీస్, రోమన్ దేశములు పితామహులనియు, తక్కువగల విజ్ఞానసర్వస్వమునకు ఈశిష్టదేశములు పితామహులనియు వారు కనిపెట్టిరి.

ప్రపంచములో గంగా, యమున, సింధు, గోదావరీ, కృష్ణమున్నగు నదీప్రాంతముల నివసించిన భారతీయు లుండగా, యూఫ్రేటీస్, టైగ్రిస్ నదీప్రాంతముల నివసించిన సిథియను లుండఁగా, యాంగ్ ట్యీకి యాంగ్ నదీప్రాంతముల నివసించిన మంగోలు లుండఁగా, అమెరికా, ఆరినాకో మున్నగు నదీప్రాంతముల నివసించిన ఇంకొలు, ఆట్టెకలు మొదలైనవా రుండఁగా నైల్ నదీప్రాంతముల నివసించిన ఈశిష్టరాసులచే యావత్ప్రాచీన విజ్ఞానధనము నని నేటి పాశ్చాత్య పరిశోధకులలో ననేకు లభిప్రాయపడుట యితర దేశములందరి నుపసద్ధి పరిశోధకులకు మిక్కిలి అక్కజము గలిగించు విషయమై యున్నది. ఆర్యుల యాదిమహాసము ఆఫ్రికా ప్రాంతభూమి యనియు, ప్రపంచమున పరియగు రాజకీయ విజ్ఞాన పితామహత్వము గ్రీకులదనియు మొదలగున్ని కొన్ని వ్రాతలనువ్రాయుపాశ్చాత్యపరిశోధకు లేకారణమున పప్పులోఁ గాలువైచుచున్నారని మనము ప్రశ్నించినచో మనకొక్కటియే పరియగుసమాధానము రాగలదు. అదియేదన, యాపాశ్చాత్యపరిశోధకులు తమ

పరిశోధన వారంభించునప్పుడును, అటుతరువాతను, మెడిటరేనియన్ (మధ్యధరా) సముద్రప్రాంతభూమిలే మొట్టమొదట నన్ని విషయములందును ప్రపంచమునకుఁ గేంద్రత్వము వహించియుండె నను నొక యాలోచనా సమన్వితముగు సమ్యక్ముతో పనిచేయుచున్నారు. ఇంతేగాక పాశ్చాత్యుల క్రైస్తవమతగ్రంథములైబ్రరీలో నెచ్చటఁ గావించిన ఈశిష్టయొక్క ప్రశంస విస్తారముగా కానవచ్చుచున్నది. పాశ్చాత్యులకు రక్తివ దేశము లన్నిటికంటె ఈశిష్ట మిక్కిలి సమీపమున నుండుటచే ప్రయాణము చేయుటకును, పరిశోధనకు ప్రధానమున వస్త్రజాలమును సేకరించుటకును వారి కక్కడ సెక్కున వీలుగలదు. ఈశిష్టనుగూర్చిన పరిశోధనాంశములు విరివిగ పత్రికలలో ప్రచురితములై యుండుటయు తటస్థించినది. ఈ కారణములచేత పాశ్చాత్యుల పరిశోధనను చాలవఱకు ఈశిష్టప్రాచీనతచే వాపుతములై యున్నవి.

ప్రాచీనవిజ్ఞాన పరిశోధకాగ్రేసరులలో నొకడగు డాక్టరు గ్రాఫ్ట్ ఎలియట్ స్మిత్ అను వతః డిరీవల (అనఁగా ౧౮౨౯ వ సంవత్సరమున) 'ప్రాచీనవిజ్ఞాన ప్రయాణము' అనునొక గ్రంథమును రచించెను. ఈ గ్రంథమున మొదటినుండి నువవఱకును ఈశిష్టదేశమే ప్రపంచవిజ్ఞానమునకు మాతృభూమియనునంశము తీర్చుముగ ప్రతిపాదించఁబడియున్నది. ఈవిషయము నుచ్చరించునప్పుడు ముఖ్యముగ 'హీలియోలిథిక్' (అనఁగా నూర్యారాధన సమన్వితమైన) విజ్ఞానము ఈశిష్టలో శ్రీ. పూ. ౪౦౦౦ మొదలు ౨౦౦౦ సంవత్సరమువఱకు నెలిచియుండెననియు, ఆనూర్యారాధన సమన్వితముగు విజ్ఞానము ఈశిష్టనుండియే యావత్ప్రాచీనమునకును ప్రయాణము పొందినదనియు వారెందు ఘంటాపథముగ చెప్పుచున్నాఁడు.

* Migrations of Early Culture by Dr G. E. Smith; Manchester University Press (1929).

అయినను మూర్ఖారాధనసమన్వితమైన యావిజ్ఞానము నంతటినిగూర్చి యాతఁడు పూర్తిగ పరిశోధించలేదు; పరిశోధించఁదలఁచును లేదు. ఏతద్విజ్ఞానములో నొక యంశముగ భద్రపరుపఁబడిన శవములను (Mummies) గూర్చియే యాతఁడు పరిశోధన విరివిగ పాగించెను. తత్పరిశోధనఫలితముగ ఈశివుడేకేమే యాశవభద్రత కాటపట్టని యాతఁడు తలపొసెను. తలపొసి, ఆచ్చట నుండి భారతదేశమునకును, భారతదేశమునుండి చీనా, జపాన్, ఇండోనేసియా, మెలనీసియా, ఆస్ట్రేలియా, పాలీనేసియా, అమెరికాలకును ఈవిజ్ఞానము వ్యాపించె ననియు అతఁడు ప్రాంగణయాచమన ప్రపంచమువందలి పరిశోధకులకును, విద్యార్థులకును, తక్కినవారికిని చాలు నారంభించెను. ఈపరిశోధనఫలితముగ మూర్ఖారాధన సమన్వితమున యావద్విజ్ఞానముహూడ 'శవభద్రత'తో పాటు ఈశివునిండియే యితరదేశములకు వ్యాపించెనని యాతఁడు వదులులేదుగాలేక చెప్పుటకు పాపించెను.

డాక్టర్ గ్రాఫ్ట్ ఎలియట్ స్మిత్ పండితుని పరిశోధనఫలితము లతో నమకొనునంత దృఢమైనది కావనియు, నేను ప్రస్తుతవ్యాసమున చూపఁబోవు బాంధవముల ననుసరించి యాతఁడు తన యభిప్రాయ ములను మార్చుకొనవలసినవచ్చుననియు మనవిచేయు చున్నాను.

‘మూర్ఖారాధనసమన్వితముగు

విజ్ఞాన’ మనఁగా నేమి?

‘హేలియోలిత్’ అను పదమునకు ఎలియట్ స్మిత్ పండితుఁ డీర్పించినప్రకార మర్థము చెప్పుచున్నాఁ డు:— ఏవిజ్ఞానమునందు మూర్ఖారాధనసహజ ఒకయంగ ముగ నుండెనో అది ‘హేలియోలిత్’ విజ్ఞానము. ఈ విజ్ఞానమువందలి యితరాంగములు కొన్ని గలవు. రాతి కట్టడములు, మూర్ఖారాధనతోపాటు సర్పముల నాచారములు, చెవులకు చిల్లులు పొడుచుట, పచ్చ పొడిపించు కొనుట, నుంతి, భార్య ప్రసవించినప్పుడు భార్యకు ఎదుట భర్తయే మంచమెక్కుట, జేమమును మాలిడు చేయుచుకొనుట, మానవులను రాళ్లనుగా చేయుట, శవ

ములను చెడిపోకుండ భద్రపరచుట, ప్రశయమునందు నమ్మకము, రాజులు శివునినుండి ప్రభవించిరను విశ్వాసము, వావికరునలు లేని స్త్రీపురుషసంబంధముల వలన దేవునకు ప్రియతములైన మావప్రశ్న లుద్భవించి రను నమ్మక, స్వస్తిక, తలయొక్క స్వరూపమును మార్చుట మొదలును ననేకాంగములు గలవి ‘మూర్ఖారాధన సమన్వితమున విజ్ఞాన’మైనవని ఎలియట్ స్మిత్ వాచెను.

ఈవిజ్ఞానము ఈశివునిండి యావత్ప్రపంచము నకు వ్యాపించినదని ఎలియట్ స్మిత్ వాడుచున్నాఁడు. అతని యభిప్రాయముప్రకారము పైన పేర్కొనఁబడిన అన్ని అంగములను యావత్ప్రపంచమునను గమనించ నక్కరలేదు. అందు కొన్ని కనపడకపోయినను బాధ లేదు. ప్రపంచమున కొన్ని భాగములలో కొన్ని యంగములును, మఱికొన్ని భాగములలో మొనటిభాగము లందు గమనించినవానిలో కొన్ని యంగములును, పైన పేర్కొనఁబడిన ‘హేలియోలిత్’ విజ్ఞానాంగములలో మరికొన్నియు కనఁబడిన చాలును. కాని యీ యంగము లలో చాలములు కచ్చితముగా నానఁబడవలెను.

స్మిత్ పండితుని మైనిర్వచనము సహజముగానే యున్నది. శవములను చెడిపోకుండ భద్రపరచు నాచారమును, మూర్ఖుని, సర్పములను ఆరాధించు నాచారమును, మానవులనురాళ్లనుచేయు నాచారమునుమాత్రము ముఖ్యముగా నాతఁడు ప్రపంచమునం దంతట నున్నట్లు కనఁబరచినాఁడు. ఇంతవఱకు మనకాతనిలో నేవిధ ముగ లేనాదాయును లేదు. కాని ఈశివు ఈ విజ్ఞానము నకు మార్గభూమి యనుటలో నాతఁడు పొరపడి నాఁడు.

ఈశివు-‘హేలియోలిత్’ విజ్ఞానము

స్మిత్ పండితుఁడు శవములను చెడిపోకుండ భద్ర పరచు విధానమును ముఖ్యముగ నాలోచించినాఁడు; కావున మనమును దానినే ముఖ్యముగ తీసికొని యాలోచన సాగింతము. ఈశవములను భద్రపరచు విధానము ప్రపంచములో నొకచోటనే ప్రచుటమి ఎందు కభిప్రాయపడవలెను? ప్రపంచములో రెండునూడు చోట్లు

నీవిధాన మెందుకు ప్రభవించి ఏకోన్ముఖముగ నభివృద్ధి పందియుండెనుకదా? తమ పెద్ద లెల్లప్పుడును తమకండ్ల యెదుట కనబడునట్లుంచుటకు ప్రయత్నించుటకంటె నెక్కుభావనీధమును వంతే మేమున్నది? అని కొందఱు మానవశాస్త్రజ్ఞులు ప్రశ్నించుచున్నారు. ఈ ప్రశ్నల కన్నిటికిని నొక్కటే సమత్తరము గలదు. ఇట్టి ప్రశ్నలు వైచారికి మన ప్రత్యేకాస్త్ర మేమాత్రమును తెలియదు. ఒకవేళ తమ పెద్దల శివములను భద్రపరచనలెనను నభిలాష వివిధదేశములందును పుట్టినదని మాటవరుసకు మనమొప్పుకొన్నను అన్నిచోట్లను కొంచెపు శివములతోఁ గనబడుచున్నందున మీ కన్నిటికి నొకవిధమున సామరస్య ముండవలెప్పుడు. కాబట్టి ఈ విజ్ఞానాంగము వేర్వేరుచోట్ల పుట్టినదను నభిప్రాయమును విస్మరించి, ఏకోయొకచోటనే యిది పుట్టినదని మనము నిర్ధారణచేయుట సమంజసమైయున్నది. ఆచోట ఈశప్ర దేశమేనా? అనుపదియే సమస్య.

ఈయగ్రాళము ప్రపంచమున నేయే భాగము లందు గనబడుచున్నదో ముందరాలోచితము. ఈశప్ర, మ్యాగనీ, దక్షిణాత్రేయ, గ్రీవ, పశ్చిమయూరోప్రు, ఎఫ్రికాపీయా, తూర్పుఆఫ్రికా, మెడగాస్కర్, బాదిలోనియా, పర్షియా, ఇండియా, బర్మా, ఇండో-చీనా, చీనా, జపాన్, ఇండోనేసియా, పాలీనేసియా, ఆస్ట్రేలియా, పెయా, మెక్సికో, బోలీవియా, ఈక్వడాల్, అలాస్కా మొదలగు ప్రదేశములలో శివములను భద్రపరచు నశ్శివ మున్నట్లు పాశ్చాత్యుల పరిశోధనఫలితముగ మనకు తెలియవచ్చినది.

ఎలియట్స్మిత్ చెప్పిన దేమనగా ఈశప్ర మాతృభూమిగ నీమాచార ముద్భవించి అచ్చటినుండి ౧. ఆఫ్రికా యుత్తరభాగమును చుట్టిపశ్చిమాఫ్రికాకును, ౨. మధ్యభాగా నముద్రమునంజ యూరోప్రుకును, ౩. దక్షిణముగ ఎఫ్రికాపీయా, తూర్పు ఆఫ్రికాలకును, ౪.

తూర్పుగ బావిలోనియా, పర్షియా, ఇండియాలకును, ౫. దక్షిణ ఆరేబియాకును, ప్రవహించెనని. ఈశప్ర తరువాత నీయాచారము రెండుప్రదేశములనుండి పునఃప్రవహించెను. ఈరెండు ప్రదేశములలో నొకటి దక్షిణ ఆరేబియా, రెండవది ఇండియా. దక్షిణ ఆరేబియా అంతముఖ్యమైనది కాదు. అచ్చటినుం యీయాచార మొక్క మెడగాస్కరు ద్వీపమునకే ప్రవహించెను. ఇంతెక్కడికిని ప్రవహించలేదు. కాని ఇండియానుండియే తక్కువగల యాభివృద్ధిపంచకమునకును నీయాచారము భారతీయులచేతనే గొంపోబడెను. అనగా ఇండియాకు తూర్పున నున్న అన్నిప్రదేశములకును భారతీయులే యీయాభ్యాసమును రీసీగొనిపోయిరి. ఈ ప్రైదంతయు ఎలియట్స్మిత్ పండితుని సిద్ధాంతము.

ఇండియా యొక కేంద్రముమాత్రమేనా?

ఇండియాలో హిల్ మౌంటిన్ అను మార్గార్థాధనసమన్వితమున విజ్ఞానము విభృంభించియుండెనుమకు గొన్ని విదిర్శనములు గలవిని మన పండితుడు చెప్పుచున్నాడు.

- (౧) నేటికిని ఔరంగులు చాలమంది చనిపోయిన తమ ఔరాగివారిని ఉప్పులో పాతి పెట్టుచున్నారు.
- (౨) ఇండియాలో ప్రాచీనులు చనిపోయినవారి శివములకు పగిల్రములను మూలికలను, నేతిని రావియుంచెడువారు.
- (౩) ఇండియాలో ప్రాచీనులు చనిపోయినవారి శివములకుడుపులలోనుండి మెత్తనిభాగముల నీవలకులూగి పారజైచి, శివముకడుపునిండ నేతినిపోసియుంచెడివారు.
- (౪) హిమాలయ ప్రాంతవాసులలో ఖాసియాలను వారు కొందఱు గలరు. ఏరు తమలో చనిపోయినవారిని విహసముగాచించకముందు వారి శివములను తేనెతో తడుపుచున్నారు.

౧ చూకో అను పరిశోధకుఁ డిట్లు చెప్పియున్నాడు.
 ౨ J. A. S. Bombay, Vol. I. (1886), p. 39.
 ౩ Mitra : Indo - Aryans (1881), Vol. I. p. 135.
 ౪ Sir Joseph Hooker : Himalayan Journal.

శేవములను భద్రపరచు విషయమేగాక రక్షించు నూర్యారాధనసమన్వితమును విజ్ఞానాంగములను భారత దేశమున నున్నవి. కాతికట్టడములలో చాల ప్రాచీన కాలమునందే భారతదేశముల నిపుణులైయుండిరి. నీల గిరిల ప్రాంతములందలి ప్రప్రథమాంకురము లనఁదగు కట్టడములనుండి జగద్విఖ్యాతములగు దేవాలయనిర్మాణములవఱకు దక్షిణభారతదేశము శేరుపడసియున్నది. ఈదేవాలయముల గోపురములకును ఈజట్టదేశపు ప్రాచీనాలయములకును గల పోలికను కృష్ణులకాచాలకాలము క్రితమే గుర్తించియున్నాఁడు. ఈకాతికట్టడములలో ప్రప్రథమమన నమర్చఁబడినది వట్టిశిలలే. వీనిని నిలుపుక పాతుట ఎక్కువవాడుకలో నుండినపద్ధతి. ఇట్టిరాళ్లు గుంపులు గుంపులుగ దక్షిణభారతదేశమునఁ గానవచ్చుచుండును. ఈరాళ్లు చనిపోయినవారికి ప్రత్యామ్నాయముగ నమర్చఁబడిన వనుట నిస్సందేహము. ఇట్టిచే ఈజట్టలోగూడగలవు. ఈ 'హేలియోలిత్' విజ్ఞానము వ్యాపించిన దేశములలో చాల చోట్లయం దివిగూడ కానవచ్చుచున్నవి.

సూర్యవంశము, సూర్యారాధనము, చెవులు పొడిపించుకొనుట, పచ్చ పొడిపించుకొనుట మొదలగున వన్నియుగూడ భారతదేశమున నున్నవని ఎలియట్ స్మిత్ పండితుఁడు వ్రాయుచు చెవులకు చిల్లులు పొడిపించుకొనుట బహుశః భారతదేశముననే తొలుందొల్ల ఆరంభమయ్యెననికూడ ఆంగీకరించుచున్నాఁడు. ఇంతేగాక దక్షిణభారతదేశమున, అందు ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశమున నివసించిన వాసులను బాలివారు పాములను సూర్యనిహాడ ఆరాధించుచుండిరి. సూర్యుని వంగడమున నున్నవించి, సూర్యుడే సురుకుగ గల జనులలో వాసులవారు ప్రప్రథములని ఓర్వచోం అను నాంగ్ల పండితుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు.

ఈ పైయంశములనుబట్టి 'హేలియోలిత్' విజ్ఞానము భారతభూమియందు చాల ప్రాచీనకాలమున నుండెనను విషయము లేటలేల్ల మగుచున్నది. ఈ విజ్ఞానమును మనదేశమునుండి మనకు కూర్చున నున్న బర్యా, చీనా, ఇండోనేసియామొదలగు దేశముల కెవ్వరు తీసికొనిపోయి

రనవది తరువాతి ప్రశ్న. ఆంధ్రదేశమున ప్రాచీనకాలమున నివాస మేర్పరుచుకొన్న వాగు లనుజాతివారే యావిజ్ఞానమును సముద్రములమీదుగా కూర్చుదేశమునకు గొనిపోయినట్లు పాశ్చాత్యైతిహాసకథ లభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈయభిప్రాయము ఏకాదగమైనదిగనే కానఁబడుచున్నది.

మహాభారతమువందలి ఆదిపర్వమువంగు సముద్రము వాసుల నివాసస్థానమని చెప్పఁబడియున్నది. మహాభారతమునందే మఱియొకచోట కర్ణువ తనకుహరులైన వాసులను సముద్రతీరమునందలి యొకాకొక నుండిరమగు దేశమునకు తీసికొనిపోమ్యని గరుడుని నిర్బంధించినట్లును, గరుడుఁడును ఇల్లెయని వాసులను రమణీయక మను దేశమునకు తీసికొని పోయినట్లును, త్రోవలో గొప్ప కుపాను కలిగినట్లును కలదు. ఇంతేగాక వాసులు సముద్రముక్రిందనున్న దేశముల నేలు రాజులైనట్లు పురాణాది గ్రంథములందు కానవగును. ప్రాచీన సంస్కృతగ్రంథములయందు వాసులు త్రోవకొత్త ప్రాచీన గరులైనట్లు వర్ణించఁబడినది. వీని వన్నిటినిబట్టి చూచినచో వాసులు వాదికులును, సముద్రయానమునకు చక్కఁగ నలవాటుపడినవారును, వాణిజ్యాదులయందు నిపుణులును నమపంగతులు వెల్లడి యగుచున్నవి.

బర్యాయందలి వాగరకతావిశేషమును, ఇండోచీనా ఇండోనేసియాలయందలి వాగరకతావిశేషమును చక్కఁగ పఠించినచో వాగు లనుజాతివారు తమ వాగరకత పచ్చలు పెదఁజల్లినట్లు మనకు కానవగును. ఆయా దేశముల చరిత్రకారులుగూడ వాసులవలన తమకు వాగరకత కలిగినట్లు వ్రాసియున్నారు.

ఈ పైవిషయములు నిర్వివాదాంశములు. వీనిని బట్టి ఈజట్టనుండి భారతదేశమునకు వచ్చిన సూర్యారాధన సమన్వితమును విజ్ఞానము భారతభూమినుండి వాగు లనుజాతివారిచే కూర్చుదేశములకును, అందుండి పెరూ, మెక్సికో మున్నగు దేశములకును కొంపోబడెనని పాశ్చాత్యైతిహాసకథల వాదన.

ఈ విజ్ఞానకాల మేది?

ఎరియార్ పండితుఁ డీ ఈశప్రతిష్ఠా-ఇండియా ప్రయాణము ప్రస్తుతార్థము సుమారు ౯౦౦ సంవత్సరముల క్రింద జరిగినట్లభిప్రాయపడుచున్నాఁడు. ఇండియా కీ విజ్ఞానము వచ్చియుండునట్లు అనఁగా క్రీ. పూ. ౧౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందే నానులచేత పరి ప్రాద్దేశములకు గొంపో బడెననియు, ఇండియాలో మాత్రము శవముల భద్రత యమనంగము వశించిపోయెననియు ఎరియార్ పండితుఁ డభిప్రాయమిచ్చినాఁడు. ఇండియానుండి యేప్రాద్దేశముల కీ విజ్ఞానము ప్రవహించెనో ఆ ప్రాద్దేశములందు మాత్రము శవముల భద్రత యను నంగము వ్యాప్తమై విజృంభించెనట.

ఇట్టి యభిప్రాయము పాశుల కెల్లరకును చాల యసమంజసముగఁబోచినానని. ఎచ్చటనుండియో మన దేశమునకువచ్చిన యాచారమును దీర్ఘముచేసికొనకుండనే మనదేశవాసు లితిరదేశములకు తీసికొనిపోయి యచ్చట దానిని నాటఁజేసినారముల పరిశోధనమూత్రముల కన్నిటి కిని మిక్కిలి మారమైన యంశము; అసంభవములగు విషయములందన్నిటను ప్రప్రథమమున నిలచియుండు సంశయము. కావున క్రీ. పూ. ౧౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములలో నీయాచారము ఈశప్రతిష్ఠానీ మనదేశమునకు వచ్చివడనుట హాస్యాస్పదము.

కాని, మనదేశమునుండి యీ యాచారము ప్రాద్దేశములకు వ్యాపించినమాటమాత్రము నిశ్చయము. పైన పేర్కొనఁబడిన విషయజాలమును పరిశీలించినచో నానుల ప్రాద్దేశముల కీయాచారమును గొంపోవట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇది నిర్వివాదాంశము. ప్రాద్దేశములందలి శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును, ఇండియా యందున్నట్లు కనఁబడు శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును గల సాదా సంగత్యమును బట్టియు ఈశప్రతిష్ఠానందలి శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును, ఇండియా యందును, ఇండియాకు ప్రాద్దేశములందును శవభద్రతయొక్క లక్షణములకును గల సంగతి లేకతగుబట్టియు పాశ్చాత్యపండితులను, పరిశోధకులను ఈశప్రతిష్ఠానీగాక ఇండియానుండియే యిది ప్రాద్దేశము

లకు వ్యాపించెనని సిద్ధాంతీకరించిరి. ఇది మనము కాదనఁజాలము.

ఈ పై నిర్ణయములనుండి తేలఁదగునంత మే మనఁగా:—శవభద్రతయను, యియ్యది యేనూర్యారాధన సమన్వితమున విజ్ఞానమున వొక యంగమో యా విజ్ఞానమును క్రీ. పూ. ౧౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందుగాక అంతకు పూర్వమో, అంతకుతరువాతో భారతదేశమున స్థావర మేర్పరచిగిని యిచ్చటనుండి ప్రాద్దేశములకు వ్యాపించెననుట సరియగు పథమైయున్నది. క్రీ. పూ. ౧౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములకు తరువాత భారతదేశమున మూర్యారాధన సమన్వితమున విజ్ఞానముగాని, శవభద్రతయను నంగముగాని మన కగుపడదు. చరిత్రములను, శాసనములకు సంబంధించిన నివేదికలను, పరిశోధనకు సంబంధించిన పత్రికలను నెవకీ వేరొననను ముచ్చున కొక్కటైవను క్రీ. పూ. ౧౦౦ లేక ౯౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందుగాని, అటుతరువాతగాని మన కగుపడఁజాలదు. అది యేతత్ప్రాంతములలో నున్నయెడల యేదాదనాబ్ధియు ముననో, యే యవసరచనలందో యీవఱకే బయలుపడి యుండును. కావున పైని పేర్కొనఁబడిన కాలమునకు చాలపూర్వమే యీవిజ్ఞానము మన దేశమున వ్యాపించి యుండుననినను. అట్టి నిదర్శనము లేచిన కలవేకా మాతము.

ఆంధ్రమేఘము

మారెండ్రెగారగు మ. రా. శ్రీ. లేకుమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు ౧౯౧౭-వ సంవత్సరమున శుద్ధాంధ్రజాతుల కులగౌరవములను దెలుపు కథలను 'ఆంధ్రదేశీయ కథావలి' యను పేర ప్రచురించియున్నారు. అందుల మూడవకథ మన కీవిషయమున కొంతసాహాయ్యము చేయఁగలదు.

"బ్రహ్మదేవుని గోత్రముననే స్థాపితమైన మన విందిన యాంధ్రమేఘులు భూలోకమును బరిపాలించిన కాలములో, లోకమున మేఘములు రోగముల లేక జనులెల్లఱును భాగ్యభోగ్యసంపన్నులై సుఖముగా నుండిరి.

కాని యెన్ని జపములు తపములు చేసినను వేణునికీ పుత్రులు కలగనందున అపుత్రకుడై ప్రభవాంధ్రచక్రవర్తి దివి కరిగెను. వేణుని మరణానంతరమున లోకపాలకుడగు లేక ప్రపంచక మరాజుకముగా మున్నందున జనులలేది కళేబరమైన రాజరూపమున నిలిచియుండునని తలచి యా దేహమునకు సహవాసంపాక్షరములు చేయలేరి. వేణుని యధికారమునకు లోబడి లోకము లేలుచుండిన మూర్ఖచండ్రాదిగ్రహాస్త్రైకము రాజలేమికి వగచి యొకదోట చేరి మంత్రాలోచనము చేసి, వేణుని శరీరమునుండియే మూతనపురుషుని నొక్కని పుట్టించి భూమికి పట్టభద్రత్వ వ్రాసు నిశ్చయించిరి. వేణుని కుడి కాలినుండి నిర్మాపయైన పురుషుఁ డొక్కఁడు స్వతంపఁబడెను. నొఱవశరీరము గల యీవిగ్రహికి నిహుండుని పేరు పెట్టబడెను. హాస్యరసము రూపము కొందినవో యనునట్లు వికృతాకారుడై పుట్టిన యీనిహునకు రాజ్య వ్రాయ నిచ్చగింపక యీనప్రగహములును ముఖమంత్రాలోచనము చేసి వేణుని కుడిభుజమునుండి మట్టియొక పురుషుని బుట్టించిరి. విశాలమైన నక్షుమును, దీర్ఘముడైన బాహువులను, ఉన్నతమైన యాకారమును గల యీసుందరపురుషుఁడు చక్రవర్తి యనునామమును దాల్చి లోకనాయకుఁ డయ్యెను. అప్పుడు నిహుండును వేణుని ప్రభుత్వపుత్రుడగు తా నుండఁగా తన తమ్మునికి అవ్యాయముగా రాజ్య మిప్పిన దుష్టగ్రహాస్త్రైకము యొక్క చేరలకు వగచి యొక భూరమున నరణ్యము చేరి ఉగ్రతప మొనరించెను. దేవత లీతపస్సునకు మెచ్చి వరము బడునుమని నిహుని నడిగిరి. అన్న యుండఁగా తమ్మునికి రాజ్యమిచ్చుట అవ్యాయము, కాబట్టి వారాజ్యము నా కిప్పించుట యారఁడు దేవతలకు చేడఁను. భూరాజ్యభారమునుండి చక్రవర్తిని తప్పించుట కిష్టము లేనివారై దేవతలు నిహునికి సగమురాజ్యము విత్తుమని యు, భూమిని చక్రవర్తి యేలుచుండెనుగాన, ఆరణ్యములన్నిటిని నిహుఁడై యిడకవీడు సర్వాధికారియగునని యు నమగ్రహపూర్వకముగా వాక్కుచ్చిరి. దండక నైమిశాది మహారణ్యములన్నిటిని నాయకుడై నిహుండు రాజ్యపరిపాలనము చేయుచుండెను. నొఱవలు,

చెంచులు, ఏవాదులు, బోయలు, వేణుని కుమారుడగు నిహుండు కన్న దిడ్డలే. "

ఈ ప్రేకభయండు అంధ్రవేణుని శరీరమునకు దహనాది సంస్కారములు గావించక ఆకళేబరమునే నిలిపియుంచినట్లు మహిమ తెలియుచున్నది గదా! ఇట్టి విషయమునుగూర్చియే మఖోక కథ కలదు. అది యీ దీగువను పొందుపరచెదను.

బేతాళరెడ్డి

"పంటపడువానిని కులముల కాపులును పూర్వకాలమునందు అయోధ్యానగరమున నివసించుచుండెడి వారు. రామవనవాస కాలమున భరణుఁడు అయోధ్య నేలనప్పుడు పిల్లలమట్టి బేతాళరెడ్డి తనకు బంధిన భావ్యము నంతును దాచుకొని చట్టిగడ్డిని గొనిపోయి భరణునికి సుంకము చెల్లించుచుండెను. అతనినిగూచి కాపు పాలమువా రందఱునా నట్లే చేయసాగిరి. ఇట్లు భరణుని పట్టము 'రామ' రాజ్యముగా పండ్రెండేండ్లు కడచినవెనుక శ్రీరాముఁడు పట్టభద్రుడై పంటకాపుల మోసమును గనిపెట్టి, తనవాత రాబోవు దశరథుని శ్రాద్ధధనమునాటి కొక్కొక్కకాపె యొక్కొక్క పెద్ద సుమ్మడికాయను దెచ్చునట్లు కాలించెను. కాపు బందఱును దిను పాలములలో సుమ్మడి విత్తెనములు బల్లుకొనిరి. కాని యింతలో రామభక్తుఁడగు పాను మంతుఁ డీ పాలములపై బడి పాదుల వన్నింటిని నిర్మూల మొనరించెను. ఇందువలన శ్రాద్ధధనమునాటికి సుమ్మడి కాయలు దొరుకవండున నీ పంట కాపు బందఱును శ్రీరాముని సన్నిధికి జేరి సుమ్మడికాయను బదులుగా నాకాయయెత్తు బంగారమును గానుక నిష్క్రమని విన్నవించుకొనిరి. శ్రీరాముఁ డిందులకు సమ్మరించెను. అది భర్యపరిపాలన మిగులుచే నొక్కొక్కకాపె భరణుని కాలమునందు దా నవ్యాయముగా నార్జించిన యావధనమును కులయం దుంచువలెను తూనిక సరి రాకపోవుచుండెను. బేతాళరెడ్డి వంశమువారు తమ భార్యల మెదలయందు పసుపుబొట్టు కట్టి మంగళసూత్రములనుగూడ త్రాసులో బెట్టవలసివచ్చెను." అందువల

వనే యాశని వంశపుకాశపు రిప్పటికిని మెడయందు బంగారు తాళిని గట్టుకొనక పడుపుకారముతో తొక పడుపుకొమ్మను మాత్రమే మంగళమాత్రముగా ధరింతురు.

“ఇట్లు తన మోసము బట్టబయలైనందున శేతాళ రెడ్డి యమోగ్యాపురిలోఁ దలయొస్తొకొని తిరుగలేక యొక భార్యతోను, దెబ్బదియేడుగురు పుత్రులతోను నాయమారు నడచి దక్షిణమునకు వచ్చెను. అతని తక్కిన పదుముగ్గురు భార్యలను అమోగ్యయందే నిలిచిరీయిరి. ఇట్లు వారు ప్రయాణమై పోవుచుండఁగా మార్గమధ్యమున శిలావది యడ్డముయొగ్గును. అందు దిగినవారు తాళ్ల యిహిసగుని యెఱిగి యాపంటకాశపు చారితప్పించి యాప్రాంతములలోని భవకొండవై పువ కరిగి యచ్చట గంగమ్మ తల్లిని ఆర్పించి యొకవిగ్రహములకు నటికి యాప్రవాహమునఁ బడవైచెను. తోడనే ఆనది పాయబిచ్చెను. ఇట్లు గంగా భవాని తమ కొనర్చిన సాయముమూలమున నానదినదాటి యాడేమని తమకు కులరైవరముగా చేసికొని యాతఁడు దక్షిణాభిముఖుడై పోయిపోయి తుదికు మల్లికార్జున క్షేత్రమున దెజవాడ చేరెను.” వివాహసమయములందు కాశపు రిప్పటికిని గంగప్రాజ చేయుట కిదియే కారణము.

“మల్లికార్జున క్షేత్ర మాకాలమున జంగముల స్వాధీన ముందుండెను. శేతాళ రెడ్డి (మూళ్ళోపానకుఁడయ్యెను) దేవపూజోపచారములం దచ్చటిజంగముల కత్యంతసాహాయ్యమొనర్చుచుండెను. ఒకసమయమునం దాజంగములు దైతీయూరి కరుగుచు నాడేవాలయమును శేతాళ రెడ్డి స్వాధీనమునం దుంచిరి. జంగములు తిరిగివచ్చినతేజువాత కాశపు లాడేవళమును వారి కొనగనందున నీయుద్ధయ బాతులవారికిని చాలతర్కములు జరిగెను. నాగలోకము నందు నాగమల్లి కలననియు, దాని నెవరు తెత్తుకో వారా మల్లికార్జున వాలయమున కధికారులనియు వారిలో వారు నిర్ణయించుకొనిరి. యంత్రతంత్ర రహస్యవేత్తలయిన జంగము లాపనిని దాము చేయఁగల

మని చెప్పి వెంటనే తమ ప్రాణములను బొందిమంది వెలికిదీసి వారు పాతాళమున కరిగిరి. వారట్లు వెడలఁగానే శేతాళ రెడ్డి వారి కశేబరముల నన్నింటిని దెప్పించి భస్మముచేయించెను. జంగములు నాగమల్లిని గొని తిరిగి వచ్చి తమ కశేబరములను గానక పరితపింపసాగిరి. తన కిష్టముల పుష్పమును తెచ్చిన యా పూర్వభక్తుల కిశేతాళ రెడ్డి యొవరించిన మోసమునకుఁ గోపించి మల్లికార్జునుఁ దాజంగముల ప్రాణములను కాకుల కశేబరములలోఁ బ్రవేశపెట్టెను.....”.*

ఈ పైకథయందు జంగములు ప్రాణములపోయినను కశేబరములు చెడిపోక నిలిచియున్నట్లును, శేతాళ రెడ్డి వానినిదెప్పించి దహనముచేసినట్లును తెలియుచున్నది. తేజజంగములు నాగలోకమునండి నాగమల్లి తెచ్చు ఘట్టముమరూర్చి యిందుక యోచించినచో నాగులకును జంగములకును గల దగ్గరిసంబంధమునాడ మనకు ద్యోతక మగుచున్నదికదా?మఱొకవిశేష మేమనఁగా మనుష్యుని బదులు శిలావదియందు విగ్రహములకును నటికిపడవేయుట. ఈ పుష్పమయూలోపు మొదలగు దేశములందు మాడ ఇండియాలోవలెనే చనిపోయిన మనుష్యుల బదులు శిలలను నింపుగ నిలుపుటయు మనకు తెలిసినయం శివేశదా?

ఈ పై కథలనుఁజూచి మన మాలోచించితిమేని భారతదేశమున చాల పురాతనకాలమున శివముం భద్రతయను కళ యొకటి యున్నట్లు నిస్సందేహముగ మనము చెప్పఁగలగుచున్నాము. ఇక నాంధ్రదేశముని కాలమును, శేతాళ రెడ్డికాలమును నిర్ణయింతము.

కాలనిర్ణయము

కలియుగము క్రీ.పూ. 3000 సంవత్సరప్రాంతములం దారంభమయ్యెను. అప్పుడు పాండవుల వంశస్థుఁ డగు బ్రహ్మక్షత్రుఁడు భూమి పాలించుచుండెను. ఈ బ్రహ్మక్షత్రుఁడు పాండవుల తరువాత ముప్పదిరెండవ వాడు. ఒక్కొక్కరాజు సగటున ఇరువది సంవత్సరములు రాజ్యముచేసినట్లు చరిత్రకారులు లెక్కచేయు

* ఆంధ్రదేశీయ కథావర్తి, మ-రా-త్రి గేటమళ్ల రాజగోపాలరావుగారు.

కుదు. ఈ లెక్కనుబట్టి చూచినచో ప్రాంతపులు శ్రీ. పూ. 3౩౨౦ ప్రాంతములలో నుండినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. కుంభికుమారుడగు కర్ణుని ఆతిరఘుడు పెంతుకొమ్మిట్లు పురాణేతిహాసములవలన తెలియుచున్నది. ఈ ఆతిరఘుడు పురూరపురితరువార నిరువదితోమ్మివవవాడు కావున పురూరపుడు శ్రీ. పూ. 3౩౨౦ + ౫౦౦ = ౪౩౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసెను. పురూరపురి తరువార పదుబాల్లవరకు విశ్వామిత్రునిది. విశ్వామిత్రునకన్న శ్రీరాముఁ డొకతరము చిన్నవాఁడు. కాబట్టి శ్రీరాముఁడు శ్రీ. పూ. ౪౩౦౦ - ౨౦౦ = ౪౦౨౦ - ౨౦ = ౪౦౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసెను. శ్రీరాముఁడు వైవస్వతమనువు తరువార ఏబదియేడవరాజు. కావున వైవస్వతుఁడు శ్రీ. పూ. ౪౦౨౦ + ౧౦౪౦ = ౫౦౬౦ ప్రాంతములం దుండెను. నిషాదునకు వైవస్వతునకు ఎనిమిదితరములు కావున నిషాదుని కాలము శ్రీ. పూ. ౫౦౬౦ + ౧౬౦ = ౫౨౨౦ అగుచున్నది. నిషాదుని లెండి ఆంధ్రవేంకట, కాబట్టి భారతదేశమున శవముల భద్రతయను కళ శ్రీ. పూ. ౫౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములం దుండెననియు, శ్రీ. పూ. ౪౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములందుఁ గూడ కనబడుచున్నదనియు మనము ఘంటాపథముగ చెప్పవచ్చును. కాని యిది వింధ్యవర్మతములకు దక్షిణమునకే కనబడుచున్నది. కాని ఉత్తరదేశమున కనబడుటలేదు. లేతాళరెడ్డి కళలోఁగూడ దక్షిణదేశపు జంగములు కళేబరములందుకొనిరిగాని ఆయోగ్యమండి వచ్చిన లేతాళరెడ్డి యుంచుచున్నట్లు కనబడదు.

హేలియోలితిక్ విజ్ఞానము - ఇండియా

ఏతత్సంవత్సర ప్రాంతములందే నూర్యారాధన సమర్థులగును విజ్ఞానమునందలి తిక్కిన యంగములగూడ ప్రాముఖ్యము వహించియున్నట్లు మనకు కావవచ్చును. ఇట్టి యంగములలో ముఖ్యమైనది సూర్యరంజము. సూర్యరంజపు రాజా రీప్రాంతములందే రాజ్యము చేసెరిగదా? పైన పేర్కొనబడిన లెక్కప్రకారము సూర్యరంజోద్భవుడగు శ్రీరాముఁడు శ్రీ. పూ. ౪౦౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములందు రాజ్యముచేసినట్లు ప్రవచించుచున్నది.

సూర్యుని కుమారుడగు కుశ్రీపుఁ డావాటివాడే గదా? ఆతఁడు దక్షిణదేశమునందలి ఋష్యమూక పర్వతప్రాంతవాసి. అంతే లెక్కను కొన్ని సంవత్సరముల పిమ్మట సూర్యకుమారుడగు కర్ణుడును భూమిపై విలసిల్లి యుండెనని ఇతిహాసములు తెలుపుచున్నవి.

సూర్యారాధనముకూడ ఆప్యటిలో ప్రబలియుండెను. లేతాళరెడ్డి సూర్యోపాసకుడని పై కళలో చెప్పబడియున్నది. ఇంకేగాక, పెల్లారుమండలమునందలి ఉదయగిరి పూర్వము సూర్యునకు ప్రీయతమమగు శ్రీశ్రీ మైనట్లును, సూర్యునికుమార్తెయగు భద్రావతి భావనము వార్చిని వివాహమాడట కచ్చట తపము గావించెననియు నీక్రింది భావనమహర్షి కళవలన మనకు తెలియుచున్నది.

“ప్రపంచోత్పత్తి యయినప్పుడు దేవమానవులు దిగంబరులై చరించుచున్నందున, పదునాఱిండ్ల బాలుడగు మార్కండేయుఁడు వస్త్రములు చేయువనికి నియమింపబడెను. ఆబాలుఁడు వలసిన పరికరములకై యుగ్రతప మాచరింపఁగా నాతని హోమకుండమునుండి విష్ణువునాధీశులములలోని నారదు డీనియుండుకొన్న భావనమహర్షి యుదయించెను. ఆతఁడు వస్త్రములనుఁ జేసి దేవతల కొనఁగి, తుదిబట్టును ధైరవున కిచ్చెను. అది ధైరవునికి పనికిరా నందున కోపించి ధైరవుఁడు నేయఁబడు బట్టులన్నియు ఆటమాసములనాటికే డినికి పోవునట్లు శపించెను. అందువలన శివునికి మేలైన వస్త్రములు లేకపోయెను. అందుచే నాతఁడు రెన కొక పురిచర్మమును వస్త్రముగా నొడగుమని భావనమహర్షిని కోరుకొనెను. పురితోలు, పెల్లు తెల్లవాఁడని భావనఁడు ఆలోచించుచుండఁగా నారదుఁ డాతనికి నానబడి ‘ఓయీ, ఉదయగిరి శ్రీశ్రీమహానగు సూర్యుని సూతురగు భద్రావతి నిన్నుఁ చెండ్లిమాడుటకై తపమాచరించుచున్నది. నీ వామెకోరికను దీర్చితివేని యామెయే నీకు న్యామ్రాజనము నీయఁగల’ డని చెప్పెను. అంత నాతఁడు ఉదయగిరికిఁ బోయి భద్రావతిని వివాహమాడెను. ఆమె యొకపురి నిచ్చెను. భావన భద్రావతు లాపురిపై నెక్కి కైలాసమునకు వచ్చుచుండఁ

గా దారిలో నొక రాక్షసుడు కిరి వడ్డగించెను. వారిలో బోరి బయటి ఆయాసముతోఁ జెమ్మటలు గార నీరడు తన ప్రియభవితో వ్యాఘ్రవాహనుడై మఱు బయలుదేరినె. ఆసమయమున వాతనిశరీరమునుండి క్రిందఁబడిన చెమ్మబొట్టులన ఆదిగాడును పొడిగాఁ దును బాలుడును మధ్యమిది వర్మపాలెకులమునకు ఆదిపూరుపు లైరి. భావముడు కైలాసము చేరఁగానే శివుఁ డాతని వాహనముపై నింత విధూని జల్లెను. తోడనే యాపులి పాము కుటుసమును విడుచుటలు తన చర్మపు పొరను విడిచెను. అదియే శివునికి వ్యాఘ్రానిన మయ్యెను. *

ఆంధ్రవేణునికథయందు సూర్యుఁ డాదిగఁగల గ్రహహుట మారాక్షేంద్రుని పామంతబృందమైనట్లు చెప్పఁబడినది. ఆంధ్రవేణుడు సూర్యారాధకులకు పెట్టనికోటయై యుండినట్లు దీనివలన మనకు బోధపడు చున్నది. నిషాదుడు సూర్యారాధకుఁడు శత్రువును, చక్రవర్తిమైఘ్రుడును వైన కారణముచే సూర్యాని గ్రహారాధకులు చక్రవర్తిని రాజునుగా చేసి నిషాదుని పారద్రోలుట తటస్థించెను.

సూర్యారాధనలోపాటు సర్వారాధనమును ప్రబల మైయుండెననుట ఈవఱకే చరిత్రకారు లంగీకరించిన విషయ మైయున్నది. జంగమలు నాగులలో సంబంధముగలిగి నాగమల్లి తెమ్మటయు వైసంవత్సరప్రాంతములందు జరిగిన యంత్రపేగదా?

చెవులు పొడిపించుకొనుటగూడ అప్పటికాల మనం దుండెనని మనకు తెలియుచున్నది. కర్ణుడు చెవులకు కుండలములను ధరించెను. ఈకుండలముల నింగ్రునకు దాన విచ్చెననియు కథ మహాభారతమున మన్నది.

నాగులలో పేరెన్నిక గలవాడు మయూఁడు. అట్లనుడు ఖాండవదహనసమయమున నాగులందెల్ల మయిని సంగక్షించెను. మయూఁడు పాండవులకు చక్కని యద్భుతభవనమును నిర్మించియిచ్చెను.

రాతికట్టడములుగూడ సూర్యారాధన సమన్విత మను విజ్ఞానమున సంగముగ మన్నవిగదా? నాగులలో నొకఁడగు మయూఁ డీభవననిర్మాణమున ప్రళప్తిగాంచిన వాఁడగుట స్వభావానుగుణ్యముగ మన్నది.

మనుష్యులను రాళ్లనుగా మార్చు విషయమున మన కపాల్యకథయు, సుంగలికాలమునకు తల్లియగు బ్రాహ్మణాంగన కథయు, నింక నిట్టి వనేకకథలును తారాగ్రాములుగ మన్నవి.

ఈ 'పాలియోలిథిక్ విజ్ఞానము భారతదేశమున పెప్పుడు సరించినదో చూతము. ధర్మరాజు భీముడు చనిపోయినప్పుడు భీముని కశేబరమును మోసికొని పోవు చుండెను. అప్పుడు వారదుడైదురై 'ఏమిటిపిచ్చి'యని వేదాంత ముపదేశించి ధర్మరాజుని యారాటమును బాపెను. దీనివలన మనకు తెలియఁదగు సంతాపమునగా ఆర్యుల నాగరకత భారతదేశమున పూర్తిగ వ్యాపించుచున్న దినములలో పాతనాగరకత లన్నియు నడుగంటవలసి వచ్చినది. ఆర్యుల వేదాంతమువలన కాయ మస్థిరమనియు శవముల భద్రత వట్టిపిచ్చిపనియనియు నామోదించఁబడి నది. ఈ యార్యుల విజ్ఞానమే ధర్మరాజును పూర్వపు త్రోవనుండి మార్చివై చినది.

ఆప్రాంతములందే మరికొన్ని నిదర్శనములు మనకు కానఁబడుచున్నవి. శ్రీకృష్ణునిపై చాలసార్లు జరాసంధుఁడు దండెత్తినచెప్పెను. అందొకసారి శ్రీకృష్ణుఁడు పలాయితుఁ డగుటయు జరాసంధుఁడు వెంబడించుటయు తటస్థించెను. శ్రీకృష్ణుఁ డప్పు డొకసుహలో గూరెను. అచ్చట వెన్నినేల యేండ్రునుండియో ముదికుందుఁడు నిద్రించుచుండెను. జరాసంధుఁ డాతఁడే శ్రీకృష్ణుఁడని యాతని గొట్టెను. అతఁడు లేచి జరాసంధుని శపించెను. ఆసుహలో నన్నినేలయేండ్లు ముదికుందుఁడు నిద్రించలే దనియు, నాతని మృతకశేబరమందు శత్రువరుషఁబడి యుండెననియు పాతకులు గ్రహించియుందురు.

ఆరోజులలోనే అగ్నియు వర్షముఁడును ఖాండవ వనముతోపాటు నాగులనుగూడ గుదమట్టించిరి. సూర్య

* ఆంధ్రదేశీయకథావలీ—మ-రా-రా-శ్రీ శేకుమల్ల రాజగోపాలరావుగారు.

రాధన సమన్వితమును జ్ఞానముయొక్క చరమస్థికి యిది. అతేతువాత కొలది సంవత్సరములకే జన మేజయిని సర్వ యోగము, వాగజేతముయను దుశ్శోధనమును రణరంగమున నిహితుడైన దివ్యజేయని చదువను లెఱుంగుదురు. మూర్ఖవంశపురాణం గొప్పకాల మప్పటికే గతించినది.

మైయంశములనుబట్టి యా లో చిం చి న తో శ్రీ. పూ. ౫౦౦౦, ౪౦౦౦ సంవత్సరప్రాంతములందు ప్రబలముగ నున్న మూర్ఖారాధనసమన్విత ము (హిరి యోలిలి) విజ్ఞానము శ్రీ. పూ. ౩౦౦౦ సంవత్సర ప్రాంతములకు పూర్తిగ నాశనమైపోయెనని మనకు తెలియుచున్నది. భారతదేశము 'శవభద్ర'ను విసర్జించుచున్న కాలమున ఈ శిష్టయొక్క వాగరకత యారంభమయ్యెను. అప్పుడు మనదేశ మిందుమిందుగ విసర్జించిన యాయాచారమును ఈశిష్ట అందుకొనెను. శవములను భద్రపరచు కళను దేశానుగుణముగ ఈశిష్ట మాడ్చుకొనవలసివచ్చెను. ఇండియానుందలివా రప్పటి కప్పుడే దీనిని వదలినందున ఈశిష్ట కెక్కుడు సాహ

య్యము లభింపలేదు. తుద కెట్లా ఈశిష్టదేశము తన 'తంటాలు' తాను పడెను. ప్రాగ్దేశముల కప్పటికప్పుడే ఇండియానుండి ఈయాచారము ప్రాకియించుటచే తనే ప్రాగ్దేశముల 'శవభద్ర'ను, ఈశిష్టశవభద్ర తమను తారతమ్యము కనఁబరుచున్నది. అమెరికా మొదలగు ప్రాగ్దేశములం దాముల వాగరకత వ్యాపించుటకు ఇండియాకంటె రెండుమాఁడువేల సంవత్సరము లైనను ఆరస్య మైనందున యీదేశములలో 'శవ భద్ర' నశించలేదు.

కాబట్టి ఇండియా ఈశిష్టముండి 'శవభద్ర' కేర్చుకొన్నదనియు, దీనికిని మూర్ఖారాధన సమన్విత ము విజ్ఞానమునకును ఈశిష్ట శీంధ్రమనియు వాదించు ఎలియట్ స్మిత్ పండితుని వాదము శేవలము నిరాధార మైయున్నది. నేటికైనను విజ్ఞానవిషయములందు పాశ్చాత్యులవశోధకులు సంకుచిత దృష్టిని విసర్జించుట ప్రపంచ మునకు శ్రేయోదాయకము.

మే ఘ దూ త

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౬-వ కుసుమము)

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యకాశ్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

కాళిదాసుని మూలమునందలి భావనంపద కోలుపోవని స్వతంత్ర పద్యరచనము. పదముల కూరుపు, నుడికారము సొంపు, జాతీయముల పెంపు, అన్వయసారశ్యము గలిగి, రచనము లేటలేనవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు పలువు రాంధ్రకవిపండితవర్గులచే 'మేలు మేలు' అని మెప్పు గన్నది.

మెల రు. ౦-౧౨-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, నెం. 7, తంబు శెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

హిందూదేశ పరిపాలనావిధానము

(నాల్గవ భాగము) చావలి వెంటట హనుమంతరావుగారు, యమ్.ఏ.వి.ఇ.డి.

౧

౧౯౧౭-వ సం. ఆగష్టు 20-వ తేదీ హిందూదేశ పరిపాలనా విధానపు చరిత్రలో చాల ముఖ్యమైన దినము. ఆ రోజున పార్లమెంటుసభలో హిందూదేశ రాజ్యాంగమంత్రియగు ఎడ్విన్ సామూయిల్ మాంటేగ్యూగారు (Mr. E. S. Montagu, Secretary of state for India) మనదేశపు భావిపరిపాలనాపద్ధతిని గురించి ఒక ప్రకటన చేసియుంటిరి. దానిసారాంశ మిక్రింద పొందుపర్చబడినది :-

“హిందూదేశపు ప్రభుత్వవిషయములలో బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారి విధానము ప్రభుత్వవిషయములలో హిందూదేశముల కెక్కువ యగు స్థానము నిచ్చుటయు, స్వపరిపాలనాసంస్థలను దేశమునందు క్రమముగ ప్రవేశ పెట్టుచు వాటిద్వారా హిందూదేశమును బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యములో అంతర్భాగముగ పూర్తియగుభాగ్యతాయుత స్వపరిపాలనావిధానము నేర్పాటుచేయుటయు వైయున్నది. ఈవిధానము నేర్పరుదులలో భారతప్రభుత్వమువారు పూర్తిగ పార్లమెంటువారితో ఏకభవించుచున్నారు. కాని ఈ విధానమును ఒక్కసారిగా గాక క్రమముగ ప్రవేశపెట్టుట ముఖ్యకర్తవ్యమని నేను చెప్పవలసి యున్నది. దానిని ప్రవేశపెట్టుటలో ఎప్పుడెప్పుడు ఎంతెంతవరకు మార్పుచేయవలసియుండునో నిర్ణయించునధికారము, హిందూదేశప్రజల భాగ్యవంతులగు భాగ్యత కలిగియున్న ఇండియన్ గవర్నమెంటువారి యొక్కయు, బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారియొక్కయు చేతులలో నుండవలెను. మరియు హిందూదేశప్రజల ఎంతవరకు బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారి యుద్దేశ్యములను ఆచరణయందుంచుటయందు సహకారము సల్పుదురో

దానిపైనను, వారికి బాధ్యతామాత్రము నాచరణయందు పెట్టుట కెంతవరకు సమర్థత కలదో దానిపైనను, ఈ చేయబడు మార్పులు ఆధారపడియుండును.”

2

ఈ ప్రకటనయందు కొన్ని ప్రధానవిషయములను గురించిన లోపములు కలవని చెప్పక తప్పదు. ముఖ్యముగ హిందూదేశమున కెప్పుడెప్పుడు ఎంతెంత స్వపరిపాలన నీయవలయునో నిర్ణయించుటకు హైందవులకు గాక బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారి కధికారము నిచ్చుట చాల అశ్రేయము అసంభ్య ప్రికరమగునని విషయము వైయున్నది. మరియు తత్క్షణమే బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారి యదలంచిన సంస్కరణములు, వారిలక్ష్యము (అనగా సంపూర్ణ స్వపరిపాలనము) దృష్ట్యనుమండి చూచిన చాల తక్కువగా నుండెను. అయినప్పటికిని హిందూదేశపరిపాలనవిషయమునుగూర్చి బ్రిటిష్ వారి అభిప్రాయములను అధికారరీతిని తెల్పుటలో ఈ ప్రకటన ప్రథమమును ప్రధానముపై యున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇది వరలో ఏభాద్యతగల ఇంగ్లీషురాజకీయవేత్తయను హిందూదేశమునకు స్వపరిపాలన నిచ్చుటనుగూర్చి ఇట్టి ప్రకటన చేయుటగాని, అభిప్రాయమును వెల్లెప్పుటగాని చేసియుండలేదు. మార్గప్రభువు తనపేరుతో ఏర్పాటుకాబడిన సంస్కరణములను పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టునపుడు అది “పార్లమెంటరీఫర్మరుపై బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము నేర్పాటుచేయుట” కంతమాత్ర ముద్దేశింపబడలేదని ఖండితముగ చెప్పియుండెను. తరువాత 1911 లో హార్డింగ్ ప్రభువు * (Lord Hardinge) ఒక సందర్భములో “హిందూదేశములో రాష్ట్రములకు కొద్ది కొద్దిగా స్వాతంత్ర్యము నిచ్చుటయు, కొంతకాలమునకు పూర్తియగు రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్యమును నేర్పాటుచేయు

* హిందూదేశపు రాజప్రతినిధి.

3

టయినే బ్రిటిష్ విధానముయొక్క ప్రధానలక్ష్యముని వ్రాసియుండినప్పుడు చాలమంది ఇంగ్లీషు ఉద్యోగములు తీవ్రముగ తమ అనుష్ఠాని చెరిపుచున్నందున, ఈ విధముగ మాంట్యూగారు తమ పార్లమెంటు ప్రకటన చేయువరకు చాల కొద్దిమంది హిందూ దేశ పరిపాలనకు సంబంధించిన వారు మన దేశపు భావి రాజకీయ సంస్కరణములను గూర్చి అనుమానాభిప్రాయములను చెరిపుచున్నందున, మాంట్యూగారి ప్రకటనకు మాడ కొంతమంది పెద్ద ఇంగ్లీషు అధికారులు మొదలగువారు ప్రతిపాటుగా మండకపోలేదు. కాని 1909 లోను, 1911 లోను ప్రవచిత వ్యతిరేక భావమునకును, 1917 లో చెబుచున్నవిన వ్యతిరేకాభిప్రాయమునకును భేదము కలదు. 1917 లో ఇంగ్లీషు మామూలసంగ్రామము జరుగుచుండెను; హైందవ సేనలు చాల ధైర్యముగ బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య రక్షణమునకు సహాయపడెను. హైందవుల ద్రవ్యము చాల విరివిగ యుద్ధపుష్కృత చెల్లించబడెను. దానివలన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునందలి ప్రతివారును హిందూ దేశ రాజకీయ సంస్కరణముల సందర్భములో చాల అనుమానముగ నుంచినవలెన అవశ్యకత కలిగినది. 1916 నవంబరు నెలలో హిందూ దేశపు రాజకీయ నాయకులు చేసిన ప్రకటనలో వారు వ్రాసినట్లు, "హిందూ దేశము తన యొక్క రాజభిక్షికి ఏమియు పారితోషికము కోరుట లేదు. కాని ఆమె యుద్ధములో చేసిన సహాయమునకు బదులుగ తన దానివలెనమునకు బదులుగ స్వాతంత్ర్యము నిచ్చు సంస్కరణములు కావలెనని కోరుటకు తగిన కారణము లున్నవి. హిందూ దేశమునకు ముఖ్యముగ కావలసినది "మంచి ప్రభుత్వముగాదు; ప్రజాభిప్రాయముపై నాధారపడియుండు స్వపరిపాలనపద్ధతి." ఈ అభిప్రాయము ననుసరించి రాజకీయ-మార్పులు చేయుటకు యుద్ధసమయములో అనుసరించిన మార్పులను పునఃపరిశీలించి; మాంట్యూగారి ప్రకటన మాడ అప్పుడే చేయబడెను. కాన ఇతరులు ఎంతమంది వ్యతిరేకాభిప్రాయములై యున్నను ఏదో విధముగ సంస్కరణముల ప్రవేశపెట్టుట తప్పనిది యైనది.

ఇంక మాంట్యూగారి ప్రకటనలోని ప్రధాన విషయములను గూర్చి కొంత విచారింతుము. దానివలన మొదట, పార్లమెంటు పథివారు హిందూ దేశములకు ప్రభుత్వ విషయములలో ఎక్కువగా పాల్గొనుటకు తమ నవకాళములు కలుగజేయుటకు సాధిప్రాయములై యున్నట్లు స్పష్టమైనది. హైందవీయులకు ప్రభుత్వ ఉద్యోగములలో పెద్దవిమాద ఇచ్చుటకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారును, ఇండియా ప్రభుత్వమువారును మాడ అంగీకరించినది ఆ ప్రకటన సారాంశము.

రెండవ విషయము:— పార్లమెంటు పథివారు ఇండియాలో క్రమముగ పార్లమెంటు విధానము ననుసరించి స్వపరిపాలనపద్ధతుల నేర్పాటుచేయుట కియ్య కొనిరి. ఇది కేవలము క్రొత్తపద్ధతికాదు. ఇదివరలో నూచించినట్లు ౧౮౮౧ సం.లో మొట్టమొదటిసారి హైందవులను (అధికారులను, అనధికారులనుమాన) కానననధులలో సభ్యులుగా నియమించుట మొదలుపెట్టినప్పటినుండియు ఈపద్ధతికి పునాదివేయబడి క్రమక్రమముగా అది పెంపొందింపబడినది కాని "స్వపరిపాలన" మూత్రమునకు వ్రాతపాతకమును ఏర్పాటుమాత్రము ౧౯౧౭ సం.లో జరిగినది. "హిందూ దేశ పరిపాలనా విధానము బాధ్యత పూర్తిగ హైందవుల చేతులలో నుండుట ముఖ్యపరముకాని బ్రిటిష్ వారితో పాటు వారుమాడ ప్రభుత్వ విషయములలో భాగస్వాములుగా నుండుట మాత్రమే కాదు" అను ప్రధానమూత్రము ఈ ప్రకటనవలన అంగీకరింపబడెను.

మూడవ విషయము:— పార్లమెంటువారు తమ లక్ష్యమును ఆమలునందుంచుటకు వీలైనంతవరకు తగిన చర్య తీసుకొనుటకు కృతసిద్ధియులై యుండిరిమహాదానివలన స్పష్టమైనది. ఆ చర్య సరియైనదా కాదా, ప్రజాభిప్రాయమునకు సరిపోవునదా కాదా యను విషయములనుగూర్చి భేదాభిప్రాయము లుండవచ్చును. కాని అప్పటికి మాత్రము ఏవో కొన్ని సంస్కరణము

లను ప్రవేశపెట్టుటకు పార్లమెంటువారి కభిప్రాయపడి యుండిరని చెప్పక తీరదు.

౪

పైన ముద్రపెట్టబడినట్లు మాంటేగ్యూగారి ప్రకటన మనదేశమునకు కొంతకాలమునకైనను స్వపరిపాలన నిచ్చుట కియ్యకొని నప్పటికిని అది ప్రసాదించదలచుకొనిన స్వపరిపాలన కొన్ని కట్టుబాట్లకు లోబడి యుండునట్లు మాత్రమే ఏర్పాటు చేయబడదలచుకొనిన దని మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనుట ముఖ్యము. ఆ కట్టుబాట్లు ఎంత ప్రధానములగు చిట్టి ౧౪వర్ష మెంటువారి చేత పరిగణింపబడెనో తెలిసికొనుటకు ఆ ప్రకటనలోని భాగముల ౧౯౧౯-వ సం. ౪౦ ఇండియా ప్రభుత్వ చట్టము (Government of India Act of 1919) లో ఉపోద్ఘాతము (Preamble) గల చేర్చబడిన వని చెప్పిన చాలును. అందు మొదటికట్టుబాటు ఏమనః బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టుట ఒక్కమారుగా కాక క్రమముగ ప్రవేశపెట్టబడవలెను. రెండవది: అట్లు ప్రవేశపెట్టబడు సంస్కరణములు అప్పటివచ్చు పార్లమెంటువారి అనుమతిపైనే ప్రవేశపెట్టవలసి యుండును, అనగా ప్రతిమార్పు జరుగునప్పుడును పార్లమెంటు ఆమోదమును బడయవలసియుండును. మరియు ప్రతిమార్పు ప్రవేశపెట్టుటకును ముందు ఎంతవరకు హిందూ దేశములు ఆంధ్రకుముందు ప్రవేశపెట్టబడిన సంస్కరణములను జయప్రదముగ కొనసాగించుటకు తోడ్పడినో పార్లమెంటువారు విచారించి ఆ తోడ్పాటుపైనే క్రొత్తసంస్కరణము లాధారపడియుండునట్లు చేయుదురు. మూడవది: స్వపరిపాలన గల్గియుండు చిట్టి ఇండియా చిట్టిపాత్రాజ్యములో అంతర్భాగముగ మాత్రమే యుండవలెను. అనగా ఇండియా ప్రభుత్వపు చట్టము ప్రకారము హిందూ దేశము యొక్క రాజకీయలక్ష్యము ఆధినివేశస్వపరిపాలన (Dominion Status) కావ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (Complete Independence outside the British Empire) ఎంతమాత్రము కాదు.

౫

మాంటేగ్యూగారి ప్రకటన చేయబడిన కొలదికాలమునకే దేశమందలి వివిధపక్ష వాయకులచేతను అన్ని కాగలకులచేతిన ప్రముఖులచేతను సంతకము చేయబడిన ఒకపత్రము రాజప్రతినిధికి పంపబడెను. దానిలోని విషయములనుగూర్చి ఆలోచించి తనవిధానము సేర్పాటు చేయుటకు కలకత్తాయందు సమావేశ మొకటి కూడి ఒకనివేదిక తయారుచేయబడెను. దాని ప్రకారము: (i) ప్రతిరాష్ట్రమును కొన్ని చిన్న రాజ్యభాగములుగ విభజింపబడవలెను. (ii) ఈ రాజ్యభాగములలో బాధ్యతాయుతస్వపరిపాలనయు, కానిసభివారివోల్లపై ఆధారపడియుండు కార్యనిర్వాహకవర్గమును ఏర్పాటుచేయబడవలెను. (iii) ప్రతిరాజ్యభాగమునకును రాజకీయాధికారిగ ఒక ఫీల్డ్ కమిషనరు (Chief Commissioner) ఉండవలెను. (iv) ౭ సంవత్సరము లైనతరువాత ఈవిధాన మెట్లు పనిచేయుచున్నది విచారించుట కొకకమిషను ఏర్పాటు కావడవలెను. (v) ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్ర ప్రభుత్వములు రిజర్వ్ చేయబడిన కొన్ని ప్రభుత్వకాగలపై ఆధికారము కలిగియుండవలెను, మిగిలినకాగలన్నియు (ముఖ్యముగ విద్యాకాగలు, త్యక్తసాయకాగలు, స్థానికస్వపరిపాలనకాగలు మొదలగునవి) పైన చెప్పబడిన రాజ్యభాగముల ఆధికారముక్రిందకు మార్చవలెను. కొంతకాల మైనపిదప రిజర్వ్ కాగలుమాడ వాటియధికారముక్రిందకు మార్చుటయు, మరికొంతకాలమునకు కేంద్ర ప్రభుత్వము నందుమాడ బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనామాత్రమును ప్రవేశపెట్టుటయు జరుగవలెను.

పైన చెప్పబడిన విషయములనుబట్టి ఇదివరలో ప్రచురింపబడిన సంస్కరణ నివేదికలకును, ప్రముఖుల నివేదికకును రాష్ట్రములందు ద్వంద్వప్రభుత్వము (Diarchy) ను ప్రవేశపెట్టు ముఖ్యవిషయములో భేదాభిప్రాయ మున్నట్లు గమనింపదగును. అది ఏదన, మొదటిదానిలో ఇప్పుడున్న రాష్ట్ర ప్రభుత్వములోనే ద్వంద్వప్రభుత్వవిధానము ప్రవేశపెట్టవలెనని యుండగా రెండవదానియందు ఆరాష్ట్రములకు చిన్న

భాగములక్రింద విధించి వాటియందు దానిధానము నేర్పాటు చేయవలెనని యున్నది. కాని స్వపరిపాలనా పద్ధతి మొట్టమొదట రాష్ట్రములలో ప్రవేశపెట్టవలెనని అభిప్రాయపడుటలో రెండును ఏకీభవించినవి చెప్పవచ్చును.

ప్రముఖులనిజేడిక కొన్ని కొన్ని విషయములలో సంకల్ప ప్రకరముగనే యున్నది కాని దానియందు హాడ్ కొన్ని లోపములు కలవు. దానిలోని విధానము సమసరించిన ప్రస్తుతమున్న హిందూదేశ రాజకీయవిధాన మనకు కట్టడమును పూర్తిగ మార్చి వేయుట అవసర మగును. రాష్ట్రములను చివరికి భాగములుగా చేయుట కొన్ని చోట్ల ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ నుండి రాజకీయాంగీకరణకు కారణము కావచ్చును; కాని భాషా ప్రయుక్తముగ రాష్ట్రములను విధించిన దానివలన చాల లాభముకల్గి ఆయాభాషలను వాడు ప్రజలు తమ రాజకీయ, ఆర్థిక, పాఠశాల, శిక్షణములను పెంపొందించుకొనుటకు అవకాశములుపొడ ఏర్పాటుగను.

౬

ఈ లోటుపాట్లను గమనించుట మాంటేగూ-రెపోర్టును (Mantag-Cuhelmsford Report) నందు దానిని గూర్చి చెప్పించి అది ఆచరణయోగ్యము కాదని త్రోవవేయబడెను. కాని దానిలో సూచించిన ప్రకారము ప్రస్తుతమున్న రాష్ట్రములను చిన్న రాజ్యభాగములుగ విధించుటయొక్క అవసరమును గూర్చియు, ఉపయోగమును గూర్చియు ఇంకను ఎక్కువగ ఆలోచించి రాష్ట్రప్రభుత్వములు రిపోర్టు చేయవలెనని దానియందు వ్రాయబడెను. కాన భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర సూక్రమునకు మాంటేగూ-రెపోర్టును రిపోర్టు బలమొసంగుచున్నదని మనము గ్రహింపవలెను.

ఇంక ఆ రిపోర్టునందలి ఇతర విషయములను గూర్చి ఇచ్చట వివరించుట అవసరము. దానియందు వ్రాయబడిన సూచనలలో చాలవరకు తరువాత మాంటేగూగారు పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టిన ఇండియా ప్రభుత్వపు బిల్లునందు చేర్చబడియే యున్నవి. ఆ రిపోర్టు గ్రంథకర్తలను ద్వంద్వప్రభుత్వవిధాన ముత్రము వామా

నించుటయేకాక, రాష్ట్రీయశాసనసభలు పూర్తియగు స్వతంత్రాధికారము కల్గియుండవలెననియు, బ్రాక్టు ఫరు చేయుటకు నిశ్చయింపబడిన ప్రభుత్వశాఖలలో (Transferred subjects) ఇండియాను మంత్రులకు వీలైవంతవరకు పూర్తియగు స్వేచ్ఛయుండవలెననియు, ఆశాఖలవిషయములో వారు శాసనసభవారి పోట్లపై ఆధారపడియుండవలెననియు వారు సూచించియుండిరి. వారుమాడ పూర్తిగ మార్గేసంస్కరణముల వాసననుండి తప్పించుకొన లేకపోయినప్పటికిని జాతీయవాదులును జాతీయమహాసభయు కోరినట్లు దేశమందు వీలైవంతవరకు పార్లమెంటు విధానము మనదేశమందు ప్రవేశపెట్టుటకు అనుకూలాభిప్రాయము కలవారయి యున్నట్లు వైన సూచించిన విషయములనుబట్టి విదితము, మార్గేసంస్కరణములను వారు పూర్తిగ విడనాడలేదని చూపుటకు రాష్ట్రీయశాసనసభలందు గల సభ్యులనుండి నియమిత సభ్యుల సంఖ్య ఎక్కువగా గల గ్రాండుకమిటీల (Grand Committees)ను వాటిని ఏర్పాటు చేయవలెనని సూచించి రని వ్రాసిన విశద మును. కాని గవర్నమెంటుఆఫ్ ఇండియాబిల్లు పార్లమెంటుసభలపై లెక్కకమిటి (Joint Select Committee of Parliament) వారి ఎదుటకు వెల్లివచ్చును నా గ్రాండుకమిటీల సూచనను రాష్ట్రీయప్రభుత్వ విషయములో నిరాకరించి, కేంద్రప్రభుత్వములో కాన్సిల్ ఆఫ్ స్టేటు (Council of State) అను పేరుతో శాసనసభాభాగముగను, క్రింది శాసనసభ లేక లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీ (Legislative Assembly or the Lower Chamber of the Central Legislature) వారి తీర్మానములను పునర్విచారణచేయు అధికారము (Revising powers)తో ఏర్పాటుచేయబడవలెనని సూచించిరి. దానితోపాటు గవర్నరులకును, గవర్నరు జనరలుకును శాసనసభవారి తీర్మానములను "వీటో" చేయుటకు అధికార ముండవలెనని వారు వ్రాసిరి. వారుచేసిన ఇతరముఖ్య-మార్పులేవన

ఏపెంట్లీకి ప్రభుత్వ ఆదాయ వ్యయములను నిర్ణయించు సరిహద్దుముఖా కోన్ని అధికారములు చెల్లించుటకు పట్ట కల్పించవలెను.

2

బాయింటు రిపోర్టునందలి విధానము హిందూ దేశములో ప్రచురింపబడినపుడు దానిలోని కేంద్ర విషయమును ద్వంద్వప్రభుత్వపద్ధతినిగూర్చి చర్చ తీవ్రముగ ప్రబలి అది కఠినప్రవచనముగా కొనసాగునా యను అనుమానము చాలమంది చెల్లుచున్నది. కొంతమంది మిత్రపార్టీలు మాత్రము దేశమందు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును ప్రవేశపెట్టుట కిదియే సరియగు మార్గమని తలచిరి. కాని భారత కేంద్రప్రభుత్వమునకు సంబంధించిన సంస్కరణములు చాల అసంతృప్తికరములుగ మన్నవని అందరును—ముఖ్యముగ జాతీయపార్టీలు తలచిరి. రాష్ట్రములలో ఎట్టి బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమునాత్రము ప్రవేశపెట్టబడెనో ఆవిధమైనపద్ధతినే కేంద్రమందుమాడ ప్రవేశపెట్టవలెనని వారు నూచించిరి. అదే కాక ఇండియామంత్రి సలహాసంఘమును రద్దుచేయవలెననియు, దానిని తీసివేయుపర్యంతము హిందూదేశప్రభుత్వవిషయములలో ఇంగ్లం పేసందలి అధికారవర్గముయొక్క పలుకుబడితగ్గి మనదేశములో నిజముగ స్వపరిపాలన పద్ధతి నేర్పాటుచేయుటకు జరుగదనియు వారుచెప్పిరి.

పార్లమెంటు విచారణసంఘము (Joint Select Committee) పాకియంట్లీప్రాయములను తిరిగి విమర్శించిరి. కేంద్రప్రభుత్వములో ద్వంద్వవిధానము నేర్పాటుచేయవలెననువిషయముపై అనుమతిముగకాని ప్రతిపాదముగకాని వారభిప్రాయ మొసంగలేదు. ఇండియా

మంత్రిసలహాసంఘమును తొలగించవలెనను విషయమును గూర్చి వాక్కింకియంట్లీప్రాయము వోసగిరి. “ఇండియా మంత్రిసంఘమును తీసివేయవలెనను విషయమునుగూర్చి కమిటీనా రహస్యాలగుగలేదు. వారిఉద్దేశ్యములో కొంత కాలమువరకైనను ఇండియామంత్రికి హిందూదేశానుభవముకల యధికారులసలహా పొందుట కవకాశము లుండుటకు ఆవశ్యకత కలదు. ఈసంఘమును రద్దుచేసిన ఆతదితరమార్గములలో సలహాదారులకొరకై అన్వేషింపవలసిన అవసరము కల్గును. ఈసందర్భములలో కమిటీవారు ఇదివరలో చాలకాలమునుండి పనిచేయుచున్న సంఘమును తొలగించి క్రొత్తసంస్థ నొకదాని నేర్పాటుచేయుట అంతమందిది కాదని తలంచుచున్నాను.”

వైవిషయములుగాక ఇతరములనుగురించి హిందూదేశములో భేదాభిప్రాయములు హెచ్చుగ పెరిగెను. సంస్కరణముల నామోదించుటయూ నిరాకరించుటయూ యనుప్రశ్న తీవ్రరూపమునదాల్చి అతివాదములు ఇరుపక్షములను ప్రబలెను. అఖిలభారత కాంగ్రెసుసభవారు బొంబాయిలో ప్రత్యేక కాంగ్రెసును ఏర్పాటు చేసి కేంద్రమందు పూర్తియగు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము గల సంవత్సరములలోపున ప్రవేశపెట్టబడవలెననియు, రాష్ట్రములందు సంతృప్తిరూపములలో అట్టి ప్రభుత్వపద్ధతినే ఏర్పాటుచేయబడవలెననియు తీర్మానము నామోదింపజేసిరి. తరువాత ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెసునుచోసభయందు పై తీర్మానములను మార్చి రాష్ట్రములందు వెంటనే స్వపరిపాలనపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి భారతరాజ్యాంగ ప్రజానికాయందు హక్కుల రియాపణమాత్రము (Declaration of Rights) ప్రవేశపెట్టబడవలెననియు నూచించుచు తీర్మానము లామోదింపబడెను.

[త్రిపురాంతకమునుండి శ్రీశైలమున కరుగు బడబాసలభట్టు మార్గంబునందుఁ దెనుఁగు రాయని చెరువులో సూర్యుని కర్ణస్థం బాసఁగుచుండఁ గుడిచే యుంగరము జారి నీటం బడియె. దానిఁ బడయ నతఁడు చెరువునీ ల్లినుక శాపం బిడె. తదుపరి నా యుంగరముం గైకొని చనియె.]

అదియే మా జలమందుఁ జూచుచును నీ హస్తంబులం జూచెదో
పదిమారుల్ రవియే స్వయంబుగ ఘనాంభోశ్రేణిలోఁ జొచ్చి నీ
ప్రహరమం దెక్కుడు భక్తి నీయిడిన యర్ఘ్యం బెత్తుకొన్నాడో లే
క దయన్ మాలిన జంతు వేదయిన వీర న్నిన్ను బాధించెనో.

జాతిపోయెనె యేమైన నరసిలోన-సలిలపూరంబుఁ గాన కృష్ణమ్ము సుమ్ము
నీకు దక్కుట; నీటిలో నిలువకయ్య-క్రూర జలచరములు బాధఁ గూర్చునేమొ.

* * * * *

ఇంతకు ముందుగా నిట యహీనజలంబులతోడ నీ ప్రహరం
జెంతయు కాంతి నించినది; యెక్కడి కేగిన దీజలంబు? ర
వ్వంతటిలోన నీ కవి పదాహతిఁ జెందినదేమొ లేక నా
ధ్వంతహరాగమంబునను దర్పము వాసినదేమొ చూడఁగా.

దివ్యహా సూర్యకాంతి దీధితుల నీను-నంగుళీయక మెచటి దీ హస్తమునను
చెలిసినది దీని గోల్పోయి ధీయుతుండు-మరలఁ గైకొన శాపంబు మడుగు కిడెను.

వ్యాయామవిద్య అనేమాట కొంచెం కొత్తగానే కనబడుతుంది. అనేకవిధాల దీన్ని చెప్పకొంటారు. డ్రిల్లని, కేమ్మని, పోర్ట్స్ని, బాక్సింగని, రెజలింగని, తాలింఘానావని, కత్తివని, క్ర్రవని యిలాగా యెవరి కనుకూలమైనట్లు వారర్థం చేస్తారు. కాని ఇందేదో ఒక్కటి మాత్రమే చేరి నరిమైన వ్యాయామవిద్య కాలేద. అన్ని చేరితే ఒకమోస్తరు అర్థం రావచ్చును.

మనదేశంలో చదువు సంధ్య లేని డ్రిల్లు టీచర్లే చాలాకాలాన్నుంచి వ్యాయామవిద్యా పరిశ్రమలను నడుపుతూవచ్చారు. డ్రిల్లును వదిలి మరోదాని జోలికి పోవడం వారికి గిట్టదు. ఆటలంటే అనలే అనవ్యం. అంచేత వ్యాయామవిద్యమాట అనగానే దరిద్రపు డ్రిల్లొకటి మనకు జ్ఞాపకాని కొస్తుంది. కేవలం చెమటపుట్టించే సాధనం కాని మృగబలంతో సమానమైన పరిశ్రమ కాని చేరి వ్యాయామ విద్య అనిపించుకోలేదు. దీన్ని దేహపరిశ్రమ

వ్యాయామమంపరి

లయొక్క విద్య-అని యెందడం గొప్ప పొర పాటు. దేహ-పరిశ్రమలద్వారా, ముఖ్యంగా ఆటలు మున్నగువాని ద్వారా లభ్యపడే విద్యయే వ్యాయామవిద్య అవుతుంది.

ఈ విద్య సాధారణవిద్యలో ఒక ముఖ్యాంగం. ఈ పరిశ్రమలు ముఖ్యంగా శరీరశాస్త్ర, ఆరోగ్యశాస్త్రసూత్రాలపై ఆధారపడి ఉంటవి. స్వాభావికమై, చాలాయుగాలుగా వచ్చేటివై పెద్ద మనస్సు-కండరాలకు, ముఖ్యంగా హృదయం శ్వాసకోశాలు జీర్ణకోశాలు మున్నగు ముఖ్యంగాలకు, పనియిచ్చేటివై ఉంటవి; మరిన్ని పాల్గొనేవాళ్లకు ఇష్టమైనవై, వాళ్లకు తృప్తిని సంతోషాన్ని చేకూర్చుచాలినవైకూడా ఉంటవి. పరిశ్రమలను ఏర్పరచుకోవడంలో ఆటలకు ప్రథమస్థానాన్ని ద్రిల్లుకు అంత్యస్థానాన్ని యివ్వాలి. కండరాభివృద్ధిమాత్రమే ప్రధానంగాఉండే పరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహ మివ్వడం మానవ్యులి. నిత్యం జీవితంలో ఉపయోగపడే నేర్పులను, అలవాటులను అభివృద్ధిచేసేవాటికి ప్రాముఖ్యం యివ్వాలి. కాబట్టి ఎవరుకాని యే ఒక్క ఆటమీదనో పరిశ్రమమీదనో కాలాన్నంతా గడపకూడదు. వీలైనంతవఱకూ ఎక్కువ ఆటలలోను పరిశ్రమలలోను పాల్గొనాలి, యెక్కువ నేర్పులు అభ్యాసపడేటందుకు.

వ్యాయామవిద్యలో యీక్రింది ఉద్దేశ్యాలున్నవి.

(1) అవయవములత్వాన్ని ఆరోగ్యాన్ని వృద్ధిచేయడం.

(2) వ్యాయామపరిశ్రమలయందు ముఖ్యంగా ఆటలయందు అభిలాషను ఇష్టాన్ని వృద్ధిచేయడం.

(3) జీవితంలో పనికొచ్చే నేర్పులను అభ్యాసాలను, వడపడికలను వృద్ధిచేయడం.

(4) జీవితాంతంవఱకుండే ఆటలలవాటుల, ఆరోగ్యపు అలవాటుల వృద్ధిచేయడం. ఆరోగ్య మనేది శరీరశీత్యా మాత్రము ఉంటే సరిపోదు; మనోశీత్యా, నైతిక శీత్యా, సాంఘికశీత్యా, ఉత్సాహశీత్యాకూడా ఉండాలి.

పై వన్నీ విద్యాశాస్త్రసూత్ర సమ్మతాలు కాబట్టి వానిని సాధారణ విద్యోద్దేశాలతో చేర్చవచ్చును. ఇంకకు విద్య అనేది మనిషిని యెక్కువకాలం బ్రతికించి యెక్కువసేవ చేయించేటందుకు సహాయ మయ్యేదిగా ఉండాలి.

వ్యాయామ విద్యకు ఆరోగ్య విద్యకు చాలా దగ్గర సంబంధం. ప్రతి పాఠశాలలోను, ప్రతికళాశాలలోను రెండును ఉండవలయును. ఆరోగ్యవిద్యకు రెండుభాగాలు. 'ఆరోగ్య బోధన'యని, 'ఆరోగ్య సేవ'యని. 'బోధన' సాధారణపు టీచింగ్ జరుపవచ్చును. 'ఆరోగ్య సేవ' మాత్రము డాక్టరులు చేయవలయు టుంది. వారు యీపనికి ఉపయోగపడదానికి ప్రత్యేకశిక్షణ పొందియుండడం మంచిది. విద్యా

గులకు కాక్టరులు వైద్యశీక్షచేసి, తద్వారా తేలివ లోపాలను వాళ్ళకును వాళ్ల పెద్దలకును తెలియజేయాలి. పరీక్షచేసిన మాత్రంతోనే ప్రయోజనములేదు. ఆ లోపాలను పోగొట్ట జమునకు తగినకృషి చెయ్యాలి, మంచి నలహా నివ్వాలి. ఈవిషయంలో ఫిజికలు డైరెక్టరు డాక్టరుకు తోడుపడుచుండాలి.

ఆయాస్థలాల పరిస్థితులను, వాతావరణాన్ని, కాలాన్ని, పాల్గొనేవాళ్లయొక్క యిష్టాలను, ఆవశ్యకాలను, సామర్థ్యాలను, ఉండే అవకాశాలను లెక్కలోకి తీసికొని, పరిశ్రమలను ఏర్పజచి ప్రోత్సహించడానికి మంచి తెలివితేటలు, నేర్పు, ఆకర్షణశక్తిమాత్రమే కాక ప్రత్యేకశిక్షణంవల్ల లభింపబడిన శాస్త్రజ్ఞానముకూడా కావాలి. పూర్వకాలంనాటి డ్రీల్లు టీచింగ్లుంటే, ఆ ఫలితాలుకూడా అంత మాత్రమే యేడుస్తాయి. వ్యాయామ విద్యా విధానం జయప్రదంగా జరగాలంటే ప్రత్యేక శిక్షణపొందిన వ్యాయామ విద్యాడైరెక్టరులుండాలి. ఈవిషయాన్ని అట్టేనొక్క చెప్పవలెదు.

ఇట్టి ప్రత్యేకశిక్షణ మిచ్చే సంస్థ యావ ద్భారతము, బర్మా, సింహళ దేశాలకంతా

ఒక్కటే ఉన్నది, మద్రాసులో. ఈ పుణ్యం వై. యం. సి. యే. వారు కట్టుకొన్నారు. ఈ వ్యాయామవిద్యాకళాశాల పుట్టి పదిపన్నెండు క్లెంట్లనునను, యిలాటి దొకటున్న సంగతి మద్రాసులో ఉన్నవాళ్లకే చాలామందికి తెలియదు. ఇది చాలా విచారకరమైన విషయమే; విచిత్రమైనదిగూడాను. మన దేశంలో యీవిద్యావ్యాప్తికై చాలా పాటుపడుచున్న 'బర్క్లీ' గారు యెంతయు ప్రశంసనీయులు. రానురాను ప్రభుత్వాలు, విద్యాసంస్థలు యీ విద్యకు ప్రాముఖ్యం యివ్వ మొదలెట్టి నవి. మద్రాసు అన్నామలే విద్యాపీఠాలలో నిర్బంధ వ్యాయామవిద్యావిధానం ప్రారంభమయి చాలాకాల మయింది. ఆంధ్రవిశ్వకళా పరిషత్తువారుకూడా వచ్చేసంవత్సరాన్నుంచి నిర్బంధానికి మొదలిడుతారట. ఈ శిక్షణ పొందినవారికి మంచి జీతాలే దొరుకుతున్నాయి. కీనికి ఉత్తరహిందూస్థానంవారే, ముఖ్యంగా పంజాబీలే, వచ్చుచున్నారు. అన్ని విషయాల అందరితో సమానంగా ఉండే ఆంధ్రులు దీనికికూడా తగిన ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం మంచిది.

కాంతవిహితస్థ పల్లవనికాయవికస్వరపుష్పకోరకా

క్రాంతలతానికుంజతరు రమ్యవనాంతము, కీరకోకిలా
త్యంతకలస్వనాంత దిగంతము, సమ్మదితాఖిల ప్రజా
స్వాంతము, మందమారుతనితాంతముతోచె వసంత మంతటన్.

మందసమీరబాలకుఁ డమందసుగంధము లుడియాయ, మా
కందపు మేడలెక్కి కలకంఠులు స్వాగతగాన మీయ, సం
దంధులఁ బూలవాన గురియంగ లతాలలితాంగు లెంతయు
సంతడి నొవ్వ మాధవుఁడు చారువనాంతరపుణ్యవీధులన్.

నిరుపమాఖిల కళానిపుణుడౌ సర్వేశ రచితచిత్రప్రదర్శనమనంగ
ప్రకటభూలోకనాటకసముద్ద్యోతహా రమణీయ సంతోషరంగమనగ
నకలమోహనలీలఁ బ్రకృతికామిని తాల్చు సరసశృంగారవేషంబనంగ
ప్రతివత్సరక్రమాగత కాలచక్ర విరాజితాఖిల సౌఖ్యరాశియనగ
నద్యుతాపాదిమై మనోహరము నగుచు - నేత్రపర్వయ్యవై వాంఛనీయమగుచు
సర్వముతువులయందుఁ బ్రళేప్తమగుచు - నెంతయును మించె భవ్యవసంతహార.

నిమిశచెంగాని క్రొన్నిగ్గు లేర్పడఁ జిల్కుఁగాని పూతఁమొలుంగు లూనఁబోవు
నిద్దంపుంగడాల నిగనిగల్ దులకించుఁగాని కాతన్యంబుఁ గాంచఁబోవు
తొలినంజలేతచాయల వెల్లింపుచునుండుఁగాని కాఁకల నించుకేరిగనపు
గొనలు నున్గెపు తల్కుల నోలి వెడచల్లుఁగాని సాసలరాపు గావఁబోవు
నవనవస్ఫూర్తి లొప్ప మార్దవము లలర - సరసరుచిరాకృతులమించి సహజకాంతి
భాసురములైన సుందరపల్లవములు - హాళి నైవార వాసంతవేళయందు.

సవకోమలైక పల్లవసంతతులచేత రమణీయనీరాజనములు వట్టి
మలయసుగంధ నిర్మలవాయువులచేత కమనీయతర చామరములువీచి
మకరందసిక్త కమ్రపరాగములచేత ప్రవిమలగంధచర్చలను గూర్చి
అలిగీతవికకీర కలరాదములచేత శ్రుతిహితగాన సన్నతు లొనర్చి

రాజితలతాంతములచేతఁ బూజనసి - విమలఫలములచేత నైవేద్య మొసగి
ప్రకృతిభామిని పరమేశునకు సవద్య-నలుపునట్లుండె వాసంతసమయమందఁ.

ఎలతీగలందు నుయ్యెల లింపుగా నూఁగి పొదరిండ్ల దాఁగుడుమూఁతలాడి
సుశీమిఁఁ దిరిగి పుష్పాడిదూళి విరజల్లి తారి యందందు సందడు లొసర్చి
క్రొత్తావిసిరులఁ జేకొని పర్వలనుబెట్టి తలిరాకు చేతు లందముగ నార్చి
విరిపాత్రలను జేరి వెనఁ దేనె లొలికించి కొదమతుమ్మెద నల్లగుండ్లఁ జిమ్మి
కడఁగి దక్షిణదిక్కాంత కడుపు చలువ-వలనఁబుట్టిన ముద్దులపట్టి యనిల
బాలకుం డాడుకొను వనప్రాంగణముల - సంతతామోదపరత స్వేచ్ఛానుసరణి.

కలికిరాదిల్కపచ్చల తోరణంబులు కకుబంతిపిఠులఁ గదలియాడ
తలిరాకుమఁగివినిర్మలదీపకళికలు తరుకంబములయందఁ దక్కులీన
గందంపుకొండ “పంకా”చల్లగాలులు తమయంత కమ్మ నెత్తాపు లొలయ
తెలిపూల నిగ్గునవ్వలఁగ్రాలు లతకూప లబతివాట్యముల నింపులు ఘటింప
సమదకలకంబులెమిఁ బంచమనినాద-విమలగానామ్మతంబుల విందునీయ
వనరమామాధవులు పూర్ణవైభవంబు - లలరఁ గనుపట్టె నతులకల్యాణలీ.

చివురుంగ్రాసము చొప్పడన్ ప్రతిఫలస్వీకారమున్ మాని మా
ధవలబ్ధామృత మాధురీవిమల గీతాసార సంవాప్తిచే
శ్రీవగానందము నేయు చాగమశిఖాసంప్రాప్తిచే కోకిలం
బపురా ! మించె వనప్రియాఖ్య తన కన్వర్థంబుగాఁ బాటిలన్.

విలసన్న వ్యవితాసయుక్త సుమనో విస్ఫూర్తి సంభిల్లఁ ద
ద్గతితామందమరగదధార లకలంకస్ఫూర్తిఁ జెన్నొంద మం
జులతాక్షేపితపాదపాలి మిపులక శోభిల్లఁ గావ్యాకృతిక
జెలంగఁగూర్చెను కాలనర్కవి వన శ్రీమాధవం బిమ్ముని.

పురాతన వస్తుప్రదర్శనాలయము, హైదరాబాదు

కోమాండూరి వెంకటచారిగారు, బి. ఎ.

నిజాంరాష్ట్రము పొందుగా మహమ్మదీయ ప్రభువులు యాదీనమందు చరిత్రాంశములలో మహా స్మృతదేశము పొందింది. దానికి నిదర్శనము ప్రతివల్లె లోను, పట్టణములోను, కీకారణ్యాలమధ్యా, ఏవో ఒకనుహో, బురుజో, కేవలయమో, మనీహో, సగు ధూమిలో కప్పటిపోయిన శిలాశాసనమో, కనబడుతూనే వుంటుంది. ప్రస్తుతం వున్న వైజాముగారి సర్వమాంబో, పూర్వపుటన్నత్యమును శోభాయమానంగా వెలుగొం దించు శీవకలికలను, శిల్పకళ విహ్వలముం బాటు విగ్రహ ములం, శిలాశాసనములు ఇత్యాదిపరిశోధనాంశములు సేక రింపబడి, పూర్వవస్తుప్రదర్శనశాల నలంకరింపబడినవి.

ప్రపంచంలోకల్లా పొగడ్డోగవ్వు, ఎల్లోరా, అజంతానహాలయము లీరాజ్యములోనివే. అలంకృతము లగు చిత్రరవులతోను, శేతోవంశముయిన శిల్పరాజుతోను అలరారినశకునహాలయముల సేత్యులుండారతరములమంది యాత్రికు లందుడెంచి దర్శించి, సమ్యక్ పోనూపుంటారు. పావయనమైన వైతికధర్మాన్ని చాటుతూన్న శకునాలు కాలవారిధిలో శిథిలమయినవి. వేలకొలది దూప్యముల వెచ్చించి నిజాముప్రభుత్వముతిరిగి వాటిని శివసోధారణ చేసింది.

పూజ్యమైన శ్రీ అశ్వరు హైదరిగారి శామము పురాతనవస్తుపరిశోధనవిభాగము స్థాపితమైనప్పటినుంచీ దానితోసంయోగపడివుంది. వారి అపూర్వమైన శ్రద్ధచే ప్రదర్శనశాల నింతప్రాముఖ్యములోకి తేరటానికి కారణ మైంది. గులాం యాజ్ దానీగారు ఈశాఖకు అధిపతి. వారు ఉత్సాహపూరితులయిన కొందరియవతుల సాహ య్యంతే మహత్తరమయిన కార్యముల చేయగలిగారు. జ్ఞానోరేజమునకు సాధనమైన యాశాఖకు ఔచార్య వంతుడగు ప్రభువు చేయూరే నిద్రి ప్రోత్సాహపరుచుట యెంతయు కొనియాడదగినది.

ప్రదర్శనశాల (Museum)

స్థలము, చల్లనిచెట్లపీఠాల్లో మొగలాయి కట్టడ ముల నిర్మాణాన్నే మరిపించేటట్టు, సుమకోణపుచతు రము, వంశంశముల కలిగి, యాచుల కలిరమణీయంగా కట్టబడిన దీ ప్రదర్శనశాల. దానిమీద ఆకాశాన్ని పొతుస్తున్నాయా అన్నట్లు మీనారు ప్రంభము లొకవిశేషము. గోజా మ్యాజియము, వారధిగట్టి నట్లు ప్రేక్షకబససయూపామతో నిండియుంటుంది.

రాతివిగ్రహములు (Sculptures)

మ్యాజియము ప్రవేశమున కిరుప్రక్కలలోపలి గోడల వానకొని, అర్ధవండాకృతిగా వరండా లున్నాయి. పిట్లలో పురాతనసౌందర్యాన్ని వెలగొం దించే శాద్ధ, కైవ, బ్రాహ్మణామలములకు సంబంధించిన రాతివిగ్రహము లమర్చబడివున్నాయి. ఇందున్న శాద్ధ దరజాలు, పలకలు చాలాభాగము అమరావతిశిల్పమును బోలియున్నవి. గాంధారశిల్పము నమరంచిన మీసకట్టు, వల్లెవాటు వస్త్రధారణ గల్గిన బుద్ధచేతుల ప్రతిమలు కానవస్తవి. కొన్ని పలకలమీద మూపచిన్నములు, వాటి కిరువంకల సేవాతత్వములను భక్తవశేష్యులు తనకయ్యలై యున్నారు. పద్మాపవాసీనుడై ధ్యానముచ్రలో నున్న బుద్ధభగవానుని, యితరములగు విగ్రహముల గాడవగును, ఆరముల చుట్టు కై వారము కలిగి, లోపలిభాగము విక సిందిన కమలముతో నలరారిన రాతిగొడు గొకటి వుంది. కాని దానియందు భావగర్భితములగు చిహ్నము లేనీ లేవు. లెక్కలేనన్ని సర్వప్రకారాలు యావదులకు విందొ సగుచున్నాయి.

కాకతీయుల సమాధిరణక్రింద కైవమలము రాజ్య మంతా ప్రాణిపోయింది. దీనికి ఫలితంగా గొప్పగొప్ప గురులు పొంపేట, రామప్ప, పానుగల్లంబలి కేవలయ

ములు వరంగల్లులలోని శ్రీశృంగయంధూదేవాలయము, ఇంకా ఇతరములను దేవాలయము లవతరించి విగ్రహాలిద్దూరముల కోపానలభ్యాలను సురియై విధ్వంసమునొందినవి. పోగా మిగిలిన శృంగారశిల్పవస్తువాయ మెందు ప్రదర్శింపబడినది.

బ్రహ్మాండమైన ప్రతిమలు, ఆశ్చర్యచకితులను చేసే అందంతో, అతిలాఘవంగా ఒకేరాయివీధి మల్లిన శైవతీర్థంకరుల విగ్రహములు, పట్టంచెర్య మొదలను ప్రదేశలలనుంచి తొనిరాలవైనవి.

ఈవిగ్రహము లెక్కడ దొరికాయో, ఎన్ని సంవత్సరములకు పూర్వపుతో, వీటిలు (Labels) లేనికారణముచేత సరి ప్రకరముగా తెలిసికొనుట దుష్టరముగావుంది.

శిల్పాశాసనములు

యక్షాశిలములవంటి అక్షరములతో పాఠశిక్షభావబోని సంపదములైన వాక్యములు గల పలుపురంపు నిగనిగలాడే రాష్ట్ర గోడల పమర్పబడియున్నవి. పడమటి గానుమ్మల, కాకతీయుల, శౌర్యపరాక్రమాదుల బాటు ఆంధ్రశిల్పాశాసనములు (తెలుగుది) వ్యాకరణముందుగానరాకుండుట యెంతయు విచిత్రకరము. వీటినిరాష్ట్రముందున్న తెలుగుజ్జుల, వనేక ప్రదేశముల శ్రీశేషాద్వరములకువులచే కనుగొనబడినవి.

వాణిజ్యములు

బహమనీ, గోల్కొండ, విజాపూరుముల్తానులయు, పశ్చిమచాళుక్యులయు, బంగాలు, రాగివాణియులనేకములైన యెత్తుల సమసరించినవి, సంవత్సర క్రమముగా సరిచూపబడి పొందుగా నమర్పబడినవి.

స్థానోచిత్రపులు

మ్యూజియములోపలిగోడలమీద చక్కని అజంతా ఎల్లోరా చిత్రపులు నకళ్లు అందముగా వ్రేలాడగట్టబడినవి. వాటిని నిభూలంబు సయ్యదు అహమ్మదు, జలాలు ద్వీనుగాల్లు, అతిరమణీయముగా చిత్రించియున్నారు. అపూర్వమైన స్వాదుర్వక్యవక్తను, కున్నీతమునకును ప్రవేదిగాంచిన ముగలు, చిక్కని, రాజపుత్రకళల

సమసరించివ్రాయబడిన చిన్న చిత్రపులుల చూడ కన్నులకానందమిచ్చును.

కలియగు సాదీ యను ౧౨ వ శతాబ్దపు పాఠశిక్షవిభుంగవుని పద్యకావ్యము(బొమ్మలతో నిండియున్న గ్రంథము)ను, అచేరకముల హర్ష చెందిన హి-నామా ప్రతులను చూడ, పూర్వపు ఓర్పును, పనితనమును మిక్కిలి స్థానియమై కన్పట్టును.

లోహప్రతిమలు

కందు, రాగి మొదలగు లోహములతో హిందూ సంప్రదాయాన్ని సమసరించి చేయబడిన విష్ణు, గుర్ర, ఉమాసుందరి మొదలగు చిన్న విగ్రహములు నతిమందరముగ చీరవాలలో ప్రదర్శింపబడినవి.

రాష్ట్రముందంతటను శిఖిలదూపమున నున్న కోటలు, ప్రాకారములు, దేవాలయములు, మసీదులు మొదలగు కట్టడముల భామోచిత్రముల చూడ, పూర్వపు శిల్పకళాకాళలమున కల్పనపడవలసియుంటుంది.

చైనాపాత్రలు

హిందూదేశము పూర్వమునుండి విదేశములతో సంబంధము కలిగివుంది అనటానికి వృద్ధాంతము, మ్యూజియమునందున్న వై నాపాత్రలములు, గిన్నెలు సాక్షి. ఇవి శ్రీశ్రవంతరము ఒకటి రెండు శతాబ్దములకు చెందినవి. వీటిని బేరంగాబాదునందున్న బీబీకా ముఖ్బారా (Bibi-Ka-Moqubara)యను పమాధి (బేరంగతేలు సార్వభౌముని భార్య) మండి నేకరింపబడినవి. పైగా వీటిని బేరంగతేలు కుటుంబము అంతా వాడియుండురని లోహమైంది. ఇంతకాలము మరుగుపడియుండి మాతావీటివీధి దంసులు చెక్కుచెదరలేదు.

వృత్తిసనులు

మ్యూజియము మ్యూజియలోనికి రాగానే బీద్రీ (Bidri) వస్తువులు వ్రేకుటల కార్మిగ మిచ్చి మన్నన చేస్తాయి. భామినిరాజ్యమున కొకానొకప్పుడు ముఖ్యనగరమై తివారిన, బీదరుపట్టణమున బీద్రీ యన పరిశ్రమ అమృతంతగా జరుగుతోంది. పంచలోహముల మిశ్రమచే

విద్యధ్యయన పాత్రలచేసి వాటిమీద పుష్పసంబంధమైన
లతలు పెండితే ఫలదాయకమైనది. ఇది మాదా
పోషకాలేక ఇతర పరికరములతో పాటు అందరినీసాంది.

అం గారుమలామాచే నగిజీవేయబడిన, వీరలాం
భవములగు అస్త్రశస్త్రములు చూపవలెననె.

ముగిరిపు

మార్కెట్ యముకొని ని సర్కారువారు. రు ౫౦౦౦/-

పంపత్సరముకు భర్త్యుపేక్షతారు. దీనిలో నాకర్లు బత్తై
భర్త్యులు మొదలుకొని ఉద్యోగీయుల శీర్షులవరకు సరి
పెట్టుకొనాలి. ఈ మార్గాలయమొక్క ఆచర్యకర,
చేస్తూన్న పనిమాత్ర మాలోచి తే ఇప్పు డిత్తూన్న పట్టు
చాలదు. ముందునుంచి ఈ సంస్థయొక్క ఆభివృద్ధికి
గాను గవర్న మెంటువారు ఎక్కువగా తోడ్పడుదురని
మామూలీయము.

ప్రతిగీత

కొంపిల జనార్దనరావుగారు

స—పాటసోసల నెఱచిగ్గు లెల్ల
 దూసికొని రేకు విచ్చు మాధుర్య గుడివి;
 నృప్తియొడ మ్రోగు లయకట్టు చిక్కఁజిరివి
 గుండె తేటల మోఁక గల్గుదును—నేక—

✻ ✻ ✻ ✻

చిద్విగ్రహతాళు నిలిసింతుఁ దేవీ మహాను
నీపిలుపుచిందు మది కిరణించుకొన్న,
నా వలపు వెచ్చనలకు నీనాట్యఃటిమ
తలపులో రేకరేకలు తారనిల్లు.

అది పురాణించుకొనుచు, నృత్యావతార
కృత్స్నమూర్తిని నిను సంతరించి యుడును.

ఏను కొండలుపడ్డ కుంభితండ నగుచు
లోతుమారాని తనివి పోలులు భజింతు.

నీకు కళలోన కళ దేటు నేర్పు మొఱపు
మంతనము లుకల్పితకు మనక వెట్టి,
నామెద వెలుంగు లోకమునకు కదల్చు,
బట్టికాన్కలు నీకేల బాహిరిలు.

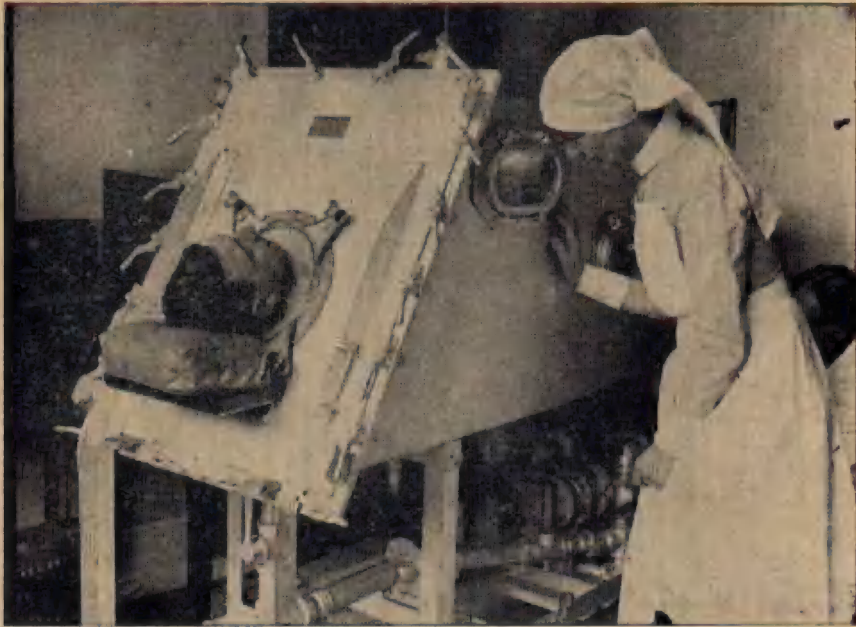
ఇట రసాకృతిపక్ష వాంఛితము లొలపి
 ఒక అవశ్యమువుక్కిలింగెకు నడంగు:
 ఇట పరంత్యతి ప్రణయ సంకల్పములు
 చురితము లగు అర్థములు చూడకొనును.

కుదుల కూర్పు

పసుపాక వ లూయీ (1754 మే 17 నుండి 1793 వరకు ఫ్రాన్సు దేశమును పరిపాలించిన రాజు) వాటిది. పదునాల్గవ శతాబ్దము నందు నేటివరకు గల కుదులపూర్పుల ప్రదర్శనము లండనున ఇటీవల జరిగినది.

ప్రాణదాన యంత్రము

సర్వప్రయత్నములు వ్యర్థములయి, ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములుహాద తగ్గి మరణశయ్యపై చావ సిద్ధముగా బడియున్న రోగి మట్టిరింపజేయుట కైకైకసాధన మీ యంత్రము. ఇది లండను బార్థలామియో వైద్యాలయమున నున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములనుండి పంపబడినది. అమెరికాదేశమున దీని యుపయోగము చాల గలిగెను. పై వైద్యాలయమున నొకరోగిని యంత్రమునకుంచి పరీక్షించుచున్నటులు పైచిత్రమున చూడవచ్చును. దీనివలన వద్దుతెఱుమలను పొందవచ్చు నను ఆశ కలదు.

అయినది వసిష్ఠగోత్రమని చెప్పక విన్నవించితిని.

ఈశ్వర చూడును.—

సటః. అస్తి శ్రూయతే.

వాక్యచార్యుః. సఖే సుఖమరిత! ఆత్మశ్చర్య కరీ ఖలు బుద్ధిమతా భవతః. యదహం వాసిష్ఠకుల పాపవక్తవే కృతావతారం గోవిందమగ్రంద్రం నిర్దిశ్య తస్య తమతోఽయమితిపార్శ్వవర్తిన మేనం కగ్గింద్రం యావత్తు నిర్దిశామి. రతః ప్రాగేవ దేవాంతరేషు తత్ప్రసిద్ధి మాకర్ణితవతా భవతా ప్రకృతే విచిక్త మనుక్తవ వాయం యజ్ఞ నారాయణయామహాకో విజ్ఞ కుల శేఖరః పాదాంగదాది స్పృహపాధారణభూమణ విధూ షితః సదసి స ఏవాయమితి ప్రత్యభిజ్ఞాతః కవయితాం.

ఈగోవిందముని దక్షిణదేశమునకు వచ్చినచెనుక సేప్రదేశమును తనకు నివాసముగా నేర్పరుచుకొనె నను విషయమై యనేకభిన్నాభిప్రాయములు కలవు. పట్టి శ్వరమని కొందరును, తిరునాగేశ్వరమని కొందరును, పాపవాళమునద్ద మన్న తిరుప్పావేత్తురై యని మరికొంద రును చెప్పుచున్నారు. ఈప్రదేశములన్నియు తంజావూ రునకు సాతమారముననుండి ప్రతిదినమునురాకపోకలకవ కాళము కలనై యున్నవి. అట్లు తేనెగ్రామమునుండి పల్లకి బోయాలసహాయమునప్రతిదినమునతంజావూరువచ్చి రాజ కార్యములనిర్వర్తించుచుండెడివారని ప్రతీతి కలదుగాని యది నిజమని గట్టిగా చెప్పజాలము. ప్రతిదినమును రాచ కార్యముగల మంత్రి యట్లు వచ్చుచుండుట కష్టమును, రాచకార్యముల కర్హింకరమునై యుండునని చెప్పక త ప్పరు. ఏదో యొక విశ్రాంతిదాయకమగు నెలవునకు విశ్రాంతి యివ్వర మగునపుడు వెట్లుండు ననియు

మామూలుగా నెల్ల పుడుతంజావూరుననే యుండెననియు చెప్పుట సమంజసము. రాజమాత్ర మెల్ల పుడుతు తంజా వూరుననే నివసించి యుండెను. ఈయన వార్ధక్యము బాగుగా వచ్చువరకు మంత్రిగానే యుండెనని చెనుక తెలిసికొనియున్నాము. అందుచే మరణమునకు పూర్వ మెక్కువకాలము విశ్రాంతి తీర్చుకొన్నట్లుమాదా కన్న ట్టదు. పట్టిశ్వరగ్రామమున నాయనగృహ మున్న తావును తద్దగృహ స్తంభములను చూపుదురు. మరియు సచ్చటి దేవాలయమున రెండువిగ్రహము లున్నట్లును నవి గోవింద మనియొక్కయు, భార్యయొక్కయు విగ్రహము లగున ట్లును చెప్పుచున్నారు. ఇట్టివిగ్రహములు దక్షిణదేశమున ననేక దేవాలయములందు గలవు. తంజావూరుననే యనేక దేవాలయముల నిట్టివి గలవు. వీనిని ఫలానివారివని విదే శింజుట కెంతమాత్రమును వలనపడదు. శ్రీయుత వేంక టేశగారు పట్టిశ్వరగ్రామము కావేరీతీరమై, సర్వదా సదీప్రవాహాయుక్తమై బ్రాహ్మణవాసమునకు మిక్కిలి యోగ్యమై యున్నది గాన తత్ప్రదేశమే యాయన నివాసముగా నెంచవగునని నెలవిచ్చుచున్నారు. కాని యంతకంటె ప్రబలసాక్ష్యము దొరకువరకు నిద మిశ్శమని చెప్పుట కాధారము చాలదు. దక్షిణదేశచరిత్రమున నిట్టి సంప్రదాయము లనేకఫలముల కలవు. తంజావూరు సరస్వతీ మహాలన మన్న రామపట్టాభిషేకపటమున నొక విగ్రహము నాల్గవనాయకరాజగు విజయరాఘవునిది యని చూపుదురు. కాని యాబొమ్మ యాఖరు మహా రాష్ట్రగజై శ్రీ. శ. ౧౫౫౫ సంవత్సరములో మృతి వొందిన శివాజి మహారాజు కాలమున చి త్రింప బడినది యనుట స్పష్టము. పంచొమ్మిదవశతాబ్ది మధ్య మున నున్న చిత్రకారుడు శ్రీ. శ. ౧౬౩౦ ప్రాంతమున

౧ రఘునాథవిలాసము, యజ్ఞ నారాయణదీక్షితకృతము, ప్రస్తావన.

“అరుంధతీబానికులవలెంసః కళంతు వర్ణ్య స్స కవిప్రచేకః,

యదుక్తిగుంభా చ్యుతయో యథావత్ విరుః పరం తత్వ మతీవ వేద్యమ్”. (సాహిత్యరత్నాకరము, ప. ౧౫)

మన్న నిజయోగమునవాయకుని ప్రతిమ గట్టు చిత్రించ గలడు? కాని సామాన్య ప్రేక్షకు లిది యంతయు తెలి యకపోవుటచే సహజాజ్ఞానము చెప్పినది నిజముగా గ్రహించుడు. ౧. కావున పట్టికర్త ప్రపంచముది; మిగిలిన ప్రజేశముల విషయమై యీ మాత్రము ప్రజలములైన గూఢారములును గావరావు. ఈయన కుంభకోణమున మంగళాంబికాస్మిధిని చనిపోయెనని యొక గాథయు పట్టికర్తమునచే చనిపోయెనని మరియొకటియు కలదు. కుంభకోణమున కుంభేశ్వరాలయమున నొకటింగము గోవింద దీక్షితలింగముని నైవేద్యదీపారాధనముల బడ యించున్నది. ఇట్లే పంచవదత్యైత్రమని నామాంతరము గల తిరువాయందు కూడ గోవిందదీక్షితలింగ మని యర్చింపబడుచున్నది. ఈ రెండు త్యైత్రములును వాయ కరాజులచే పరమపరిత్రములుగా భావించబడుచుండె ననియు, తత్ప్రజేశములందలి దేవతాకైంకర్యమునువారు బహుభక్తితో నొనరించుచుండెననియు ప్రసిద్ధము. మరియు నాయకరాజు లీ రెండు దేవాలయములకును వసతులును కల్పించిరి. అట్టియొక వారిమంత్రియై వస తుల గల్పించుటయు, ముఖ్యుడైన గోవిందదీక్షితున కీ రెండు ప్రజేశములలో నట్టిగౌరవ మొసంగబడుట సహజమే. కాని, తంజావూరున మరొకము! పట్టికర్త రమున వివాదము! కుంభకోణమున మృతి! ఇట్లుండునా? ఈయనమండి సాక్షాత్తుగా వచ్చు పురుషసంతతి గాన రాదు. ఈయన మనుమరాలినుంచి వచ్చు కుటుంబము మాత్రము కలదు. ఎవ్వరును పట్టికర్త మనుట తప్ప అధికారముతో చెప్పజాలకున్నారు. ఒకవేళ నీయన కుమార్లు వ్రాసినగ్రంథములవలన నైనను వివాదము

తెలియునేమో యని చూచినవారును నా విషయమై యెచ్చటను చెప్పుచుండ లేదు. మరియు వారిలో చాలమందితంజావూరునే పేర్కొనుచున్నారు. రెండవ కుమారుడను పెంకటమధిమాత్రము తనకు కుంభకోణము నివాసముగా మండెనని యొకటి ర్తవలొ చెప్పుచున్నాడు. దీనివలన గోవిందుడు కుంభకోణము తన కప్పుడప్పుడు నివాసముగా నుంచుకొన్నట్లును పెంకటమధికి నిత్యుని వాన మైనట్లును స్ఫురించుచున్నది. ఇది విజమై యుండ వచ్చును. కుంభకోణముందలి మహామూలవచ్చుకు గోవిం దుడు సోపానపరంపరను నిర్మించి తానచేసెనని చెప్పు దురు. తంజావూరునలెనే కుంభకోణముందును పీఠాలకు “అయ్యకొ” అనుపదపాస్విధము కలదు. శ్రీ వెంక టేశకొగారి యూహ ననుసరించి, కుంభకోణము కావేరీ నీర మనుటచేతను, బహుబ్రాహ్మణనివాస మనుటచేతను, వచ్చుట గోవిందదీక్షితలింగ ముండి యర్చింపబడుచుం డుటచేతను, మంగళాంబికాస్మిధిని గోవిందుడు ప్రాణ ముల విడిచి వసువాసుకవలనను విడి నిజము కావచ్చును. కేంకటమధివ్రాత పై యూహలకు బలకర మైనందున మన మిట్లనుటకు సావకాశము కలదు.

ఈయన సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు. యజ్ఞ వారా యుగదీక్షితుడు తనయన్ని గ్రంథాంత గద్యలయందును గోవిందుడు “ప్రపదవాక్యప్రమాణసారావారసారీణి”నని తెల్పినాడు. ఈ వననమునందలి “యదైశ్వరవిద్యా చార్య”పద వినియోగముగూర్చి యనేక కవిత్యులు తెల్పు చున్నారు. అందు కవిభిక్షామణియను రాజమాదామణి దీక్షితుడు తన తంత్రభిక్షామణియందు “శ్రీమదైశ్వర విద్యాచార్య సర్వతంత్ర స్వతంత్ర పాస్విచిత్య సర్వతో

౧ ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రసంగ్రహము, ౨౧౨.

౨ J. A. H. R. S. Vol. II. 221.

౩ సంగీతసుధా, ౩౮-౪౪; దక్కజీవరిణయము, రాజమాదామణి దీక్షితకృతము: Journal of the Music Academy, 62.

౪ సంగీతసంప్రదాయప్రదర్శిని, J. A. H. R. S. Part II. 235.

౫ “ఇది ప్రపదవాక్యప్రమాణసారావారసారీణి శ్రీమదైశ్వరవిద్యాచార్య పాస్విచిత్య సర్వతోముఖాతి రాత్రసాస్విచిత్యాప్రవాజపేయయాశీ గోవిందదీక్షితవరసందర్శన”-ఆంకాంతగద్యము, రఘునాథవిలాస నాటకము. సాహిత్యరత్నాకరసర్గాంతగద్యము విట్లే యున్నది.

ముఖ సాగ్నిచిత్యప్రవాణపేయయాది గోవిందదీక్షిత
... యని తెల్పియున్నాడు. ౧ వెంకటసుఖమాడా తన
చతుర్థుండి ప్రకాశికాంత్యగద్యమునందు, “క్రిమదత్తైత
విద్యాచార్య” యనుపదమును వాడియున్నాడు. ఈపద
మప్పయ్యదీక్షితుడు తన తండ్రియగు రంగరాజాధ్వరిని
గూర్చిమాడా వాడుచున్నాడు. “ఇతి క్రిమద్యారద్యా
జకుల జలధికాదుభి క్రిమదత్తైతవిద్యాచార్య క్రిమిశ్య
ద్యా” రంగరాజాధ్వరితనమానోః.....” ౨ గోవిందు
దత్త యాచార్యుడని చెప్పట కెట్టి సందియమును లేదు.
ఈయన తన రాజకార్యములతోపాటు తనదివ్యము ఇతరు
లకు ప్రసవనము చేయుచుటలోనూడ మిక్కిలి శ్రద్ధ
వహించెనని తెలియుట యాయనయొక్క గొప్ప దిన
మును హేచ్చించుచున్నది. 3 ఈయన పూర్వ మీమాం
సాశాస్త్రములో గ్రంథములు వ్రాసినట్లు యజ్ఞ వారా
యణుడు తెల్పుచున్నాడు. ౪ పూర్వోత్తర మీమాంసల
రెంటియందును నీయనకు ప్రజ్ఞ యున్నట్లు స్పష్టము. ౫
కాని యా శాస్త్రములయందు గోవిందుడు వ్రాసిన
గ్రంథము లేవ్వియును గాననచ్చుట లేదు. ఈయన
కుమారుడగు వేంకటసుఖి కుమారిలగు వ్రాసిన “ఝట్టికా”
వార్తీకమునకు వార్తీకాధరణ మను వ్యాఖ్యానమును
రచియించెను. ఇయ్యదియు నముద్రితము. రాజమాడా
మణి దీనికే తంత్రశిఖామణియనువ్యాఖ్యను రచియించెను.
ఇయ్యదియు నముద్రితమే!

ఈయన గొప్పవారే. ౧౬ తిరులకు పదువార
గ్రహారము లీచ్చెననియు, తంబాపూరుతల్లాయందలి
“ఇచ్చాంసుడి” యను వేకాదశయ్యగ్రహార మట్టివానిలో
నొకటియనియు తెల్పుచున్నారు. దీక్షితనముద్రము,
గోవిందపురము నను రెండుగ్రామము లీయనలో సంబం
ధము కలవనియు, వెంకటసుమద్ర మనుగ్రామ మియన
కుమారునితో సంబంధము కలవనియు చెప్పుదురు. ఇని
యన్నియు నీతంబాపూరుమండలియన మండుట
యాయనాహతు జలకడము.

ఈయన బహుకుటుంబి. ఈయనకు ఎనమండ్రు
కుమారులు, నొక్కకుమార్తెయును కలవనియు, వారిలో
నొకకుమారుడు గొప్పపంగీతిపావకుడై రాజును పధిలో
మెప్పించి రాజవృష్టికి పాత్రుడై చనిపోయెననియు,
కుమార్తెయు రాజా గోవిందునింటికి వచ్చునప్పుడు
హారతి యొసగు వనపరమున రాజవృష్టికి పాత్రురాలై
మృతి నొందెననియు చెప్పుదురు. వీని కన్నిటికిని తన
వాధారములు కానరావు. కాని యొకకుమారుడు మర
ణించెనని మాత్రము ప్రతీతి ప్రబలము. ఈయనకుమా
ళ్లలో యజ్ఞ వారాయణదీక్షితుడు త్రేయ్యునియు, వెంక
టసుఖి రెండవవానియు నామలేము. ఏలవ, వెంకటసుఖి
తన చతుర్థుండి ప్రకాశికాంత్యగద్యమున తాను రెండవ
కుమారుడననియు, యజ్ఞ వారాయణ కన్యవహితామనాడి
వనియు తెల్పియున్నాడు. యజ్ఞ వారాయణదీక్షితుడు

- ౧ వెంకటసుఖిరచితమున వార్తీకాధరణ మను ఝట్టికావ్యాఖ్యానమున కిది వ్యాఖ్యానము.
- ౨ హరివంశసారచరిత వ్యాఖ్యానము. ఇందే గాక తన గ్రంథము లన్నిటనిట్లే వ్రాసినాడు.
- 3 “నిర్యగ్య వద్వర్తననిరధీష్ యే ధియైవ సారాకా వదనే బుధిర్భ్యః.” (సాహిత్య రత్నాకరము.)
“అద్వైతవిద్యా సామ్రాజ్యసంరంధర మహంభిజే, అధ్యాపితా సుమస్తానియేవ శాస్త్రాణి శోధిమా.”
(శివసహస్రనామ భాష్యము, లింగాధ్వరీంద్రకృతము.)
- ౪ “వర్మకా వ్యాక్రియ యతివిశ్రు తేతరం కౌమారిలం దివ్యవం.” (రఘునాథవిలాసము.)
- ౫ “స్థాపితో వైదికో మాగ్ధో మీమాంసాద్వయవత్తుషా.” (శివసహస్రనామభాష్యము.)
“శంకరముని మత్తప్రతిష్ఠాసనశోధిను, గోవిందాధ్వరి నాగాంధికసుత.” (సంప్రదాయప్రదర్శిని.)
- ౬ “.....గోవిందదీక్షిత నాగనాంధికా వరద్వీషీయనందనస్య సాగ్నిచిత్య పర్యక్రతుయాది యజ్ఞ
వారాయణదీక్షిత వ్యవహితామనస్య.....వేంకటేశ్వరదీక్షితస్య కృతా.....”
(చతుర్థుండి ప్రకాశిక; డాక్టరు మాక్రంకయగారిచే పూనాపట్టణమున ప్రకాశితము; క్రి.స. ౧౮౧౮
సంవత్సరమున ముద్రితము.)

తాను కుమారుడనని మాత్రమే తప్ప ఇన్న కుమారుడనని చెప్పుకొన లేదు. ఇచ్చట నొకవిప్రతిపత్తి కలదు. శ్రీయుత చెంకటేశ్వరగారి తమవ్యాసమున ననువదించిన చతుర్దండి ప్రకాశికాంత్యగద్యమున “యజ్ఞ వారాయణ దీక్షితావ్యవహితానుజన్య” యని యున్నది గాని “గోవిందదీక్షిత నాగమాంతా తృతీయసంధనన్య” యని మాత్రము కలదు. దీనివలన యజ్ఞ వారాయణునికంటె పెద్దవాడొక యుండెనా యని యనుమానము పొడియుచున్నది. నేను ముద్రిత గ్రంథమును చూచుటయే గాక తంజావూరునివాసులును, నేతద్వైతమును మిక్కిలి పరిశ్రమ చేసినట్టియు, “సంగీతమథా” గ్రంథమును ప్రచురించుచున్నట్టియు శ్రీయుతులు పి. యస్. సుందరం ఆయ్యర్, వి.వి., యల్.టి., పండిత యస్. కుబ్జవ్యాఖ్యకాస్త్రీగార్లతో చెప్పించిరి. వారిద్దరును చెంకటమణి ద్వితీయపుత్రుడని నిష్కృప్తముగా చెప్పుటయే గాక శ్రీచెంకటేశ్వరగారి పాఠము ప్రమాదమని చెప్పిరి. ముద్రిత గ్రంథపాఠ మీయ్యాహకు బలదాతుకము. శ్రీచెంకటేశ్వరగారి వ్యాసమునకు చాలకాలము క్రిందటనే యీపుస్తకము ముద్రితమగుటచేతను, శ్రీవారు తత్పరమును గ్రహించి విమర్శింపకపోవుటచేతను ముద్రితపాఠము సమంజసమని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. కావున ప్రభుమద్వితీయపుత్రులనుగూర్చి స్పష్టము. శ్రీచెంకటేశ్వరగారి తరపునకుగూర్చి యెట్టి సంగతి వ్రాసియుండలేదు. నాకు లభించిన యితరకాధారములనుబట్టి కొన్ని విషయములను చునవిచేయుచున్నాను.

లింగాధ్వరి యనునొక పండిత ప్రకాంతుడు శివసహస్రనామములకు భాష్యము నొకరానిని, మరియొక వేదార్థతత్త్వనిర్ణయ మనుగ్రంథమును రచియించెను. ఈ రెండిటియందును తాను గోవిందదీక్షితుని కుమారుడనని చెప్పుకొనెను.

౧ “..... గోవిందదీక్షితవరసంధనన్య. శ్రీయుజ్ఞ వారాయణ యజ్ఞసః.....”(రఘునాథవిలాసము.)
 “ప్రాథమికరఘునాథభూపతి కృపాస్ఫూర్తివత్సాహితీ సామ్రాజ్యో నిగమాగమార్థనిపుణః శ్రీయుజ్ఞ వారాయణః, గోవిందాధ్వరిమానుః.....”
 (సాహిత్యగర్వాకరము, ప. ౧.)

౨ ఒక తెలుగుప్రతి వాధారము చేసుకొని ముద్రించినట్లు ప్రకాశకులు తెలుపుచున్నారు.
 ౩ బృహదీశ్వరనామము తంజావూరునందలి పెద్దజేవాలయములోని స్వామిపేరు.

“అదైవ్యతవిద్యాసామ్రాజ్యభారంధర మతాం భజే, ఆధ్యాపితా స్మమస్తాని యేన కాస్త్రాణి జోవిదాః. స్థాపితో బైదితో మన్తో విహతాంసాద్వయచక్షుషా, యథావిధిక్రూతా శ్రద్ధా ద్వాజపేయముఖా మఖాః; తం వందే పితరం భక్త్యా గోవిందాధ్వరిశేఖరం లింగాధ్వరీంబ్ర సమతే శివతత్త్వప్రకాశికాం, శివనామసహస్రస్య వ్యాఖ్యాం వివస్వనోరచమాం.”
 (శివసహస్రనామవ్యాఖ్యా.)

“ఇతి శ్రీమదైవ్యతవిద్యాచార్య సాన్నిధిత్యవత్సవోముఖాంతాత్రసాన్నిధిత్యాప్రవాజపేయయాజి గోవిందాధ్వరీంబ్రతనయ లింగాధ్వరీంబ్ర విరచితే వేదార్థతత్త్వనిర్ణయే.....”
 (వేదార్థ తత్త్వనిర్ణయము.)

ఈరెండుగ్రంథములు నముద్రితములు. తంజావూరు పుస్తకాలయమున ప్రతులు కలవు.
 పై రెండిటియందలి శ్రమఫలవివరములను బట్టియు, “నదైవ్యతవిద్యాచార్య” చిరునామము బట్టియు నందుల్లేఖింపబడినది గోవిందాధ్వరియే యనియు, లింగాధ్వరి యాయనకుమారుడనియు విస్పష్టము. కాని యీ యన యెన్న వకుమారుడో తెలియదు. మాడవవాడై యుండవచ్చునని నాయనాహ. ఈయన శివసహస్రనామభాష్యము వ్రాయునాటికి వీరిభటుంబము తంజావూరులోనే యున్నట్లేయవగ్రంథమునందలి యీశ్రీంక్షోకమువలన తెలియును.

“సర్వవిద్యాధిపం దేవం సోమాస్కందం మహేశ్వరం, సురాసురసురుదేవం వందేమాం బృహదీశ్వరం.”
 (శివసహస్రనామభాష్యము.)

ఇప్పుటికి ముగ్గురుకుమార్తెను గురించి తెలియు వ్వాను. గణేశదీక్షితు డనుకొక తార్కికకవి కేశవ విశ్రుని తర్కభాషాగ్రంథమునకు తత్త్వప్రబోధిని యనుబదికను వ్రాయుచు నుపోద్ఘాతమున వీరిందీక్షోకము వ్రాసినాడు:

“గోవిందదీక్షితం తాత మమాం నత్వాచ మాతరం,
క్రియతే తర్కభాషాయా వ్రీకా తత్త్వప్రబోధినీ.”
(తత్త్వప్రబోధిని ౧.)

ఈతత్త్వప్రబోధినికి విశ్వనాథభట్టారకు డను తార్కికుడు న్యాయవిలాస మనువ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. ఈగణేశదీక్షితునికాలమునుబట్టి యాచిన నీయన ౧౭-౧౮శతాబ్దపూర్వార్థమున నున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాలమునుబట్టియు తండ్రి పేరునుబట్టియు యాచిన నీయనయు గోవిందునికుమారుడని తోచక మానదు. కాని తల్లి పేరువద్ద కొంచె మనుమానము గాన నగును. ఏలన, వెంకటమధుర యొరలైనవారు తల్లి పేరు “నాగమాంబ” యని యిచ్చియున్నారు. కాని యీ గణేశదీక్షితుడు “ఉమాం” అని చెప్పుచున్నాడు. అసగా పార్వతి యనియో మరియొక తత్వర్యామనామమో తెలియకున్నది. రెండువిధములై యుండవలెను. నాగ మాంబకే “ఉమా” పదమునకు సమానార్థకమున పదము మరియొక నామమై యుండవచ్చును. లేదా గోవిందదీక్షి తునకు ద్వితీయకళత్ర ముండియుండవలెను. ఆయనకు రెండువివాహములైన ట్లొకవార్త కలదు. దాని కాధారములు గ్రంథతః కానరావు. బహువిధముల నట్లే యుండుననియు, నీగణేశదీక్షితుడు తత్కళత్ర పుక్తుడనియు

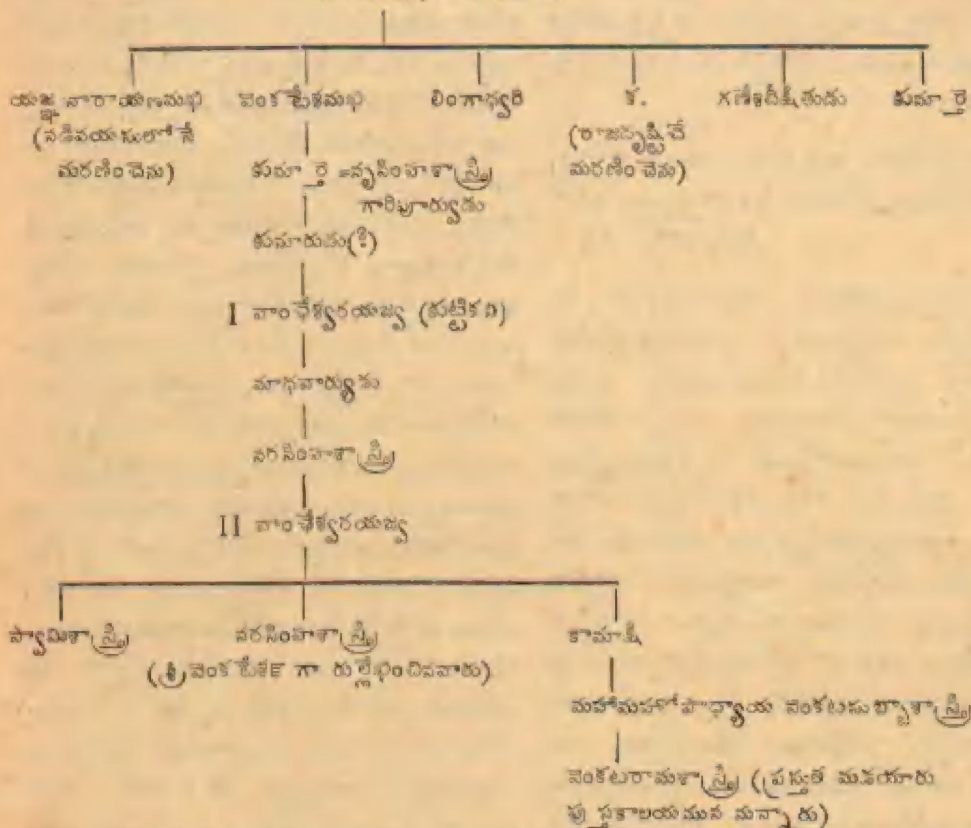
తోచుచున్నది. ప్రబలమైన ప్రమాణము తత్కుడు దీయన కాచిని తెల్పువర కీయనయు గోవిందపుత్రుడేనని మన మనుకొనవలెను. ఇప్పుటి కీయనయొక్క నల్లరు పుత్రులు తార్కికు వచ్చుచున్నారు. ఒక్కరు చనిపోయినవి మనవిచేసియుంటిని. మిగిలిన ముగ్గురుని గూర్చి మన కెంతమాత్రమును తెలియదు. ఈయనకుమార్తె సంతతి యెచ్చటను గానరాదు. ఈయన పుత్రసంతానము యొక్క పుత్రసంతతినిగూర్చియు మన మెరుగము. శ్రీ వేంకటేశకొగారు చెప్పినట్టియు, మైమూరున నుద్యోగమున నున్నట్టియు వృసింహకాష్ట్రిగా రీయన మనున రానిసంతతికి చెందినవారు కి. శ్రీ. మహామహాపాధ్యాయ రామ మర్త్యకాష్ట్రిగారును, ప్రస్తుతపు కాంచి కాను కోటి సీతాధిపతులునుతత్సంతతివారే. నాకులభ్యమైనంత వరకువంశవృక్షమునిచ్చుచున్నాను. (మా. ప్రక్క-పుట). ఈవంశవృక్షములోని వారినిగూర్చి కొంచెముగ చెప్పుదును. మొదటివాంఛేశ్వరయజ్ఞ గొప్ప పండితుడై తంజా పూరున పదునెదిదియవ శతాబ్దారంభమున నేరిన కాపాతీయను మహారాష్ట్రరాజాసభ నలంకరించెను. ఈయన క్షేమకవి పాఠ్యరసముడు. ఈయనకు కుట్టికవి యని వామాంతర ముండెను. కాపాతీరాజపుర మను వామాం తరము గల ‘తిరువీశలూ’ రనుగ్రామము వీరికాపురము. ఈయనతండ్రిపే రేమియో తెలియలేదు. ఈయన మూడుకేతకములను వ్రాసెను.

౧. మహిమకేతకము
౨. ధార్మికకము
౩. ఆశీర్వాదకము.

౧ అనుదిత x ; తంజాపూరు భౌండాగారమునప్రతులు కలవు.
 ౨ ఇనియు ననుదితేమె.
 3 Tanjore Sanskrit Catalogue, Vol. XI., XXVIII. & XXIX.
 ౪ “.....గోవిందదీక్షితనాగమాంబికావరద్వితీయసంధినన్య.....” (చతుర్దండిప్రకాశిక.)
 “అప్రీ గోవిందయశ్వేంద్రనాగమాంబాతపాశలం, శ్రీవేంకటేశ్వరమనీ పరవతంత్రస్వతంత్రస్య.”
 (తంత్రశిఖామణి.)
 “శంకరఅవతార గోవిందాధ్వరిరదే నాగమాంబారే.”
 ౫ వాంఛేశ్వరయజ్ఞకృత భట్టచింతామణిశీతక.

వంశవృక్షము

గోవిందమఘి = వాగమాంబ

మూడును శ్లేషతో విండియున్నవి. ఈయన మనుమడు నరసింహపండితుడు సమస్తశాస్త్రపటిలు డైనను ఆయన రచించిన గ్రంథము దెవ్వియు గానరావయ్యె. నరసింహపండితుని కుమారుడగు రెండవవాంశేశ్వరయజ్ఞ మహారాష్ట్రరాజుగు రెండవ శరభోజచే పోషింపబడుచు లేరువారే కాళికి పెడలి దిరిగినప్పు మార్గంబున మైసూరుమహారాజువారిచే నధ్యర్థింపబడి యచ్చటనే నిలిచిపోయి క్రతువుల నొనర్చి పంతునవంతు డయ్యెను. నము)

ఈయన ద్వితీయకుమారుడే శ్రీ వంకటేశా గారు చెప్పు నృసింహశాస్త్రి గారు. ఈ ద్వితీయ వాంశేశ్వర యజ్ఞ బహుగ్రంథనిర్ణేతయు, సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు నై యుండెను. ఈయన రచించిన గ్రంథముల నిట కొన్నిటిని తేర్కొందును.

౧. హిరణ్యకేశి శ్రోతమాత్రవ్యాఖ్యానము

౨. భాట్టచింతామణి: (భాట్టదీపికా వ్యాఖ్యా

౧ “చక్ర మాహిషశతకం ధావీశతకం తథాఽశిమం శతకం,
శ్లేషకవిసార్యభౌమః శ్రీమాన్ వాంశేశ్వరస్యతంత్రోఽసౌ.”

(భట్టచింతామణి.)

౨ భాట్ట చింతామణి, పీఠిక.

౩ గానాభట్టకృతమున నీ పేరుగల మరియొక మీమాంసాగ్రంథము కలదు.

3. బ్రాహ్మచరితామణి
4. దత్తచరితామణి
5. అద్వైతచరితామణి
6. ధూర్ధానచంద్రిక
7. మహిమశతకాఖ్యానము
8. శ్రీమార్కచంద్రిక.

వీనిలో చాలాపన్నియు చతుర్విధములే గాని భాట్టచరితామణిమాత్రము కుంభకోణ సీతాధ్యక్షుల లక్ష్య ప్రియమైనారు. ఈయన పెద్దకుమారుడుమాదా పండితుడై యన్నదమ్మ దిరువురును మైమూరునందే యుండిపోయిరి. ఈ వృషింహకాస్త్రిగారి మేనల్లుడగు శ్రీ. శ్రీ. వెంకటసుబ్బాకాస్త్రిగారు గొప్పమీమాంసకులై మైలాపూరునందలి కళాశాలాధ్యక్షులవహించి బహుశిష్యులవక్తయై యిటీవలనే పరమపదించిరి.

గోవిందదీక్షితుడు రచించిన గ్రంథములగుర్చి చర్చ కలను. కాన యాయన కుమార్తె గ్రంథములను గుర్చి ముందు ముచ్చటించును. పెద్దనాడగు యజ్ఞనారాయణమాదా మద్దర్శనీపాఠశుభు. రఘునాథునికి శిష్యుడు. ఈయన రచించిన గ్రంథములలో నీక్రిందివి మాత్రము కన్పట్టుచున్నవి.

౧. సాహిత్యరత్నాకరము.

2. రఘునాథవిలాస నాటకము

3. అలంకారరత్నాకరము (ప్రతాపరుద్రీయము వంటిది). ఇది గాక శుల్బసూత్రవ్యాఖ్యానము వ్రాసినట్లు కంకోక్తిగా నారాయణకవి తన రాఘవేంద్ర విజయ కావ్యమున చెప్పుచున్నాడు. 3 మరియు రఘునాథవిలాస

నాటకమునకు పూర్వము సాహిత్య రత్నాకరమునే గాక రఘునాథధర్మవిజయ మనుకావ్యమును మూడవవ వ్రాసినట్లు తన్నాటకమున తానే చెప్పుకొనియున్నాడు.

“మఱి.—తత్తత్తత రఘునాథ ధర్మరత్నాక్షిరత్న త్వవేనైవ తావ దస్యాసి కవయితా యజ్ఞనారాయణయాయజాక ఇతి జానామి యోహ రఘునాథ ధర్మవిజయసాహిత్యరత్నాకరయోః కావ్యయోః కర్తా”.

(రఘునాథవిలాసము: ప్రస్తావన.)

ఈరెండుగ్రంథములు నిష్క డెచ్చటను లభించలేదు. కాలము బయటకు తీయునది నమ్మచున్నాను. రెండవనాడగు వెంకటేశ్వరమఠి యీక్రిందిగ్రంథములు వ్రాసినట్లు తచ్చిష్యుడగు రాజమాదామణిదీక్షితుడు తనతంత్రశిఖామణియందు వ్రాసియున్నాడు.

“అస్తి గోవిందయశ్వేంద్రనాగనాంబాతమఃఫలం,

శ్రీవేంకటేశ్వరమఠి సుర్యతంత్రస్వతంత్రధీః,

యేనేష్టం సాగ్నిచిత్యాప్తవాజాపీయాదిభి ర్మఘైః,

కృతం సాహిత్యపాత్రాజ్యంనామకావ్యమనుత్తమం.

వ్యతాపి శుల్బమీమాంసా తథా కర్మాంతవార్తికం,

ఋద్ధికాయాః కృతా టీకా వార్తికాధరజాభిధా.

ప్రతిష్ఠాపితవోశక్త్యాహనే ప్రస్థ నియోగతః,

మాదామణి ద్వితమ తే యజ్ఞా తంత్రశిఖామణిం.

(తంత్రశిఖామణిక.)

వీనిలో మొదటి మానుగ్రంథములను కానవచ్చుటలేదు. నాల్గవదిమాత్ర మసంపూర్తిగా లేంజాపూరు భండారమున మున్నది. ఇవియే గాక ఐదుక చతుర్దశిప్రకాశిక యను సంగీతగ్రంథమును వ్రాసినట్లు

౧ “పాతంజలం భాట్టమతంచ తేర్కమద్వైతరాధ్ధాంత మనైమి కీర్తే,

ప్రబంధ సందర్భ భిల్లః కవిత్వ విద్యా మిదాసీం ప్రకటికోమి.”

(సాహిత్యరత్నాకరము.)

2 టీ. ఆర్. చింతామణిగారు దీనిని “మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయపత్రిక” లో ప్రకటించుచున్నారు. మిగి

లిన రెండును నముగ్రీతములే. 3-వ గ్రంథము మిక్కిలి శిథిలమై యున్నది.

3 “తంజాపుర్యా మవ్యథా శుల్బసూత్ర వ్యాఖ్యాతారంభావమాకం యజంతం.” (రాఘవేంద్రవిజయము, ప. ౪.)

౪ (౧) సాహిత్యపాత్రాజ్యకావ్యము. (2) శుల్బమీమాంస. (3) కర్మాంతవార్తికము. (౪) వార్తికాధరము.

చూచియున్నాము. ఈయనలను నిజముగా సర్వతంత్ర పూజనానుభూషణమునుగూర్చియు, వేదార్థతత్వనిర్ణయమునుగూర్చియు, గణేశదీక్షిత రచితమున తత్వయుచున్నది. చూడవలసిన లింగాధ్వరీ వ్రాసిన శివ ప్రబోధినిని గూర్చియు బహుశా ముచ్చటించితివి.

ఆతిథ్యము

పండిత చల్ల సంగరాజ కుమారి

అలసితివేమొ ఘోరవిసినాంతరసీమల పాదచారివై

కలయ దిరుంగుటకా మొగము గందెను మేనున ఘర్మిలించువుల్
పొలిచెను పాదపద్మముల బొక్కులు గానగనయ్యె గాన నీ
వలయక గొమ్ము మాయతిథివై పరిచర్యల సంతసంబునకా.

అల్లదె కొండయేటిదరి సందితచారుమనోజ్ఞ మాధవీ
వల్లరిపొంత మల్లికల పార్వమునకా సురసాలజాలన
ర్పిల్లవకాంతిదిక్కులను బర్వినచెంతను పర్ణశాలలో
చల్లగ విశ్రమించి మరి సాగుము వైనమునేయ నింటికికా.

ఇమ్ముగ రమ్యహర్మ్యముల నిండు శిలామయవేదికావితా
నమ్ముల భర్మతోలికల వందితలీల మెలంగి వానిసా
ఖ్యమ్ము నెరింగి తీవు గహనాంతర పర్ణకుటీరమందు వా
సమ్మునరించి యొక్కత్రుటి సమ్మతి దాని సుఖమ్ము గాంచుమీ.

వనజములెల్ల భీతిగొన భాస్వరతేజముతోడ వైరిభే
దన మొనరించుచుకా దినము దాకడు దవ్వల కేసి యెంతయుకా
జనసముదాయముకా విడిచి సంస్థితి జూచుచు డస్సి యొంటిమై
వనముల జేరె నీపగిది భాస్కరు డల్లదె చూడు మిత్రమా!

బుద్ధుల జ్ఞాన మనంతరేహి ఆకాశవిభులం సమమ్,
కపయే త్కల్పనాహం తం నచ బుద్ధునాకాయాః.

(లలితవిస్తరము).

ఆకాశ సమ విభులమను ఆనందము ననుజ్ఞాన
యన కాధారుడు బుద్ధుడు. క్రమక్రమముగ కల్ప
ములు క్షయమొందుచుండును. కాని బుద్ధభగవానుని
గురుజనంత్రవమునకు మాత్రము క్షయము లేదు.

ధర్మము త్రివిధము. ప్రవృత్తిసూలకము, నివృత్తి
సూలకము, ప్రవృత్తినివృత్తిసూలకముని. నిరంతరము
చిత్తవృత్తుల చరితార్థతత్కౌతకు ప్రయత్నించుచుండుటను
ప్రవృత్తిసూలకధర్మ మందురు. ఆర్యావర్తమందు
చార్మనికులలో జొరకడను చార్వాకుకును, పశ్చిమభుంజ
ములయందు 'యోపిహ్యురన్' అనువార లిద్వరు బోధిం
చినవారము ప్రవృత్తిసద్భ్యాంతర్గతమై యున్నది. మరియు
వర్తమానకాలమందు 'స్రికాపాద్రి'వా దుపదేశించు మత
ముగూడ ప్రవృత్తిసూలకధర్మమునకు సంబంధించి
యున్నది. చార్వాకు తెల్లు నుడివియున్నాడు:

యావత్తేజోబుద్ధిం తేనేర్ బుద్ధింకృత్యాఘృతంపి చేత్,
భిష్మిధూర్త్య దేహస్య పున రాగమనం కుతః.

(బ్రతికియున్నంతికాలము సుఖముగ జీవితమును
గడపుము. ధనము లేనియెడల ఆహ్లాదేసియైనను ఘృత
మును త్రాగుము. దేహము భస్మమైనతర్వాత తిరిగిరావని
నమ్ముము.)

చార్వాకునిసిద్ధాంతానుసారము దుఃఖమునుబరిత్య
జించి నిరంతరము సుఖానుసంధాన మొనర్చుచుండు
టయే పశువురుషార్థము. సుఖానుధావన మొనర్చు
నపుడు స్వర్గురుఃఖము కలిగినను కలగవచ్చును. అట్టి
దుఃఖమును సంతోషముగ ననుభవించుచు. కాని యెప్పు
డును మానవుడు సుఖాన్వేషణమునుండి విరమింపదగవని
శిష్యుమండలికి ఉపదేశించియుండెను.

త్యాజ్యం సుఖం విషయసంగమజన్య పుంసాం
దుఃఖోపస్థప్తి మితి సూర్యనిచార కైహి,
ప్రీహీన్ జిహ్వానతి సితోత్తమతం మూర్ధ్యాకా
లోనామ శోభుమకలోపహితాన్ హితార్థి."

(మానవసాదివిషయములనుండి యుత్పన్న మగు
సుఖము దుఃఖముశ్రేతమై యుండును. అందువలన నట్టి
సుఖమును బరిత్యజింపవలయునని నుడువునాడు పరమ
భూతుడు ఉత్కృష్ట శ్రేతలెందులపూర్ణముగ ధాన్యము
గుహావృత మగుటవలన హితార్థియగువా డెవ్వ డైనను
దానిని త్యజింపవలయునని నుడువునా!)

చార్వాకుకు, యోపిహ్యురన్ మొదలగు వారి
సిద్ధాంతానుసారము సుఖమును బొందుచుండు వప్పుడు
కలుగుదుఃఖమునూడ సుఖపదవాన్వయేయని లేలయన్నది.
వశువులు మొదలగు జంతుజాలము స్వీయై నెసర్గి కవృత్తుల
ననుసరించి ప్రవర్తింపుచు సంశ్లేష్టి నొందుచుండు విధ
మున మానవుడు స్వీయై చిత్తవృత్తుల ననుసరించి ప్రవర్తిం
చుటయే పరమపురుషార్థ మగుచున్నది. కావున సీధర్మ
మందు నియమనిష్ఠులకు తావు పూజ్యమని గ్రహించవల
యును.

ప్రవృత్తిధర్మమునకు సంతృప్తముగ విపరీతమై
చిత్తవృత్తుల నిరోధము ముఖ్యాంగముగ గలిగినదానిని
నివృత్తిధర్మ మందురు. 'యోగ శ్చిత్తవృత్తినిరోధః' అని
పతంజలిమహర్షి నుడివియున్నాడు. మనుసంహితయందు
"ప్రవృత్తి రేహ ధూతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా"
అను వాక్యము నివృత్తిధర్మము నుపదేశించుచున్నది.

మానవుని చిత్తవృత్తులయందు సత్యమగువానిని
ననుసరించుచు, అసత్యములనువానిని త్యజించుచుండుటను
ప్రవృత్తినివృత్తిసూలకధర్మ మందురు, యవారపుఖండ

మందు శైలికవిజ్ఞానవిదులు తత్త్వగ్రహింస, మాత్స్యర్యము మొదలగు నీచతమవృత్తులను, భక్తి, దయ మొదలగు సద్వృత్తులను విశ్లేషణంబొనర్చి, చిత్త పుత్తులయందు శ్రావణతగినవి కొన్నియు, పరిత్యజంపవలసినవి కొన్నియు గలవని నిరూపించియున్నారు. వారి మతానుసారము దయ, దాక్షిణ్యము మొదలగు సద్వృత్తులయందు ప్రవృత్తియు, మదమాత్స్యర్యాది నుగములయందు నివృత్తియు గలిగి ప్రవర్తించుటయే మానవునకు పరమధర్మమని శేలుచున్నది.

ఆర్యావర్తమందలి స్వృగులు, పురాణములు మొదలగున వన్నియు ప్రవృత్తినివృత్తిధర్మమును పునాదిగా గలిగియున్నవి. వ్యాసభగవాను డిట్లు మనవియున్నాడు.

ద్యా విమా శభ పంథానా యత్ర వేదా ప్రతిష్ఠితాః, ప్రవృత్తిలక్ష్మణో ధర్మో నివృత్తౌచ విభావితః.

(ద్విపధిములుమాత్రము విరాజిల్లుచున్నవి. ఈద్విపధిములమీదనే వేదము ప్రతిష్ఠింపబడినది. ఆరెండింటి యం దొకదానిని ప్రవృత్తిధర్మమనియు, రెండవదానిని నివృత్తిధర్మమనియు ముడుపుదురు.) హిందువుల ధర్మశాస్త్రములన్నియు విధినిషేధములతోడ గూడియున్నవి. అందువలననే విధినిషేధములను నిర్ణయించు గ్రంథములను ధర్మశాస్త్రము లనుచున్నారు.

ఈ విధిధర్మములయందును నివృత్తిధర్మమునే సర్వశ్రేష్ఠముగ దలంపవలయును. చార్యాకుడు మొదలగు వారిమఠములు పాఠశాలలు సుడుపుట కంటగా మత భేదము గన్నట్లుదు. ప్రవృత్తినివృత్తులతోగూడిన ధర్మము గృహస్థుల కత్యుత్కృష్టమగు ధర్మమునుటకు సంధియు లేదు. కానిముముతువుల కిదివనికీరారు. సుకృతదుష్కృత కర్మలవలన మానవుడు తిరిగి సంసారమందు బుట్టి వాని ఫలభోగముల ననుభవించును. అవగా, సత్కర్మ యొనర్చు మానవుడు తిరిగి భూమండలమందు ఉచ్చతరయోని యందు జన్మించి యత్యధిక సుఖముల ననుభవించును. దుష్కృతకర్మల వృన్దవర్షవాడు నీచతరమగు యోనియందు జన్మించి యత్యధికదుఃఖములను బొందును. కావున మాన

వుడు సుకృతకర్మలకర్మల వృన్దవర్షవలన పునర్జన్మమెత్తి సంసారమందు పరిభ్రమింపక తప్పదు. అందు వలననే

యథాహిహమయో హితైః హితైః స్వర్గమయైరపి, తావత్ ద్వంద్వోభవత్వేనః కర్మభిశ్చ కుఠాకుభైః.

లోహనిర్మితశృంఖలముచేతనైనను, సువర్ణశృంఖలములచేతనైనను మానవుడు బద్ధుడనటలులే తీవుడు కుభాకుభికర్మలద్వారమున సంసారమున బంధింపబడుచున్నాడు. సంసారబంధనచ్చేద మైనగానితీవునకు ముక్తి లభింపదు. ముక్తిని వాంఛించు మానవునకు ప్రవృత్తినివృత్తులతో గూడిన ధర్మము శ్రేయస్కరముకాదు. కావున నివృత్తి ధర్మము ముముక్షుల కవలంబనీయము.

భారతవర్షమందలి చార్యానికులందరు నివృత్తిధర్మమునే యత్యుత్కృష్టమని నిరూపించి యున్నారు. ఒక్కపతంజలిదర్శనమందే కాక మిగిలినదర్శనము లన్నియు మానవులనునివృత్తిధర్మమే పరమాశ్రయమనిచుంపుచున్నవి. వేదాంతదర్శనమందెట్లు చెప్పుబడియున్నది: అవిద్యాగ్ధ్యంసమువలన సమస్తవాసనలను క్షయమగును. ప్రవృత్తి కట్టుబడును. చిత్తవృత్తులు నిరోధింపబడును. బంధనముక్తి గలిగినంతనే ముముక్షుత్వములభించును. తైత్తిరీయోపనిషత్తునందుక్రియాపథము, సన్న్యాసమునను రెంటియందునను సన్న్యాసము సహితకృష్టమైనదని వర్ణింపబడియున్నది. మరియుసన్న్యాసమునగా, త్యాగము లేక వాసనానివృత్తియని నిర్వచింపబడినది.

కావున భారతీయదర్శనములును, ఉపనిషత్తులును, పురాణములు మొదలగు గ్రంథము లన్నిటియందునను నివృత్తిమార్గ మత్యుత్కృష్టముగ ప్రకంశించబడి యున్నది. మోక్షమును, లేక నిర్వాణమును వాంఛించు మానవుడు నివృత్తిధర్మము ననుష్ఠించి తీరవలయును.

భారతవర్షమందు దర్శనగ్రంథము లన్నియు నివృత్తిధర్మమును బోధించుచుండినను, యోగులు నిష్కామభావమున నివృత్తిమార్గమున నిర్ణమించుచుండినను, నివృత్తిమార్గానుష్ఠానమందు బుద్ధభగవానునితోఁ బోల్చి తగినవారు కానరారునుట యత్యంతసాహసము కాదు.

పాక్షాత్ భగవానుడు నివృత్తిధర్మమును మానవులకు ప్రత్యక్షగోచర మొనర్చుటకు గౌరవబుద్ధిరూపమున మానవమండలియం దవతరించి దైవిక క్రియాకలాపముల యందును, ఉపదేశములయందును నివృత్తిధర్మమును ప్రస్తుత మొనర్చియున్నాడు.

బుద్ధత్వము లభించుటకు పూర్వము కాక్యసింహుడోడినమున కపిలవస్తునగరమందలి స్వీయమందిరమందు శేయనించియుండెను. అతనిని నిర్దుర మేల్కొల్పుటకు తెల్లవారుజామున గుండరిమణులు మంగళగీతములు పాడవోచ్చిరి. మనుగృహవేణునివాదమున శ్రుతి గలిపి పాదురమణిమణుల మృగముగూర కంకశ్వరముతో గూడిన ప్రాతఃకాల గీతములు కాక్యసింహుని కర్ణకుహరముల బ్రవేశించి యాతని కీక్రిందివిధమున వివరపఱచెను.

“జరావ్యాధిభయరహములతో గూడిన ఖగోరా నలమువలన త్రిభువనములు నిరంతరము దగ్ధమగుచున్నవి. కుంభమందు దగుల్కొనియుండు భ్రమరము రోదనము చేయుచు వంటే తిరుగుచుండునిభమున త్రిభువనములును నిచ్చుతిని గాంచబాలక నిరంతరము దగ్ధమగుచు చుట్టి చుట్టి తిరుగుచున్నవి. కరతాల్మవందలి కేసునదృశ్యమున త్రిభువనములు అగ్రువములు; రంగభూమి. వీని యందు నిరంతరము జననమరణములు వాఙ్మయు చేయుచున్నవి. పర్యవేషములనుండి యత్యంత వేగమున బ్రవహించు నెలయేరులబోలిన తీవ్రగామియగు అయువు మెరుపు తీగవలె లోపించుచున్నది. పృథ్వియందు, దేవలోకము మొదలగువానియందు చంతటనుండు మానవులు తృప్త అవిద్యులకు లోనై శ్రమణిలమగు కుంభకారుని చక్రమును బోలి పంచవిధములగు గతులకు లోనై మాఘభావమున దిరుగుచున్నారు. లోభవశమున మృగములు వ్యాగుని బాలమందు దగుల్కొను విధమున మానవుడు జగత్తునందలి గుండరవస్తువులు, మనోహర శిల్పములు, గుగంధము రసములు మొదలగువారి స్ఫుర్వభుజి మనుగదించుచు పాపపాశమున బుద్ధివనమున్నాడు. మానవున కత్యంతభీతిజనకమగు పరమశక్త్రువు మరణము. వివిధోపద్రవములకును, అసంతోశకమునకును మూలము వాసన. అసిగ్ధారాకుల్యములగు భోగ వివయములు వివయశ్ర

మద్యకేములు. కావున వీని నన్నిటిని ఆర్యజనులు ఆ మేగ్య ఘటమును త్యజించు నటలు పరిత్యజించనలయును. కాను నము మిక్కిలి భయంకరమైనది. సమస్తదుఃఖములకు మూలము నై యున్నది.

అది మనమునకు దట్టివంతనే దుఃఖము పొంగి పొరలును. మోహము మేల్కొనును; భవతృష్టాలె కాశ్రయమును, పంకతుల్యమును, మగ్గుల ప్రశంసధారా కుల్యమును వాసనను ఆర్యజనులు ప్రజ్వలితాగ్ని కుండమని తలచి భయకంపిత లగుచుండురు.” (లలితవిస్తరము)

బుద్ధత్వము లభించిన పరమహూర్తముననే కాక్య సింహుడు ప్రవృత్తినిగూర్చి యాక్రిందిభావముల గీతమును బాడియుండెను.

“నే నీదేహరూప గృహనిర్మాణకారిణి యను తృప్తమగూర్చి యన్వేషణం బొనర్చుచు పలుజన్మము లెత్తి జగత్తునం దనేకవిధముల పరిభ్రమించి యుంటిని. అయ్యో, తిరిగితిరిగి జన్మములెత్తుచుండుట యెంతటి దుఃఖకరవిషయము. ఓదేహరూప గృహనిర్మాణకారిణీ, నేటికి గదా నిన్ను గాంచ గలిగితివి. ఇక నీవు తిరిగి గృహమును నిర్మింపజాలవు. గృహ స్తంభములను, పార్శ్వభండ నిచయమును పంపూర్ణముగ భిగ్గు మొనర్చితివి. వాసనా విహీనమున వాచిత్రము తృప్తాక్షయసాధనకు గడంగినవి.” (ధర్మపదము)

బుద్ధభగవానుడు ధర్మప్రచార మొనర్చునప్పుడు వాసనాక్షయమును గూర్చియే మిక్కిలముగ బోధించుచుండెను. ఒకప్పుడు బుద్ధుడు శిష్యులతోడ గయాగ్రామమందలి వాస్తీశిర్షమను పర్యతమమీద నితనించినందు, ఒకదినమున నాకస్మికముగ నాచర్యతమునకు తూర్పుదిక్కున నుండు పర్యతమమీద దవానలము ప్రజ్వలించ జొచ్చెను. అప్పుడు బుద్ధభగవానుడు శిష్యులందఱున కిట్లుపదేశించెను :

“సమస్తబ్రహ్మాండములయందు డట్టి ఖగోరాగ్ని ప్రజ్వలించుచున్నదో కాంచుడు. అదిత్యునినుండి బిరార్దతమగుచుండు మహాగ్ని వలననే మన నేత్రములు ప్రజ్వలించుచున్నవి. జగత్తంతటను నగ్నివృష్టి నురియుచున్నది.

యాపరసగంధకేబ్బస్సర్పలు మొదలగువని యాయస్మియం
దింధనములై మానవులఇంద్రియములను దహించుచున్నవి.
రాగ ద్వేషమెహహాదులనుండి నిరంతరము జయలెస్సజల
యందు మహాదవాసలను మానవమండలిని పరితేపింప
జేయుచున్నది. జన్మజరామరణశోకదుఃఖాదులయందు
ప్రజ్వలితమగు దవాసల మాయస్మిమంపియే యుల్పన్న
మైనది కదా! ఇంద్రియములు, ఇంద్రియనివయములు,
దేహము, మనస్సు మొదలగువానిని అత్యంతవికారమగు
అస్మికుండమనిభ్రావించును. ఈమహాస్మికుండమందుండు
వాసవాసలముచేత జీవులు నిరంతరము దగ్ధమగుచుండు
టనుగాంచుడు. ఈయనివార్యబాధలను గాంచి జ్ఞానులు
సంయతులై విమన్వాలలను ప్రళయితమొనర్చుట కుపాయ
మునుగూర్చి నిరంతరము జీంతింపుచుండురు. మరియు
వారు బ్రహ్మచర్యసాధనద్వారమున వాసవలనుండి
విముక్తి నొందినిర్వాణరాజ్యమును చేరగలుగుచున్నారు.

బుద్ధభగవానుడు వాసవానివృత్తిగూర్చి యనేక
మార్గములను కిన్వయమండలికి మాపించి రాగద్వేషమెహహా
దులనుండి యుల్పన్నమగు మహాత్రికాస్మిని సంపూర్ణ
ముగ నిర్వాపితమొనర్చుకుని మహాపరినిర్వాణమును
జొందియుండెను. ఆమహాపురుషుడు నివృత్తిమార్గమున
నిర్వమించుటలో మానవమండలికి బోధించుచు స్వీయజై ని
కానుస్థానమందు నివృత్తిమార్గమును సూచించుటతోడ
సంతృప్తిని జెందిక మానవమండలికి ద్రావ జాతులకు
గాను సన్న్యాసులసంఘమును విద్ధింపెను. దానినే భిక్షు
సంఘమందురు భిక్షుసంఘమున బ్రవేశించినవాడు వివీర
భావమున జీవితమును గడపవలయును. దారిద్ర్యమును
వరించవలయును. స్వార్థత్యాగము నభ్యసించుచు నిరంత
రము బ్రహ్మచర్యానుష్ఠాన మొనర్చుచుండవలెను.

భగవానుడును మనువు భిక్షుసంఘమును విక్రమింప
ముగ బ్రశంసించియున్నాడు. బ్రహ్మచర్యగృహస్థ వాస
వ్రధసన్న్యాసాశ్రమముల యందు సన్న్యాసాశ్రమమే
పరమోత్కృష్టమైనది. బ్రాహ్మణ క్షత్రియవైశ్యకూడ్రు
లను చాతుర్వర్ణ్యములవారియందును బ్రాహ్మణుడే
విక్కిరి సన్న్యాసార్హుడని నుడువుచుండురు. మనువు
బ్రాహ్మణ జీవితమును గూర్చి యిట్లు నుడివించు న్నాడు.

“బ్రాహ్మణుడు సృష్టియందలి మేటివికిని హింస
గలుగకుండు వృత్తి నవలంబించి నిరాదంబరముగ జీవిత
మును గడపవలయును. గర్తించబడని కర్మలద్వారమున
జీవితయాత్రకు కావలసినంతమాత్రమే ధనమును ధను
కూర్చుకొనవలయును. శరీరమును క్షిప్తమొనర్చుకొనరా
తగదు. బ్రాహ్మణుడు నవలంబించవలసిన ముఖ్యవృత్తి
ఉంధవృత్తి. అది సాగనిచో దానగ్రహణము చేయు
వచ్చును. ఇదియు సాధ్యముకానిచో భిక్ష, కృషి, వాణి
జ్యముల నొనర్చవలయును. కాని యెప్పుడును కుక్కుర
వృత్తి (పరనేప) నవలంబింక గూడదు. జీవించుటకుగాను
మానవులు సాధారణముగ నవలంబించువృత్తులను బ్రాహ్మ
ణుడు గ్నానవారదు. శతశ్చయ మొదలగు దుర్గుణముల
పీడి విశుద్ధముగ జీవితమును గడపవలయును. ఇంద్రియ
విమయములను యాపరపాదులయం చెప్పునను ఆసక్తి
గలిగి వర్తించజనగు. చిత్తముమండి విమయాసక్తినిమూరి
కృత మొనర్చుకొనవలయును. పరుల కపకారము
గలుగుకార్యమును గూర్చి చింతింపవలదు. లోకుల కాగ్ర
హము గలుగువాక్యము లెప్పుడును మోముమండి బహిర్గ
తము కానీయకూడదు. మానవులు విమమును కొరసలు
లనే బ్రాహ్మణుడెప్పుడును సన్న్యాసమును వాంఛింప
జనదు. మానవు లభ్యుత్థిమును గోరుచుండు విధమున
బ్రాహ్మణుడు నిరంతరము అవమానమును కాంక్షింపు
చుండవలయును. పరులచే నవమానింపబడిన మానవుడు
నుభవముగనిద్రించును. ఆనందముగ దిరుగుచుండును. కాని
బ్రాహ్మణుని అవమాన మొనర్చినవానికి వివాళిము
తప్పదు.”

బ్రాహ్మణులును, బాద్ధులును గూడ నేక గ్రీన
ముగ జీవుడు ముక్తి నొందుటకు వాసవానివృత్తియే ముఖ్య
సాధన మని నుడివియున్నాడు. ఇక్కాలమున గూడ
భారతవర్ష మందు ముక్తిని గోరువారున్నారు కాని వాస
వానివృత్తికై ప్రయత్నించు వారత్యెల్లమని నుడువ
వచ్చును. కొందరు సన్న్యసిం చెదరు. కొని ప్రయోజనం
లేమి? వారియాహార పానీయములయందు, వేషభౌషల
యందెచ్చటను వాసవానివృత్తికొరకు చేయు ప్రయత్నము
కానింపదు.

బుద్ధిగవానుడు స్థాపించిన పద్మావతి సంప్రదాయమును భిక్ష సంఘ మందురు. ఎనిమిదిసంవత్సరముల వయసుకు లోబడినవా డెవ్వక ను జాధ్యధర్మదీక్షితు డగుటకు పిలుచెడు. ఇరువదిసంవత్సరములు చాటిసవారుమాత్రమే భిక్షసంఘమున బ్రవేశించుటకుర్దులు. గృహస్థధర్మమును త్యజించుటనుప్రవ్రజ్యమందురు. భిక్షసంఘమునతేరుటను 'ఉపసంపద'యని తెలియనగును.

ప్రవ్రజ్యము=ప్రవ్రజ్యధర్మము నవలంబింపదలచిన వ్యక్తి కాషాయవస్త్రమును సంపాదించుకొని యేభిక్షువువై నను ఉపాధ్యాయునిగవరించి యాతనికడ కేగి సమన్వీరించి యిట్లు నుడువవలయును:—

'మహేశ్వర! సంసారపథమందలి సమస్తదుఃఖముల నివారించుకొనుటకును నిర్వాణసాక్షాత్కారము కొరకును నేను ప్రవ్రజ్యధర్మమును స్వీకరింప దలచితిని. అనుగ్రహపూర్వకముగ నీకాషాయవస్త్రమును స్వీకరించుడు. అని ముమ్మారు ప్రార్థింపవలయును. అప్పుడు ప్రార్థించుచున్న శిష్యునిహస్తమును కాషాయవస్త్రమును ఉపాధ్యాయుడు నైకొనును.

ప్రవ్రజ్యగ్రహణేచ్ఛతో గూఢుకొని యుండిన శిష్యుడు నుడువును గాంచి ముమ్మా రీక్రిందివాక్యముల నుచ్చరించును. "సంసారపథమందు సమస్తదుఃఖముల నివృత్తికిని నిర్వాణసాక్షాత్కారముకొరకును ప్రవ్రజ్యధర్మము నవలంబింపదలచితిని. అనుగ్రహపూర్వకముగ కాషాయవస్త్రమును నాహస్తముం దిడుడు." ఉపాధ్యాయుడు తనచేత నున్న కాషాయంబరమును శిష్యుని హస్తములయందీసి ధరింపవలయునని నుడువును. శిష్యుడొక వస్త్రమును కట్టుకొని హస్తములు ముక్కుకించుకొని "మహేశ్వర! నేను త్రిశరణములతో గూడిన దశశీలధర్మమును యాచించుచున్నాను. అనుగ్రహముతోడ నాకు శీలదానం బొసంగుడు." అని ముమ్మారు ప్రార్థించును. తదనంతరము ఉపాధ్యాయుడు 'నేను నుడువువాక్యములను తిరిగి నుడువును' అన శిష్యుడు 'ఆజ్ఞ, మహేశ్వర!' అని యంగీకారమును నైలువును.

సమస్కారము

'భగవానునకు అనగా సమ్యక్ సంబుద్ధునకు నమస్కారము.' అని నుడువు నుడువుదానిని శిష్యుడు వరుసగా ముమ్మారు స్మరించును.

త్రిశరణములు

బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి
నేను బుద్ధుని వాశ్రయించుచున్నాను.
ధర్మం శరణం గచ్ఛామి
నేను ధర్మము వాశ్రయించుచున్నాను.
సంఘం శరణం గచ్ఛామి
నేను సంఘము వాశ్రయించుచున్నాను.

అను నీత్రిశరణములను నుడువు చెప్పయండ శిష్యుడు ముమ్మారు నుడువును.

దశశీలములు

౧. ఏప్రాణి నైనను వధింపను.
౨. పరద్రవ్యమును వధింపను.
౩. వ్యభిచారము చేయను.
౪. అబద్ధము లాడను.
౫. ప్రమోదముకొరకు మర మొదలగువానిని ద్రావను.
౬. అపరాధములలోగా భ్రంశింపను.
౭. వృత్తికిత వాద్యములతో గూడిన యుత్సవములను పంచర్కింపను.
౮. అలంకారముకొరకు మాలలను ధరింపను. సుగంధమును బూసికొనను.
౯. బంగారును గాని, వెండిని గాని దానముగ గ్రహింపను.
౧౦. ఉన్నతాననము, ఉచ్చశయ్య మొదలగు వానిమీద గూర్చుంపను; కలసినింపను.

అని ముమ్మారు నుడివినవిమ్ముట ఉపాధ్యాయు డిట్లునును: "త్రిశేరణములతో గూడిన దశశిలధర్మమును నుత్తము రూపమున రక్షించుకొనుచు అప్రమోదముగ కాలము గడుపుచుండవలయును." అను వాక్యములకు శిష్యు డంగీకారమును దెల్పును.

ప్రవ్రజ్యగ్రహణ మొనర్చిన మానవుడు ప్రభాత సంత్యా కాలములయందును, రాత్రిప్రళయయామమునను చతుర్విధ

* భారతీయులు పరమ పవిత్రముగ భావించు మనుష్యునియందు దశవిధ ధర్మములు పేర్కొనవలసి యున్నవి. వాని నీ క్రింద నుదాహరించుచున్నాను.

ధృతిః క్షమా దయాఽస్త్రీయం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః
ధీ ర్విద్యా సత్య మక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణం
దశలక్షణాని ధర్మస్య యే విప్రాః సమర్థయశే,
అధీత్య చామచరంతే తే యాంతరహంగరిమ్.
—మమసంహిత.

ధృతిః (సంకోచము), క్షమా (పరులచేయు అపరాధములను క్షమించుట, సహించుట) దయాః ఆస్త్రీయమ్ (దొంగతనము చేయకుండుట), శౌచమ్, ఇంద్రియనిగ్రహమ్, ధీః (జ్ఞానము), విద్యా (ఆత్మజ్ఞానము), సత్యం, అక్రోధః అను నీపదియను ధర్మలక్షణములు. ఈ దశలక్షణములతో గూడిన ధర్మము వస్యయనము చేయుచు వాని ననుసరించు త్రాప్యాణునకు పరమపదము కలుగును. మనుష్యునియందు గుల్లేఖింపవలసిన దశధర్మము లను బ్రహ్మచర్యగౌరవాన్యధ్యవాసప్రస్థసన్న్యాసాశ్రమముల యందుండునా తెల్ల గునునాచరించుచుండవలయును. మను ష్యునియందలి ద్వాదశాధ్యాయముందు దశవిధపాపము లుల్లేఖింపవలసియున్నవి.

పరద్రవ్యే వ్యభిధ్యానం మనసాఽనిష్ఠచింతనమ్,
వితతాభినివేశ్య త్రివిధం కర్మ మానసమ్.

పారువ్య మపురం చైవ మైశువ్యజ్ఞాపి సర్వకః,
అసంబద్ధప్రలాపశ్చవాద్యయం స్వాచ్ఛకుర్విధమ్.

అదత్తానా మహదానం హింసా చైవావిధానకః
పరదానోపసేవాచ కారీరం త్రివిధం స్మృతమ్.

ప్రత్యావేక్షణవిధులను మననము చేయుచుండవలయును. చివర ప్రత్యావేక్షణము, పిందు ప్రత్యావేక్షణము, కయవాసప్రత్యావేక్షణము, కైవజ్యప్రత్యావేక్షణము అనువానిని చతుర్విధప్రత్యావేక్షణము లందురు.

చీవరప్రత్యావేక్షణము

శీతగ్రీష్మతాపనివారణకొరకు నేను వస్త్రమును ధరించుచున్నాను. కాని యహంకారముకొరకు కారు.

పరద్రవ్యాభిలాష, మనమునం దనిష్ఠచింతనము, విభ్యాభినివేశము (విభ్యాద్యుప్తీ)పారువ్యము, అస్పృశము, మైశువ్యము (పరులముఖమును భంగపరుచుట), అసంబద్ధ ప్రలాపము, పరద్రవ్యాపహరణము, శీనహత్య, పరదాత గమనమును దశవిధ పాపకార్యముల వలన మానవుడు స్థావరదివ్యజ్ఞంతువులయందో, అంతః యోనియందో జన్మించి పాపఫల మనుభవించుచుండును. ననుస్మృతి యందుల్లేఖింపవలసిన దశవిధపాపములను, శాద్ధధర్మ గ్రంథములయందు దశశిలము లని పేర్కొనియున్నారు. క్రిందవ్రతముందుగూడ దశశిలముల గలవు. తైలిలు మతానుసారము వానిని ఈశ్వరాంక్ష లనుచుండుదు.

౧. ఒక ఈశ్వరునిమాత్రమే విశ్వసించవలయును.
౨. ప్రతిమల నిర్మించి పూజ లొనర్పవలదు.
౩. ఈశ్వరనామమును వృథాగా నుచ్చరింప వలదు.
౪. వారముదినములలో చివరదినమున విక్రాంతి గైకొనుము.
౫. తలిదండ్రుల యెడల భక్తి గలిగియుండుము.
౬. సరహత్య యొనర్పరాదు.
౭. వ్యభిచరింప జనదు.
౮. పరద్రవ్యము నపహరింపకుము.
౯. అబద్ధప్రవాక్యమొనంగకుము.
౧౦. నీ పాదుసహరి సశేవ నిర్జీవవస్తువులయందు లోభ ముంచకుము.

మూర్ఖత్వము, వాయుచేదనము మతక వృద్ధి కనర్పముల
పురస్కరించుకొరకు వస్త్రమును బాల్చుచున్నాను.

పిండప్రత్యావేక్షణము

విలాసము, ముల్లత, పాండర్యాభివృద్ధికొరకు
నేను భుజించుటలేదు. శరీరధారణము, జీవవరక్షణము,
మృత్యుపాపానివృత్తులకొరకు భుజించుచున్నాను. బ్రహ్మ
చర్యమునకు ప్రతిబంధకము గాక బ్రహ్మచర్యపాదనను
పుష్టి గలుగుటకును, పురాతనవేదనలు నశింపజేసికొని
మూతనవేదనలు కలుగకుండుటకును నేను తినుచున్నాను
మరియు నిర్మిందితభావమున జీవయాత్ర గడుచుటకు
భుజించుచున్నాను.

శయనాసనప్రత్యావేక్షణము

నేను గ్రీష్మకీతలుల తాపాదినివారణకొరకు
శయనించుచున్నాను; ఉపవేశనం బొనర్చుచున్నాను.
మూర్ఖత్వము, వాయువు, పర్వవృద్ధికాదుల పురస్కరించు
కొరకు శయనించుచున్నాను; ఉపవేశనం బొనర్చు
చున్నాను.

భైషజ్యప్రత్యావేక్షణము

విపాసానివారణకొరకు జలమును, రోగవివారణ
కొరకు ఔషధమును పగలు మూడవయామమున త్రావు
చున్నాను.

ప్రవక్ష్యగ్రహణానంతరము ప్రవక్షుడు దీక్రింది
పద్ధిప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మియ్యవలయును. ఒకటి
యని దేని నందురు: సర్వజీవఆహారార్థిని. (ఆహారము=
ధ్యానాహారము, కబళికాకారాహార, ప్రత్యాహార,
పుర్యాహార సం చేతనకాహారము లని)

రెండవ నేమి? నామరూపములు.

మూడవ నేమి? త్రివిధవేదపలు (మఖిదుఃఖములు,
అదుఃఖానుఖములు).

నార్థింటిని నుడువుము? చతురార్యసత్యములు
(దుఃఖము, దుఃఖోత్పత్తి, దుఃఖధ్వంసము, దుఃఖధ్వంసో
పాయము).

అయిదింటిని చెప్పుము. పంచస్కంధములు:
(యాపస్కంధము, వేదనాస్కంధము, సంఖ్యాస్కంధము,
సంసౌరస్కంధము, విజ్ఞాన స్కంధము).

ఆరింటిని వివరించుము. ముదాయితములు
(చక్షుః, కర్ణ, నాసికా, జిహ్వ, త్వక్, మనస్సులు).

ఏడింటిని నుడువుము. పంచభౌద్ధ్యంగములు
(స్మృతి, సర్వవిచారము, వీర్యము, ప్రీతి, ప్రశంధి,
సమాధి, ఉపేక్ష).

ఏనిమిది యననేమి? అష్టవిధములగు ఆర్యసూర్త
ములు (సమ్యక్ దృష్టి, సమ్యక్ సంకల్పము, సమ్యక్
వాక్కు, సమ్యక్ కర్మాంతము, సమ్యక్ జీవనము,
సమ్యక్ వ్యాకూమము, సమ్యక్ స్మృతి, సమ్యక్ సమాధి).

తొమ్మిదిటినిగూర్చి చెప్పుము. నవసత్యావాస
ములు.

పదియది దేని నందురు? దశశీలములు.

పిమ్మట ప్రవత్తికున మహాధ్యాయుడు దేహతత్వ
శిక్ష నొసంగును.

ఉపనందన

భిక్షుసంఘమున చేరదలచిన ప్రవ్రజకుడు భిక్షు
మండలియం బొకని నుపాధ్యాయునిగ నిర్ణయించుకొని
భిక్షపాత్రను, కాపినము మొదలగువానిని దీసికొని
యుపాధ్యాయునికడ కేగవలయును. ఉపాధ్యాయుడు
వానిని గాంచి యిట్లును:—

- ఇదియే నా నీభిక్షపాత్రము? 'అవును నుచోశయా.'
- ' ,, బహిర్వాసము? 'అవును.'
- ' ,, ఉత్తరీయము? 'అవును.'
- ' ,, అంతర్వాసము? 'అవును.'

ఇట్లు ప్రశ్నించి యుపాధ్యాయుడు భిక్షుసంఘ
మున బ్రవేశించి వారియనుజ్ఞ నొంది ప్రవత్తికుని సమీ
పించి, 'నీవు భిక్షుసంఘమున జేరుటకు కాల మాసన్న

మొదటి. 'నే నదుగుప్రశ్నలకు ఆవును, కాదని కృష్ణముగ ప్రత్యుత్తరం జోసంగును.' అని యిట్లు పలుకును:—

నీకు కుట్టు, శ్వేతకుట్టు, పిచ్చి మొదలగువ్యాధులు గలవా? 'లేవు మహాశయా?'

'నీవు మనుష్యుడవేనా?' 'ఆవును మహాశయా'

'పురుషుడవా?' 'ఆవును.'

'స్వాధీనుడవా?' 'ఆవును.'

'ఋణబాధ లేనివాడవేనా?' ఆవును.

'రాజ్యవ్యూహవా?' 'కాదు.'

'తల్లిదండ్రుల భుజమతిని గైకొంటిగా?' 'ఆవును.'

'ఇరువదివత్సరములు నిండినవా?' 'ఆవును.'

ప్రవ్రశించుకొనినాడనుండి ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరము గైకొనినపిమ్మట వాతడు భీష్మబృందమును సమీపించి 'నాకు ఉపసంపదకు వాంఛించుచున్నాను. అజ్ఞ యోగినినయెడల వాతనిని విశేషముగ్గురువకు దీసికొనివచ్చెదను.' అని ప్రార్థింప వారంగీకారమును దెలుపుదుగు.

అప్పుడు వెలుపల నున్న వాగుని వెంట నిడుకొని యుపాధ్యాయుడు సంభ్రమమున బ్రవేశించును. అప్పుడు భీష్మబృందమును గాంచి వాగు డిట్లు ప్రార్థించును. "మహాశయాలారా! అనుగ్రహ మంది యుపసంపదను వాకొసంగుడు." అని ముమ్మారు ప్రార్థించును. ఉపా

ధ్యాయుడు వైవ వివరించినప్రశ్నల నడిగి ప్రత్యుత్తరమును బడయును.

'ఉపాధ్యాయుడు: మానసియులగు భిక్షుసంఘములారా! మీ యంగీకారముతోడ నీవ్యక్తికి యుపసంపద వోసంగుచున్నాను. మీకు సమ్యక్మైననో మానము గ్వారమున అంగీకారమును కూచించువును. అభ్యంతర మేదైన నుండినయెడల నుడువును. అని మామూలమును. ఒకింతదడి యూరకుండి 'భిక్షుమహాశయుల అంగీకారము మానభావమువలన దెలియుచున్నదని తలచుచున్నాను.' అని నడిచి వాగునిచూచి కాలమును చెప్పుచును. అప్పుడు వాగుడు ఋకువు-మాసము-లిఖితములు ఇన్ని గడియలని నుడువును.

అప్పుడు వాగుని చూచి యుపాధ్యాయుడిట్లాజ్ఞాపించును. 'భిక్షులబుధుల అన్నమువలననే జీవించుచు జీర్ణవస్త్రమును ధరించుచుండుము. వృక్షలమే వీనివాసగృహము. జైవధము గోమాత్రము. ఉల్లాసముగ నీవిధమును గడుపుచుండుము. స్త్రీసంపర్కము కూడదు. చార్యము చేయరాదు. సామాన్య తమ ప్రాణినిగూడ చంపరాదు. నీ కలౌకికశత్రులు గలవని లోకు లెప్పుడును తలంపజనదు.' అని నడిచి కాసీనమును, మొలచుట్టుకొను అంగవస్త్రమును, ఉత్తరీయము వోసంగును. వాగుడు వానిని ధరించి 'ధర్మవంశ, ధర్మపాల, ధర్మరక్షిత' మొదలగు వాములయం చేదియో యొక వామును పిలువబడును.

బట్టకట్టు నేర్పుట
బట్టకట్టు
(శ్రీమతి మహాలక్ష్మి)

శ్రీమతి
(భాద్రపదమాసమునందు బట్టకట్టు నేర్పుట, ౧౦/౧/౨౩)

పట్టణము-పల్లె
(కొత్తపల్లియూ, బాపట్లకొ)

పర్లింగ్టన్ మెమోరియల్ వంతెన

వాషింగ్టన్, అమెరికా

విమానమువలననే తీసిన ఛాయాచిత్రము. G. S.

ఓమ్ము పసిపాప! ఏల జాలమ్మునేయ - రంగవల్లిక తెలమి నలంకరించి
 పీఠమున నన్నివస్తువుల్ వేర్చినారు - ముందుగా నీవు దేనినిముట్టుకొందో.

అనుచును జాట్టాలందఱు - గనుబండువుగాఁ గనంగఁ గాంఠించుచు చు
 ట్టును నిలువంబడి రలవా - రిని గని లేతనగవులను రేపెదవేలా ?

చిగురుపాదాల నాడించి పెరివివాఱ - బోసినోటిసవ్వలఁ బ్రొద్దుబుచ్చుకొనుచు
 కులుకుకాటుకకన్నులఁ దళుకుఁజూపు - లన్నిగడలకుఁ జిమ్మిదే చిన్నిపాప!

కాసులపేరుమున్నగునగల్ గననొల్లవు, మల్లెపూవులం
 జోసినవల్లెరమ్ము నటు ముట్టవు, పెట్టినయట్టిగ్రంథముల్ (?)
 కోనమువోవు, కుంకుమపు క్రొంబరణి మనసుంచ వమ్మ వై
 పే సొలపారుఁజూపు నిగిడించెద వేటికి చిట్టిపాపఁడా!

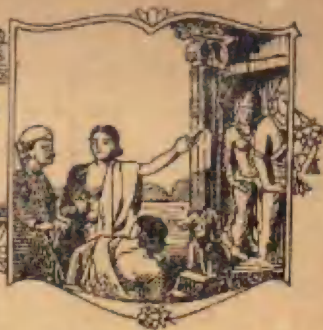
ఎత్తుకనిన్ను లాలించువేశలయందు, సాగసుఁజేతులఁ జిక్కునగలు సుమ్మి
 భజమువై నినునిద్రఁబుచ్చ జోలలుబాడ, మోమెత్తిగనుఁ గొప్ప పూలుసుమ్మి
 పోర్చెట్టి యెచ్చునవ్వడు బుజ్జగింపగ, బొమ్మలుసూపు పొత్తిమ్ముసుమ్మి
 మోము మోమునఁజేర్చి ముద్దాడునవ్వడు, బుడుత నీనోసలంటు బొట్టుసుమ్మి
 క్రొత్తగావు నీకు గొనబుచ్చేతులతోడ - దెచ్చియిమ్ము మాకు బుచ్చితండీ!
 యనుచుఁ దల్లిదండ్రు లాడెడుమాటల - వినియును జరునవ్వకొనెదబాబు!

ముందుగా భూషణమ్ములు ముట్టుకొన్నచో, కొలమించు ధనధాన్యములు పెలంగు
 ప్రథమమ్మునంబేర్చి ప్రసవముల్ గ్రహియింప, తతవిలాసస్రియస్థితి సుఖంతు
 పొత్తముల్ దొలుదొల్ల నెత్తినవిద్యల, జాణవైమేటి యశమ్ముఁగారతు
 వాదినఁ గుంకుమం బంటినయెనలేని, సౌభాగ్యగరిమప్రశస్తిగలుగు
 నయ్య! వేవేగఁ బోయి నీకందినట్టి - దానిఁ గైకొని తెచ్చియాదగు నటంచు
 మదుల వాత్సల్య ముప్పొంగఁ గుదురఁబలుకు - నాప్రజనములవాక్యంబు లాలకించి.

అల్లనఁ బ్రాణిపోయి యవియంట కరమ్ములు ముందుతోయుచు
 దల్లిని జూచినంత వదనమ్మును నావలిప్రక్కఁ దిప్పి య
 ల్లల్లనఁజేరి వస్తువులనన్నిటిఁ జేతులఁ జిమ్మి గ్రంథముల్
 మెల్లననంట నవ్వలకు మీఁగడబుగ్గులు సొట్టవోవఁగాన్.

చిత్రకళ

అజంత కళాలయములు

తలికెట్టి రామారావుగారు, బి. ఎ., బి. యల్

౨

చిత్రములు

సుప్రసిద్ధ శిల్పరాజము లనేకములు హిందూదేశమున గానవచ్చుచున్నను సనాతనచిత్రములు విశేషముగ లేవు. వాగులచే రచింపబడిన చిత్రములు బౌద్ధ, సింహగిరులందు కానవచ్చినను అజంతయందు గల చిత్రములంతటి సనాతనములు కావు. ఇప్పటిచిత్ర కారులకు చిత్తోన్మేషముగ గలగజేసి, మనపూర్వులు చేసిన చింతకై వీని ప్రపంచమునకు జాటుచున్నవి కనుక వీటినివలన పరిమిత లేదు. కాని యాసానుకుల కవి మరల చెలసినవిమృశ్యులగుడ చాలవరకు వసించుట మన దౌర్భాగ్యమే కాని వేరు కాదు.

కేమన్ కెన్యన్ గారు ౧౮౮౩ వ సంవత్సరమున నీచిత్రముల ప్రభులను కాగితముపై వ్రాయించుచును ఈ క్లుప్త ఇండియా కంపెనీవారిని ప్రోద్బలముచేయ వా రీవనిని నిర్వహించుటకు చెన్న పురిపైనికదళమున మద్యోగిని నుండిన మేజరు గిల్ల (Major Gill) గారిని నియమించిరి. వీ రిరువది సంవత్సరములు అనగా ౧౮౫౭ వ సంవత్సరమున సిపాయీలను, తదితర దేశభక్తులను ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగుబాటు చేసినవరకు కట్టుపడి వారి ముఖ్యమని తోచిన ముప్పది చిత్రముల ప్రభులను వ్రాసిరి. వీటియం దైదు తప్ప తక్కినవన్నియు ౧౮౬౦ వ సంవత్సరమున క్రిస్టిలు భవనప్రదర్శనము (Crystal Palace Exhibition) న గాల్చిపోయినవి. కాని యీచి

త్రములు జూచి కేళామాత్రములుగ వ్రాయబడిన ప్రభులు ౧౮౫౬ వ సంవత్సరమున స్పియరుడోరసాని (Mrs Spier) గారును, ఆమెయే మారు ఫేరుతో ౧౮౬౯ వ సంవత్సరమునను ౧౮౭౯ వ సంవత్సరమున డాక్టరు బర్గెసు (Dr. Burgess) గారును రచించిన గ్రంథము లందు ప్రచురితములైనవి. మిగిలిన యైదు నిష్పమును సౌతు కెన్సింగ్టన్ ప్రదర్శనశాలలో హిందూదేశపుశాఖ (Indian Section of South Kensington Museum) యందు జూడవనను.

బొంబాయి చిత్రకళాశాలాధికారిగ నుండిన గ్రీఫీత్సు (Griffiths) గారు తమ శిష్యువర్గముయొక్క సహాయముతో మేజరు గిల్లగారు చేయుచుండిన పనిని కొనసాగించుటకు ౧౮౭౫ వ సంవత్సరమున బూనుకొని గుమారు పదిసంవత్సరములు పాటుపడి మాటయిరువది యైదు చిత్రములను సౌతుకెన్సింగ్టను ప్రదర్శనమునకు బంపిరి. కాని యధికారుల ప్రమత్తతలననో మరేకారణమువలననో వీటియందు వెనుబడియేడు కాలిపోయినవి. ఏబదియేడు విజ్ఞోరియా ఆల్బర్టు ప్రదర్శనశాల (Victoria and Albert Museum) యం దిప్పుడు కలవు. రెండు బొంబాయి చిత్రకళాశాలయం దున్నవి. కాలగా మిగిలినవానిని గ్రీఫీత్సుగారు ౧౮౯౬ వ సంవత్సరమున బ్రచురించిన "అజంతయందలి బౌద్ధసూత్రాల్ని చిత్ర

ములు" (The Paintings in the Buddhist Caves at Ajanta) యను సంపుటములందు లోకమున కర్పించిరి. ప్రదర్శనమున గలప్రతుల వంతులు వాడుకచే నంత బాగుగ కానరాకున్నవి.

౧౮౧౧-వ సంవత్సరమున హెర్రింగ్ హాము సతి (Lady Herringham) యా, మరియుదరు చిత్రకారులు నీచిత్రముల ప్రతులను వ్రాసిరి. వీటిని విక్టోరియా ఆల్బర్టు ప్రదర్శనశాలయందు చూడవచ్చును. ఆమె వ్రాసిన "అజంత కుడ్యచిత్రములు" (Ajanta Frescoes) అను గ్రంథమున నిది ప్రచురింపబడినది. ముకుళదేవుగారు వ్రాసిన ప్రతులు బొంబాయియందు కర్ణాటకీ కన్యసే గారివద్ద నున్నవి. దేవుగారు "అజంత బాధులకు వాయుర" (My Pilgrimage to Ajanta and Bagh) అను గ్రంథమునుమాడ ప్రచురించిరి. సయ్యదు అహమదు గారు వ్రాసినప్రతులు ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్స్ ప్రదర్శనమున ప్రదర్శింపబడినవి.

ఇప్పుడు బొంబాయి చిత్రకళాశాలాధ్యక్షులగు నున్న కెప్టెను గ్లాడ్ స్టోను సోలొమను (Captain Gladstone Solomon) గారు అజంతకు తమకన్యకర్తముతో జల్లి, చూచి, "అజంతసూక్ష్మచిత్రములు" (Women of the Ajanta Caves), "జాటింగ్స్ ఎట్ అజంత" (Jottings at Ajanta) అను చక్కని రెండుచిన్నగ్రంథములను వ్రాసిరి. కవ్యాలాలు వశేగాదు "అజంతవద్ద" (At Ajanta) యను చక్కని చిన్నగ్రంథమును ప్రచురించిరి. శ్రావించిపండ్లెడునము. ఫౌచర్ (M. Foucher) గారి సహాయమున సజంతగుహలు, వాటియందలి శిల్పములు చిత్రముల సమగ్రవర్ణనమును త్రివర్ణచిత్రములతో రెండు సంపుటములుగ వైజాముప్రభుత్వమువారు ప్రచురింప బూసుకొనియున్నారు. ఈగ్రంథములు వెలువడినవిమ్మట అజంతకుసంత లోకమునకు పూర్తిగ చెల్లడి కాగలదు.

ఆధునిక ప్రపంచమున కిది తెలియక పూర్వము "నరసంచారము" విశేషముగ లేనప్పు డచ్చట చేరిన గద్దెలములు, పక్షులు, గూడులను కట్టు పురుగులు మొదలగువాటివలనను, వీటిఘనత వెరుగని యాత్రికులు

గోడలపై వ్రాయబడువలనను, సవ్యాసుల యగ్నిహోత్రముల పొగవలనను వీటిరూపు చాలావరకు చెడినవి. ప్రతులను వ్రాయుటకు చిత్రములు బాగుగ కనబడవలెననియె, లేక వివిధ చెడిక యుండవలెననియె పేజులు గిల్లగాలో, గ్రహిస్తుగాలో వాల్చీ యను బూయుటవలన నది మాసి, పనుపువర్ణముగ మారి వాటిరూపును మరి కొంత చెరిపినది. హైదరాబాదు ప్రభుత్వమువారిచే "గుహలపై నధికారులుగ నియమింపబడినవారును వాటిని చూడ వచ్చినకళాభిమానులను యాత్రికుల నానందపరచుటకు చిత్తరువులందలి చక్కటల శిరస్సులుండు భాగమున దీక్షిం గోసి బహుమతులుగ వర్ణింపసాగిరి. బొంబాయియందలి ప్రదర్శనముందగుకొరకు గాకట్టరు బద్దగాదు నిటులనే చేసిరి. సహజముగ నిట్టివిల్లలన్నియు కొలదికాలమునకు చితికి ముక్కలైపోయినవి." ఈకారణములవలన "౧౮౧౧-వ సంవత్సరమున నుండిన చిత్రరువులలో కొన్ని ౧౮౭౯-వ కానరాలేదు. ౧౮౭౯-వ బగ్గెస్సుగారు చేర్చినవిన్నవను కానవచ్చుటలేదు."

ఇటుల చెప్పగా మిగిలిన చిత్తరువులను గాపాడుటకు వైజాముప్రభుత్వమువారు భవమును చెప్పించి ౧౮౦౩-౦౪-వ సంవత్సరమున నీగోడలను శుభ్రపరచి వాటినుండు తీగవలల నమర్చిరి. బాసుగవీటిని కాపాడుటకు ౧౮౧౪-వ సంవత్సరమున నీరు సర్ జాన్ మార్షల్ (Sir John Marshall) గారి సహాయముతో నొక ఆర్కియాలజికల్ సర్వేయింగుమెంటు పేర్పరచి, కుడ్యచిత్రములవిషయమై బాసుగ వెరిగిన ఇటులివండితుడగు లొరెంజొ సెక్కొని (Lorenzo Cecconi) గారిని నియమించిరి. వీరిసలహా సమసింపించి కాపాడుచుండిన యెడల మిగిలిన చిత్రములు చాలకాలమువరకు మన కన్నుల నానందపరచువగలవను శాశ్వతకలదు.

మిగిలియు యాపునాపియున్న చిత్రములు సగము చెడిన చిత్రములు, చిత్రములలో నొకమూల చేయి మరి యొకమూలకన్న కనబడుచున్నవియు చూచి యానిరుపమానమైన చిత్రముల పొందర్పము మాహింపవలసివచ్చెను. ఈమిగిలినవైనను మనలను దేవునిసన్నిధానమున కేర్పజాలినవై, భవమునే దేవునిగ భావించెడి

యాకాలమున మరల మనోజ్ఞకళలను సింహాసనమున గూర్చుండ జేయబాలవచ్చె యున్నది.

“నువారు” నిర్మింపబడిన కాలముననే చిత్రము లను వ్రాయబడెనని చెప్పుటకు ప్రబలాధారములు లేవు. సాల్వచకందరము పూర్తికానప్పటికిని దానియందు చిత్రములు కావచ్చుటచేత నొకవంక శిల్పిలు పనిచేయుచుండ నేరొకవంక చిత్రకారులు చిత్రించుచుండెదని కొందరనుచున్నారు. కాని కందరనిర్మాణమును విడనాడిన కొన్ని సంవత్సరములకు చిత్రములను వ్రాయబూనరాదా? ఒక చైత్యము వలంకరించినపుట్టు దానిని జూచి, సంతసించి, రెక్కిన చైత్యములను, ఆతరువాత విహారములను వర్ణములతో మండనముజేయుట కామాల యాధికారు లాజ్ఞ నిచ్చుటయు సంగీతము, తొలుతొలత, సుమారు శ్రీ. పూ. చెండవ శతాబ్దమున నిర్మింపబడిన సుహాలందు చిత్రము లెవ్వయియు లేవు. ఆశతాబ్దములందు విగ్రహారాధన, విగ్రహముల వినియోగము తాదీపతీయన లేనందువలనను, మతమున వలంకారములను బొట్టములును విశేషములగుటవలనను, కందరములందు చిత్రములను వారు వ్రాయ లేకపోవుటయు, విగ్రహములును చిత్రములును మతప్రచారమునకు ప్రబలమైన యాధారము లై న నాటినుండియు చిత్రములను వ్రాయించుటయు సంగీతించెను. ఏయాధారమువలననో కందర నిర్మాణకాలమును నిర్ణయించి యాకాలముననే చిత్రములు వ్రాయబడెననుట సరికాదు. కాని కందరనిర్మాణకాలము తెలిసినయెడల చిత్రరచనకాలము నిర్ణయించుట సులభమగును.

“గి, ౨, ౪, ౬, ౮, ౧౦, ౧౧, ౧౨, ౧౬, ౧౭, ౧౮, ౨౦, ౨౧, ౨౨, ౨౬ సంఖ్యల సుహాలందు చిత్రరచనలుండెననుట నిదర్శనములు కలవు. ఇప్పుడు గి, ౨, ౪, ౧౦, ౧౧, ౧౬, ౧౭, ౧౮, ౨౧-వ సుహాలపూత్రము సచిత్రితములుగ నున్నవి.” కాని వీటియందు గి, ౨, ౪, ౧౦, ౧౬, ౧౭-వ సుహాలు ముఖ్యమైనవి. కొన్ని కందరములందు కప్పలపై, సంగీతములపైని చిత్రరచనలు కలవు. ఒకానొకప్పు డీవిహారములు, చైత్యములు మనోహరములగు రంగులతో వింత ప్రపంచములవలె, భూలోకస్వర్గములవలె విరాజిల్లుచుండెననుటయందతిశయోక్తి లేదు.

ఈచిత్రములను జూచునప్పు డతంతవిహారములు తాదీపతీయనలంబకుల నిర్మాణములని జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను. బుద్ధునిజన్మమును గూర్చియే కాక యామహా కుని పూర్వజన్మములనుగూర్చి జాతికకథల చిత్రము లిందు విశేషముగ గావనచ్చును. బుద్ధుని నిర్మాణము తరువాత తాదీపతీయమున బ్రవేశించిన యవలోకితేశ్వరుడు మొదలునుచేర్చుకొని చిత్రములు, తీవ్రతవక్రాదిమతవిషయక చిత్రములును కలవు. వీటితోపాటు “పర్షియా రాయ బారము” వంటి చరిత్రాత్మక చిత్రములు, అనుదినమున గావనచ్చు మనోహరదృశ్యములు యాడగలము. కాన నీ చిత్రములవలన మత, చారిత్రిక, సాంఘికాదివిషయముల నేకములు మనకు తెలియవచ్చుచున్నవి.

౯, ౧౦ సంఖ్యలకుల కందరములు శ్రీ. పూ. మొదటిశతాబ్దమున దొలువబడెననియు, నిందలి చిత్రములు శ్రీ. త. మాడవశతాబ్దమువరకు జత్రింపబడెననియు పండితులు బహుశాశ్చ, అమరావతి, సాంప్రదాపములందలి శిల్పములతో సరిపోల్చినిర్ణయించిరి. ఆంగ్రులకాలమున దక్షిణ హిందూదేశమున బ్రబలరాజ్యమున కధిపతులుగ నుండుట వలనను, వీరు తాదీపతీయను పానుభూతిని జూపుచుండుటవలనను వీరిప్రాత్యాహమువలన గాకపోయినను ఆటంకము లేక విర్విస్తూయగ నీరచనలు సాగెను.

౯-వ సుహాయందు చిత్రములు చాలవరకు చెడినవి. నేవకురాండ్ర ఏనుగులచిత్రములు చక్కగ నున్నవి. ఇకుపు లానందముగ బయ్యియుండ వానియెన్నంటి పోవు కాపరిచిత్ర మతిసహజముగ, సుందరముగ నున్నది. రేఖలు దృఢముగ నుండుటవలనను, స్వల్పప్రయత్నముతో వర్ణములబావణ్యము కుదురుటవలనను ఆచిత్రకారు డతిప్రబలమై యుండవలెనని తోచును. అప్పటికి యెన్నికల సంవత్సరములో నాగరికత యున్నతీవ్రతయందండి చిత్రరచనను జోషింపకపోయినయెడల నిట్టి సుందరచిత్రముల నొక్కపరి చిత్రింపబూనుట సాధ్యము కాదు. సంగీతములపై నున్న బుద్ధునిచిత్రములును, రెక్కినచిత్రములును ఆకాలపు చిత్రకారుల వివిధములైన దురులను తెలియజేయుచున్నవి. పూర్వ విగాడలం దుండిన

గుర్రపురాకు, బల్లెపుబంటులు, స్త్రీలు కల చిత్రరవు లిప్పుడు కానరావచ్చును.

౧౦-వ సంఖ్యకల చైత్యమున చిత్రమైన వ్యక్తు లిప్పటిభీల్లులు, వింజారివారివలె నున్నారు. ఆచిత్ర కారులు తమచుట్టు గానవచ్చెడి జనుల వచ్చట ద్విత్రిం ది నటు లున్నది. ఒకరాజును, రాజీయు సపరివారముగ నున్నటుల నొకచిత్రము కలదు కాని చాలావరకు చెడి పోయినది.

ఈకందరముయొక్క సంభయులచై నున్న చిత్ర రువులు వాల్మీక శతాబ్దివాటివి. ఆప్పటికి నునదేశమున గొంత వ్యాపించిన గాంధార శిల్పరీతు రీచిత్రముల గల చుట్టులందును, కాంతిమకుటములందు కానవచ్చుచున్నవి.

“౧౬, ౧౭-వ నునా” లందు చిత్రములు విశేష ముగ గలవు. క్రీ. త. ఆరవశతాబ్దమున చాళుక్యులు దక్షిణమున కధిపతులుగ నున్న కాలమున నీ చిత్రములు వ్రాయబడెను.

“౧౬ వ నునా” చాళుక్యుల యమాత్యునియాజ్ఞ వలన నిర్మింపబడెనని సగము శిథిలమైయున్న యొకరాని నమువలన దెలియుచున్నది. ఇందలి బొమ్ములను విశేషము చెడియున్నను పూర్వ మిగిలినవియు చిత్రములలో నిండియుండినటుల కానవచ్చును. మిగిలియున్న చిత్రము లతి గుండెరముగ నున్నవి. ఇచ్చట కల బుద్ధునిజాతిక కథ బాచిత్రకారులమతమును, నుచావిర్యాశోభైశములను చక్కగ జూపుచున్నది. ఈచిత్రము లేయేకలనుగూర్చి నవియో పూర్తిగ నొకను తెలియరాకయున్నది. కనుక నీవనిది నిర్వహించుటకు వైజాము ప్రభుత్వమువారు శోషరుగారిని నియమించియున్నారు.

ఇంద్రప్రస్థపు రాజును, బోధిసత్వమును అను మతోన్ముడు పద్మతలాకమున ప్నా వముచేసి మరలివచ్చు చుండ నొక సరాశనుడను దొంగరు పట్టువడెను. ఒక త్రాహ్మణుడు పవిత్రగ్రీతములను బలింప విని, బుద్ధు నారా ధించి, నూత్యోదయముకాకమును సేమరలివచ్చెదననివాదా నము చేయ రాజును దొంగ విడిచిపెట్టెను. వాదానము నేమరక నుతోన్ము దాదొంగయొద్దకు మరలెను. ఈ

కావొరుడు వాదనులేమును స్వీకరించెను. ఈజాతకకథను జూపు చిత్ర మొక భేదైత్యమున గలదు.

బుద్ధునిసోదరుడగు నందుడు వాదమతమును స్వీక రించుటను జూపుచిత్ర మొకటి కలదు. బుద్ధునిజన్మము, అసిత డను ఋషి జాతకపరీక్ష కేయుట, బుద్ధునివిద్యా భ్యాసము, పురమున నాతడు నాల్గువారులు సంచారము చేసి రోగము, దారిద్ర్యము, వృద్ధాప్యము, మరణముల గూర్చి యాచుట, తపస్సు, రాజగృహమునకు మొదట వచ్చుట, నుజాత్రపుస్సధర్మికు లాతని నాదరించుట చిత్రితములై యున్నవి.

అన్నిటికిని మించినది “మరణించుచున్న రాకు మాత్ర” యను చిత్ర మని చేరు పొందినది. దీనిని గ్రీశి త్వుగా రిటుల వర్ణించిరి:—

“ఒకయు త్తమవంశజాతి తలగవపై నెడనుచేతి నూతగమంచి పరిచారికయొక్క సాహాయ్యమున మంద ముపై గూర్చుండియున్నది. జనుకమండి యొక బాలిక తపరొమ్ముపై చేతి నుంచి యామెను యాచుచున్నది. రొమ్ముపై వస్త్రబంధనము కల పరిచారిక యొకతె వింజామరముతో నామెకు విసరుచుండ కొంతకాలే సంభమునొద్ద గూర్చొనియున్నది. మంద దిరువురు స్త్రీలు మార్చొనియున్నారు. ప్రక్కగవీణం దిరువు రున్నారు. అం దొకడు పర్షియాదేశపు అంగరకాసు ధరించి కలశ మును, గిన్నెను పట్టుకొని నిలువబడియుండ నీగ్రోజాతి శిరోజములతో నున్న యితరవ్యక్తి యేమియో యాతని నడుగుచున్నాడు. మరియొకగదియం దిరువురు సేవకు రాండ్రు మార్చొనియున్నారు.”

కొనయాపిరితో కండ్లను మూసివేయుచున్న యారాజులేనయను జూచుచు, నింతటివిపత్తు సంభవించు చున్నది కదా యమవిచారమున నున్న పరిచారిక, తమ్ముల నాదరించుచుండినయామె బ్రతుకునను నాతతో నుపచారములు చేయుచుండిన సేవకులు, ఇక లాభము లేదని నిస్పృహతో గూర్చొనియున్నవారు, ఏడ్చువారు నీవిహదభావమును వేయిరె ట్లధికముచేయుచున్నారు. విచారభావప్రసర్యవమునందును, కథను గ్గుటయుగ

తెచ్చుటయందును దీనికి మించిన చిత్ర మిం తెచ్చుటను లేదని గ్రహింతుమని వ్రాసిరి.

పరిచారిక శిరోజుమలయేర్పాటునకు వ్యతిరేకముగ రాజతనయయొక్క శిరోజును బామయొక్క భుజములపై ప్రలాడియించుట యామె బలహీనతను బాగుగ తెలియజేయుననియు, ఎందు చిత్రకారునిప్రవీణత బోధపడుననియు, సుందరమైన స్త్రీయొక్క మరణము విచారములలో గొప్పది కావ నామెముఖమున గోగవిహ్వలములను జూపజాలక బేహవిస్వాసమున వాభావమును చిత్రకారుడు చూపె ననియు బొంబాయి చిత్రకళాగ్రంథాలను గ్లాడ్స్టన్ సోలొమనుగారు వ్రాసియున్నారు.

ఈవిశేషచిత్రములందు పక్షి యావారిటోపిలు కనబడుచుండుటచే నాదేశపుచిత్రచిత్రన కొంత యందు కలరా యని కొందఱ యాహించుచున్నారు కాని యంతకు ముందు కలింపబడిన చిత్రరూపులను, వారిరచన యందు గల జాతీయశక్తిత్వమును జూచినచో నీయూహ పరికారిని తెలియును. ఆకాలమున పక్షి యావారి యిప్పటికి వచ్చుచుండెననియు, గొప్పకుటుంబములలో పీఠ నీవకులం గుండెననియు నీరుస్తులవలన పుట్టెమనుచున్నది.

"గఱ-వ గుహ" ను చిత్రించినవిమ్మట "గఱ-వ గుహ" ను చిత్రించినటుల నున్నది. ఈవిశేషమున గల అరుదరియొక్క చిత్రములను దాక్షరు బర్లెస్సు గారు పర్లింబిరి. ఈ చిత్రాగార మతి విలువయైన దిగుటచే బాకము నాకర్షించుచున్నది. ప్రాంగణమునగల "సంపాదకము" బాధమత పరివర్తనమును తెలియజేయుచున్నది. ఇప్పటికిని తీరబ్రతుండు రుపయోగమున నున్న పతాకములపై విట్టిచిత్రములను వ్రాయట కలదు. ఆకాలమునకే బాధమతము క్షీణనశకు వచ్చుటచే చిత్రరూపముగ ప్రఖ్యాతాకర్షించుట కిదివిశేషము నిటుల చిత్రించి రని కొందరి యభిప్రాయము. దీనివ్యాపక మతిసుందరముగ ముప్పదనియు, చిత్రములు శిల్పములు చిత్రరచనావిధానములను బోధింపుచున్న వనియు పలువురు పొగడుచున్నారు.

హైద్రాబాదునది యటుల నీ చిత్రములగూరి వ్రాసెను:—

"నింహము కణుతుల వేటాడుట, ఏమగునట, రాజదర్బారున నేమగు సహాయ చేయుట యను మాడు చిత్రములు పదునేడవనూయం దున్నవి. తక్కినవాటి కిది పీటికిని భేదము కలదు. ఈచిత్రములు చాయవెలుతురుల యేర్పాటున పదునేడవతత్వాలునును పూర్వపు ఇంటి చిత్రరూపులకు మించియున్నవి. వచ్చిక, ఆకుల యొక్క లేతోహీనమైన యాకుపచ్చరంగు తప్ప, చిత్రములు లేతరంగులతో గలవు. పాండిక, యేర్పాటులందు నవీనములుగను, స్వాభావికములుగను, వ్రాతయందు స్వేచ్ఛతోను.....వర్ణ లేవనమున దృఢముగను..... ఉన్నవి. మృగములు—గుడ్డుములు, ఏమగులు, కుక్కలు కణుతులు—చక్కగ వ్రాయబడినవి."

ఒక గోడపైని రాజును, రాణియు గూర్చొని యున్నటుల గలదు. భార్యభర్తల యవరాగ మిందు బాగుగ బ్రదర్శింపబడెను. ఆచక్కనే పరివారము నుట్టి యుండ నొకరాణి తీవితో నిలువబడియున్నది. రాణియు, భర్తయును బట్టియున్న పరిచారికయు, వెనుక నిలువబడియున్న యామెయు చక్కగ నున్నారు. అంతర్యం దలి స్త్రీలందరు మనోవారమాదులే యన పీఠమాత్ర మవ్యయగ మందురా? వారిమీదిపై పున నొకగజాక్షము వద్ద నిరువురు స్త్రీ లేమియు యాలోచించుచున్నటుల గలదు.

ఈదగ్గరనే యొక యిచ్చితమైన చిత్రము కలదు. ఇందు గంధర్వులును, అపూర్వమును పొడుచు నాకాశమున వెనురుచున్నటుల గలదు. గంధర్వు డిళి నయము చేయుచు, బహుళి పొడుచు, తస్యయుడై యున్నాడు. నేవకు జోక దాయదశహానుడై వెన్నంటి యున్నాడు. గంధర్వునిప్రక్క నిరువురు సుందరులైన స్త్రీలు తాళములు వాయింతుచున్నారు. దిగువభాగమున నొకతె మద్దిల వాయింతుచున్నది. మరియొకతె మరళిని బట్టియున్నది. వ్యక్తులకుటమియం దేమి, రేఖారచనయం దేమి యిది చక్కగ మున్నదనియు, మీది కెగురునటుల

వ్రాయుటయందు నిరుపమాన మైనదనియు దాక్షుడు బలైప్పుగాడు తన "మైందవగుహలయము"లను గ్రంథ

మున వ్రాసియున్నారు. నగలు, కిరీటములు కొక ప్రక్క కెనురుచున్నటుల సుండుటచే ఏ రాకాశమున నెనుడు నటుల పుష్పముగ గానవచ్చును. అజంతయందుగల చిన్న చిత్రములలో నిది పేరుగాంచినది.

ప్రాంగమున కుడిచైపుగోడమీద బుద్ధుని నాశ నము గోరి దేవదత్తుడు చంపిన పిచ్చియేహునియొక్క చిత్రము కలదు. లోపల వద్దంతజాతకచిత్రము కలదు. కాశీదేశపురాణి తనతూర్వజవృత్తమున నిష్క జేనుగుల రాజుగ నున్నవనిచే నవమానముచేయబడెనని యను కొని యా యేహునిని బట్టితెమ్మని యాజ్ఞాపించెను. మృగయు లీయేహునిని బట్టిరి. కాని దానిదంతములను తెరుక లేకపోయిరి. బోధిసత్తుడను గజరాజు తనదంత ములను రానే డీసి యిచ్చుటకు బూనుకొనెను. రాణి కుదకు తనతత్పిదమును గ్రహించి విషాదముతో మరణించెను. అజంతయందలి గుప్తనిర్ధచిత్రములలో నిది యొకటి. బోధిసత్తుడు కాంతముతో దంతమును తీయు చుండుట, ఆతనివెన్నంటి వచ్చిన గజముల విషాదము చాల చక్కగ రచింపబడెను. మృగయులు దంతము లను బట్టియున్నారు. సుందరమైన యా రాణితనభి ర్తపై చేరబడియున్నది. పరిచారిలు పరిచర్యలను తేయు

చున్నారు. వ్యక్తులయేర్పాటు, వారిపొందికయు, భావ ప్రదర్శనము ఆతినిపులుగుగ వ్రాయబడెను. పరుసారవ కందరమున గల చిత్రమువలననువలె నిచ్చటను రాణి యొక్క ముఖమున విషాదవిహ్నిములు కావరావు కాని యాభావ మామెయంగములయేర్పాటువందు పుష్పముగ గానవచ్చుచున్నది.

"మహాకవిజాతకము"ను తెలియజేయుచిత్రమున బోధిసత్తుడను మర్కటము దానియనుచదలను మర్కట ములనుకాకిరాజ్యాధిపతినుంకిసంగింపుచున్నటులగలదు.

"విశ్వంతరజాతక" చిత్రము చక్కగ నున్నది. శివశ్రవర్తినింపుచును విశ్వంతరుడు మహాదాత, అతనిన నానికే లేదనక తన సర్వవృత్తమును భారపోయుచుండెను. తనకుగల మహాస్త్రువలన సంపాదించి, కలింగరాజ్యమునకు వర్తమును బ్రసాదించిన గజరాజమునుగూడ దానము చేయ నాదేశపు ప్రజలకు జలము చాలవందున కొరము వచ్చెను. రాజు విశ్వంతరుని, ఆతనిభార్య యైన మాద్రిని, విడ్డలను దేశమునుండి బహి ర్గొట్టెను. తిన్నితర దేశములకు గొనిపోనున్న యశ్వము లనుగూడ ఇచ్చివేసెను. జాబాబుడను బ్రాహ్మణు డతడుగ

తన విడ్డలను హృద సమర్పించెను. ఈ చిత్రమున గల బ్రాహ్మణునిముఖమున ఆశ, కాగ్రము మొదలగు భావములు బాగుగ గానవచ్చుచున్నవి. విశ్వంతరుని కెచ్చటను నగలు లేకపోవుటయు, ఆతనిముఖభావమును, రాణియొక్క యాత్రమును జూడతగ్గది.

పదునారవగుహాయందుగల “మతోన్మహాతక” కథ యిచ్చటను కలదు.

బుద్ధునియొకదేశములను పారిపుత్రుడును, తక్కిన వాతను వినుచున్నటుల నొకచిత్రము కలదు. జ్ఞానియగు పారిపుత్రుడకు బుద్ధుడు ప్రశ్నల నడిగి తక్కినవారికి జ్ఞానము మనదేసించెను.

“తల్లియు, పిల్లయు బుద్ధు వారాధించునటుల నీ విహారమునం దొకచిత్రము కలదు. కుమారైహమునం

దానందమును, బుద్ధుడేవుని శీవితాదర్శములను గ్రహింప జాలిన తల్లియొక్క వదనమున గౌరవభావము, భక్తి తాండవమాడుచున్నది. తల్లియొక్క సామ్రమముల కుమారిక భుజముపై నుండుటవలన నామె తనయనుంగులిడ్డను బుద్ధుడేవు వారాధించి పవిత్రురాలవు కమ్మని ప్రోత్సహ పరచుచున్నటులు తోచును.” జానాయందలిజోలోలుదగు శిల్పకాజములతో నీచిత్రము సరిపోలవనియు, భావప్రస ర్నన మత్యద్భుతముగ నున్నదనియు సుప్రసిద్ధమైనదవ చిత్రకళాభిమానియగు హేమలగాది యభిప్రాయము. తలలయొక్కరచన సుందరముగ నున్నదనియు, తల్లియొ క్కజోరును, కండ్లను, చేతులను, చేర్చును చూడ నాది త్రకారు డతిప్రజ్ఞావంతుడుగ నెవలదనుననియు లోరంతో

నెక్కిని పండితుడు వ్రాసియున్నాడు. అతంతచిత్ర ములలో మరువరాని చిత్ర మిది యొకటని లాభెప్పు డని యనుగారు వ్రాసిరి.

లోతైన గోతినుండి కాకిరాజును బోధిసత్తుడగు నొకజింక సుందరక్షించుచున్నటుల “కరభజాతక” కథా చిత్రము కుడివైపుగోడకు కలదు.

“మార్కటామకజాతక” చిత్రము సుందరమైనది. చంద్రానవర్వతమున బోధిసత్తుడగు నొకగజము గ్రుడ్డి చేసిన తనతల్లిని రక్షించుచుండెను. ఒకమ్మగయు వాయెనును ప్రాణాపాయమునుండి రక్షింప నాతడు గుర్రార్థు డగుటవలన కాకిరాజుపతియగు బ్రహ్మదత్తున కామెనును బట్టి యిచ్చెను. ఆరా జీయెనును నెంత యలంకరించినను, ఎన్నియాహారపదార్థముల విచ్చినను దుఃఖించుచు తల్లి లేనిది యాచారమును భుజింపనని చెప్పి యుపవాసములను చేయుచుండెను. రాజు కనిక రించి యాహాసినీ విడిచిపెట్ట తనతల్లి దగ్గరకు మరలి వచ్చెను. సంతోషముతో నీయెనును మరలలు యతి చిత్రముగ నిచ్చట చిత్రమై యున్నది.

వర్తము లేక చేపలు భాగవదుచుండ బోధిసత్తు డగు నొకచేప దేవుని ప్రార్థించి వర్తమును గురించి యామర్యములను రక్షించెను. ఈ “మర్త్యజాతక” కథ యావ్రక్కనే చిత్రంపబడెను.

మ్మగయుని కుమారుడును, బోధిసత్తుడు నగు శ్యాము దంధులగు తన తల్లిదండ్రులను బోషింపుచుండెను. ఈతడు దగ్గర నున్న శిలలనుకు నీళ్లకై పోవు కాకిరాజు లేడి యని యనుకొని యాతనిని గొట్టెను. తన తల్లిదండ్రు లేమైపోయెదలో యని విచారించుచున్న యాతని నొకదేశత కానాడెను. ఈకథకు “శ్యాము జాతక” మనెదరు. మర్త్యజాతక చిత్రము దగ్గరనే యీ చిత్రమును గలదు.

కుడివైపుగోడయందు వ్రాయబడిన “సింహశాస నానము” మహాచిత్రము. విజయుడు సింహశేమున జూరే శించుటను జూపుచిత్ర మిది యని కొంతకాలము పండితు లభిప్రాయపడిరి. సింహశుని పరాక్రమము, పడని

భగ్ను ముగుట, రాక్షసస్త్రీలతో వాత దానందముగ కాలమును గడపుట, కాలాగృహవాసము, బలాహంసము తెల్లని గుట్టముపై నాతడు తప్పించుకు వచ్చుట, రాక్షస స్త్రీ యాతని వెంబడించుట, సింహకపల రాజయొక్క మరణము, చండయాత్ర, తిరిగి వచ్చుట మొదలైన వన్నియు నీచ్చుట వలెనీవుగముగ వ్రాయబడెను. ఈ చిత్రమును వర్ణ చిత్ర సాహిత్యమువలన గాక యక్షరములతో సమగ్రముగ వర్ణించుట దుర్లభము. ఉత్పవమువగల నటులు ఏనుగులు, రాతులు, రాజు, పరాకములు, పడవలు మొదలగున వన్నియు, నతిమనోహరముగ నున్నవి. వ్యక్తుల యేర్పాటు, చిత్రముయొక్క మధ్యభాగమునకు బోయెడి యేనుగుల స్వాభావికరచన చక్కగ నున్ననవి పెక్కిని పండితుడు ప్రశంసించెను. పర్షి యాలో తక్ తైలోస్తానన గల శిల్పచిత్రమును బోలియున్నది నిశ్చిత్తుగాను వ్రాసిరి. ముఖ్యవిషయమును యుద్ధమును మధ్యను రచించి చిత్రకారుడు భావకందీకరణమును బాగుగ జేసెననియు, రాక్షసస్త్రీలు మీది కెగురుట చాల అద్భుతముగ నున్నదనియు గ్లాజ్ టెక్ సోలామునుగాను పొగడిరి.

భిక్షువుడుగ వచ్చిన శత్రునకు బోధనత్వమున శివచక్రవర్తి తనకండ్లను దానమిచ్చుటను గూర్చి తెలియజేయు "శిలీకర" చిత్ర మొకటి కలదు.

బోధనత్వము లేడిగను, ఎలుగుగొడ్డుగను అవతరించి చేసిన మహాకార్యములను తెలియజేయు చిత్రము లిచ్చుటనే కలవు.

ఈవిహారముననే యున్న యాచిత్రము నెగురుచున్న యప్పురసలతో బోల్చి చూచినయెడలనీచిత్రకారులెట్టిభిన్నరుసుల నోవిధముగచిత్రమున జూపగలిగిరో బాగుగ దెలియును.

ఒకరాజతనయ యద్దమున తనముఖమును జూచుకొని యలంకరించుకొనుచుండ నొకవైపున నామె బడలిక తీరుటకు విసరుచున్న పరిచారికయు, మరియొకవైపున చందనాదివస్తువులను పల్లెముతో బట్టుకొని యున్నటుల మరియొక పరిచారికయు గలరు. ఈచిత్రమున రాజతనయయొక్క "ఒర్యారము, నీవి బాగుగ

కావచ్చుచున్నది. ఇందు పరిచారికయొక్క పొందిక చాల నింపుగ నున్నది. నిలువబడిన తీరు, విసరువిధానము స్వచ్ఛతో వ్రాయబడెను. ముఖమున గౌరవభావము, సంతోషము, వివస్మత మూర్తిభవించియున్నది."

శిల్పమునకు బ్రసిద్ధి బడసిన పంచొమ్మిదవ సంఖ్య కల విహారమున "బుద్ధునకు తల్లియు, ఆమె శిశువును భిక్షమిచ్చుచు గౌరవించుచున్నటు లొకచిత్రరవు కలదు. ఇది పదునేడవగుసాయందలి చిత్రరవును బోలియున్నది. బుద్ధదేవుని విగ్రహము, గౌరవముతో తనశిశువుచే భిక్షమిప్పించుచున్న మాతృప్రేమభరితయు, నలంకృతయు వగు స్త్రీరూపము, భయభక్తులు తాండవమాడు హృదయము కల బాలుడు నెట్టి వారినిన నాకర్షింపక మానరు."

౧, ౨ సంఖ్యలకల కందరములు శ్రీ. త. ఏడవ శతాబ్దమున చెక్కబడినవి. అప్పటికి వాద్ద మతము హిందూదేశమున లేన పూర్వస్థానమును గోల్పోయెను. కాని యజంతయం దప్పటికి నెక్కవవిహారములు కావలసివచ్చుటచే నాసంస్థ ప్రాముఖ్యమును గలిగియుండెనని

తోచును. బాధనవ్యాపణం మత్ప్రచారమునకై చైనా మహాద్భుతములు. ఇది చూచువారికి విచారకరముగ మొదలగు దేశములకు చెల్లికమ్మటయు, పర్షియాదేశి గొప్పకార్యమును జేయ సిద్ధమైన మహాపురుషునియొద్దట

నిలువబడినటుల దోచును. ప్రాపంచికముఖమును విడనాడు విచారమును, దానివలన ముందు గలుగబోవు శాంతియు నిందు మేళవించి యున్నది. చిత్తద్రవు పెద్దదగుటవలన నీభావములు ద్విగుణి

యులు మనదేశమునకు వచ్చుచుండుటయు కలుగుటచే నాయాదేశముల చిత్తరచనావిధానము లజంతయందు కావచ్చుచున్నవని పండితులు చెప్పుచున్నారు.

“ఒకటవ సుహాయం దలంకార ప్రాయముగ చిత్రపటమైన చిత్తద్రవు లాహ్లాదకరములు. ఈసుహాచిత్తద్రవులు కేర్లుమోగుట కివియే చాలును. ఎద్దులు రెండు పౌరుషముతో పోరాడుచున్నటుల గల చిత్తద్రవున నిజమును జీవచలన చిహ్నము లద్భుతముగ నున్నవి.”

బోధిసత్త్వుడగు శిలివక్రవర్తి యొకపావురమును సంరక్షించుటకు దేశము లేనదేహముమండి మాంసమును కోసి యిచ్చెను. ఈ “శిలివక్రక” చిత్ర మతిమనోహరమైన చిహ్నుల గలదు.

బోధిసత్త్వునిచిత్రము, జగద్విఖ్యాతి కన్నది, ఇందు గలదు. “ఇందు కనబడు విచారము, కనికరము

కృతము లగుచున్నవి.” రచన యతిసుందరముగ నున్నది. దేహావర్ణ మతిసహజముగను, చాటు సున్నితముగను ఉన్నది. పాస్తముల పొందర్థ మాహ్లాదకరముగ నున్నది.

ఈ ఛెంతనే యున్న ప్రీతి చిత్రము నిటులనే చిత్ర రచనను బోధించుచున్నది. పుష్పమున బట్టుకొన్న యాచేయియే చాలును— దీని గొప్పతనమునకు. ఈ చిత్రము యొక్క యర్థ మింక సునిశ్చయింపబడలేదు.

బుద్ధుడు తపస్సును చాలించి మహాబోధివృక్షముక్రింద గూర్చుని యాలోచనయందు నిమగ్నుడై యున్న పూర్ణావస్థగ్రుంతుకు మనశ్చాంచల్యమును గలుగ

తేయుటకు మారు ధనేకమున్న మలను తీసెను. ఈవిషయమును తెలుపుచిత్ర మతిచిత్రముగ నున్నది.

మీద కెప్పిన బోధివత్తునితో బోల్చుటలు చిత్ర మొకటి యాప్రక్కనే కలదు. చిన్నదైనను రచన యందు దానికి తీసిపోదు.

బుద్ధధిగవాని ధోక్షకాలమున ననేక ఫలములందు కానవచ్చుట మొదలగు నదృశ్యములను క్రావ స్థివృత్తుడగు ప్రసేనజిత్తు చూచెను. దీనినిగూర్చి యొకచిత్రము కలదు.

ప్రాంగణముయొక్క కప్పుపై “పర్షి యారాయ బార” మని విలువబడు చిత్ర మొకటి కలదు. “ఇసు రాజు సుప్రసిద్ధురాలైన తన పీఠికరాణిలో గూర్చుని ముద్రపానము చేయుచున్నటుల గలదు. ఇందలిరూపము లత్యద్భుతముగ మొగలాయీలను బోలియున్నది.”

ఒక చిత్రమువున రాణియు, నామెపరిచారికలును భిక్ష మిడుచున్నటుల గలదు.

రెండవసంఖ్యకల కందరములూని చిత్రమువులను సుప్రసిద్ధములు.

“స్త్రీలయొక్క రము నీకాలపుచిత్రకారు లతిశివులముగ బ్రవర్ణింపగలిగిరి. అలంకృతయై యారురతితోను, సిగ్గుతోను, ప్రేమతోను స్తంభమునకు తీరబడియున్న యీ రూపవనవతిని తాడుడు. ప్రియుడెంతకు రాకపావులచే నేమియుచోచక యామె యెటుల తన గోటిని మీటుచున్నదో చూడుడు. “ముద్ర” యందజంతచిత్రకారులకుగల ప్రవీణత యిందు మనకు

కొంత యగవదును. చిత్రకారుడు తన ప్రియురాలితే యిటుల చిత్రించెనేమో! ఈమె కిట్టి సొగసైన నగలందుట కిదియే కారణమేమో!”

బోధివత్తు బోకబ్రాహ్మణ సన్యాసిరూపమున కాంతమును బోధింప వారని గౌరవాలతో గొట్టిరి. ఆతని చేతులు, పాదములు, చెవులు, ముక్కు కొనిసేయవలెనని యాజ్ఞ యిచ్చెను. కాని యాతడు చలింపక తాను బోధించువిషయమును సమర్థించెను. ఈకథకు “షాణి త్వణి జాతక” మందురు. దీనిగూర్చి యొక చిత్రము విహారప్రాంగణమున గలదు.

హంసజాతకమునుగూర్చి పెన్నెప్రామగారు తమ “హైందవ వర్ణ శేషన” మనుగ్రంథమున నిటుల వ్రాసిరి: “పరునేవవసా (?) యందు మహా హంసజాతకమును గూర్చి చెప్పు వుద్యోచిత్రమున చిత్రకారుని వర్ణజానము చూడవచ్చును. శేమరాణి బంగారుహంసలను కలయించు జూచి యట్టిదాని నొకటి చనకు తెప్పించుమని సంయమ నృత్తుని బ్రతిపాదెను. తనపాలితులచే త్యజింపబడిన హంసరాజును, తన్ను విడువక యుండున సుముఖుడను మంత్రిని రాజమృగయుడు పట్టి సంయమముని యొద్దకు తేగా నారెడు వాటిని విశేషముగ గౌరవించెను. హంసరా జాతనికి నీటిని బోధింపవానిని వాన మున చిత్రకూట సానువులకు బొమ్మని విడిచిపెట్టెను. ఒక నేవకుడు ధీత్రమును బట్టియుండ, రెండవ నేవకుడు వింజామరమును విరుచుండ, పరివార మాజ్ఞైక వేది యుండ, రాజు సింహాసనారూఢుడై యున్నాడు. మాడవనేవకునిముఖము నల్లగ నున్నది. ఈతడు బహుశః నీగ్రో కావచ్చును, తీవ్రమైనయొరువుచాయకలవాడు రాజు పాదములయొద్ద నున్నాడు. ఈతడు తనకథను చెప్పు రాజమృగయుడు కాలలేను. కాని మధ్య నున్న సాంసల నందరు నేకాగ్రచిత్రముతో జూచుచున్నాడు. మీద మన్న చాందినీని రాజు బహుశః ఈవక్షిలను గౌరవించుటకు కట్టించినటుల కనబడును. వెనుకభాగమున శ్రేణుడును నలంకారముతో నున్న ‘కణాతు’ (తెర) యీసభ బహిరంగము కాదని తెలియజేయును. ఈహంసలను బట్టిన విధానము నిజముని చెప్పుచు కాబోలు బోక

హీనకులబాదు రాజుయొక్క పాదములచేత గూర్చొని యున్నాడు. ముందుభాగమున నెట్టినిపద్యములతోను, నీటియొక్కలతోను నిండియున్న జలాశయము కలదు. ఇం దాడుచున్న జలపక్షులకు, నడచిపక్షులకు గల స్వేచ్ఛను తెలియజేయును.

... ఈ చిత్రమున కేలికరంగులతో నున్న మానవులకు గాఢమైన యాశుపచ్చరంగులతో నున్న వెనుకభాగము వ్యతిరేకముగ వ్రాయబడినది. ఈ యాశుపచ్చరంగు దిగువ నలుపుగ బడినది. చిత్రముయొక్క క్రిందిభాగమున పసుపు పచ్చయు, మధ్యమధ్యగల తెలుపును, లేతయెరుపును మనోహరముగ నంతర్లీనమై యున్నవి. "

బుద్ధుని తల్లియగు మాయాదేవి కాటుదంతముల యేనుగు కలలో కనబడినది. ముప్పదిరెండుగురుబిడ్డలు ములు కల కుమారు చామెకు కలుగునని యాస్థానము వాశ్రయించియుండిన బ్రాహ్మణులకల కర్థము జెప్పిరి. అటులనే బంధినియారామమున బుద్ధుడు జన్మింప బ్రహ్మయు, నింద్రుడు వారని వాచ్యవము చేసిరి. ఇంద్రుడు ఛత్రమును ధరింప వారాజకుమారు జీవన్ములను జేసెను. తూర్పునకు బోయి, "నేను నిర్వాణమును బొందెద"ననియు, పశ్చిమమునకు బోయి "ఇది వాతేది జన్మ" యనియు, దక్షిణమునకు బోయి "నేను జీవా త్మలలో మొదటివాడ" ననియు, ఉత్తరమునకు బోయి "సంసారసాగరమును దాటెద" ననియు బలికెను. ఈ విషయములను తెలియజేయుచిత్రమాలిక యిచ్చట గలదు.

"క్రాంతిమహిమలు" గూర్చి యిచ్చటను చిత్రము కలదు.

పురన్న, భౌతిల యను నిరువురుసోదరులకు సముద్రమున నాపత్తు కలుగ బుద్ధిభగవానుని ధ్యానించి, యపాయమునుండి తప్పించుకొనిరి. కృతజ్ఞతతో వీ రా మహాత్ములకు చందనదారువులతో నొక యాలయమును గట్టిరి. ఈ విషయము చిత్రితమైయున్నది.

మనలివాని, స్త్రీల చిత్రములు ప్రసిద్ధి గన్నవి.

పాపము చేయుచున్న దుష్కారణమున నొక సానిని జంప రా వాల్చావించెను. ఈ విషయమును బాపు చిత్ర మతిరమ్యముగ నున్నది. దీనిని గ్లాడ్ స్టేషను సోలొ ముగా రిటుల వర్ణించిరి:—

"ఒకటవ (?) నువాయందలి ఫలక మువదుఃఖముతో నున్న స్త్రీ చిత్రముకంటే కలదు. చంప మద్దేగించి ఖడ్గపాణి యైయున్న రాజునెదుట

యామి వివమ్రయై యున్నది. చిత్రలేఖనము మనోహరము; పల్ల నిర్మలులు ఇంగ్లెనుగారి రచనను పోలెను. ఇంతటి మహాసమయమున నా ముఖ సౌందర్యమును దాచినటులు చేసినవారే యద్భుత మనదనును. తిన్న నశింప జేయుటకు దృఢసంకల్పముతో నున్నవాని పాచిములను పోకుటకు చెరచుచు, వణకుతో సాచియున్న పాస్తముల మధ్య శరమూత్రము కానవచ్చుచున్నది. రామన్న శిక్ష న్యాయ్యమైనది; కాని యంతే యద్భుతముగ కరుణార్థమును చిత్రకారుడు ప్రదర్శించెను! వాళనమునకు సిద్ధముగ నున్న యామహాసౌందర్యము పాచియొక్క పాపమును మరుగుపరచుచున్నది.... ..

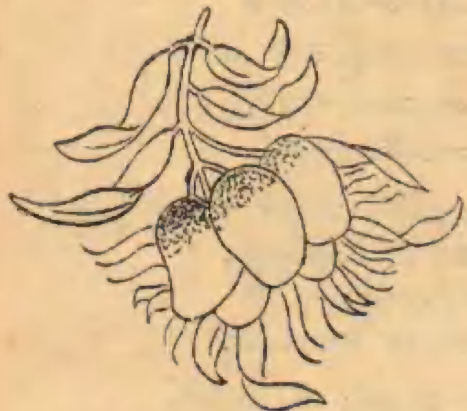
అజంతకందరములందు పెక్కు చోట్లు జంతువులయొ, పక్షులయొ చిత్రము లనేకములు కలవు. సకల

దీపరాసులయెడల వీరికి గౌరవ మధికమగుటచే నన్నిటి నతిథి క్రితోను, ప్రేమతోను రచించిరి. నాల్గవ గుహ యందు గల యీ యోమగుల గుంపు చాల చిత్రముగ త్రిలింపబడెను. ఆజంతెగుహల దిగువనున్న యడవులందు పూర్వ మిటుల గజము బాడుకొనుచుండెను కాబోలు!

రచన యెంత సహజముగ, సౌందర్యవంతముగ మన్నదో చూడవలసినవిషయము.

పండ్లకు, పుష్పములను, పత్రములనుకూడ చిత్రములకు చుట్టును, ఆలయముల కప్పులపైన వలంకారముగ వ్రాసిరి. ఇట్టి వనేకములు కలవు. ఈ మామిడిపండ్ల గుత్తి యెంతయు బాగుగ మన్నది. ఏజెంతువును బోలని కొన్ని జంతువుల నాచిత్రకారులు పృణించి చిత్రబ్రహ్మ లైరి.

ఇట్టిరచన కీచిత్ర మొకనిదర్శనము. ముఖములు జంతువుల వై నను వెనుక భాగములు చిత్రముగ లభింపగ మాత్ర పోయినవి.

చీకటిరేయి

వేంకట కాళిదాస కవులు

చీకటిరేయి, లేనిదుర సెందనివేడులు కన్ను రెప్ప, ల
త్యాకులవృత్తి, గమ్యపద మారయనేరని సర్వభ్రమమ్ము, స్వే
చ్ఛాకలనాన్వయంగమన సత్తపదద్వయ, మీయనంతబం
ధీకృతతామసీ గలయృద్ధిప్సిన రాగఽరీతతారకల్.
ఆకనుదోయి సోయగపుటంచుల కాటుకపూత్ర నీలిపూ
రేకులు, మూగవౌ పలుకరింతలనప్సల లేమెరుంగు; లీ
చీకటిగుడ్డివోయిన నిశీధపథమ్ముననో, తళత్తళల్
సోకఁగ సైఁగ సేయు నునుజక్కల చక్కఁదనమ్ములోననో.
ఆరమణీయమ్ముగ్ధ నయనాంచలకోమల ఏక్షణమ్ములఁ
దీరనియర్థసంశయగతిఁ స్ఫురియించు నిగూఢభావముల్
కూరుచుకొందునా యిపుడు కూర్కువహించిన యాగభీరకా
సారతమోవినిశ్చల విశాలజలమ్ముల యంతరమ్ములఁ.

చాటుగ, నోరగా, నెదురుపాగినరీతిగ, లేతమోడ్చుగా,
మాటలులేని ప్రేమమయమంత్రములక బలియించి నన్ను నా
నాటికి ముగ్ధమూర్తిగ నొనర్చిన యాహుధవీక్ష లీనిశా
వాటిక నెంతగాఁ గనులువాల్చకచూచినఁ గానరావుగా.

ఈయెడ రోదసిఁ బెరిసి హెచ్చినచీకటిమూఁకలందు నీ
లేయెడఁదఁ బిగించి నొగిలించిన మామకవిప్రయోగ బా
ధాయత పాతబంధములె, యాపలునల్లదనంపురాసులే,
పాయలుపాయలై విరియఁబారిన నాచెలికుంతలంబులే.

అల్లికసాంపునింప వదులై జఘనమ్ముల నంటువాల్బడక
మల్లియపూలు నవ్వినవి నాఁడు మనోజశీలీముఖమ్ములై ;
నల్లనిచీకటి నిలిచినక బరిహాస మొనర్చు నేడు, సం
ఘల్లములైన తారకలమొత్తము, లుల్లము వేగిపోవఁగక.

మృదుపదనూపురమ్ము లొనరించిన చప్పుడు ; మెల్లమెల్లఁగాఁ
గదలిన జాళువాపసిఁడిగాఁ జొలొనర్చినమోత ; యేదయా
హృదయము, లేసుధాహయము, లేనవశీతమృణాళనాళముల్
నదలని ప్రేమపాత మురివైచునో నాగళనీమ కియ్యెడక.

ఆచిపురాకుచేతులు రహస్యముగా నిడు క్కొంగిలించుకొ
వాదిననామెడక వెనుకప్రక్కకుఁ ద్రిప్పి తమస్సులోనికి
జూచెద వెట్టివైయిపుడు శుష్కమతిక విరహశ్రవించుపుల్
తోచిన లోచనమ్ముల నెదుర్కొని గూన్యమె గోచరింపఁగక.

నావలెగాక చీకటిపెనంగిన యీసడిరేయి పాన్పునక
స్థావరజంగమప్రకృతి సర్వమువిశ్వ మభంగగాఢని
ద్రావివశేత్వ మందినకతమ్మున భావనసేయలేదుగా,
జీవితభేదమోదములఁ జీకటివెల్లులఁ గల్గుభేదముక.

ఆమధుమానవాసరము లాత్మఁదలంచి యెటుల్ సహింతునో,
ప్రేమవలీవియుక్తి బలమింపుచు నిద్దురరాని రాగరే
ఖామయవీక్షలక బరపి కార్తికమానవిశాలయామినీ
శ్యామలయామముల్ పవనసంకుల తైత్వభరాభిరామముల్.

చెన్న రాజధానియందు ౧౯౨౯-వ సంవత్సరము జనవరి ప్రారంభము మొదలు మార్చి తుదవరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆంధ్రవాఙ్మయ మీ క్రింద పేర్కొనిన వివిధశాఖలతోవలసియుండుటచేత పట్టికయందు యాశాఖల నుత్పన్నములగు గ్రంథము లాయా శాఖలకే చేర్చబడును. గ్రంథముల నా మములన్నియు నకారాద్వికమమున నుండును.

1. ఆర్థశాస్త్రము, 2. ఆలంకారశాస్త్రము-నాట్యకళకు సంబంధించిన గ్రంథములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 3. ఆయుర్వేదశాస్త్రములు, 4. ఆరోగ్యశాస్త్రము, 5. ఇతిహాసములు-ఇతిహాసములలోని భాగములు, కథలు, మార్పుచేయక ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడునవి - యీశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 6. కథలు-ఇతిహాసములు, పౌరాణికములు, 7.-కల్పితములు, 8.-చారిత్రకములు, 9. కల్పము, 10. కామశాస్త్రము, 11. కావ్యములు, 12. గణితశాస్త్రము, 13. గేయములు, 14. చరిత్ర(దేశ), 15. చిత్రలేఖనము, 16. చట్టము(Law), 17. ఛందశాస్త్రము, 18. జంతుశాస్త్రము, 19. జీవితములు, 20. జ్యోతిషశాస్త్రము, 21. తర్కశాస్త్రము, 22. దండకములు, 23. ధర్మశాస్త్రము, 24. నవలలు, 25. నాటకములు, 26. నాట్యశాస్త్రము, 27. నిఘంటువులు, 28. నీతి-నీతికథలుకూడ యీ శీర్షిక క్రిందనే వచ్చును, 29. పరిశిష్టము, 30. పాకశాస్త్రము, 31. పారిశ్రామికము, 32. పురాణములు- ప్రత్యేకముగ ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడు పురాణములలోని భాగములు నయితే మీ శీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 33. ప్రకృతిశాస్త్రము, 34. ప్రబంధములు-ఆంధ్ర సారస్వతమునందు ప్రసిద్ధములగు 'హరివంశ

ము', 'ఆంధ్రచంపూభారతము', 'అచ్చ తెలుగు రామాయణము'వంటి పురాణేతిహాస కావ్యములకు సంబంధించినవి, 'పాండురంగ మాహాత్మ్యము' వంటి మాహాత్మ్యములు, 'ఆంధ్రమేఘసందేశము'వంటి అనువాదములు, రంగనాథరామాయణము'వంటి ద్విపద గ్రంథములు మొదలయినవి యీశీర్షిక క్రిందవచ్చును, 35. ప్రహసనములు, 36. భూగోళశాస్త్రము, 37. భౌతికశాస్త్రము, 38. మంత్రశాస్త్రము, 39. మతము - హిందూ, 40.- ఇతరములు (బౌద్ధ, జైన, క్రైస్తవవాదిమతములు)- ఇతరమతములకు సంబంధించిన గ్రంథములు- ఏ విషయ విభాగమునకు సంబంధించిన వయినను- ఈశీర్షిక క్రిందనే చేర్చబడును, 41. మాహాత్మ్యములు, 42. మీమాంసాశాస్త్రము, 43. యక్షగానములు, 44. యోగశాస్త్రము, 45. రత్నశాస్త్రము, 46. రాజకీయములు, 47. వాస్తుశాస్త్రము, 48. విమర్శనము- ఇందు సారస్వతమునకు సంబంధించిన విమర్శనలు మాత్రముండును, 49. వృక్షశాస్త్రము, 50. వేదవాఙ్మయము- ఉపనిషత్తులు, ఇతరవైదికగ్రంథములు నయితే మించే చేర్చబడును, 51. వేదాంతము - భక్తిజ్ఞానవైరాగ్య విషయకగ్రంథము లీశీర్షిక క్రింద వచ్చును, 52. వైద్యశాస్త్రము, 53. వ్యవసాయశాస్త్రము, 54. వ్యాకరణ శాస్త్రము, 55. వ్యాపారము, 56. వ్యాయామము, 57. శకునశాస్త్రము, 58. శతకములు, 59. సంగీతశాస్త్రము, 60. సాంఘికములు, 61. సాముద్రికశాస్త్రము, 62. సారస్వతము- భాష, 63. స్తోత్రములు, 64. హరికథలు.

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: అ.- ఆధ్యాయము; అను.- అనువాదము; అనువాదములు, ప.-పద్యము. ప్ర.-ప్రకాశములు. భా.-భాగము. వ.-వచనము. సం.-సంపాదములు. సబీ.-సబీకము.

ఆరోగ్యశాస్త్రము

అనారోగ్యసంహారము—పి. త్రివివాసరావు.

కథలు—చిత్తిహానికములు, పౌరాణికములు

ఆంధ్రవచనభారతము, భా. ౧—(ప్ర.) వి. రామస్వా

మిశాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు

ద్రాపకీచరిత్ర—భ. పలవరాజు.

భారతకథాపారము—డి. లక్ష్మీనరసమ్మ.

మాధవదాసుచరిత్రము—యన్. వీరరాఘవదాసు.

త్రిదంతిరాజుచరిత్రము—యన్. వీరరాఘవదాసు.

త్రిమరుపనివత్కళలు—పి. మల్లయ్యశాస్త్రి.

—కల్పితములు

లిన్నెయి, సుఖనిధి—వి. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.

సవినచిత్రకథలు—(ప్ర.) కె. మునిసామిశాయుడు

అండ్ కో, మదరాసు.

స్త్రీచరిత్రకదంబము—టి. రాజగోపాలరావు

—చారిత్రకము

దుద్రమదేవి—యం. వెంకటరత్నం.

కల్పము

బుధాష్టమీవ్రతకల్పము—కె. సుబ్బారాయుడు.

గణితశాస్త్రము

గణితచండ్రిక, తరగతులు ౧, ౨—యన్. రంగరావు.

గణితదీపిక, తరగతి ౩—కె. పీతారామసోమయాజులు.

కాలగణితగణితశాస్త్రము—పి. జె. ఎడ్వర్డ్స్ స్వామికన్.

మారుతిగణితబోధిని. తరగతులు, ౧, ౨, ౩, ౪, ౫—

జి. రంగరావునాయుడు, పి. సత్యనారాయణ

నాయుడు.

గేయములు

శాలికాధూపగము—టి. అప్పలసామి.

మానసబోధయతుతత్వములు—కే. చలమయ్యదాసు.

శోభనపాట—యం. వి. పాపయ్యనాయుడు.

శ్రీకృష్ణమాలాభారతము నాలుకమునందలి ర్తనలు—సి. కేశవదాసు.

శ్రీకృష్ణసంగీతరసము—జి. ఆంజనేయులు.

శ్రీగోవిందవక్త్రమాల—జి. అనంతలక్ష్మణాచారి.

శ్రీమద్రామానుజగీతరసము—కె. చలమయ్యదాసు.

శ్రీరాధాకృష్ణ నాటకమునందలి ర్తనలు—సి. కేశవదాసు.

హరినామసంగీతరసము—కె. చలమయ్యదాసు.

చరిత్ర

అనంతపురము జిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

కర్నూలు జిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

కృష్ణాజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

గజాంతుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

గుంటూరుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

గోదావరిజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

చిత్తూరుజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

కృష్ణానదిజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

బళ్లారిజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

విశాఖపట్టణముజిల్లాచరిత్ర—కె. జయరామరావు.

హిందూదేశచరిత్రము, భా. ౧, ౨—(ప్ర.) క్రిస్టియన్

విటరేచర్ సానెటి, మదరాసు.

చిత్రలేఖనము

కళాశిల్పద్రావింసుబుక్కు—యన్. సరసింహం.

చట్టము

సివిల్, క్రిమినల్, రివిన్యూవ్యవహారములపై—(ప్ర.) జి.

నేనుమాధవరావు, గుంటూరు.

జంతుశాస్త్రము

సర్పశాస్త్రము—కే. కామేశ్వరరావు, జే. రాధాకృష్ణయ్య.

జీవితములు

సృపింహాచార్యస్వామినారిసివితము—యం. వెంకట్రాఘనాచారి.

మన్వాచారిశీలితము—యన్. వీరభద్రరావు.
శంకరశీలితచరిత్రము—వి. రంగస్వామిరెడ్డి.
శ్రీస్వామిమఘానందసరస్వతిశీలితము—యన్. వీరభద్రరావు.

జ్యోతిషశాస్త్రము

ఉడువశాస్త్రదీపిక—యన్. వి. రాఘవాచారి.
నక్షత్రవిశాంతర్గతాపరిమాణ ప్రకాశిక—చై. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి.
స్త్రోతాశకము—వి. సీతారామయ్య.

దండకములు

శ్రీ విరూపాక్షదండకము, శ్రీ వీరభద్రదండకము—యన్. సత్యనారాయణరావు.

ధర్మశాస్త్రము

శృద్ధిపారాశరస్మృతి—(ప్ర.) వి. రామస్వామి శాస్త్రి
ఆండ్ పస్స్, మదరాసు.

నవలలు

అల్లాహ్ అక్బర్—భి. నారాయణమూర్తి.
అంతఃపురము, భా. ౧—(ప్ర.) వీ. లక్ష్మణస్వామి
నాయుడు, రాజమహేంద్రవరము.
గూఢపాత్యలు—జి. శ్రీరామకృష్ణ
చాందమల్లానా—జి. వెంకటరమణయ్య.
చోరాబహదూర్—వి. సీతారామయ్య.
భక్తసాము, భా. ౧—కొంపెల్ల జనార్దనరావు,
ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు
పాతాళగృహము—యం. రామరావు.
మాయామయి, భా. ౧—కె. రంగయ్య.
వీరవిలాసిని—జి. సత్యనారాయణరావు.
సతీసోనారాణి—వి. వి. రాజు.

నాటకములు

ఒక పెన్—(అను) యం. దుర్గేశంకరాచార్యుడు.
ఉత్తమచంద్రుడు—కె. సుందరరామమూర్తి.
తగినకాశీ—(అను) యన్. కామేశ్వరరావు.

పలునాటివీరచరిత్రము—కె. ప్రభులింగాచార్యులు.
పునర్వివాహము—(అను) యన్. కామేశ్వరరావు.
భీమప్రతిజ్ఞ—కె. కోదండరామయ్య.
విజయప్రతిజ్ఞ—జి. జగన్నాథశాస్త్రి.
శ్రీపత్మహరిశ్చంద్రనాటకము—జి. రాజవర్ధన్.

నీతి

నీతిబోధిని, భా. ౧, ౨—సి. వెంకటరమణయ్య.
మానసోల్లాసిని నీతికథలు—యన్. రాధాకృష్ణయ్య.
మిత్రభేదము—వి. వెంకటరామయ్య.
సతిహితోపదేశము—లక్ష్మీదేవమ్మ.

పరిశిష్టము

ఆంగవిద్య అను ప్రశ్నశాస్త్రము—(ప్ర.) వి. త్యాగ
రాయశాస్త్రి ఆండ్ పస్స్, మద్రాసు.
అచ్చయ్యమ్మ—వీ. మృణ్మంజయశాస్త్రి.
అయినద నైశ్యమహాసభ అన్యతీపన్యాసము—
(ప్ర.) జి. సాంబమూర్తి, తెక్కెలి.
ఆంధ్రసేవనాచకములు ౧, ౩, ౪, ౫—సి. సూర్య
ప్రకాశరావు, హెచ్. పేరయ్యశాస్త్రి, మొ.
ఆంధ్రనాచకము, తరగతులు, ౪, ౫, ౩, ౮—
వీ. జయరామరావు, జి. జగన్నాథశాస్త్రి,
కె. హెచ్. వి. యన్. నారాయణ.

ఆస్తిసంపాదించి కాపాడుకొనుట—కె. యం. బేకర్.
ఉపాధ్యాయసహాయుని—యన్. భూషణం.

ఎప్పుడు చైత్యుని సహాయముకోరవలెనని—(ప్ర.)
ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

కలియుగమాహాత్యము—భి. అమరయ్యశాస్త్రి.

కుస్తీ, మల్లయుద్ధబోధిని—వి. లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.

ఖద్దరుప్రదర్శనము—(ప్ర.) కె. నాగేశ్వరరావు, మదరాసు.

గర్భిణీస్త్రీచేయవలసినపనులు—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము,
మదనపల్లి.

గర్భిణీస్త్రీ చూలాలుపోవుట—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము,
మదనపల్లి.

గృహస్థుల సేవకులను నియమించుట—(ప్ర.) ఆరోగ్య సంఘము, మదనపల్లి.

గురుశిష్య సంవాదము—యన్. నరసింహారాజు, డి. చెన్న కృష్ణరావు.

గోవింద నామామృతము—రంగరావు.

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి దుండగము—ఆర్. నరసింహారాజు.

తల్లి యనగానేమి—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి. నివాసి—చెంకటకాళిదాసకవులు.

వీరికథానాచికము, తరగతులు ౧, ౩—యన్. చెంకటకృష్ణయ్యకాస్త్రి.

నూతనశివులు—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

నూతనండ్లు జీవించుచున్నాము—వి. దుర్గకర్క.

పదకటింటిముచ్చటలు—లి. తిరుమలనరసింహాచారి.

పదకటింటిరహస్యాలు—కె. కామేశ్వరరావు, కే. వి. రాధాకృష్ణయ్య.

పరివ్రతావిధానము—యన్. పూర్వేశ్వరారావు ఆయ్యంగారు.

పరమభాగవతులు—యం. చెంకటకాస్త్రి.

పరిసరములు—(ప్ర.) ఆరోగ్యసంఘము, మదనపల్లి.

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా ప్రాథమికపాఠశాలయముచేసిన—(ప్ర.) డి. వియ్యన్న, ఏలూరు.

శేరిమిదిరులు—డి. రామచంద్రరావు.

వ్రథమదర్శనమండల సమావేశము—(ప్ర.) కె. కోటికెడ్డి, కడప.

ప్రమాదమెద్ది?—కృష్ణాజిహ్వామి.

బాలవితంతువీలాపము—యం. చెంకటకర్క.

వింబవర్మి—యన్. గోపాలనాయుడు.

భీర్రాద్రి శ్రీమత్కృష్ణకవలి తాయారు ప్రతిష్ఠ—టి. సీతారామయ్య.

మ్యాంట్ తెనుగు మొదటివాచకపుస్తకము—కె. వీరేశలింగం.

సూర్యవరగతి పుస్తకము—(ప్ర.) కిర్షియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మదరాసు.

మొదటితరగతి శ్రాత్తతెనుగువాచకపుస్తకము—యన్. భూషణం.

రహస్య శాస్త్రప్రత్నావళి—సి. చెంకటాచలదాసు.

రామన్న చరిత్రము—యం. రాజారెడ్డి.

రామావాచకము, తరగతులు ౩, ౪, ౫—సి. దామోదరముదలిమూర్తి, సి. యస్. రామకర్క.

వటులోన కల్యాణగీతము—సి. హనుమంతరావు శర్మ పాకయాది.

వర్ణ సరత్నాకరము—(ప్ర.) డి. లక్ష్మణస్వామి, కిశాపురము.

వజీరరసంత్రము—శ్రీమానందస్వామి.

వివేక వర్ణవీధికాల ప్రారంభోత్సవము—(ప్ర.) సి. కోటయ్య, మదనపల్లి.

వేణుగానము—ఆర్. చంగవార్కకవి.

కయ్యాగృహరహస్యములు—సారథి

కారదాపద్యనాచికములు నెం. ౩ (7) టి. రాజగోపాలరావు.

శృంగవరపు బసయ్యగారి ఆత్మస్తుతచరిత్ర—(ప్ర.) పంచానవలుక డిబో, సోంకేట.

శ్రీకృష్ణరాష్ట్రచరిత్రవర్ణనము—టి. అన్నపూర్ణమ్మ.

శ్రీరామకృష్ణాభిషేకము—కె. గురులింగదాసు.

శ్రీవైష్ణవ తిరుమాలిగ—పూర్వేశ్వరారావు ఆయ్యంగారు. సంగ్రహచరిత్ర—యన్. సత్యనారాయణ.

సంఘకార్యదర్శన మూడవసమావేశము—(ప్ర.) యన్. సత్యనారాయణ, ఆలమూరు.

సహకారదీపిక—(ప్ర.) తూర్పుగోదావరిజిల్లా సహకార సంఘము, ఆలమూరు.

సహకారసంఘసభ్యత్వము—(ప్ర.) తూర్పుగోదావరి సహకారసమితివనము, ఆలమూరు.

సావిత్రిపరిణయము, భా. ౧—సి. రామదాసు, సౌజన్యము—యన్. కృష్ణయ్యకాస్త్రి.

స్మృతి—యం. సత్యనందరావు.

స్వప్న చింతామణి—యన్. శేషచలకాస్త్రి.

హంసలదీప్రభావము—సి. వీరయ్యకాస్త్రి. హరిహరాదిత్యనామాలసారము—ఆర్. సోమయాజికవి.

ప్రకృతిశాస్త్రము

శాస్త్రవాచకము, తిరగతలు. ౧, ౩—చ. యస్.
ప్రకాశరావు, కె. హెచ్. వి. యస్. వారాయణ.

ప్రబంధములు

అచ్చ తెలుగు ఋతుసంహారము—(అను) సి. రామకృష్ణ
మూర్తిశాస్త్రి.

శృంగారపర్యభాషాసాంత్వ్యము—కామేశ్వరకవి.

భూగోళశాస్త్రము

కృష్ణాల్ప భూగోళము—డి. సత్యనారాయణమూర్తి.

చంద్రగిరితాలూకా భూగోళశాస్త్రము—ఆర్. కె.

నారాయణఅయ్యంగార్.

మారుతిభూగోళశాస్త్రము—సి. నారాయణమూర్తి.

మతము—హిందు

ఋగ్వేదపంథ్యావందనము—(ప్ర.) వి. రామస్వామి

శాస్త్రి. అండ్ సన్స్, మదరాసు.

యుముపువ్వుడి—డి. రామానుజాచారి.

శ్రీరామతీర్థము—కె. కృష్ణదాసు.

సత్యరామచరిత్రం—(ప్ర.) మహారాణి ఆదిలక్ష్మిదేవమ్మ,
గవ్వాల.

— ఇతరములు

ఆదికాండము—ఆర్. హెచ్. విస్. సానక.

ఆపందనామామృతము—డి. పామ్యూర్.

కృష్ణామల కనెడియన్ బాప్టిస్టుమిషన్ మసాచుసెట్స్
రఫ్తు విశేషములు—ఓ. గార్లియత్.

సుద్దితి ముకేశ—(ప్ర.) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ,
మదరాసు.

గ్రామప్రసంగదీపిక—జె.హెచ్.ఆర్. కేప్లె.

విన్నప్తపత్రము—(ప్ర.) యస్. పి. సి. కె. డిపాటింగ్
మదరాసు.

దేవునిసంఘము ఏమి నమ్ముచున్నది? ఎందుచేత—
పి. యన్. దుగ్గర్.

విగ్రహకాండము—ఆర్. హెచ్. విస్. సానక.

పడిపోయినగంజ—యస్. యం. మిన్. బార్.

పారిపోయినపేక—యస్. యం. మిన్. బార్.

మొదటి కొరింథిపత్రము—వి. యస్. అజరయ్య.

మోక్షవాణి—(ప్ర.) జె. ఆలక్, నెల్లూరు.

కొంతినిలయము—జె. యస్. కెన్సి.

మాహాత్మ్యములు

బ్రహ్మవామ మాహాత్మ్యము, సుగు మాహాత్మ్యము—సి.
మణ్నిభూకాశ్రీ.

యల్లమందకోటిశ్వరమాహాత్మ్యము—కె. రామలింగా
చారి.

శ్రీబుద్ధరామేశ్వరస్వామి మాహాత్మ్యము—(ప్ర.) పి.
రామచంద్రయ్య, కర్నూలు.

శ్రీశైలమాహాత్మ్యము—పి. రామచంద్రయ్య.

రాజకీయములు

అఖిలపక్షమహాసభ—(ప్ర.) కె. నాగేశ్వరరావుపంతులు,
మదరాసు.

వాస్తుశాస్త్రము

శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రము—(ప్ర.) పి. త్యాగరాజు
శాస్త్రి అండ్ సన్స్, మదరాసు.

విమర్శనము

కెబ్బతర్విశాస్త్రము—(ప్ర.) ఆంగ్లరిపర్చ్ యూనివర్
సిటీ, విజయనగరము.

వృక్షశాస్త్రము

బాలరస్థాపకశాస్త్రము—యం. పి. రంగ.

వేదాంతశాస్త్రము

అచలబోధిభాషణి—శివానందస్వామి.

అదైవతబ్రహ్మవాదము—యం. రామకృష్ణచియనలు.

అపరోహమధూరి—(ప్ర.) పి. రామస్వామిశాస్త్రి
అండ్ సన్స్, మదరాసు.

అయంగ్రాహి—పి. పుండరీకాచార్యుడు.

వేదజ్ఞానపారము—యం. శ్రీరాములు.
 శ్రీఆష్టావక్రగీత—పి. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.
 శ్రీమదాంధ్రభగవద్గీతము—పి. లక్ష్మణదాసు.
 శ్రీకుష్మంతేదాంత తమోభాస్కరము—శ్రీ. మల
 యాలస్వామి.

వైద్యశాస్త్రము

ఓషధీసుగ్రంథసభాషి—కె. బుచ్చయ్యశర్మ.
 కలరా—(ప్ర.) క్రిష్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మద
 రాసు.

కుష్మరొగము—(ప్ర.) క్రిష్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ, మద
 రాసు.

ప్రమేహవికిత్స—కె. అనంతాచారి.
 మాధవనిదానము—మాధవకవి.
 వస్తుగుణమహోదధి—పి. ఆదివారాయణశాస్త్రి.
 శిశువ్యాధులు—ఇ. సత్యనారాయణశర్మ.

వ్యాకరణశాస్త్రము

ఆరంభవ్యాకరణము—పి. పరబ్రహ్మశాస్త్రి, పి. వ్యాస
 శర్మ.
 విభక్తిచంద్రిక—కె. సుబ్బరాయులువాయుడు.

వ్యాపారము

కర్తకమర్మములు—పి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.

శతకములు

వి చౌడప్పశతకము—(ప్ర.) వి. కుప్పసామి ముదిలి,
 మదరాసు.

కుమారశతకము—పి. వీరబ్రహ్మం.
 గౌరీపతిశతకము—యం. కృష్ణమూర్తి.
 తత్వారు దంకనాయకశతకము—వి. పిచ్చయ్యశాస్త్రి.
 బాలసీతిశతకము—టి. శేషయ్య.
 భీష్మాద్రిరామశతకము—పి. వరసింహదాసు.
 రామజీవశతకము—టి. వెంకటనరసూరి.
 శ్రీవేంకటేశశతకము—పి. వెంకటరామకవి.
 శ్రీమకేశవశతకము—వి. సోమసుందరావధాని.

సంగీతశాస్త్రము

సంగీతవిన్యాసద్వంద్యము—యం. వెంకటస్వామివాయుడు.

స్తోత్రములు

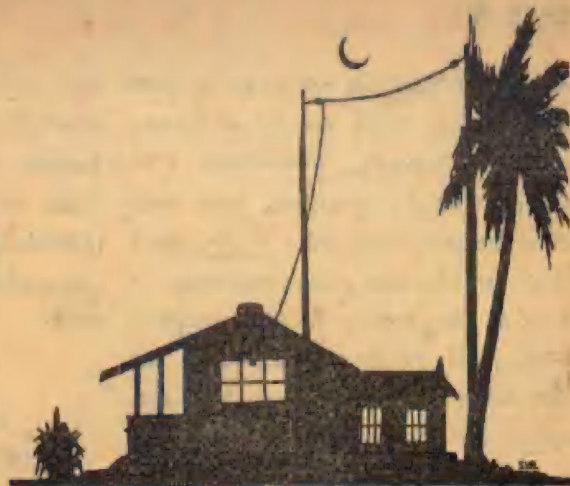
శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీస్తవనక్షత్రమాల—పి. వేంకటేశ
 శర్మగుప్త.
 శ్రీకాళివాస్తీశర్వర శివస్తోత్రం—పి. వెంకటరంగయ్య.
 శ్రీగజాననస్తోత్రమాలిక, శివలీలలు—వి. శేషయ్యలింగం.
 శ్రీమాతృలక్ష్మ్యంబతారావళి—వి. హనుమయ్య.
 శ్రీరామనక్షత్రమాల—యం. వీరరాఘవశర్మ.
 శ్రీ వెంకటేశ్వరవింశతిక—యం. వారిధిమణి
 వాయుడు.

హరికథలు

శ్రీచిత్రసేవ నేతవాసులచరిత్రము—యన్. వీరరాఘవ
 దాసు.
 శ్రీరామజననము—పి. పి. వి. యల్. యన్. యల్.
 దీక్షితదాసు.
 సత్యభామగర్వభంగము—పి. గొన్నరాసు.

రేడియో (Wireless)

శంకర వేంకటరావుగారు

“రేడియో” యంత్రసంబంధముల జ్ఞానము మనబుద్ధి కలిగియున్నవని మనలోఁ జాలమంది తెలుసుచున్నారు. అట్టిదయినది మైక్ గాన్నించుచున్నను, “రేడియో” యంత్రముఁ బనిచేయుట దుష్కరమైన పనిగాదు. అది కేవలము విద్యుచ్ఛక్తి (Electricity) లో సంప్రతింపఁబడుచున్నది. అట్టి విద్యుచ్ఛక్తివిధానము మనకు మతోన్మ మయ్యేనేని దీనిని మిక్కిలి ముఖ్యుగా గ్రహింపఁగలుగుదుము.

ఇప్పుడు మననా రేకులు “రేడియో సమాకర్షణ యంత్రము” (Radio Receiving Set) ను దమతమ యుంట్లలోఁ తెలకొల్పుకొని ప్రపంచమునం దచ్చటచ్చట జరుగుచున్న సంగీతాదిగ్రావ్యగర్వములను ఇంటనే యింకొనిని యానందించుచున్నారు. కనుక సర్వజనులకు మతోన్మ మగుటకు సమాకర్షణయంత్రము (Receiving Sets) లకును, విశ్లేషకయంత్రము (Broad Casting Sets) లకును గల సంబంధమును గొంతవలకుఁ దెలిసికొనుట మన కిష్ట దావశ్యకము.

“రేడియో” యంత్రము వనరులకుఁ గావలసిన ముఖ్యపదార్థములు మాఁడు.

౧. రేడియోవిశ్లేషక యంత్రసామగ్రి (Radio Broad Casting apparatus).

౨. రాయబారపు సాధనము—“ఈథరు” (Conducting Medium—Ether)

౩. రేడియో సమాకర్షణయంత్రసామగ్రి Radio Receiving Apparatus) పైని కెన్నిన మాఁడింబివలననే గర్వనియొక్క ప్రసారము (Transmission), వహనము (Conduction) ప్రతిగ్రహణము (Reception) జరుగుచున్నది.

అయిన నిట్టిగర్వముల వందలకొలది మై తెలు ప్రసరించుచున్న వన, వంతరాళ (Space) మూలముననే యని కానునించుచున్నది. అంతరాళమునఁ దరంగచలనమువంటి చలనము (Wave motion) చలన వీరుని జరుగుచున్నది. ఆచలన మైట్టికో మనకుఁ తెలియవలసి యున్నది. అది మలలోముగా మోగపడుట కుదాహరణ మొకటి చెప్పుచున్నాము. ఒక చిన్నతొలిని నిశ్చలముగా నున్న తేటకజలమునఁ బడచేసిన నాఁడాయి పడినచోటి నుండి చక్రాకారముగా నీటి కెరటములు చుట్టును బ్రసరింప వారంభించును. ఈరాలినే యొక దారమునకుఁ గట్టి నీటిని జాతువట్లు పడే పడే విరుచుచు లాగుచు నుండిన యెడల దానిచుట్టును చక్రాకారముగ పెడితెరసి లేకుండఁ గెరటము లుద్భవిల్లునుండి వ్యాప్తిని కెందుచుండును. దీనినే కెరటములసంచలన (Wavemotion) మందురు. అట్టిసంచలనము గల నీటిపైభాగముం దక్కడనయిన నొక బెండుముక్క (Cork float)ను గాని, మఱి యేద

యిన నొక తేలికపదార్థమును గాని పడవేసిన వది క్రిందికి విడిచిఁ బోవుచు లేచుచు నుండుటను జూడఁగలము. మఱియు నాపెంచుముక్క పానాంతరమును జూచుకడ క్రిందికి విడిచిఁ గదలుచుయును, జలము గదలుచు యును గెట్టులుల సంఘర్షణమే గుప్తమై యుండి తెంచు నాడించుటయును గ్రహించఁగలగుదుము. ఆ సంఘర్షణ మెన్నిమాదులు గలుగునో యన్నిమాదు లీతెంచు క్రిందికి విడిచిఁ గదల్చుబడుచుండును. అవి గుల్ఫు మధ్య బహువిధములు నొల్పు నీవిశేషమును మనస్సున నాడించుకొనినతొడల నీ "రేడియో" యంత్రముల మూలయంత్రమును మనము గ్రహించ నమరపడును.

ఇదివరకుఁ జెప్పిన "రేడియో" యంత్రపాముగ్రి యందలి ప్రధానాంగముల విశేషకర్థనము (Broad Casting Station) విజిమట్టుమై క్రేలాడ్గట్టి క్రిందికి విడిచిఁ దింపుచు నెత్తునునుంపిన తొలివంటిది. తంపవ యంగముల రానుదారపు సాధనము మై నుదాహరించిన సంఘటనోభిమునకు లొంగిన దివంటిది. దీనినే "ఈథరు" (Ether) అని నెప్పుడును, నూడవయంగ మగు సమాకర్షణయంత్రము నీటిమైఁ జేరియును తెంచు వంటిది.

విశేషకర్తృసామగ్రి

(Broadcasting Apparatus)

మొదటిదియు, ముఖ్యమైనదియు నగు భ్వనివిశేషకర్తృయంత్రనిర్మాణమునకు నులవంటి సంఘటనను గలిగించు సాధనసామగ్రి యావశ్యకము. ఆసంఘటనమును నభివేతనాశీలునకుఁ బ్రసరింపఁజేయు సామర్థ్యము దాని కుండువలెను. అట్టిసామర్థ్యము విద్యుచ్ఛక్తితోఁ గూడి యుండిన లోహతంత్రుల యెవిన్నిన్ను పుంపింపవలసఁ గలగలగదని నెట్లు గ్రహించిరి. తద్వారమున నీసంఘటనము వాచకపదార్థమును జేర నిర్మింపఁబడినట్టియు, గాలిలో నెత్తుగాఁ గట్టఁబడినట్టియు, విశేషకర్తృయంత్రమునకుఁ దగుల్పఁబడినట్టియు, "ఆంటెనా" (Antenna or Aerial) అని చెప్పుదురు నొకలోహపుతీగను గాని తీగలను గాని చేయిను, పిమ్మట దివ్యులమును "ఈథరు"

నందు సంక్రమించి పర్యవ్యాప్తి నొందును. ఇట్లు భ్వని విశేషకర్తృయంత్రమునుండి సర్వవ్యాప్తిని జూచుట Radiate) బట్టియే దీనికి "రేడియో" (Radio) యని పేరిడిరి. ఈ "ఆంటెనా" యనునది విద్యుద్దీపము (Electric Lamp) లో నమర్చుబడి ప్రబలకాంతిని ప్రసరింపఁజేయు పన్నుని లోహపుతీగ (Filament) వంటిది.

రాయబార పదార్థము (Conducting medium)

"ఆంటెనా" తీగనుండి యాసంచలనమును గుకరముగా దృఢ, దృఢతర ద్రవ్యభేదము లేక పను ప్రపదార్థముల సర్వత్ర కొనిపోవుట కొక యాధారముండి తీరవలెను. అట్టిది వాయువు కానేరదు. కాన సర్వవ్యాప్తిగల "ఈథరు" దానికి పరిపడెనదిగా నాలోచింపఁబడినది. దానిమూలమున నీసంచలనము సర్వత్ర ప్రసరింపఁ జేయవలెను. ఇట్టి దృక్పాత్యుత్సరపదార్థమును విశ్లేషించుట కాధారములు లేకపోయినను నేదో యొక సర్వవ్యాప్తిగల ద్రవ్య ముండితిరవలెను. అదియే "ఈథరు". "ఈథరు" అను నీవహనసాధనములోని తరంగ సంఘటనము తదితర ద్రవ్యములలోని తరంగసంచలనము వలెనే సర్వవ్యాప్తిని బొంది క్షణములో ౧౮౬,౦౦౦ మైళ్లదూరము పోగలగుచున్నది. ఇచ్చటఁ గలిగిన స్పందినమెట్టి మహావేగముతోఁ బ్రసరించి ౧/౮ క్షణములో భూమి చుట్టును దిరిగివచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తివలనఁ గదల్చుబడు నీ సంచలనమును సూర్య యదివరకే చెప్పియున్నాను. భూసంచలన మెంత ముఖ్యతమైన దైనను "ఆంటెనా" వంటి "ఈథరు" వేరి మహావేగముతో సర్వవ్యాప్తిని గాంచుచున్నది.

సమాకర్షణ యంత్రసామగ్రి (Receiving apparatus)

ఇదియే మనము తప్పక తెలుసుకొందగిన మూడవది యగు ముఖ్యపదార్థము. విశేషకర్తృయంత్రము నుండి బయలుదేలు సంచలనము, "ఆంటెనా"కును, దానినుండి, "ఈథరు"నకును, నందుండి తిరిగి సమాకర్షణ

యంత్రముయొక్క "అంటినా"నును జేరుచున్నది. ఆ సంచలన మతిశీఘ్రకాలములో వెచ్చిచెచ్చట సమాకర్షణ యంత్రము లమర్చబడి యున్నచో యచ్చటచ్చటఁ గలుగుచున్నది. ఇప్పుటికి వొకచోటనుండి మరియొక చోటునకు సంతమారమైనను లక్ష్మ్యము చేయక యతి తేగముతో సంచలన మెట్లుల ననుభవయోగ్య మగుచున్న దో తెలిసికొంటిమి. ఇక సంగీతము మొదలగు నాది కల్పాదిక మెట్లు గ్రహింపఁబడఁచో విచారించెము. ఇంతి యకాక యితరసంచలనముల యూలేంక మీసమాకర్షణ యంత్రముల కేల యద్వితగులతో యను వొకవిశేషం కము తెలిసికొనఁబడియున్నది. సంగీతము గాని, మరి దేయితరధ్వని గాని సమీపమునఁ బ్రాచుర్యనింపఁగానే యది విశేషకయంత్రమున కమర్చబడి యుండు "మై క్రోఫోను" (Microphone)వలనవాకర్నింపఁబడినదై విద్యుచ్ఛక్తి ప్రసారమువలన నతిశీఘ్రముగా "అంటినా"ను జేరును. "అంటినా"నుండి "ఈథరు" మూలమునఁ బ్రస రించును. ఈధ్వనివిశేషము సమాకర్షణ యంత్రములమున సంగ్రహింపఁబడి దానిలో నమర్చబడియుండు సాధన ములమూలమున విజృంభింపఁ జేయఁబడును. ఈసాధనము జేయేవలనములను గ్రహించవలెకొ (Tuning), వేదిని

మానివేయవలెకొ యట్టియోగ్యములవైసే నిర్మింపఁబడి యుండును. దాని యేకకాలమువందుఁ గలుగు సంచలన ములమాత్రంకము గలుగజరుండఁ జేయఁబడినను, విద్యు ఛక్తివలన నతిశీఘ్రముగా (At Radio frequencies) ప్రసారంపఁబడునట్టియు, వాకర్నింపఁబడునట్టియు ధ్వను లు స్థూలమును మన శ్రుతివ్యాపారమున కనుగుణముగా నుండునేరవు. కనుక సమాకర్షణ యంత్రములలో నుండు మరికొన్ని సాధనముల మూలమున నాధ్వనులు శ్రవణాను భూలముగా నుండునట్లు మానిశీఘ్రగతి తగ్గింపఁబడి (At Andio frequencies) సమచితములగు ధ్వను లును, శబ్దములును యథాతాపమున మనకుఁ గర్తవ్యంబు లగును లగుచుండును.

"రేడియో"విధానమును సహగ్రముగాఁ దెలియఁ గోరువెదల ముమ్మందుఁ ప్రతిభాగముయొక్క నిర్మాణ మును, దాని యుపయోగమును బూర్తిగాఁ బ్రత్యేకించి తెలిసికొనవలసియుండును.

[ఈ 'రేడియో' విధానమును సహగ్రముగా నాంగ్రెజ్ లోకమునకు భారతీద్వారమున దెలుప ఈవ్యాస మును రచియించిన శ్రీ శంకర మెకటరావుగారిని వేదె డము. —సం. భారతి.]

అతివృష్టి కష్టహరణాష్టకము

ఓ. శే. మండపాక పాఠ్యతీర్థరశాస్త్రి గారు

పాశ్చాత్యులె దయారసంబునకు నర్వజ్ఞాండవయ్యున్ భళి,
ధీశీలంబు లెఱుంగన ట్లతిమరుద్ వృష్టింబానంగించి, నీ
యీశ త్యాతిశయంబుఁజూపితివి; నీవే యిట్లు పీడించినన్,
దేశోపద్రవమార్చువారు గలరే, దేవా, కటాక్షింపవే!
మునుపే ముక్కిడి, దానిమీఁదఁ బడిసెంబుం బట్టె నన్నట్లు, నీ
వనలోపంబునఁ గుందువారికి మహావాయుప్రసారంబుతో

ననివార్యంబగు ఘోరవర్షమున నూర్నాయాత తత్సర్వ శి
వనలోపంబునఁ గుండఁగావలసె; దేవా, చూచి రక్షింపవే.

గోడల్ వీడఁ దొడంగె; నల్లవములై ఘూర్జిల్లుచుం జెరువులు
దోడందోడని చేలుగూలు కరణిం దోయద్రవాహిత్యరా
వీడం బీటలువారఁ జొచ్చెఁ బ్రజయుఁ భీతిల్లుచుండెం గటా
నేఁ డీ వి య్యతివృష్టి మాన్చి కరుణా దేవా కటాక్షింపవే.

జగితేనట్టి గృహంబులఁ మెలఁగుచుఁ జీవించుటే దుర్ఘటం
బగునట్లుండిన బీడసాదు లతివాతాయాతవర్షప్రసా
తగళజ్జ్వరకుటీరులై చెడినచోఁ దద్రక్షగావించువాఁ
డగమింపం దతివృష్టి మాన్చి, యిఁక దేవా, మమ్మురక్షింపవే.

అతి నర్మత పరిత్యజింపఁదగునం ద్రాశ్మజ్ఞ లీవేలమా
కతివర్షం బతిమారుత ప్రసరణం బత్యంత-మత్యాహితం
బతికోపంబునఁ గల్గఁజేసితివి; నాయంబే, జగద్రక్షణ
వ్రతదీక్షఁ పహియించి, యింతిపయి, దేవా, మమ్మురక్షింపవే.

పశువుల్, పక్షులు, కీటముల్ మొదలుగాఁ బ్రాణుల్ ప్రపంచంబునం
దు శితంబుల్ మఱివేలు లక్షలును, గోటుల్ నీటిచే గాలిచేఁ
గృతతం జెందువటుల్ ఘటించుటిది కీర్తిం దెచ్చునే నీకు న
ర్వశరీరుల్ సుఖయించునట్టు లిఁక దేవా, పూని రక్షింపవే.

తరువుల్ పైఁబడునో, గృహంబు వడునో, తత్తత్తటాకాశగర్
వరుజుల్ మీరుచుఁ బారి వచ్చిపడునో, వారించువా రెవ్వ నీ
దురవస్థఁ మన కంచు నిట్లు బహుగా దుఃఖించు లోకంబు; తీ
వ్రరయం బొప్పగ గాలివాన నిఁకదేవా, మాన్చి రక్షింపవే.

వృష్టిం బంటలుకండున స్త్రీసఁగుచుఁ హృష్టి సమస్తప్రజా
పుష్టింగూర్చు మటంచు వేడుకొనినం బూర్ణాతివృష్టిం గ్రియా
నష్టిం గూర్చు దొడంగినాఁడ విది యుక్తాయంబుగాదే, దయా
దృష్టి విప్లవకర్త మార్చి యిటపై దేవా, కటాక్షింపవే.

మన దేవాలయము

ఇది వగిరిచెంత కుక్కపిండి తీరమున వున్నది. ఇచట బుగ్గ అగ్రహారము అను గ్రామము గలదు.

ఈ దేవాలయము నెలనెలను సరోవరములోని భూగర్భముననుండి యైదుధారలుగా జలము ప్రవహించు చుండును. గంగానదియే యంతర్వాహినిగా ప్రవహించి యిట్లు పంచధారలుగా నీపరోవరమున గలియుచున్న చని ప్రతీతి. కావున దీనిని దక్షిణాశియనినూడ నందురు. మాదుధారలు మాత్రము చిత్రమున గానవచ్చు చున్నవి. ఇది తత్త్వాంతీయులచేత దివ్యక్షేత్రముగా పరిగణింపబడుచున్నది. ఇచట దేవాలయము శిథిలముగా వున్నది. పునరుద్ధరణ మావశ్యకము. తత్ప్రయత్నము జరుగుచుండుట చెప్పదగినది. ఆ ప్తికులకు తత్త్వాంతీయు లోక్కార్యమునకు తోడ్పడుదురుగాక!

అంకితముపై విశ్వవిద్యాలయమునందలి యాంధ్రవిద్యార్థులు

చెదరిన ఆంధ్ర దేశశకలము

ఏదేని రాజకీయపు బలవంతులలో రాజ్యభంగముల పోలికలు మానవుల రాగారాగా, కుట్రలొకానొక చిన్న భూభంగము, న్యాయమునకు ఆంధ్రదేశమునకు చెందవలసినది. ఆంధ్రభాష వ్యవస్థిస్తున్న నున రాష్ట్రమునుండి, మేలనుండి, చీలి, కన్నడభాషవారికిని, తమిళభాషవారికిని వదులువచ్చి యుచున్నది. నేలండ్రిలాయందు హొనురు, కృష్ణగిరి, చంకవెళ్ళి తాలూకాలు చేరిన యాధునికము తొలుత మెమారు సంస్థానమునందలిది. ఆతాలూకాలు దిటిభువారిచేతికి వచ్చినవనుక, కొంతకాలము, లోకబహోద్దగ్యరా ప్రభుత్వమువారు ఏర్పడిన పాతకాలలాయందు తెలుగుభాష నేర్పనే నేర్పకుండిరి. ఇప్పుడేకా తమిళభాషతోపాటు తెలుగు భాష దేశభాషగ నేర్పుచున్నారు; కాని, యీ తాలూకాల జవాబులో చాలభాగము తెలుగులుకాని, కన్నడిగులుకాని అయియుండినను, నేటి వలంకినను తమిళమే రాచకార్యముల కుపయోగించుభాష.

ఈ మాటలను హొనురు తాలూకాయే ముద్రాపించియు మిక్కిలి ఆనందపూరితమైనది, ఈ త్రిమైత్రీయు, నేలండ్రిలాయ హొనురు అయి ముగ్ధపట్టణమై యుండెడిది. కలెక్టరు ఆచ్చట

వసించుచుండెడివాడు. ఒకానొక కలెక్టరు ఇచ్చట తిప్పుగుల్తానుగారి శిథిలదుర్గముననుమకట్టిన కెనిల్ వర్త సుచోమోధము తలపట్టికొనెను. ఇది స్కాట్లండు దేశమునందలి సుప్రసిద్ధమున కెనిల్ వర్త దుర్గమువారిది కట్టబడినది. ఆదుర్గమునందలి దుర్గమును ఆచ్చటకట్టించినచో నేను హిందూ దేశమువచ్చి నీలోకాపునముచెరిగించెదనన్న ప్రయురాలి ముచ్చట తీర్చుటకై, నేలంకలెక్టరు డ్రెస్టుగారు దీనిని నిర్మింపించిరట. మరకు తీరినది కాని మాటచక్కలేదు. ఈలోగా కలెక్టరు కామాటయు నేలమునకు మార్చినారు, మఱి ఆవిధుల ప్రణయముడు ఆమచోపాధమును, అందరి కజ్జపతి

కెనిల్ వర్త దుర్గధవనములోని కట్టతెర

తిప్పుకోటలోని కెనిల్ వర్త దుర్గధవనము

కైవసు నిలువకాని పదివేలరూపాయల స్వల్పపు ఖరీదుకు ప్రభుత్వమువారికి అమ్మివైచెను. అది మెప్పు మెప్పు తికబిటు సజ్జ కలెక్టరుగారి బస. కాని కట్టధము బంకి పగులుచూపుటచేత, ఇక మనుష్యువాసయోగ్యముకాదని దానికి అప్పకల్గిత విధించిరి. ఇప్పు డది పాడుపడిఉన్నది.

ఈస్థలమున కధిదేవరాయుని చూడా నాశీశ్వరుని కొండవొది గుడి చాల పురాతనపుది. ఫాల్గున శుద్ధపూర్ణిమనాడు ఇక్కడ గొప్పరథోత్సవము జరుగును.

మహాపాత్రాధ్యయ, కళాప్రభావం వేదము వేంకట
రాధాశాస్త్రిగారున్న అలాగే రాజారాధ, అయితే
“ప్రకారం” అనవలసిన ఏం చికిత్సంపుందీ? అయి
దని చెప్పగూడదు? నాకే అన్ని హాస్యము
మధ్యకాంతి సమితిలో కొట్టిపుట్టే ఇప్పుడు మన
గురు అన్ని హాస్యమునే అయిదింటిలో చే-అనగా
అందులో సగంలే కొట్టేకాదని చెప్పడానికి
పరివర్తనం వుందిను. అలాంటి వేదా భరణలేదు.
అలాంటిభావమేనా నూరించాడేమో అంటే
యేమో కనపడదు. అన్ని సమర్థిగాని చిశాస్తి
కాదు. కనక చిత్ర అన్న హాస్య అందు (కొన)
అని చెప్పే నీలావుంటుందీ! ఒక్క భాగంయొక్క

సగం కొన దిశవంతే అన్ని భూరిమహాభీషానం పోయిం
దంటే బాగా వుంటుందీ! పండితు లాలోచించగోరాను.

ప్రేమాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

శ్రీకైలసాస్త్రి (బీమునికొలను)

మాదా నాశీర్వరస్వామికొండ, నవాలయము
అప్పుడే తలమున నుండినై రుకొమారు ఇంపైవ
కీర్తననీతికి హాయి పొందుతును. చెంగుమారువకు వేదా
వయగ, ఇరువదివాయిగు మైత్రహారమున మాత్రముండి
యూ, వచ్చట కడుతాకగ గడవిపోవును. అనలే ప్రసిద్ధి
కల్పిన చెంగుమారుకంటేను ఇది ఆహాగ్యకరమై గారికి
పేరుపడినది; హిందూదేశమునీటికి మిక్కిలి అహాగ్య
సహాయములైన ప్రదేశములలో నిది యొకటి.

వి. యస్.

ఇలా చెబితే...

కృంగారవైషణం వారంగో ఆవ్యాసంలో యీ
పద్యం వుంది:

సాణునిలోచనాంచలము

రాత్రిగ: దీప్రకరాన్యులకొ నిజ

ప్రాణము: గొప్ప నాటిపగ

యార్క్కె దిలనియె వికటాక్ష మ్మ

కొక్కెము ప్రాపువ న్మగుడు

గోల్కొని వంత మెలర్వ:గా: గొకా

బా:దశార్థపాతమున

బా:కను భూరిమహాభీషావముకా.

ఇక్కడ “బా:దశార్థ” అన్న హాస్య అనేకము

ని పండితులు అయిదుబాటాలని చెప్పగా విన్నాను

కృ. చెం. వరసింహం, కోవెలకుంట.

కొంగ గూడు

శ్రీ యస్. వెంకటరావుగారు, (శ్రీకామేశ్వర-గంగామణిల్లా.) ఒక్క కత్తిదిమ్మపై చెక్కిన మందర శిల్పము మొక్క చూడండి.

ఇటలీ రైతుసంఘపు విద్యావ్యాప్తి

౨౫ సంవత్సరములక్రితము 'ఏం కెలో నెట్టి' అను వైద్యుడు ఇటలీదేశములో మతేరియా వ్యవసాయమును గూర్చి కొన్ని పుంతలమొదలై శోధన చేయుచుండెను. శోధనమున నిమగ్నుడై యున్న కఠి, వానికి, ఆ మాప్రాంతముల గల రీతిరైతుల వివాదస్థితిని గూర్చి విస్మయము జనించినది. రైతులు గుడిసెలలో నివసించుచుండిరి. వారికి విద్యాగంధము లేదు. వారు వాగరక ప్రపంచము నకు చూరలగుటమూలమున వారి కేపాటిజ్ఞానోదయమును కలగలేదు.

తదుపరి 'నెట్టి' వైద్యునిను 'గయోపన్ని సెనా' అను కవియుపాడి, "రైతుపాఠశాలలు" అను శీర్ష విద్యా శాలలు స్థాపించిరి. ఇటలీదేశములో రైతుపాఠశాలలు యభివృద్ధిని చేతు గమనించినచో నీ రిరువురు ఎట్టి వ్యయ ప్రయాసలను బొందినో తెలు తెల్ల మనును. ఈయభివృద్ధిని కన్నులార గాంచుటకు వారివృత్తు తీవ్రించియుండలేదు. వారు గిరించినను పాఠశాలోద్యమము జయప్రథముగనే కొనసాగుచున్నది. దీనికి మూలాధారము 'అలెస్సాండ్రో మక్కుప్పీ'. ఇతడు చిత్రకారుడు. మొత్తముమీద కవి, చిత్రకారుడు, వైద్యుడు రైతుపాఠశాలోద్యమమును స్థాపించిరి. 'కోము'నగర ప్రాంతమునగల పల్లెలలో నేటికి ౧,౪౦౦ పాఠశాలలు కలవు. చెయ్యెల? ఇటలీ దేశమంతయు ఈ ఉద్యమవ్యాప్తి అయినది. దేశములో ౫,౩౦౦ పాఠశాలలు కలవు.

పాఠశాలల యాదర్శము

ఈపాఠశాలలకు గమనించినవారు వానిని ఖరీదు విధులు ప్రకండించిరి. 'లైమ్మ'పత్రిక విశేషమడు వ్యయముగ వానిని పరీక్షించి, "వర్ణింప నలవికాని యందము ఈపాఠశాలలకుం దున్న"దని మదిచెను. పాఠశాలన్నియు చేరువేయగ నున్నవి. ప్రతిపాఠశాలయు, హాయి నిచ్చు పిల్ల గాలలతో, పుష్పములతో, చిన్న చిన్న జల పాత్రములతో, ఉద్యానవనములతో అలరారుచున్నది. రైతుపాఠశాలయొక్క ముఖ్యోద్దేశము: రైతువిద్యను ఇంపుగ నుండునట్టిరియు, జ్ఞానతోధచేయునట్టిరియు, అను విషయములను గలవు. ఇదే.

బోధన పద్ధతులు

పాఠశాలలో ఉద్యానవనము ప్రధానము. ప్రతి విద్యార్థికి ఒక ఉద్యానవనము. దానిలో వాడు తన యిష్టము వచ్చినవారిని పెంరుకొనును. ఉద్యానవనములో నాతడు చేయుపనులను పుస్తకములలో వ్రాయును. ఎవరియిష్టము వచ్చినట్లు వారు ఈపుస్తకములలో వ్రాయుదురు. ఈపుస్తకములకు కట్టుబాట్లు లేవు. కావుననే, పిల్లలు వారివారి యిష్టానుసారము లోటల పెంపును గూర్చి వ్రాసికొందురు. ఒకపిల్ల వాడు ఇట్లు వ్రాసెను:

"వాతోటలో మొలకెత్తిన మొక్కలను చెదనపిల్లి త్రొక్కి వేసినది." తోటపనితో పాటు, విద్యార్థులు లేనిటిగల, కోడిపెట్టలు, పట్టుపురుగులు మొదలైన తుద్రబంతువులను పెంచుదురు.

వారికి కేవలము తోటపనితోనే పరిపాదు. ప్రాథమిక విద్యారంభములో నేర్పువారే, చదువు, గణితము, భూగోళము మున్నగువని కూడ వారు నేర్చుకొందురు. బడికి బోవునప్పుడు పిల్లలు అడవిపువ్వులను ఏటి వానిరంగులను పువ్వులనుపై రచియించుదురు. ఇట్టి చిత్రరచనవలన బాలబాలికలు బాల్యదశలోనే చిత్రకళను నేర్చుకొనుచున్నారు.

విద్యార్థులు 'గ్రామఫోను' ఆధారము చేసికొని సంగీతము నేర్చుకొనుచున్నారు. ప్రతివారును వారివారి తోటల నకూపాలను గీయుదురు. వివిధ పాఠశాలలను, ఆటలమును నిర్వహించుదురు. ఆపిమ్మట చుట్టుప్రక్కల ఇండ్లను చిత్రించుదురు. ఇట్టినిర్మాణమువలన భూగోళమును వారు క్రమపద్ధతిని నేర్చుకొందురు. రైతుపాశాలయందు మరేబోధ కూడ కలదు. ఇంజనీరు, పుష్పముల నలంకరించి పల్లెములను వారు మట్టితో చేసి వానికి 'వాస్తవ' వేయుదురు. ప్రాచీనశిల్పమును ఇందు నిర్వహింప వారు ప్రయత్నించుదురు.

ఈపాఠశాలలయందు గమనించవలసిన విషయములు రెండుకలవు. విద్యార్థులు వారివారి యిష్టానుసారము, ఏవిషయము నేర్చుకోవలెనని కుతూహలము కలదో అదియే నేర్చుకొందురు. సంగీతము, తరువాత చిత్రకళ, పిమ్మట భూగోళము, ఆవిడప లెక్కలు, తరుపరి వ్యాసమును అను నియములులేదు. బడిలో ఉన్నప్పుడు వారు శుభ్రమైన గుడ్డలను ధరించుదురు. వీరి ఆకోగ్యమును కాపాడు వైద్యసానుగ్రహణ పాఠశాల

లోనే అనువృత్తి యుండును. ఉపాధ్యాయులుకూడ వది, శుభ్రతలనుసూర్తి తెలిసికొనిన వారే.

విద్యార్థుల వయస్సు

ఇటలీదేశముందలి రైతుపాశాలలు 3-వ యేడు మొదలు 10-వ యేడువరకు చదువుకొనువారికి నియమింపబడినవి. మాడవయేడు పిల్లలకుగల విద్యాశాలలు మిక్కిలిము. ౬ సంవత్సరముల వారికి గలవి స్వల్పము. ఈఉద్యమపాఠ్యత ప్రభుత్వము వారిపై, విద్యార్థిమానులపై గలదు. వీరే ఆర్థికసహాయులు.

హిందూదేశములో నిట్టి ఉద్యమ మత్యవశ్యకమని భేర చెప్పవలయువా?

గోపరాజు రాజన్న

అదేదా? మగవాదా?

శ్రీమతి తెన్నేటి వెంకటరమణమ్మగారు

విశాఖపట్టణము తాలూకాలోని సభ్యురాలుగ నియమింపబడిరి. ఈమె శ్రీయుత తెన్నేటి వేంకటరామమూర్తి (B. A., B. Ed.) గారి సతీమణి. విద్యావతి. గతవత్సరము అంతర్జాతీయ ప్రాధానివాహము చేసికొనియుండిరి.

శ్రీమతి గున్నేపల్లి రుక్మిణిదేవిగారు

ఈమె కృష్ణపల్లి, గుడివాడతాలూకా కపిలేశ్వరపురము బోర్డు వెకండరీమూడలలో ఆంధ్రోపాధ్యాయులుగా నున్న శ్రీగున్నేపల్లి అక్షయలింగముగారి భార్య. ఈమె చిన్న వాటనే సంగీతసాహిత్యముల నభ్యసించెను. తెలుగున కవనమును చెప్పుగలదు. ఈమె రచించిన 'విధివిధానము' అను పద్యఖండకావ్యము చైత్రమాస భారతి సంచికయందు ప్రకటిత మయినది.

నేటి వివాహములు

అరవ స్వప్నావశేషభాషాధిమాని. ఆంధ్రుడు అనుకరణపరాయణుడు.

ఉధేయుల తత్త్వమున నింత వ్యత్యాసమున్నది. ఈ వ్యత్యాసము ప్రవృత్తిలో సంకీర్తమై పర్యవసానమునగునాడ ప్రతిఫలించుటలో వాస్తవ్యమే మున్నది?

ఇట్టిస్థితిలో ఆంధ్రుడు మనరామున తనసంఖ్యకు తగిన ప్రాబావత్యమును, తనయైశ్వర్యమునకు తగినవలంకు బడసి, తనప్రతిభకు తగిన పదవిని యెట్లు పొందగలడు?

ఇరువదియేండ్లనుండి ఆంధ్రోద్యమము నడచుచున్నది; కాని ఆంధ్రుని ప్రవృత్తిలో మార్పు కనబడదు. మద్రాసులో ఇప్పటికిని “వే నున్నాను” అని ఆంధ్రుడు శంఖము వోత్తగల స్థితిలో లేడు.

* * * * *

దేవాలయ ప్రవేశము

అస్పృశ్యులు దేవాలయములలో ప్రవేశింపబోవుచుండుట, వారికి అగ్రహారులవా రడ్లు తగులుచుండుట, అంతట సత్సాగ్రహము ప్రారంభ మగుచుండుట, వానిమీద పోలీసులు కలంగజేసికొనుచుండుట — నే డిట్టి సంఘటనలు దేశమున దన్ని వైపులను జరుగుచున్నవి.

అగ్రహారులు నిమ్న బాహులవారిని ఆలయప్రాకారములలోనికిగూడ రానియ్యకుండుట నిజమే; అయితే దేవాలయముల సందర్శనమన ఈ అస్పృశ్యత అగ్రహారులకు — కుదకు బ్రాహ్మణులకుగూడ మన్నది.

శివాలయములలో బ్రాహ్మణేతరులు గర్భాలయములు ప్రవేశింపగూడదు. వైష్ణవులు శివాలయములకు రావేరారు. ఇది యిట్లుండ విష్ణ్వాలయములలో బ్రాహ్మణేతరులకే గాదు పార్థివులకుగూడ గర్భాలయములలో ప్రవేశము లేదు.

మానవులు తనవిశ్వరూపమును గ్రహింపజాలరని కరుణించి పరమేశ్వరుడు సుఖముడై విగ్రహరూపమున వెలయుచుండ మన భర్తృకాస్త్రోక్తముల ఆవిగ్రహములను మన కిట్లు అందకుండ జేసినారు.

అందరును మనీషుల! నమాజచేయుచుండవలయునని మామామృదీయమతమును, చర్చిలో ప్రార్థనలు చేయు

చుండవలయునని క్రైస్తవమతమును, ఇంక నిజ్జే ఆయా పదమూల ననుసరించి ఈశ్వరుని నేనింపవలయునని యితర మతములను ప్రజలను ప్రోత్సహించుచుండ మనమతము “మీరు దేవాలయములలో ప్రవేశింపకూడొదని మనలను నిరుత్సాహపరుచుచున్నది.

వాస్తవముగా నిది ఈశ్వరనిర్ణయ మగునా? ఇది యాశ్వరనిర్ణయమే యగునెడల ఈశ్వరునకు సర్వాంతర్యామిత్యము సిద్ధించునా?

భారతీయ భర్తృనిర్మాతలు పూర్వ మెట్టి పరిస్థితులలో నిట్టిభర్తృనిర్ణయము గావించిలో గాని, నే డిది పూర్తిగా విషమించినది.

మనదేశమున మతాంతరులు మనకంటె చాల స్వల్పసంఖ్యాకులై యున్నారు. ఆ స్వల్ప సంఖ్యాకులలోను కొందరు — కొందరుమాత్రమే — మనదేశతల యుత్సవములను చేరరగొట్టుచున్నారు. మన దేవాలయముల నవవిశ్రమ చేయుచున్నారు. హాలగొట్టుచున్నారు. కావి బహుళ సంఖ్యాకులైయున్న మనవాగు ఆదిక్కులను తొలగించుకొనకున్నారు.

కారణ మేమి?

మన దేవాలయముల విషయమున సమగ్రాధికారులైయున్న బ్రాహ్మణాల సంఖ్య చాల స్వల్పము. వైగా బ్రాహ్మణులు యోధజాతివారు కారు. వంశకర్తలైన మహర్షులకాలమునుండియు బ్రాహ్మణులు ఇతరులచే పీడింపబడుట, ప్రభువులు ఆపీడను తొలగించుట జరుగుచువచ్చినది; గాని బ్రాహ్మణులు తామై యెప్పుడును వానికి ప్రతిక్రియ చేసికొనియుండలేదు. నేటి బ్రాహ్మణులు చేసికొనవలసినను సత్రా చాలనివా రగుటవలన నేమియు లాభము లేదు.

అయితే బ్రాహ్మణేతరులు లేరా అనిన, ఉన్నారు వారధికసంఖ్యాకు లగుట నిజమే. ఈ దేశముయొక్క జంధమోక్షములకు నేను వారే కర్తలై యుండుటయు నిజమే. కాని వారికి మన దేవాలయములలో ప్రవేశము లేదు. వారికి మన దేవాలయములయెడల ‘వాది’ అను మమకారము లేదు.

మన దేవాలయములను నిర్మింపించినవా రనేకులు బ్రాహ్మణేతరులే; కాని బ్రాహ్మణుల స్వాధీనముచేయుటకే వారు వాటిని నిర్మించినారు. ముఖమంటపమున నుండుటకు మాత్రమే వారి కర్హత.

మన దేవాలయములను ఎవరు నిర్మించినాకో, ఎవరు నిర్మింపించినాకో వారు వాటిలో ప్రవేశింపనూడదు. మన ధర్మ నిర్ణయ మట్లున్నది.

మనము శ్రైస్తవుల దర్బారులో ప్రవేశింపవచ్చును; మాహమ్మదీయుల మసీదులో ప్రవేశింపవచ్చును; గాని వాటిలో శ్రైస్తవులకు మాహమ్మదీయులకు మండు స్వాతంత్ర్యము ముకుకు లేదు. వాటిలో వారి కమస్సల ననుసరించియే మనము మెలంగవలయును.

మన దేవాలయములలో మన తోడికిందువులే యగు మన బ్రాహ్మణేతరుల స్థితిమాడ అట్టిదే.

చిరకాలము దేశమునకు ప్రభువు లైయుండిన బ్రాహ్మణేతరుల గతియే యిట్లున్నపుడు మొనటినుండియు తీరినవలె నివసించుటకే గాదు, సంచరించుటకు గూడ అధికారము లేని అస్పృశ్యులు దేవాలయ ప్రాకారముల లోనికి గూడ రాహుడకపోవుటలో ఆశ్చర్యమే మున్నది?

కాని బ్రాహ్మణేతరులను అస్పృశ్యులునే పిరులును, యోధులును, బాహుబలును, రక్షణము — నిట్టి ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు వారికే గాని ప్రాజాపత్యము బ్రాహ్మణులకు లేదు.

బ్రాహ్మణేతరులకు మన దేవాలయముల రెండల మమకారము లేదని చెప్పియున్నాము; కాని జరుగుచున్నంతవరకైన తీవ్రక్షణము వారిలననే జరుగుచున్నది.

“అయితే పూర్తిరక్షణమే వా రెందుకు చేయరు?” అనిన, “ఎందుకు చేయుటలేదు?”

ఈ యుద్దేశముతోడనే వారు కొంతవరకు తొలగియుంటున్నారని నేను చెప్పను. మన మతధర్మములు వారి రక్తమున ఎంతవరకు తీర్చమైనవో అంత

వరకే వారు వాటి నాచరించుచున్నారు. అంతవరకే వాటిని కాపాడుచున్నారు.

శ్రైస్తవధర్మము, ఇస్లాముధర్మము శ్రైస్తవులకు, మహమ్మదీయులకు చక్రవర్తి మొదలు నులాము వరకును సమానములు. సమగ్రవ్యావరణము వారిలో కొందరికి నిశ్చిద్యము కాలేదు. చక్రిలోను, మసీదులోను వారి కొందరికిని సమానమైన అధికారమే యున్నది. చక్రవర్తి వాటిలో నెంతవరకు పోగలుగునో, ఏమి చేయగలుగునో తీవ్రకార్యికుడు నూడ అంతవరకును పోగలుగు, అది చేయగలడు.

కావుననే వారి కొందరికిని మత మనిన సమానభక్తి, సమానశ్రద్ధ, సమాన మమకారము, సమావాళిమానము. మతధర్మమాత్రములచే సమానముగ బంధింపబడి యుండుటచలన ఆత్మరక్షణ మనిన వారికి మతరక్షణమే.

మన కట్టి యదృష్టమేదీ?

పాటిమతములు ‘అసంపూర్ణములు’, ‘అసభ్యములు’ అని నిరసించుచున్న మనయొక్క మతము ఎంత సంపూర్ణముగ మున్నది? ఎంత సభ్యముగ మున్నది?

నేను కాల మంతయు పునర్నిర్మాణము పొంది యున్నది, మతములు — ముఖ్యముగా మన మతము గూడ పునర్నిర్మాణము పొందవలసియున్నది.

ఈ కారణమువలననే నేను హిందూమహాసభ మన మతమును సంఘమును నిండ్కిరింప బూనుకొని యున్నతి. ఈ కారణమువలననే హిందూమహాసభా ప్రవర్తకులలో ప్రముఖులగు డాక్టరు మాంకిగారు “అస్పృశ్యులు దేవాలయములలో ప్రవేశించి ఆరాధన చేయుటవలన దేవాలయములకును, దేవతావిగ్రహములకును ఎట్టి అపవిత్రతయు కలగదని పూర్వాచార పరా యోగులు అందరును గోపురాగ్రముల సన్నిధిని గంభీర ఘోషణములొనరింపవలయు”ననియాజేించుచున్నారు.

దీనిని అనుసరింపనిచో మనకు అశుభతనమే; గాని వికాసము కలుగదు. — శాస్త్రి.

గ్రంథస్వీకారము

శ్రీమదాంధ్రచంపూరామాయణము

గ్రంథకర్త: పాన్నాడ కృష్ణమూర్తిగారు, రాజోలు, తూర్పు గోదావరిజిల్లా. క్రొను పైజా: ౨౨౦ పుటలు. వెల రు ౧-౪-౦.

గురుబోధామృత రాజయోగసారము

కర్త: అల్లూరి వెంకట్రామ రాజయోగిగారు. డెమ్మిపైజా: ౧౪౧ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు. విశాఖము: వేలూరి వేణుగోపాలమూర్తిగారు, నువ్వూరి ఫిమి వరం, ప. గోదావరి.

తాకూర్ దుర్గాదాస్

గ్రంథకర్త: యస్. ఆర్. రావుగారు. పరస్వతీ గ్రంథాల (౨౮-౨౯), కాకరపర్రు, తణుకు తా. ప. గోదావరి. డెమ్మిపైజా: ౧౫౨ పుటలు, వెల రు ౧-౮-౦.

(౧) కవిజనరంజనము

అడివయ నూరకవి ప్రణీతము. సంపాదకులు: గంటి సూర్యవారాయణశాస్త్రిగారు. క్రొను పైజా: ౩౨ పుటలు (హంబిక్ కాకితము). వెల రు ౧.

(౨) విష్ణుపురాణము

గద్యకావ్యము: రుపాకుల అనంతభూపాలకవి ప్రణీతము. క్రొను పైజా: ౧౨౧ పుటలు. వెల ౧౨ అ.

(3) మాతృపూజ

అనునికవుల సంకావ్యములు కొన్ని ఏర్పి నార్చిన చిన్న సంపుటము: 'అంధరత్న - ముగ్ధిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారి జ్ఞాపకార్థము'. క్రొను పైజా: ౪౦ పుటలు. వెల రు ౧.

వైమామగ్రంథములకు ప్రకాశకులు: రామ్ తెయ్ ఆండు కో., ౧౩ తిలయచెట్టిపేడి, మదరాసు.

అడివయ నూరకవి

కృతికర్త: అడివయ నూరకావుగారు, పీనియర్ తెనుగుపండితుడు, మహారాజావారికాబేటి, రిజయ్యగరం. క్రొను పైజా: ౧౩౩ పుటలు. వెల రు ౧.

(౧) సూచీముఖ దర్శణము

డెమ్మిపైజా: ౧౧౮ పుటలు. వెల రు ౨-౮-౦.

(౨) మృత్యునాడి

డెమ్మిపైజా: ౬౩ పుటలు. వెల రు ౧.

వై చింతగ్రంథములకు కర్త: వైద్యరత్న దా! పండ్రింగి సుబ్బారావుగారు, కాకినాడ.

సాధనప్రసంగము

అనువాదకుడు: తిపిర్నేని సుబ్రహ్మణ్యముగారు, నడివాడ, కృష్ణాజిల్లా. (వంగభాషాగ్రంథమునుండి అను వాదము.) క్రొను పైజా: ౮౨ పుటలు. వెల ౮ అణాలు.

శ్రీమద్భక్తరాచార్య చరిత్రము

సంపాదకులు : కమపర్తి మార్కండేయ శర్మ గారు, స్వచ్ఛందప్రకాశనీ సంపాదకులు, బృందావనం, లీలహాను, మదరాసు. డెమ్మిపైజా : రూ ఫుటలు. వెల తెలియదు.

హజరత్ రాలి అహ్మదారి చరిత్రము

ఉద్దామండి అనువాదము. అను: యస్. ఇస్మా థుల్ మి గారు, చిన్న మసీదు, రాజమహేంద్రవరము. క్రానుపైజా : 30 ఫుటలు, వెల 2 అణాలు.

నీతిశ్లోక రత్నావళి

పదవిభాగ పీఠాశాస్త్రర్యసహితము. రచయిత : వేదము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, వెంకటగిరి మహా రాజానాని కాలేజి మైసూరునుసహాయోపాధ్యాయులు, నల్లూరు. క్రానుపైజా : 100 ఫుటలు, వెల 10 అ.

సుదర్శనుభాషితము

రచయిత : ఎడలపల్లి దేవయ్యచాచరిగారు, పద్మల తాడిపత్రి, తాన్నూరుపోస్టు, నుంటూరుజిల్లా. క్రాను పైజా : 10 ఫుటలు, వెల 2 అణాలు.

దేవుడు

గీతమాలిక, జ్ఞానాంబా విరచితము. ప్రకాశకులు : పద్మమట్లంక సాధనాశ్రమ పరిపాలకులు. చిమ్మిపైజా : 20 ఫుటలు.

ఆర్యవైశ్య సిద్ధాంత పంచాంగము

ఆంగీరవ. ప్రణేత : జవ్వాని మహారాయనుప్త సిద్ధాంతిగారు, వైశ్యవేదాసంఘకార్యదర్శి, అనంతపురం.

ప్రశీలాధికారము

సంస్కృతము. శ్రీ వైభావనభగవద్భాష్యపీఠి, భగవద్భక్తముహర్షి ప్రాక్రామ, సహితాను : క్రియా పాద : ప్రభుమాని సప్తత్రింశ పటలాస్త్ర. ప్రకాశకులు : పి. ఆ. శ్రీశైలవాగ్దేవిలు (అందు సన్యు, శ్రీ వైష్ణవస త్సంప్రవాహు గ్రంథాలయము, నెం. 3 రామలింగ మొదలికి, మింట్ బిల్డింగ్ ను పోస్టు, మదరాసు. డెమ్మి పైజా : 23 ఫుటలు, వెల గు 2 అ.

ఈశానాస్వయినీపత్

సంస్కృతము. శ్రీ శాంకరభాష్య సంయత. సంపాదకులు : వై. ముద్రామూర్తి శర్మగారు, అధ్యాత్మ ప్రచార కార్యాలయము, చామరాజుపేట, తెంగళూరు నెల. క్రానుపైజా : రూ ఫుటలు, వెల 2 అణాలు.

ఆయుర్దాయయోగము

(శ్యాతిమ వాతక గ్రంథము) గ్రంథకర్త : విక్టార్ పోగర్నేటి భాస్కరశాస్త్రిగారు, ప్రకాశకులు : యస్. వి. పరసింహముగారు, c/o వి. ఆయుర్తెంగారు, శివస్థాన కల్లెట్ట, ఆనవావి.

పత్రికాస్వీకారము

ఆంధ్రజ్యోతి

తెలుగుమాసపత్రిక. సంపాదకులు : కె. భర్తా రావుగారు, మోర్లేక (బర్హు). సంపుటము 1, సంచికలు 1, 2 (మార్చి, ఏప్రిల్ 1932). చరిత్ క్రానుపైజా ; ఇరువదేసి ఫుటలు. సాలు చందా గు 3 ; విడిపత్రిక వెల ర అ ; ఇది బర్హుఆంధ్రులవిషయముల కమ్మవ వివియోగపడుచున్నది. పదునవదము పద్య వ్యాసములును, భాయాచిత్రములునుగూడ కలవు.

ఆంధ్రుల చరిత్ర—

శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్ర రావుగారు

మును సాటి దేశములకుచాటి తన దేశపు గౌరవ మును నిలుపుకొను టవశ్యక ర్తవ్యము. శ్రీయు

ప్రపంచమున నెల్ల వస్తువులు పరమాణుమయములు. ఆణువులగుణస్వభావానుసారము తస్మయములగు వస్తువులగుణస్వభావము లేరు పడును. తేజస్సునందలి పరమాణువు లన్ని తేజస్కములయ్యును స్వయంప్రకాశ మానములు, పరప్రకాశనశీలములు. వాని నముదాయము, అధిక తేజస్కముయి స్వయంప్రకాశమానము, పరప్రకాశనశీలము నగును. అట్లే దేశమునందలి వ్యక్తులు పరమాణువులు. తత్సముదాయమే దేశము. వ్యక్తులచరిత్రమే దేశచరిత్రము. ఏ దేశమునకేని తచ్ఛ్చరిత్రము మరుగుపడి యున్నంతకాలము సాటి దేశములతో నమానమగు గౌరవము కలుగజాలదు. తన దేశము నొన్నత్యమే తన యొన్నత్యము. తన దేశపు గౌరవమే తన గౌరవము. తన దేశము చరిత్రను చెలియనివాడు తన యొన్నత్యమును తెలియనివాడు. కావున సర్వవిధముల ప్రతివ్యక్తియు తన పూర్వులయొక్కయు, తన సంఘముయొక్కయు, తన దేశముయొక్కయు, పూర్వులచరిత్రను చెలిసి, తన దేశము నొన్నత్య

శ్రీయుత చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు

తులు చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారి కీకర్తవ్యమును గుర్తించి, తమధర్మమును నిర్వహించి తమనామము నాంధ్రులకేకాశ, ఇతర దేశముల చరిత్రకారులకును చిరస్మరణీయముగా నొనర్చుకొనినారు.

ఆంధ్రులు తమయొక్కయు, తమ దేశముయొక్కయు చరిత్రమునకంటె తథ్యపులాడుకొను చుండిననాడు తొలుదొలుత తచ్ఛ్చరిత్రమును రచించి వారి కరముల నిడి ఆంధ్రులయ,

ఆంధ్రదేశము యొక్కయు ప్రళయస్థితి, తద్వారమున తన్నును, వెలుయజేసిన సుకృతి వీరభద్రరావుగారు. చిరుతంకప్రాయముననే వీరు తదేశ దీక్షతో చరిత్రపరిశోధనమునకు దొడగిరి. చిరకాలము వీ రొనర్చినయపారపరిశోధనలఫలము లాంధ్రుల చరిత్రసంపుటములు. వీరిబుద్ధి నత్యా స్వేషణపరాయణము, పక్షపాతరహితము నయినది. పరిశోధనమువలన తేలిక సిద్ధాంతములు తమకు సత్యమని తోచినయెడల నొరులయిష్టా నిష్టముల లెక్కంపక వానిని ప్రకటించు స్వభావము వీరికి గలదు. సత్యము వెల్లడియగుటకు సమ్మతించని కొందరు తరుచు దూషించుచున్న నుజంకక సత్యమార్గమునే యనుగమించిన ధైర్యశాలి వీరు. చరిత్రనిర్మాణవిషయమున నిట్టిరీతి, ఇట్టి సత్యైకదృష్టి, ఇట్టి ధైర్యము కలవా రాంధ్రదేశమున నింకొకరు గానరా రన్న సాహసము కాజాలదు. నాటివర కుపలభ్యములయిన పరికిరములతో చరిత్ర నిర్మాణమును గావించి తమ యున్నతిని తమకును, లోకమునకును ఎరుకపరిచిన యీ ప్రథమాంధ్ర చరిత్రకారుని ఋణము నాంధ్రు లెట్లును తీర్చుకొనజాలరన్న వింతకాదు. తమవారి చరిత్రపరిశోధకులకు వీరి యానాటి పరిశోధనము మార్గదర్శకము, ప్రోత్సాహకము నయినది. ఆంధ్రుల హృదయ సీమల చరిత్రజిజ్ఞాసను, చరిత్రాభిమానమును మొలకెత్తించినది.

చిర్రోడసికతాన్యాయము ననుసరించి శ్రీ ఆంధ్రమహానథ వీరభద్రరావుగారిని 'చరిత్రచతురాణన' బిరుదముతో బహూకరించి తన్నుదాను గౌరవించుకొనినది. వీరు చరిత్ర గ్రంథనిర్మాతలు మూతము కారు; చరిత్ర సిద్ధాంతముల సూతగాగోని కొన్ని సాహిత్య గ్రంథములనుకూడ రచించి వాఙ్మయమును పెంపొందించినవారు.

వీరభద్రరావుగారి యాంధ్రుల చరిత్ర సంపుటములు వెలువడి పెక్కుసంవత్సరములయ్యెను. వీరిబడి ననేకులు బుద్ధిమంతులు చరిత్ర పరిశోధనమునకు గడగిరి.* వారి పరిశోధనములవలన ఎన్నియో సూత్తు విషయములు బహిర్గతము లయినవి. వానివలన పూర్వసిద్ధాంతములు పెక్కులు తారుమారయినవి. కావున నాంధ్రుల చరిత్ర సంపుటములకు పునస్సంస్కరణ ముద్రణము లావశ్యకము లయ్యెను. వెనుకటి ముద్రణము గ్రంథములు చిరకాలము క్రిందటనే చెల్లిపోయినను పునర్ముద్రణము నీ చరిత్ర గ్రంథము లిప్పటికిని గాంచజాలకపోయినవి. వీరభద్రరావుగారిపుడు, నేటివరకును చారిత్రక ప్రపంచమున వెలువడిన క్రొత్తసిద్ధాంతములనెల్ల సమన్వయించి ఆంధ్రులచరిత్ర సంపుటములను సంస్కరింప నున్నారనియు, గ్రంథము మును పటికంటె రెండింత లధికముగా పెరుగుననియు

* అట్టివారిలో శేర్మీనవసినవారు శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరకర్మ ప్రభృతులు కొందరు. వారు పరిశ్రమ ప్రోత్సాహములేక ప్రఖ్యాతిని గనబాలరున్నాడు. శ్రీకర్మగారి రొనరించిన ఆహూతి పరిశోధనములయొక్క విలువ శ్రీరతి చూలమునను, ఇతరప్రక్రియలమునను, ఆంధ్రలోకమునకు తెలిపియున్నది.

తెలియవచ్చుచిని. ఈ వార్త యాంధ్రలోకమున కత్యంతానందసంభావకము.

నిర్వహించి తన వ్యక్తిత్వమును నిలువజెట్టికొనగలదో చూతముగాక!

* * * *

చిన్నతరగతుల పాత్యగ్రంథములు :

తద్రచయితలు

ప్రైమరీ, సెకండరీ పాఠశాలలలో చదువు బాలురకు ప్రకృతము పాత్యములుగా నుపయోగించబడుచున్న తెలుగుగ్రంథముల యం దధికసంఖ్య కేవలము పనికిమాలినవయియుండుట అత్యంతము శోచనీయము. వానిని చదువు చిన్ని బాలురకు స్వావమగు భాష, విజ్ఞానము లభించుటకు మారుగా దుష్టమగు భాష, వివేచితజ్ఞానము లభించుచున్నది. ఈ విషయము విద్యాధికులగువా రెల్లరకు జెలిపినదియే. తరుచు ప్రతికలయం దిట్టిపుస్తకము లనుగూర్చి వెలువడుచున్న విమర్శనలును దీనినే యుద్ధోషించుచున్నవి.

గ్రంథరచయిత లనమద్దు లగుటచేతనే గ్రంథము లిట్టివగుచున్నవి. వారు ప్రైమరీ పాఠశాలయందో, సెకండరీపాఠశాలయందో, హైస్కూలునందో ఉపాధ్యాయులయియుండుటయో, విద్యాశాఖోద్యోగులగుటయో, లేక పై యుభయవిధములవారికి, బంధువులుగాని మిత్రులుగాని యగుటయో వారికి గ్రంథ రచనాసామర్థ్యము గల దనుటకు పరమ ప్రమాణముగా భావింపబడుచున్నట్లున్నది. కాని విషయాచిత్యము, లోకజ్ఞత, భాషా పండిత్యము, బాలకుల మనస్తత్త్వవివేకము,

వీరభద్రరావుగారిపుడు పష్టివర్ష పరిమితవయస్కులు. తరీరమువలితత్వశ్రుకేతయురము. కాని ముఖమున కార్యదీక్ష ప్రతిఫలించుచున్నది. వీరియందు నవయువజనోత్సాహము నింజారియున్నది. వీరికార్యదీక్ష కిప్పుడు వీరు ఏతెల్ గ్రంథసంస్కరణార్థము తమ నివాసమును చెన్నపురమున నేరువరుచుకొని కావించుచున్న కృషియే నిదర్శనము. వీరు గ్రంథము సచిరకాలమున ముద్రణమునకు సిద్ధముచేయగలరు. కాని, పెక్కుసంపుటములుగా పెరుగుచున్న యీ గ్రంథముయొక్క ముద్రణము బహుళవ్యయమూలకము; వీరు స్వయముగ భరింపశక్యముకానిది. దీనికిచర్చితాభిమానులు, దేశాభ్యుదయాకాంక్షులు నగు నాంధ్రులు పూనుకొనవలయును. ఈ యవకాశము పోగొట్టుకొనినచో తమకు లభింపనున్న ఆమూల్యమగు తమ చర్చితను కోలుపోవువారగుట విక్రమా. ఇట్టి పరిస్థితి కార్యమును నిర్వహించు సామర్థ్యముగల సిద్ధహస్త లింకొక రాంధ్రదేశమున నిప్పటికి కానరాదు. కావున సులభమగు నీయవకాశము నాంధ్రులెట్లును పోగొట్టుకొనజనదు. 'శుభస్యశీఘ్రమ్' అన్నారు పెద్దలు. మీదు మిక్కిలి ఎంత యుత్సాహవంతిలయినను, కార్యదీక్షోపరాయణ లయినను శ్రీ వీరభద్రరావుగారు వయోవృద్ధులను విషయము నాంధ్రులు మరువజనదు. ఇక నాంధ్రలోక మీకార్యము నెంతశీఘ్రముగ

రచనాసామర్థ్యము నావశ్యకములుగా భావించి
బడునట్లు కానరాదు. నిష్ప్రయోజకము లగు
టయేకాక దుష్ప్రయోజకము లగు నీ గ్రంథ
ముల యుత్పాదనసాహసమునకు ధనార్జనా
నక్తి, కవియశఃకాంక్ష, కారణములు కాదగును.
ఈపుస్తకములను తప్పలకుప్పలుగా ముద్రించి
ప్రకటించుప్రకాశకు లీసాహసమును ద్విగుణీ
కరించుచున్నారు. పాతకాలలయందు పాత్య
ములుగా నిర్ణయించబడుచున్న యీ గ్రంథము
లే పాత్యగ్రంథ నిర్ణాయక సంఘమువారికి గల
పాండిత్యమును, భాషాభిమానమును, ధర్మ
నిర్వహణ పరాయణతను బహు ముఖముల
చాటుచున్నవి. ఇట్టి గ్రంథములు పాత్యము
లుగా సంకీర్తించబడుటకు గ్రంథకర్తలయొక్క
ప్రకాశకులయొక్క పలుకుబడియే కారణ మను
టకు వెనుకీయబనిలేదు. ఈపాత్యగ్రంథ నిర్ణా
యకసంఘమునందలి సభ్యులుకూడ కొందఱు
గ్రంథరచయితలు గలరు. వారి గ్రంథములు
గుణదోషవిచారాతీతములు. అవి యన్నియు
పాత్యగ్రంథములే. పాత్యగ్రంథ నిర్ణాయకసం
ఘము నేరుపాటుచేయు విధులు, తత్సంఘ
సభ్యుల కుండవలసిన విశేషలక్షణములు, ఆ
సంఘము సభికారము, ధర్మనిర్వహణక్రమము
మున్నగు విషయములు విశేషవిమర్శకు
అవకాశమును గలిగించువవి. దానిన్ధానము
కొండొక్కచోట.

మైన పేర్కొనినవారు కాక యింకొక
కోటికిచేరిన గ్రంథకర్తలును గలరు. ప్రకాశ
కులు తమ సామర్థ్యము ననుసరించి యల్ప

మాత్రధనము నొనంగ, విధిలేక దానిని స్వీక
రించి, తమ మూడుపేరులను ప్రకటించి మాను
కొని, గ్రంథములను రచియించి పారికిచ్చువార
లొకోటికి చెందినవారు. అట్టి గ్రంథములకు,
విద్యాశాఖాసభికారులు, కలాశాలోపాధ్యాయులు
సేవో కొన్ని కారణములవలన తమ
నామములను ఎరవిచ్చి వాని నమూల్యములుగ
తేయుచున్నారు. కావున నవి శీఘ్రముగ చెల్లి
పోవుట కవకాశము గలుగుచున్నది. ఈపేరుల
నెరవిచ్చువారికి గ్రంథముల గుణదోషముల
మాటతో నిలెనట్లు తోచును. వానిని కంట
వైన చూడరేమో?

ఎవ్వరేని ఈ గ్రంథములను విమర్శించి
వానినను బయులుపెట్టినచో వారిని దోషైక
దృక్పథులనియు, రింద్రాన్వేషణతత్పరులనియు
నూపింతురు కాని గ్రంథకర్తలు తమ యనభి
ప్రేతను తెలిసికొనజాలకున్నారు. తమ గ్రంథ
ములలోని దోషములను చేటలోని వెలగ
కాయలవలె స్పష్టముగా వివరించిచూపినను
తెలిసికొనజాలనివారు గ్రంథరచయిత లగుట
ఆంధ్రసారస్వతమున కీనాడుపట్టిన పీడ యైనది.
ఈపీడ నివర్తయగుటకు మార్గములను సర్వ
రముగ జూచుకొను టాంధ్రుల కవశ్యకర్త
వ్యము. కాదేని ఈతరమువారి మాట ఎట్లు
లున్నను ముందాతరమువారికి లభించగల
యాంధ్రవాఙ్మయము కేవలము కృతీభూత
మయి వికార స్వరూపమును తొందగలదు.
ముందు రానున్నచేటును తప్పించుకొనజాలట
కిపుడే ప్రయత్నించుట సర్వధా శ్రేయము.

బాలురు భావికాలమున విద్యాభివృద్ధియు వాఙ్మయము సభివృద్ధిగావించుట కుపకరించు గట్టిపునాదిని వేయుట విద్యాలయముల విధి. కాని అమలుననున్న విద్యావిధానమున నట్టిది మృగ్యము.

నేటి విద్యావిధానము లో భూయిష్టము. ఇందు విద్యార్థుల సాహిత్యాభివృద్ధికిని, విజ్ఞాన సముపార్జనమునకును సవకాశము కానరాద నుట సాహసము కాదు. దీనివలన ఉపజ్ఞా సంపన్నమయిన నిగిరబుద్ధి ప్రైతము మొక్క వారిపోవుట సహజము. ఇక కేవలము నమూనాలకు పుత్రికలను తయారుచేయుటకయినను చాలిన జ్ఞానము లభించదన్న నాశ్చర్యమును జెంద బనిలేదు. ఇది సర్వజన సువిదితము.

బాలురకు చక్కగా విద్యను బోధించుట కుపాధ్యాయులు పూటకాపులు. కావుననే విద్యాదాతయగు నాచార్యుడు పితృతుల్యుడని యార్యోక్తి ఏరుపడినది. ఆత డేలేరున నేటి విద్యను బోధించునో ఆతీగున నట్టివిద్యయే బాలురకు పట్టువడును. అదియే బాలుర భావి విద్యాభివృద్ధికి మూలము. అట్టివిద్యాబోధకు పూటకాపులైనయూపాధ్యాయులు రచించిన గ్రంథములు నికృష్టము లగుట న్యాయోత్తర మని చెప్పకలేప్పదు. ఇట్టి గ్రంథములే యధికముగా వెలువడుచుండుటవలన నన్ని పాఠశాల లోను వానికి ప్రవేశము గలుగుచున్నది. ఒక్కపాఠశాలలో, ఒక్కయేడు, ఒక్కతరగతి బాలురు చదువు పుస్తకమును ఆ పాఠశాల

యందే, మరుసంవత్సరమున, ఆతరగతికి వచ్చు బాలురకే చదువు భాగ్యము లభించుండును. గ్రంథముల గుణదోషవివేచన యక్కర లేకయే యీమాఝు జరుగుచుండును. ఇది గ్రంథకర్తలకు, గ్రంథప్రకాశకులకు, పాఠశాలాధికారులకుమాత్రము చెందిన యొక రహస్య విశేషము. ఇది అపట్కర్ణము కాదు గాన సభేద్యముకాదు కాని అవాద్యము, అప్రసక్తము నగును.

ఈ బాధకు లోనయినవి భాషాగ్రంథములు (వాచకములు) మాత్రమే కావు. ఆంధ్రమున రచియింపబడిన ఇతరశాస్త్రప్రకృతి శాస్త్రము, భౌతికశాస్త్రము, రసాయనశాస్త్రము, చరిత్ర, భూగోళశాస్త్రము మొదలగునవి—గ్రంథము లన్నియును.

మొత్తమున తేలినది: నేటి పాఠశాలలు సంతలు; పాఠశాలాధికారులు తరుగులు; గ్రంథకర్తలు, ప్రకాశకులు దుకాణదారులు; విద్యార్థులు అత్యధికముగ వెలసిచ్చి సరకులనుకొని తలపయి తగులవేసికొని మోసి కొనిపోవువారు. వీనికి సామ్యు నిచ్చువారు వారిపోషకులు. ఈ సరకు వలని ధలము పైన వివరింపబడినది. ఇది స్థితి. ఇక ఆంధ్ర మహాజనులు మున్నుం దీ బాధ తొలగి తమ బాలురు విద్యావంతులయి వెలుయుటకును, వాఙ్మయము వికాసమునొందుటకును వలసిన మార్పులు ప్రకృత విద్యావిధానమున జరుగునట్లు సత్వరముగ ప్రయత్నింతురు గాక!

* * * *

తెలుగు 'హీకీలు'

పాశ్చాత్యనాటకప్రదర్శనముల కవకాశములేని భారతదేశమునకు తన్నాటక ప్రదర్శన మానవప్రతికృతులు (Cinemas) కొన్ని ఏండ్లకు పూర్వమే దిగబారినవి. నాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులేయ్యాయను, నాటకాంగమగు వాచికాభినయము వానియం దభావమగుటచే నవి ప్రేక్షకులకు రసానందానుభూతిని గలిగింపజాలకుండును. ఆంగికాభినయముకూడ తక్కువయన్న దోషముండదు. ప్రదర్శింపబడుచున్న నాటకరచనములు కళాసంపదతో నొప్పి నజీవములుగనున్నను ఈ ప్రతికృతులుకళాహీనములై నిర్జీవములుగ పొడకట్టుచుండును. ఇట్టి వానిని సచిత్రము లగు నవలలనుట సమంజసము. మంచి నాటకమును చదివిననే చాలును, పాఠకు లందలివినిపాపాత్రములతో నైక్యమును జెంది అందలి పిల్లరసములను చూరగొని షరమానందమును జెందగలరు. మేక్స్పీయరు మహాకవికృతము లగు నాంగ్లనాటకములు, శాకుంతలము, ఉత్తరరామచరిత్ర మున్నగు సంస్కృతనాటకములు నిట్టివిశిష్టగుణములతో విరాజిల్లుచుండుట సహృదయజనసువిదితము. క్రమముగ నీపాశ్చాత్యనాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులవలె భారతీయ నాటకప్రదర్శనములకు గూడ ప్రతికృతులు తయారయినవి. వీనికయి పెల్లుగా నమకూర్చబడుచున్న ప్రకృతిరంగములతోపాటు అద్భుత, బీభత్స, భయానక రసముల ప్రవృత్తిగల క్రొత్తక్రొత్తరంగములు సృష్టింపబడి తదనుగుణము లగు కథాభాగము

లును కల్పితము లగుచున్నవి. పాశ్చాత్యనాటకప్రదర్శన ప్రతికృతులు తాత్కాలికముగ జనసామాన్యము నాకర్షించు స్వభావము గలవగుటచే వానికిని, క్రొత్తపెలువడిన భారతీయనాటకప్రదర్శనప్రతికృతులకును బింబప్రతిబింబభావము విధిగా సంప్రాప్తమయినది. కాని, పాశ్చాత్య ప్రదర్శనములయందలి మెఱుగు భారతీయ ప్రదర్శనములయందు కానరాదు. చివర కిట్టిమానప్రదర్శనము లొకవర్తకముగా మారిపోయినవి.

అంతట నాగక, లోపించినవాచికము యంత్రములసాహాయ్యమున పాశ్చాత్యప్రదర్శనములకు తొలుత నమకూర్చబడెను. లోహమయ యంత్రముఖమున జనియించిన యీ వాచికాభినయము భిన్నభిన్నపాత్రకృతమయినను, వైవిధ్యము స్పష్టముగా గానరాక, ఏకపాత్రకృతమువలెను, శ్రుతికటువుగను బరిణమించెను. వాచికాభినయ మేకపాత్రకృతమయ్యును అవస్థాభేదము ననుసరించి కంఠధ్వనితనంతమాదుచు తత్తదవస్థాజన్యములగు రసములను స్ఫురింపజేయుచు నాటకములకు నమగ్రతను నమకూర్చును. కాని బహుపాత్రముల వాచికాభినయము, ఆయాపాత్రముల వివిధావస్థలనూటయటించి, ఏకపాత్రకృతమువలె నున్నచో ప్రదర్శనము హృదయంగమముగ నెట్టి యుండగలదు? ఇంతియకాదు; ప్రదర్శనములయందు ఆంగిక వాచికాభినయము లైకకాలికములు కాక చాలభాగము ఒకదానికంటె నింకొకటి ముందుగనో వెనుకగనో జరుగుచుండును. ఇట్టి

వానికన్న మానవదర్శనములే యింపుగ నుండును. ఇట్లు లోపబహుళ మగు నీ నూతనకల్పనము 'అయ్యవారిని జేయబోవ కోతిపిల్ల యయి కూర్చుండె' ననుసామెతకు గురియైనది. ఇంతలోననే నీ నూతనకల్పనము భారతీయవదర్శనప్రతికృతులకును ఎగ బ్రాకినది. ఈ వదర్శనములయందు పై నుడివిన లోపములు బహుగుణితములుగ నున్నవి.

కళాకోవిదులగు ప్రాచీనులు నాట్యకళను సర్వాంగసుందరముగను, సంపూర్ణముగను, సహృదయహృదయరంజకముగను సమకూర్చి భారతీయుల కనుగ్రహించియున్నారు. కాని కళానభిజ్ఞులగు నటకులమూలమున నాటకప్రదర్శనములు జీవకళను కోలుపోయి అనందసంధాయకములు కాజాలకున్నవి. ఉత్తరహిందూస్థానమునందలి వివిధరాష్ట్రముల నాటకరంగములమాట యటుండ దక్షిణహిందూస్థానమునందలి ద్రావిడాంధ్ర కర్ణాటకాది నాటకరంగములలో నాంధ్రనాటకరంగమున ప్రకృతము కళ కొకింతస్థానము క్రమముగ లభించుచుండుట కానవచ్చుచున్నది. సమర్థులగు నటకులుగాని, కాలదేశములకు సరిపడి ప్రజలకు ప్రబోధమును గావించుచు తదభివృద్ధి కుంకరించు నాటకములుగాని అధికముగా లేకుండుటచే కళావికాసమునకు సవకాశము వలసినంత దొరకకున్నది. ఇట్టి మార్పునమయమున నాంధ్రనాటకరంగమునుకూడ 'ట్రాకి' విశాదము పట్టినది. చిరకాలముననుండి సరియైన పోషణములేక కృశించి కృశించి శల్యావ

శిష్టమయి యున్న యాంధ్రనాటకరంగము మందమందగతి నొకింతపుష్టినిగనుపరుచుచున్న శుభసమయమున నీయంత్రోత్పన్న విశాదము మరల దానిని కళాశూన్యమును, నిర్జీవమును గావించగల దనుభీతి సహృదయులకు గలుగుట సహజము. కళ అనంతముఖముల వికసించు స్వభావము గలది. అల్పమాత్రావకాశముగల యంత్రములయందు బంధించినయెడల నద్దానికి వికాసము గలుగుటెట్లు?

హోయోనియమువలన శ్రుతిస్వరూపజ్ఞానమును, గ్రామోఫోనువలన గాత్రమాధుర్యజ్ఞానమును దూపుమాసివ. ఇంకను ఎన్నియో కళ లిట్లు యంత్రములపుట్టువువలన నామాన శేషములు కావలసినస్థితికి వచ్చినవి; వచ్చుచున్నవి. యంత్రములవలన పొసగుచున్న ఈ కళాకార్యమును కళాభిజ్ఞులు సహింపజాలరు.

యంత్రస్పృష్టి సంఘటెట్టికొనియున్న అర్థవ్యయము, దార్శిద్యము, నిరుద్యోగత, అనారోగ్యము మొదలగు నుపద్రవములు దీనివలనను గలుగగలవని వేఱుగ చెప్పబనిలేదు.

జనసామాన్యమునకు తాత్కాలికముగ వినోదకరము లయినను, విశిష్టోపద్రవకరములగు సీటాకీలను, సామర్థ్యము కొరవడినను దేశస్వాతంత్ర్యము, సంఘస్వాతంత్ర్యము, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము నాకాంక్షించు నాంధ్రులు, ఆత్మహితము నెరుగజాలని పామరులవలె నిష్పక్ష నైతికముకి దెచ్చిపెట్టుకొన్నారే?

* * * *

శ్రీరామనవమి - శివరాత్రి

హిందువులకు శ్రీరామనవమి, శివరాత్రి తక్కిన యెల్ల ప్రతములతోపాటు పవిత్రము లయినవి. శ్రీరామనవమిని స్మార్తులు, వైష్ణవులుకూడ భక్తిప్రకృతులతోనాచరింతురు. శివరాత్రిని స్మార్తు లాచరింతురు కాని వైష్ణవు లాచరిండు. ఇది జరుగుచున్న పద్ధతి. ఈ ప్రతదిినములందు సెల వొనంగుపట్ల ప్రభుత్వమువైఖరి భిన్నరీతిని చాల్చినది. శ్రీరామనవమినాడు వైష్ణవులకుమాత్రమే సెలవుకలదు కాని ప్రతము నాచరించువారగు వైష్ణవేతరులకు సెలవులేదు. శివరాత్రినాడు ప్రతాచరణ పరాయణు లగు వైవ స్మార్తజనులతోపాటు ప్రతాచరణవిముఖులగు వైష్ణవులకును సెలవు గలదు. ఇది విచారితవిధాన మనక తప్పదు. ఇందులకు కారణ ముండకపోదు. కాని యా కారణముతో నిపుడు పనిలేదు. ఎప్పుడేని, ఏకారణముననేని, ఏదేని లోపము కలుగునేని అది యట్లే నిలిచియుండుట యుచితముకాదు. లోపమని తెలిసినపిదప నద్దానిని తొలగించుట న్యాయము. కావున ప్రభుత్వము శ్రీరామనవమినాడు మతవిభేదమును పాటించక యెల్లరకు సెలవొనంగు నేరుపాటుచేయుట ధర్మము. శ్రీకృష్ణజయంతి (శ్రీజయంతి) నాడు ఎల్లరకును సెలవుగలదు. అట్టిదే శ్రీరామ నవమి యును. కావున ఈవిషయమున వైష్ణవభిన్నులగు ప్రభుత్వోద్యోగులందరు తగినరీతిని కృషి

చేసి రాజోపు సంవత్సరముమొదలు ఏటా శ్రీరామనవమినాడు తమకును సెలవు అభించులాగున జేసికొనవగుదురు.

* * * *

శ్రీ. శే. కొప్పరపు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు కొన్ని పండ్లక్రిందట ఆంధ్రదేశము శతావధానములతో, ఆశుకవనముతో మారుమ్రోగిననాడు మొలకలెత్తినవారు కొప్పరపు సోదరకవులు. ఆకాలమున శతావధానాదుల కన్న తత్కర్తలయొక్క ఆరాటములు, లాటలు దేశమున ప్రభుత్వమున యంతయు నొక మహాగ్రంథము. ఆ గ్రంథమున పెక్కధ్యాయములయం దీ కొప్పరపు కవుల గాథ. మిక్కుటముగా వ్రాయబడినది. ఇదియంతయు నాంధ్రలోకమునకు లెస్సగా తెలిసినవిషయము. ఇపు డాశతావధానములు ఆ యాశుకవనములు ఆ యారాటములు అత్తిపూతలయినవి.

కొప్పరపుకవులు గంటకు నాలుగైదు పందల పద్యముల నాశువుగా చెప్పగలవారు; బహువిరుదముల బడసినవారు. వీరిలో శ్రేష్ఠులు వేంకటసుబ్బరాయకవిగారు. వీరు ప్రాయము చక్కనగమయినను చెల్లకమున్నే దివంగతులగుట మిగుల విషాదమును గలిగించుచున్నది. నేడు కొంచెముగా మిగిలియున్న అవధానిలోకమున నీ ఆశుకవిపుంగవుని లేమి యెన్నటికిని తీరని లేమి.